

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt:

Akademia kompetencji kluczowych – program rozwoju uczniów szkół ponadgimnazjalnych Polski Wschodniej

Raport szkoleniowy

Warszawa, 2012

unizeto
TECHNOLOGIES

INSTITUT MASZYN I MATEMATYCZNYCH

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Opracowanie:

Zakład Systemów Informatycznych Instytutu Maszyn Matematycznych.

Publikacja dystrybuowana bezpłatnie.

© Instytut Maszyn Matematycznych, Warszawa, 2012.

Wydawca:

Instytut Maszyn Matematycznych

ul. Ludwika Krzywickiego 34

02-078 Warszawa

tel. +48 22 621 84 41

fax +48 22 629 92 70

e-mail: sekretariat@imm.org.pl

www.imm.org.pl

Projekt i realizacja:

OMIKRON sp. z o.o.

www.omikron.net.pl

Spis treści

1. Wstęp.....	7
2. Formalne i merytoryczne podstawy projektu.....	8
2.1. Wprowadzenie do tematyki kompetencji kluczowych.....	8
2.2. Kompetencje kluczowe w polskim systemie edukacyjnym.....	9
2.3. Przedsięwzięcia zmierzające do kształtowania kompetencji kluczowych niezależne od kształcenia szkolnego.....	10
2.4. Formalne podstawy projektu.....	10
3. Charakterystyka działań prowadzonych w ramach projektu.....	12
3.1. Opis ogólny.....	12
3.2. Zajęcia z języka angielskiego.....	12
3.3. Zajęcia komputerowe ECDL.....	13
3.4. Zajęcia z podstaw przedsiębiorczości.....	14
4. Ogólne rezultaty projektu.....	15
4.1. Uczestnictwo w zajęciach.....	15
4.2. Certyfikaty ECDL.....	16
4.3. Wyniki nauczania.....	17
4.3.1. Wskaźniki używane do oceny postępów uczestników zajęć.....	17
4.3.2. Średnie wyniki szkół.....	18
4.3.3. Wyniki uczniów.....	19
4.4. Wykorzystanie materiałów (kursów) e-learningowych.....	21
5. Projekt w ocenie uczestników.....	23
5.1. Wprowadzenie.....	23
5.2. Ogólna ocena projektu i prowadzonych zajęć.....	23
5.3. Ocena programu i sposobu prowadzenia zajęć.....	25
5.4. Praca nauczycieli.....	26
5.5. Materiały pomocnicze.....	27
5.6. Kursy e-learningowe.....	28
5.7. Organizacja i warunki prowadzenia zajęć.....	30
5.8. Testy e-learningowe.....	31
6. Projekt w oczach nauczycieli.....	33
6.1. Uwagi wstępne.....	33
6.2. Opinie nauczycieli języka angielskiego.....	34
6.2.1. Program zajęć.....	34
6.2.2. Materiały pomocnicze i pomoce naukowe.....	35
6.2.3. Kurs e-learningowy.....	36

6.2.4. Testy kontrolne.....	37
6.2.5. Metodyka nauczania i organizacja zajęć.....	37
6.3. Opinie nauczycieli zajęć komputerowych ECDL.....	38
6.3.1. Program zajęć.....	38
6.3.2. Materiały pomocnicze i pomoce naukowe.....	39
6.3.3. Testy kontrolne.....	40
6.3.4. Metodyka prowadzenia zajęć.....	40
6.4. Opinie nauczycieli podstaw przedsiębiorczości.....	41
6.4.1. Program zajęć.....	41
6.4.2. Materiały pomocnicze.....	41
6.4.3. Kurs e-learningowy.....	42
6.4.4. Testy kontrolne.....	42
6.4.5. Metodyka prowadzenia zajęć.....	42
6.5. Ogólne opinie i wnioski nauczycieli dotyczące projektu.....	43
7. Analiza testów.....	45
7.1. Wprowadzenie.....	45
7.2. Opis testów używanych w projekcie.....	46
7.2.1. Przebieg testowania, ogólna struktura testów.....	46
7.2.2. Test z języka angielskiego.....	47
7.2.3. Test dla zajęć komputerowych ECDL.....	49
7.2.4. Test dla zajęć z przedsiębiorczości.....	50
7.3. Zakres i metodyka analizy ilościowej testów.....	51
7.4. Charakterystyka wielkości używanych w analizie pytań.....	54
7.5. Forma prezentacji wyników analizy ilościowej.....	59
7.6. Wielkości charakteryzujące test jako całość.....	63
7.6.1. Oszacowanie rzetelności testu.....	63
7.6.2. Poprawność losowania pytań.....	64
7.7. Dyskusja wyników analizy ilościowej pytań testowych.....	64
7.7.1. Uwagi ogólne.....	64
7.7.2. Pytania testu wstępnego z języka angielskiego.....	65
7.7.3. Pytania testu wstępnego z zajęć komputerowych ECDL.....	67
7.7.4. Pytania testu wstępnego z podstaw przedsiębiorczości.....	69
7.7.5. Pytania testu końcowego z języka angielskiego.....	71
7.7.6. Pytania testu końcowego z zajęć komputerowych ECDL.....	73
7.7.7. Pytania testu końcowego z podstaw przedsiębiorczości.....	77
7.8. Dyskusja wyników analizy całości testów.....	80
7.8.1. Ocena poprawności losowania pytań.....	80
7.8.2. Oszacowanie rzetelności testów.....	81
8. Studia przypadku.....	82
8.1. Wprowadzenie.....	82
8.2. Studium przypadku: Zasadnicza Szkoła Zawodowa w Zespole Szkół w Wojewodzinie.....	82
8.2.1. Ogólna charakterystyka szkoły.....	82

8.2.2. Nabór uczniów do uczestnictwa w projekcie.....	84
8.2.3. Zajęcia z języka angielskiego.....	86
8.2.4. Zajęcia komputerowe ECDL.....	87
8.2.5. Zajęcia z podstaw przedsiębiorczości.....	88
8.2.6. Inne uwagi i opinie.....	90
8.3. Studium przypadku: I Liceum Ogólnokształcące Collegium Gostomianum w Sandomierzu...	91
8.3.1. Ogólna charakterystyka szkoły.....	91
8.3.2. Nabór młodzieży do zajęć objętych projektem.....	92
8.3.3. Realizacja programu zajęć.....	93
8.3.4. Metodyka prowadzenia zajęć.....	94
8.3.5. Materiały pomocnicze i kursy e-learningowe.....	94
8.3.6. Testy kontrolne.....	95
8.3.7. Projekt Akademia Kompetencji Kluczowych w ocenie nauczycieli i uczniów Collegium Gostomianum.....	95
8.4. Studium przypadku: zajęcia z podstaw przedsiębiorczości w Zespole Szkół Zawodowych w Sokółce.....	96
8.4.1. Rekrutacja i organizacja zajęć.....	96
8.4.2. Prowadzenie zajęć.....	98
9. Podsumowanie.....	100
9.1. Wnioski ogólne.....	100
9.2. Program nauczania.....	100
9.3. Pomoce naukowe.....	101
9.4. Kursy e-learningowe.....	101
9.5. Testy.....	101
9.6. Organizacja zajęć.....	102
10. Literatura.....	103
<i>Załącznik 1</i> Lista szkół biorących udział w projekcie.....	104
<i>Załącznik 2</i> Zestawienie pytań ankiety ewaluacyjnej.....	109
<i>Załącznik 3</i> Zestawienie pytań testu z języka angielskiego.....	111
<i>Załącznik 4</i> Zestawienie pytań testu z zajęć komputerowych ECDL.....	115
<i>Załącznik 5</i> Zestawienie pytań testu z przedsiębiorczości.....	131
<i>Załącznik 6</i> Wykaz materiałów pomocniczych.....	137
<i>Załącznik 7</i> Zestawienie pytań ankiety dla nauczycieli.....	138
<i>Załącznik 8</i> Statystyki uczestnictwa w zajęciach prowadzonych w ramach projektu.....	141
<i>Załącznik 9</i> Wyniki osiągnięte przez uczniów biorących udział w projekcie.....	143
<i>Załącznik 10</i> Wyniki ankiety ewaluacyjnej.....	147

1. Wstęp

W niniejszym opracowaniu omawiane są rezultaty projektu „Akademia kompetencji kluczowych – program rozwoju uczniów szkół ponadgimnazjalnych Polski Wschodniej” realizowanego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki (Priorytet III – Wysoka jakość systemu oświaty, Działanie 3.3 – Poprawa jakości kształcenia, Poddziałanie 3.3.4 – Modernizacja treści i metod kształcenia – projekty konkursowe) w latach 2009–2012.

Projekt realizowany był w Partnerstwie Unizeto Technologies S.A. (więcej na www.unizeto.pl) oraz Instytutu Maszyn Matematycznych (więcej: www.imm.org.pl). W Projekcie wzięło udział ponad 10 000 uczniów z 60 specjalnie wyselekcjonowanych szkół ponadgimnazjalnych z Polski Wschodniej (województwa: lubelskie, podkarpackie, świętokrzyskie, warmińsko-mazurskie i podlaskie). Nadrzędnym celem Projektu było zwiększenie potencjału zawodowego i społecznego uczniów szkół ponadgimnazjalnych Polski Wschodniej. Dla osiągnięcia ww. celu ustalono następujące cele szczegółowe [1, 9]:

- podniesienie poziomu kompetencji uczniów w zakresie przedsiębiorczości i umiejętności komputerowych,
- wzrost umiejętności związanych z komunikowaniem się we współczesnym świecie poprzez wzrost umiejętności korzystania z nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych oraz naukę języka angielskiego,
- wdrożenie uczniów do kształcenia ustawicznego poprzez promowanie postawy człowieka uczącego się całe życie.

Cele projektu realizowano poprzez zorganizowanie i prowadzenie w szkołach uczestniczących w projekcie zajęć pozalekcyjnych zmierzających do kształtowania u uczestników projektu wybranych kompetencji kluczowych takich jak przedsiębiorczość, umiejętności komunikowania się w języku obcym (angielskim) i umiejętności komputerowe. Niniejsze opracowanie przedstawia efekty projektu i wyniki analiz jego rezultatów. W szczególności raport zawiera:

- omówienie formalnych i merytorycznych podstaw projektu,
- szczegółowy opis działań objętych projektem,
- przedstawienie stosowanej metodyki nauczania,
- przedstawienie uzyskanych w ramach projektu danych o lukach kompetencyjnych uczniów uczestniczących w projekcie,
- omówienie rezultatów analizy osiągniętych postępów w nauce,
- analizę wyników nauczania i rezultatów ewaluacji pod kątem wypracowania zaleceń dotyczących prowadzenia zajęć rozwijających wybrane kompetencje kluczowe,
- szczegółową analizę testów kontrolnych stosowanych do sprawdzania postępów na zajęciach prowadzonych w projekcie.

2. Formalne i merytoryczne podstawy projektu

2.1. Wprowadzenie do tematyki kompetencji kluczowych

Postęp naukowo-techniczny staje się decydującym czynnikiem warunkującym rozwój gospodarczy we współczesnym świecie. Szczególnego znaczenia nabierają techniki komputerowe i informacyjne. Znajduje to odzwierciedlenie w powszechnie używanych określeniach takich jak „gospodarka oparta na wiedzy”, czy „społeczeństwo informacyjne”. Innym charakterystycznym zjawiskiem jest umiędzynarodowienie procesów gospodarczych – globalizacja. Wymienione zjawiska stawiają społeczeństwa przed nowymi wyzwaniami i wymagają podjęcia odpowiednich kroków celem ich przygotowania do nowych wymagań.

Szybki rozwój techniki powoduje, że wąska, specjalistyczna wiedza ulega szybkiej dezaktualizacji. Coraz mniej prawdopodobne staje się pozostawanie przy wyuczonym zawodzie przez całe życie. Jednocześnie wiedzę czysto faktograficzną można coraz łatwiej i coraz szybciej pozyskać dzięki powszechnej dostępności technik informacyjno-komputerowych i Internetowi. W tej sytuacji konieczne jest orientowanie systemów edukacyjnych na kształtowanie takich umiejętności i postaw, które zapewnią funkcjonowanie w warunkach nowoczesnej gospodarki oraz przeciwdziałają będą wykluczeniu społecznemu.

Problemy te zostały dostrzeżone przez instytucje Unii Europejskiej i znalazły swoje odzwierciedlenie zarówno w dokumentach określających pewne ogólne strategie rozwojowe (patrz [6]) jak i w dokumentach dotyczących rozwoju systemów edukacji. W szczególności w *Zaleceniu Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej z dnia 18 grudnia 2006 r.* [11] zdefiniowano pewien zbiór kompetencji nazwanych kluczowymi, które uznano za najważniejsze, najbardziej pożądane i których włączenie do systemów powszechnej edukacji uznano za konieczne.

Przez kompetencje kluczowe w dokumentach unijnych [11] rozumie się „Połączenie wiedzy, umiejętności i postaw odpowiednich do sytuacji. Kompetencje kluczowe to te, których wszystkie osoby potrzebują do samorealizacji i rozwoju osobistego, bycia aktywnym obywatelem, integracji społecznej i zatrudnienia”. Cechą wyróżniającą kompetencje kluczowe od innych jest to, że w istotny sposób warunkują możliwość kształtowania innych kompetencji.

Wspomniane wyżej *Zalecenie*... definiuje osiem najważniejszych kompetencji kluczowych:

- 1) Porozumiewanie się w języku ojczystym** – „zdolność wyrażania i interpretowania pojęć, myśli, uczuć, faktów i opinii w mowie i piśmie (rozumienie ze słuchu, mówienie, czytanie i pisanie) oraz językowej interakcji w odpowiedniej i kreatywnej formie w pełnym zakresie kontekstów społecznych i kulturowych – w edukacji i szkoleniu, pracy, domu i czasie wolnym”.
- 2) Porozumiewanie się w językach obcych** – „zdolności do rozumienia, wyrażania i interpretowania pojęć, myśli, uczuć, faktów i opinii w mowie i piśmie (rozumienie ze słuchu, mówienie, czytanie i pisanie) w odpowiednim zakresie kontekstów społecznych i kulturalnych (w edukacji i szkoleniu, pracy, domu i czasie wolnym) w zależności od chęci lub potrzeb danej osoby. Porozumiewanie się w obcych językach wymaga również takich umiejętności, jak mediacja i rozumienie różnic kulturowych”.
- 3) Kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne** – „Kompetencje matematyczne obejmują umiejętność rozwijania i wykorzystywania myślenia matematycznego w celu rozwiązywania problemów wynikających z codziennych sytuacji... Kompe-

tencje naukowe odnoszą się do zdolności i chęci wykorzystywania istniejącego zasobu wiedzy i metodologii do wyjaśniania świata przyrody, w celu formułowania pytań i wyciągania wniosków opartych na dowodach. Za kompetencje techniczne uznaje się stosowanie tej wiedzy i metodologii w odpowiedzi na postrzegane potrzeby lub pragnienia ludzi”.

- 4) Kompetencje informatyczne** – „obejmują umiejętność i krytyczne wykorzystywanie technologii społeczeństwa informacyjnego (TSI) w pracy, rozrywce i porozumiewaniu się”.
- 5) Umiejętność uczenia się** – „zdolność konsekwentnego i wytrwałego uczenia się, organizowania własnego procesu uczenia się, w tym poprzez efektywne zarządzanie czasem i informacjami, zarówno indywidualnie, jak i w grupach”.
- 6) Kompetencje społeczne i obywatelskie** – „kompetencje osobowe, interpersonalne i międzykulturowe obejmujące pełny zakres zachowań przygotowujących osoby do skutecznego i konstruktywnego uczestnictwa w życiu społecznym i zawodowym, szczególnie w społeczeństwach charakteryzujących się coraz większą różnorodnością, a także rozwiązywania konfliktów w razie potrzeby”.
- 7) Inicjatywność i przedsiębiorczość** – „zdolność osoby do wcielania pomysłów w czyn. Obejmują one kreatywność, innowacyjność i podejmowanie ryzyka, a także zdolność do planowania przedsięwzięć i prowadzenia ich dla osiągnięcia zamierzonych celów”.
- 8) Świadomość i ekspresja kulturalna** – „docenianie znaczenia twórczego wyrażania idei, doświadczeń i uczuć za pośrednictwem szeregu środków wyrazu, w tym muzyki, sztuk teatralnych, literatury i sztuk wizualnych”.

Bardziej dokładny opis, komentarze i pogłębioną analizę zagadnień związanych z kształtowaniem kompetencji kluczowych można znaleźć m.in. w opracowaniu [5].

2.2. Kompetencje kluczowe w polskim systemie edukacyjnym

Konieczność kształtowania kompetencji kluczowych jest oczywiście dostrzegana w naszym kraju. Zalecenia krajowych władz oświatowych są zbieżne z zaleceniami zawartymi w dokumentach unijnych. Obowiązująca podstawa programowa kształcenia ogólnego w gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych umożliwiających uzyskanie świadectwa dojrzałości [7] wymienia najważniejsze umiejętności zdobywane przez ucznia w trakcie kształcenia ogólnego we wspomnianych szkołach. Są to:

- 1) umiejętność czytania** – umiejętność rozumienia, wykorzystywania i refleksyjnego przetwarzania tekstów, w tym tekstów kultury, prowadząca do osiągnięcia własnych celów, rozwoju osobowego oraz aktywnego uczestnictwa w życiu społeczeństwa;
- 2) umiejętność myślenia matematycznego** – umiejętność wykorzystania narzędzi matematyki w życiu codziennym oraz formułowania sądów opartych na rozumowaniu matematycznym;
- 3) umiejętność myślenia naukowego** – umiejętność wykorzystania wiedzy o charakterze naukowym do identyfikowania i rozwiązywania problemów, a także formułowania wniosków opartych na obserwacjach empirycznych dotyczących przyrody i społeczeństwa;
- 4) umiejętność komunikowania się w języku ojczystym i w językach obcych**, zarówno w mowie, jak i w piśmie;
- 5) umiejętność sprawnego posługiwania się nowoczesnymi technologiami informacyjno-komunikacyjnymi;**

- 6) umiejętność wyszukiwania, selekcjonowania i krytycznej analizy informacji;**
- 7) umiejętność rozpoznawania własnych potrzeb edukacyjnych oraz uczenia się;**
- 8) umiejętność pracy zespołowej.**

Jak z powyższego widać, zestaw najważniejszych umiejętności jest w znacznym stopniu zbieżny z listą kompetencji kluczowych wymienianych w dokumentach unijnych.

2.3. Przedsięwzięcia zmierzające do kształtowania kompetencji kluczowych niezależne od kształcenia szkolnego

Kształtowanie kompetencji kluczowych w znacznym zakresie objęte jest obowiązującą podstawą programową. Należy jednak zauważyć, że rozwój tych kompetencji w nauczaniu szkolnym realizowany jest niejako przy okazji w ramach „klasycznych” przedmiotów nauczania – nie stanowi wyodrębnionego przedmiotu, nie odbywa się w ramach wydzielonych zajęć, nie podlega niezależnemu ocenianiu.

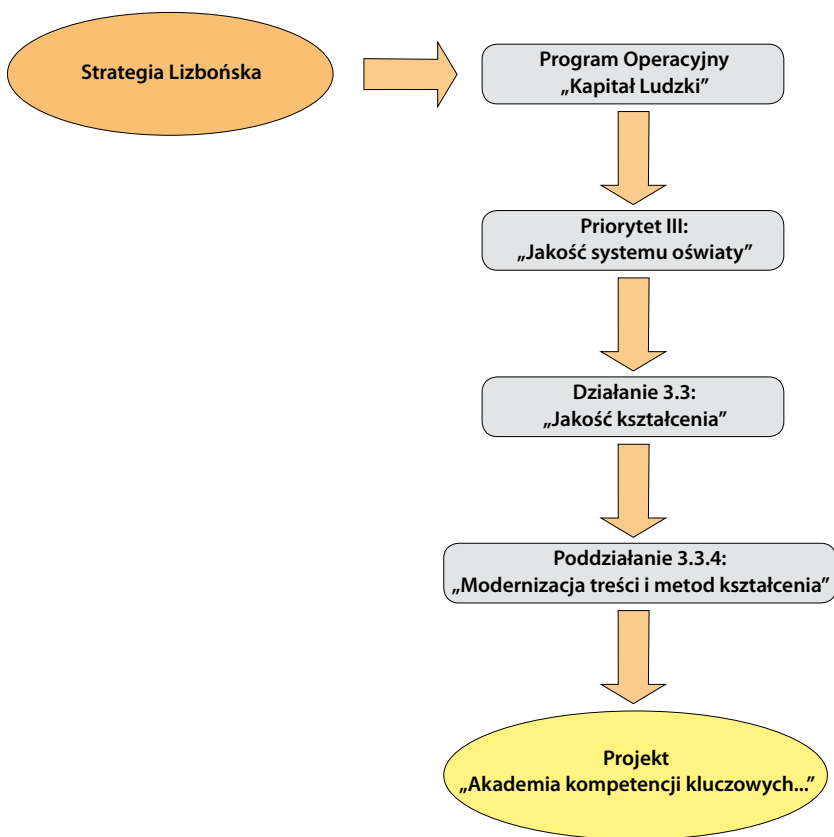
Warto zauważyć, że nawet kompetencje kluczowe, wydawałoby się całkowicie zbieżne z programem szkolnym, mają swoją specyfikę. Tak, na przykład, kompetencja komunikacji w języku obcym jest rozumiana jako umiejętność wyrażania myśli i poglądów w języku obcym, nawiązania kontaktów, dyskusji z uwzględnieniem różnic kulturowych. Sprawa poprawności językowej nie jest dla oceny tej kompetencji pierwszorzędna. Inaczej jest w przypadku nauczania języka obcego w szkole, gdzie istotną sprawą jest poprawność językowa, znajomość gramatyki, bogactwo słownictwa.

Powyższe przesłanki stanowią uzasadnienie dla inicjatyw ukierunkowanych na rozwój kompetencji kluczowych (z zasady jednej lub kilku wybranych z pełnego zestawu ośmiu kompetencji) zakładających prowadzenie dodatkowych zajęć stanowiących uzupełnienie programu szkolnego. Cechą tych przedsięwzięć jest skupienie się wyłącznie na kompetencjach kluczowych rozumianych w sposób zdefiniowany w dokumentach unijnych. Do takich przedsięwzięć należy również zaliczyć projekt „Akademia kompetencji kluczowych – program rozwoju uczniów szkół ponadgimnazjalnych Polski Wschodniej” stanowiący temat niniejszego opracowania.

2.4. Formalne podstawy projektu

Zamysł projektu powstał w odpowiedzi na ogłoszony przez Departament Funduszy Strukturalnych Ministerstwa Edukacji Narodowej konkurs nr 1/POKL/3.3.4/09 na projekty dofinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007–2013, priorytetu III „Wysoka jakość systemu oświaty”, działania 3.3, poddziałania 3.3.4 – „Modernizacja metod i treści kształcenia”, w ramach typu projektu: „Ponadregionalne programy rozwijania umiejętności uczniów w zakresie kompetencji kluczowych, ze szczególnym uwzględnieniem nauk matematyczno-przyrodniczych, technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT), języków obcych, przedsiębiorczości”. Umiejscowienie projektu w kontekście projektów europejskich przedstawiono na Rys. 1.

Szczegółowe informacje na temat Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki znaleźć można w dokumencie „Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007–2013” [8]. Wspomniany dokument zawiera rezultaty analizy sytuacji społeczno-ekonomicznej, która legła u podstaw Programu Operacyjnego, opis

Rys. 1. Umiejscowienie projektu w programach europejskich.

przyjętych strategii realizacji tego programu, a także definiuje jego priorytety i wskazuje cele szczegółowe dla każdego z priorytetów. Jednym z wymienionych tam priorytetów jest Priorytet III „Wysoka jakość systemu oświaty”. Priorytet ten koncentruje się na poprawie funkcjonowania systemu oświaty, między innymi poprzez rozwój badań edukacyjnych, modernizację programów nauczania, podwyższenie poziomu kwalifikacji pedagogów, wdrożenie innowacyjnych metod nauczania i rozwój systemu zbierania i analizy danych (ewaluacji) dotyczących działania systemu oświaty. Podkreśla się tam znaczenie dostosowania oferty edukacyjnej do wymagań współczesnego rynku pracy i w tym kontekście konieczność kształtowania kompetencji kluczowych [5, str. 163]. Informacje na temat Priorytetu III można znaleźć w dokumencie pt. „Szczegółowy opis priorytetów Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007 – 2013” [10], w którym w kontekście Działania 3.3 stwierdza się między innymi: „W ramach Działania zostaną opracowane i wdrożone ponadregionalne programy zmierzające do podnoszenia u uczniów podstawowych umiejętności oraz kompetencji o kluczowym znaczeniu dla zdolności do zatrudnienia oraz dla kontynuowania edukacji” [10, str. 95].

3. Charakterystyka działań prowadzonych w ramach projektu

3.1. Opis ogólny

Jak już wspomniano we wstępie, projekt realizowany był na terenie pięciu województw stanowiących region Polski Wschodniej, a mianowicie lubelskiego, podkarpackiego, podlaskiego, świętokrzyskiego i warmińsko-mazurskiego. Zajęcia prowadzone były w trzech kolejnych latach szkolnych, począwszy od roku szkolnego 2009/2010. Łącznie w projekcie wzięło udział 60 szkół. W każdym roku szkolnym przewidziane w projekcie zajęcia prowadzone były w 45 szkołach wybranych z ogólnej liczby 60. Lista szkół biorących udział w projekcie zamieszczona jest w Załączniku 1. Ogółem, działaniami prowadzonymi w projekcie objęto prawie 12 tysięcy uczniów (11734 uczniów zostało zarejestrowanych na wspierającej projekt platformie e-learningowej) z klas I, II i III, z tego, zgodnie z oficjalną dokumentacją¹, 10120 przeszło pełen kurs przewidziany programem i ukończyło zajęcia.

W każdej ze szkół zorganizowano i prowadzono trzy rodzaje zajęć:

- zajęcia z języka angielskiego,
- zajęcia komputerowe ECDL,
- zajęcia z podstaw przedsiębiorczości.

Prowadzone zajęcia wspierała dedykowana platforma e-learningowa, która zapewniała możliwości zdalnego testowania i udostępniania dodatkowych materiałów edukacyjnych. W szczególności platformę wykorzystywano w testowaniu wstępnym (testy kwalifikacyjne), ewaluacji oraz testowaniu końcowym. Ponadto, uczniowie biorący udział w projekcie mogli w sposób nieograniczony korzystać z posiadanych na platformie szkoleń e-learningowych z języka angielskiego i podstaw przedsiębiorczości uzupełniających program zajęć stacjonarnych.

Rekrutacja uczniów na zajęcia prowadzone w ramach projektu, opierała się na opinii nauczycieli i wynikach testu wstępnego. Każdy uczeń zakwalifikowany do udziału w projekcie mógł wziąć udział tylko w jednym rodzaju zajęć, to znaczy albo w zajęciach z języka angielskiego, albo w zajęciach komputerowych ECDL, albo w zajęciach z podstaw przedsiębiorczości.

W trakcie trwania każdego z cykli zajęć (mniej więcej w połowie realizacji programu) przeprowadzane były zdalne testy kontrolne stanowiące jedną z podstaw ewaluacji prowadzonych zajęć. Natomiast na zakończenie każdego cyklu zajęć prowadzone były zdalne testy końcowe badające postęp wiedzy uczestników.

3.2. Zajęcia z języka angielskiego

Program zajęć z języka angielskiego (dla każdego cyklu) obejmował 30 godzin lekcyjnych prowadzonych w czasie jednego roku szkolnego. Treść zajęć stanowiła uzupełnienie podstawowego materia-

¹ Liczba uczniów uczestniczących i kończących zajęcia według danych z Podsystemu Monitorowania Europejskiego Funduszu Społecznego (PEFS 2007) Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

łu przekazywanego w ramach programu szkolnego. Zajęcia te miały więc charakter komplementarny w stosunku do lekcji objętych programem szkolnym. Poziom zajęć odpowiadał poziomowi B1 według sześciostopniowej skali poziomów biegłości w zakresie poszczególnych umiejętności językowych, przyjętej przez Radę Europy.

Podstawowym celem dydaktycznym był rozwój kluczowej kompetencji porozumiewania się w języku obcym. Na zajęciach kładziono nacisk na doskonalenie umiejętności prowadzenia rozmów, przełamanie bariery językowej, poprawienie płynności wypowiedzi ustnej i kształtowanie w uczniach postawy zainteresowania i otwartości w stosunku do kultury krajów anglojęzycznych. Ten ostatni cel realizowano poprzez właściwe wykorzystanie odpowiednio dobranych materiałów i pomocy dydaktycznych oraz kontakty z osobami, dla których język angielski jest językiem ojczystym.

Zalecanymi metodami i technikami prowadzenia zajęć były wszelkiego rodzaju metody aktywizujące takie jak gry, zabawy, praca grupowa, dyskusja, projekty, prezentacje, symulacje.

Równoległe z zajęciami stacjonarnymi uczestnikom zajęć zapewniono dostęp do platformy e-learningowej, na której umieszczono materiały edukacyjne w postaci elektronicznej. Realizowano w ten sposób nauczanie mieszane (ang. blended learning), które łączy zalety nauczania stacjonarnego i zdalnego.

Uczniowie biorący udział w zajęciach otrzymywali dopasowane do programu zajęć podręcznik i zeszyt ćwiczeń (patrz Załącznik 6).

3.3. Zajęcia komputerowe ECDL

Celem zajęć dodatkowych z umiejętności komputerowych było zapoznanie uczniów z zagadnieniami objętymi certyfikacją ECDL (Europejski Certyfikat Umiejętności Komputerowych) na poziomie Core (tak zwany pełny certyfikat ECDL – obejmujący 7 modułów) lub Start (obejmujący cztery dowolnie wybrane moduły) i przygotowanie ich do egzaminów certyfikacyjnych. Certyfikat ECDL jest powszechnie uznawanym dokumentem, rozpoznawanym w 148 krajach świata, który zaświadcza, że jego posiadacz potrafi prawidłowo realizować przy pomocy komputera podstawowe zadania, takie jak: edycja tekstów, wykorzystanie arkusza kalkulacyjnego czy też sieci komputerowej. Certyfikat ten potwierdza nabycie kwalifikacji często bezwzględnie wymaganych przez pracodawców przy podejmowaniu pracy zawodowej.

Niesłuchanie istotnym czynnikiem, który miał zasadnicze znaczenie dla osiągnięcia celu zajęć komputerowych, było finansowanie z budżetu projektu, kosztów egzaminów certyfikacyjnych.

Program obejmował wszystkie zagadnienia, których opanowanie jest konieczne (zgodnie z Syllabusem ECDL [3]) do uzyskania certyfikatu na poziomie Core, a mianowicie:

- podstawy technik informatycznych i komunikacyjnych,
- użytkowanie komputerów i zarządzanie plikami,
- przetwarzanie tekstów,
- arkusze kalkulacyjne,
- bazy danych,
- grafika menedżerska i prezentacyjna,
- usługi w sieciach informatycznych i komunikacyjnych.

Na program zajęć składało się 120 godzin lekcyjnych realizowanych w ciągu jednego cyklu realizacji projektu (w czasie jednego roku szkolnego). Uczestnicy zajęć otrzymali jako materiał szkoleniowy pod-

ręcznik (patrz Załącznik 6), który jak zapewnia wydawca, został napisany według programu szkolenia zatwierzonego i certyfikowanego przez Polskie Biuro ECDL przy Polskim Towarzystwie Informatycznym jako „zgodny z ECDL”.

3.4. Zajęcia z podstaw przedsiębiorczości

Program zajęć z podstaw przedsiębiorczości obejmował 20 godzin lekcyjnych prowadzonych w czasie jednego roku szkolnego. Celem zajęć było podniesienie kompetencji uczniów w zakresie kreowania działań przedsiębiorczych, projektowania działalności gospodarczej oraz zwiększenia świadomości i wykorzystania instrumentów finansowych.

Na treść zajęć składały się następujące zagadnienia:

- przedsiębiorczość i przedsiębiorca,
- pomysł na biznes – wprowadzenie,
- szanse i zagrożenia makrootoczenia,
- rynek pracy: perspektywa pracodawcy i pracownika,
- rynek finansowy: źródło kapitału i instrumenty lokacyjne,
- praktyka biznesu – spotkanie z lokalnym przedsiębiorcą,
- biznesplan – opracowanie i prezentacje formalnych koncepcji.

Zajęcia prowadzone były metodą nauczania mieszanego: uczestnicy mogli korzystać z kursu e-learningowego udostępnionego na platformie LMS. Uczniowie otrzymywali też odpowiednie podręczniki (patrz Załącznik 6).

4. Ogólne rezultaty projektu

W niniejszym rozdziale podane zostaną najważniejsze dane statystyczne charakteryzujące uczestników projektu i osiągnięte przez nich wyniki nauczania.

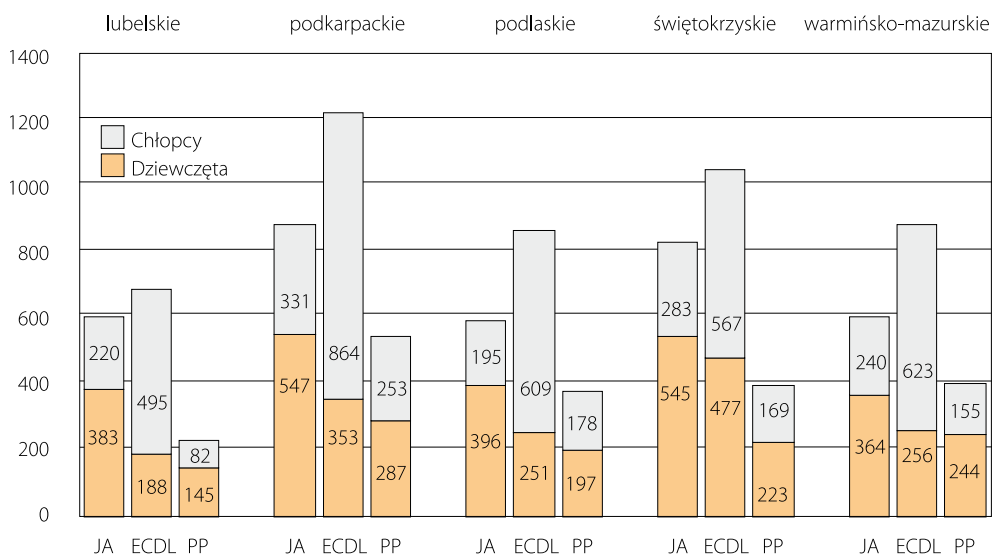
4.1. Uczestnictwo w zajęciach

W ciągu trzech lat trwania projektu na platformie e-learningowej obsługującej projekt zarejestrowało się 11 734 uczniów. Prowadzone w ramach projektu zajęcia ukończyło ponad dziesięć tysięcy uczniów. Są to bardzo znaczące liczby, które uwidaczniają znaczenie działań realizowanych w projekcie. Najważniejsze dane statystyczne dotyczące uczestników zajęć z poszczególnych przedmiotów pokazuje tabela Tab. 1. Tabela pokazuje liczby uczestników zajęć, którzy zarejestrowali się na platformie internetowej (wiersze „zarejestrowani”), ukończyli zajęcia (wiersze „ukończyli”), przystąpili do testu końcowego (wiersze „test końcowy”) oraz tych, którzy przystępowali zarówno do testu wstępnego, jak i do testu końcowego (wiersze „oba testy”). Dwie ostatnie zbiorowości uczestników będą brane pod uwagę przy ocenie wyników i postępów nauczania.

Tab. 1. Statystyka uczestnictwa w zajęciach objętych projektem.

Rok szkolny		Język angielski	Zajęcia komputerowe ECDL	Podstawy przedsiębiorczości	Razem, wszystkie przedmioty
2009/2010	zarejestrowani	1304	1293	806	3403
	ukończyli	1311	1300	830	3441
	test końcowy	1049	1150	713	2912
	oba testy	923	1118	664	2705
2010/2011	zarejestrowani	1661	1994	958	4613
	ukończyli	1488	1720	864	4072
	test końcowy	1159	1473	708	3340
	oba testy	1000	1334	613	2947
2011/2012	zarejestrowani	1068	2335	315	3718
	ukończyli	705	1663	239	2607
	test końcowy	576	1447	213	2236
	oba testy	525	1320	177	2022
Razem:	zarejestrowani	4033	5622	2079	11734
	ukończyli	3504	4683	1933	10120
	test końcowy	2784	4070	1634	8488
	oba testy	2448	3772	1454	7674

Ogólną strukturę uczestnictwa w zajęciach pokazuje wykres na Rys. 2. Na wykresie przedstawiono liczbę uczniów (dziewcząt i chłopców) uczestniczących w zajęciach w ciągu trzech lat trwania projektu w poszczególnych województwach z podziałem na przedmioty.

Rys. 2. Liczba uczestników zajęć prowadzonych w ramach projektu.

Objaśnienie skrótów: JA – język angielski, ECDL – zajęcia komputerowe ECDL, PP – podstawy przedsiębiorczości.

Szczegółowe dane liczbowe, dotyczące uczestników zajęć w kolejnych latach i dla poszczególnych przedmiotów z podziałem według województw i uwzględnieniem płci uczestniczących uczniów, zamieszczone są w tabelach stanowiących treść Załącznika 8.

Na wykresie, przedstawionym na Rys. 2, a także w Załączniku 8, uwzględniono tylko tych uczniów, którzy brali udział w zajęciach i je ukończyli. Trzeba mieć na uwadze, iż nie wszyscy chętni, którzy zarejestrowali się na platformie e-learningowej i zdawali test wstępny zakwalifikowali się do udziału w zajęciach, a także nie wszyscy uczestnicy zajęć dotrwali do ich zakończenia (z różnych powodów). Tak więc, faktyczna liczba uczniów, którzy byli objęci działaniami prowadzonymi w projekcie była większa niż pokazana wyżej liczba uczestników.

4.2. Certyfikaty ECDL

Jednym z najważniejszych i wymiernych rezultatów projektu jest uzyskanie przez uczestników zajęć komputerowych Europejskich Certyfikatów Umiejętności Komputerowych. Program zajęć komputerowych zapewniał przygotowanie uczestników do egzaminów, a dzięki finansowaniu egzaminów z budżetu projektu, zlikwidowane zostały bariery finansowe, które często uniemożliwiają młodzieży uzyskanie certyfikatu. Dzięki zajęciom komputerowym ponad cztery tysiące uczestników projektu już zdobyło certyfikat ECDL (stan na wrzesień 2012 roku), a do zakończenia projektu, z pewnością, jeszcze wielu go uzyska. Jest to bardzo istotny rezultat i konkretna korzyść dla młodzieży uczestniczącej w projekcie.

Program zajęć komputerowych obejmuje przygotowanie uczniów do wszystkich siedmiu egzaminów, których zaliczenie wymagane jest dla uzyskania certyfikatu ECDL Core. Jednak certyfikat ECDL Start można uzyskać po zaliczeniu dowolnie wybranych czterech z tych egzaminów, a następnie po zaliczeniu trzech pozostałych uzyskać pełen certyfikat ECDL Core.

Zestawienie danych dotyczących zdawanych egzaminów i uzyskanych certyfikatów pokazane jest w tabeli poniżej.

Tab. 2. Egzamin i certyfikaty ECDL (stan na wrzesień 2012 roku)

	2009/2010	2010/2011	2011/2012	Razem: 2009/2012
Liczba uczestników zajęć ECDL	1300	1720	1663	4683
Liczba przystępujących do egzaminów	1236	1667	1542	4445
Udział przystępujących do egzaminów	95,08%	96,92%	92,72%	94,92%
Liczba przeprowadzonych egzaminów	8249	11166	10325	29740
Średnia zdawalność egzaminów	92,65%	94,54%	96,18%	94,59%
Liczba uzyskanych certyfikatów Start	132	180	177	489
Liczba uzyskanych certyfikatów Core	966	1352	1283	3601
Razem uzyskanych certyfikatów	1098	1532	1460	4090
Udział uczestników, którzy uzyskali certyfikat	84,46%	89,07%	87,79%	87,34%

W tabeli zamieszczone są dane statystyczne dotyczące liczby uczestników, którzy zdecydowali się na ubieganie się o certyfikat ECDL, liczby zdawanych egzaminów, zdawalności i uzyskanych certyfikatów. Uzyskane wyniki należy uznać za bardzo dobre: ponad 87 procent uczestników zajęć uzyskało co najmniej certyfikat ECDL Start, a przeważająca większość z nich zdobyła pełen certyfikat ECDL Core. Z zamieszczonych danych widać, że wielu uczestników zajęć rozpoczęło proces certyfikacji, ale nie zdążyło jeszcze zdać wymaganych egzaminów, by go zakończyć (po dokonaniu krótkiej analizy, można oszacować, że takich uczniów jest co najmniej 300). Uczestnicy ci mają szansę zdawania brakujących egzaminów do zakończenia projektu, to jest do końca 2012 roku. Można się więc spodziewać, że liczba certyfikatów ECDL uzyskanych w wyniku działań projektowych jeszcze się zwiększy.

4.3. Wyniki nauczania

4.3.1. Wskaźniki używane do oceny postępów uczestników zajęć

Do oceny wyników nauczania w niniejszym raporcie wykorzystane są wyniki testów wstępnych i końcowych. Na podstawie tych wyników wyliczane są następujące wskaźniki:

Ogólna ocena z testu końcowego to wyrażony w procentach stosunek liczby punktów uzyskanych za test, do liczby punktów możliwych do zdobycia. Dla celów statystycznych wyliczana będzie średnia arytmetyczna ocen dla rozpatrywanej grupy uczestników zajęć. Chociaż wskaźnik ten charakteryzuje poziom wiedzy uczestnika, bądź grupy uczestników, jednak nie daje informacji o skuteczności nauczania: uczniowie, którzy przed przystąpieniem do zajęć posiadli już duży zasób wiedzy i umiejętności, najprawdopodobniej uzyskają wysoką ocenę z testu końcowego nawet jeśli niczego nie nauczą się na zajęciach. Z tego względu wyliczamy także względne wskaźniki postępów uczniów.

Przyrost oceny uzyskanej na teście końcowym w stosunku do oceny z testu wstępnego. Wyliczany jest jako różnica średnich ocen procentowych uzyskanych na teście końcowym i ocen uzyskanych na teście wstępnym. Wskaźnik ten może być miarą wiedzy zdobytej podczas zajęć, ale nie jest wystarczający w sytuacji, gdy uzyskane średnie wyniki są wysokie, na przykład: dziesięcioprocentowy przyrost średniej

oceny z 20% do 30% jest mało znaczący, ale taki sam przyrost oceny z 80% do 90% należy już uważać za duży. Z tego względu wyliczany jest jeszcze wskaźnik przyrostu względnego.

Względny przyrost oceny liczony jest jako stosunek uzyskanego przyrostu średniej oceny (różnicy pomiędzy wynikiem testu końcowego i testu wstępnego) do przyrostu możliwego do uzyskania. Wskaźnik ten wyliczamy z zależności:

$$\Delta = \frac{w_k - w_w}{100 - w_w}$$

gdzie:

Δ – względny przyrost oceny,

w_k – wyrażona w procentach średnia ocena w teście końcowym,

w_w – wyrażona w procentach średnia ocena uzyskana w teście wstępnym.

Należy wyraźnie podkreślić, że wartości wyżej opisanych wskaźników należy traktować jedynie jako bardzo zgrubne przybliżenie rzeczywistych postępów w nauce. Wynika to zarówno z samej metody sprawdzania wiedzy – użycia testów, w których pytania są losowane, jak i z niedoskonałości samych pytań testowych. W związku z tym, nieuprawnione byłoby wyciąganie zbyt kategorycznych wniosków co do wiedzy i umiejętności testowanych jedynie na podstawie wartości tych wskaźników.

4.3.2. Średnie wyniki szkół

W tabeli poniżej zebrane zostały wyniki o średnich wynikach nauczania wyliczone dla szkół w kolejnych latach realizacji projektu dla poszczególnych przedmiotów. Podane są w niej minimalne średnie i maksymalne wartości wskaźników wyliczanych dla szkół. Oznacza to, że dla każdej ze szkół biorących udział w projekcie wyliczone zostały średnie oceny uzyskane przez jej uczniów w danym roku i przedmiocie, a następnie wyliczane były średnie wyniki szkół i wybierane wartości minimalne i maksymalne (dla oceny rozrzutu wartości).

Tab. 3. Średnie wyniki szkół biorących udział w projekcie.

Rok szkolny	Przedmiot	Wynik testu wstępnego			Wynik testu końcowego			Przyrost bezwzględny			Przyrost względny		
		min	śred	max	min	śred	max	min	śred	max	min	śred	max
2009/ 2010	JA	0,24	0,49	0,70	0,33	0,56	0,86	-0,21	0,07	0,35	-0,55	0,15	0,71
	ECDL	0,32	0,51	0,74	0,39	0,59	0,68	-0,19	0,08	0,24	-0,72	0,17	0,41
	PP	0,37	0,58	0,71	0,44	0,60	0,83	-0,10	0,01	0,31	-0,26	0,04	0,65
2010/ 2011	JA	0,29	0,42	0,65	0,31	0,51	0,83	-0,09	0,09	0,51	-0,16	0,15	0,75
	ECDL	0,34	0,46	0,59	0,42	0,55	0,72	-0,01	0,09	0,22	-0,02	0,17	0,35
	PP	0,32	0,55	0,83	0,39	0,64	0,84	-0,06	0,10	0,27	-0,20	0,20	0,52
2011/ 2012	JA	0,28	0,43	0,74	0,23	0,53	0,93	-0,17	0,10	0,37	-0,28	0,18	0,85
	ECDL	0,36	0,46	0,61	0,41	0,54	0,65	0,00	0,08	0,19	0,00	0,15	0,31
	PP	0,30	0,48	0,80	0,39	0,63	0,79	-0,04	0,15	0,47	-0,06	0,26	0,67

Objaśnienia skrótów:

min – wartość minimalna,

śred – wartość średnia,

max – wartość maksymalna,

JA – język angielski,

ECDL – zajęcia komputerowe ECDL,

PP – podstawy przedsiębiorczości.

Jak widać z powyższego zestawienia, średnie wyniki testu końcowego, uzyskiwane przez uczniów poszczególnych szkół, nie są zbyt wysokie – oscylują w granicach 50 – 60 procent. Różnice pomiędzy szkołami z najwyższymi i najniższymi wynikami są dość znaczne. Zdarzają się też ujemne przyrosty ocen – wynik testu końcowego jest gorszy od wyniku testu wstępnego. Stosunkowo niskie wartości wskaźników mogą być także efektem niezharmonizowania testów z programem nauczania, przyjętego systemu testowania, a także wad występujących w konstrukcji pytań, a nie tylko odzwierciedleniem rzeczywistych osiągnięć uczniów.

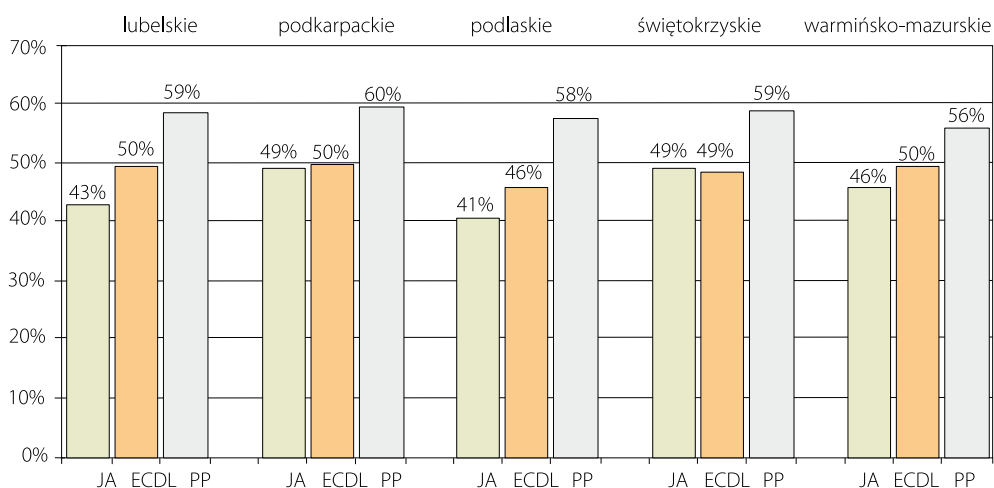
Trzeba też zwrócić uwagę na to, że wynikom uzyskiwanym w testach z zajęć komputerowych, ze względu na nieadekwatność testów w stosunku do celu tych zajęć i ich programu, nie należy nadawać zbyt dużego znaczenia. Program zajęć komputerowych nastawiony był na wykształcenie umiejętności praktycznych wymaganych dla uzyskania certyfikatu, a takie nie mogą być sprawdzone przez testy, w których odpowiada się na proste pytania teoretyczne, często dotyczące wiadomości nieistotnych dla poprawnego posługiwania się komputerem i wykonywania wymaganych operacji. O realnych wynikach osiąganych na zajęciach komputerowych świadczą raczej zdane przez uczestników egzaminy i uzyskane certyfikaty ECDL.

Mimo wskazanych niedoskonałości podane w tabeli wartości mogą być pomocne dla oceny wyników konkretnej szkoły na tle innych szkół, biorących udział w projekcie.

4.3.3. Wyniki uczniów

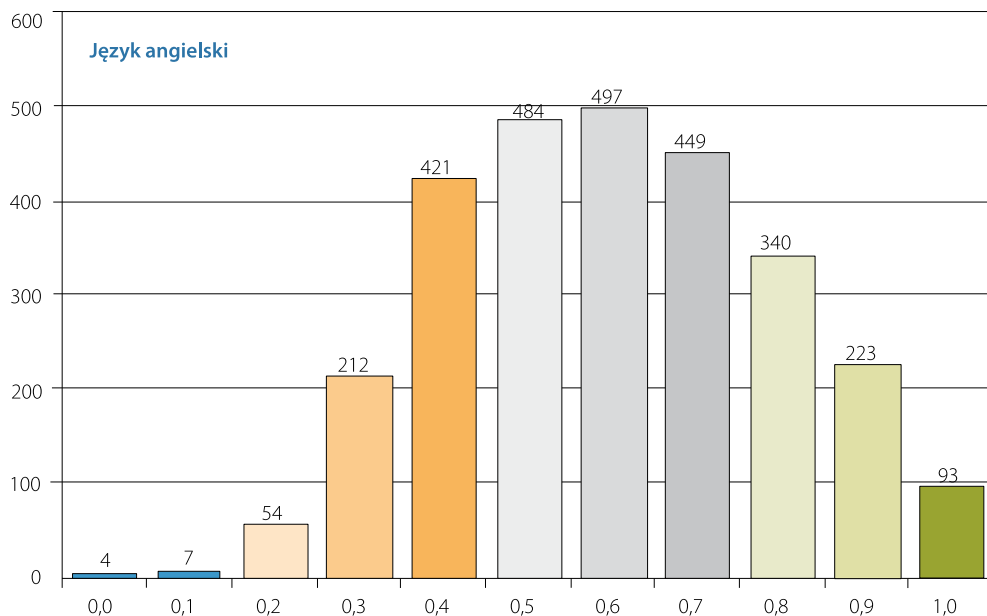
Średnie wyniki uzyskane w testach końcowych przez uczniów z poszczególnych województw pokazane są na wykresie zamieszczonym poniżej (Rys. 3). Wykres uwzględnia oceny punktowe z trzech kolejnych testów końcowych.

Jak widać z wykresu, wyniki są wyrównane – nie ma zauważalnych różnic pomiędzy osiągnięciami uczniów z poszczególnych województw. Największe zróżnicowanie wyników, jakie ma miejsce w przypadku języka angielskiego, nie przekracza 10%.

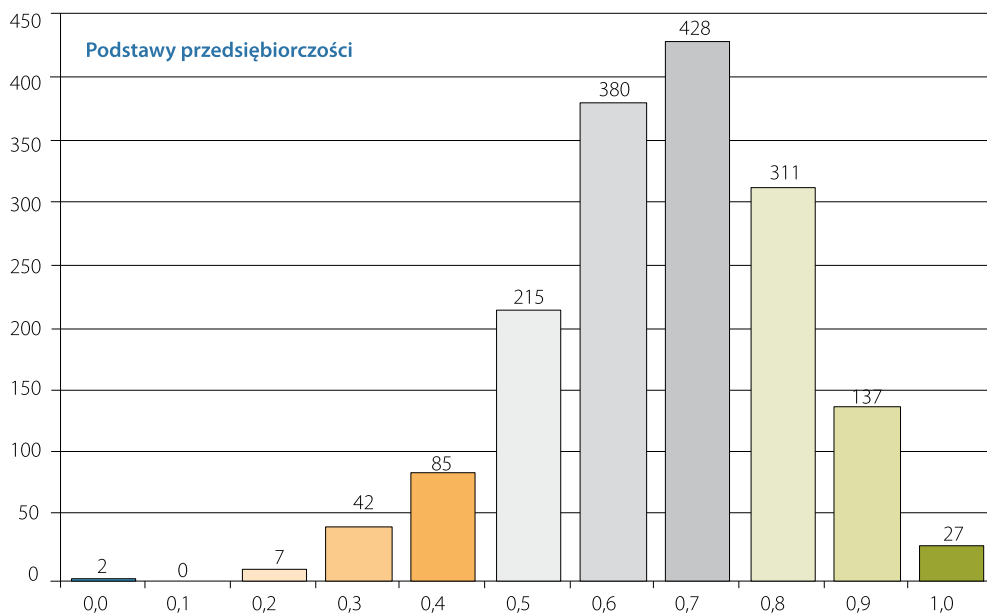

Rys. 3. Średnie wyniki testów końcowych uzyskane przez uczniów z poszczególnych województw wyrażone w procentach możliwej wartości maksymalnej.

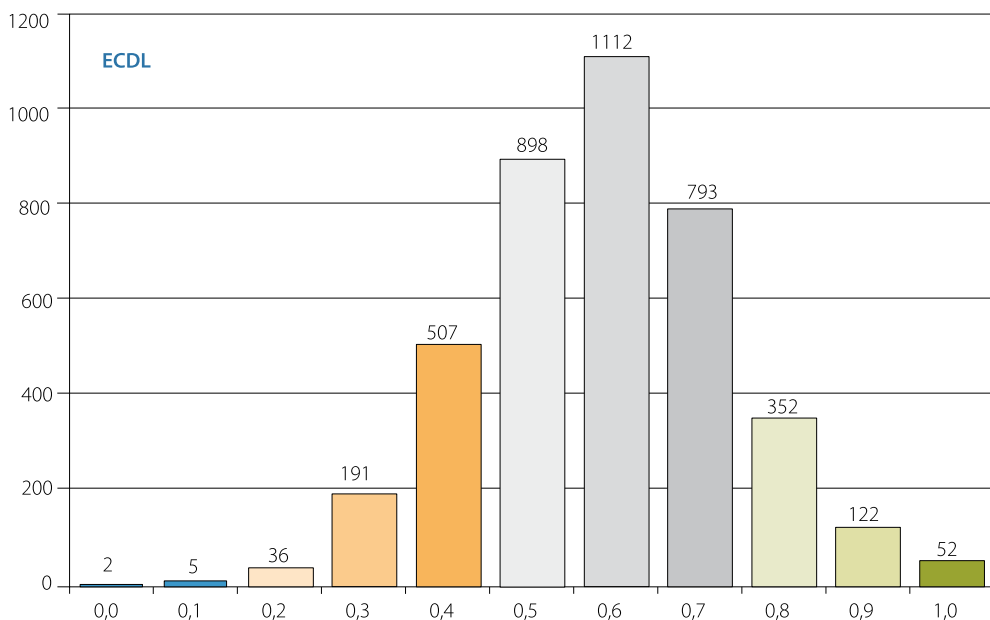
Interesujące mogą być także rozkłady wyników uzyskiwanych przez uczniów w teście końcowym z każdego z przedmiotów. Rozkłady te pokazane są na wykresach umieszczonych poniżej (Rys. 4, Rys. 5, Rys. 6).

Rys. 4. Rozkład wyników w teście końcowym – język angielski.

Rys. 5. Rozkład wyników w teście końcowym – podstawy przedsiębiorczości.

Rys. 6. Rozkład wyników w teście końcowym – zajęcia komputerowe ECDL.

Szczegółowe dane dotyczące postępów uczniów (uwzględniające zarówno same wyniki jak i ich przyrosty) we wszystkich przedmiotach z podziałem na województwa, dla kolejnych lat i dla całego okresu trwania projektu zamieszczone są w odpowiednich tablicach w Załączniku 9.

4.4. Wykorzystanie materiałów (kursów) e-learningowych

Tak jak już wspomniano, zajęcia z języka angielskiego i podstaw przedsiębiorczości wspierane były szkoleniami (kursami) e-learningowymi posadowionymi na dedykowanej na potrzeby projektu platformie e-learningowej. Kursy e-learningowe przygotowane zostały jako materiał pomocniczy, zawierający ćwiczenia i wiadomości teoretyczne, uzupełniające materiał przekazywany na zajęciach i w podręcznikach. Najważniejszym celem opracowania i udostępnienia materiałów e-learningowych było ułatwienie uczestnikom zajęć efektywnej pracy poza zajęciami prowadzonymi w klasie, przede wszystkim w domu. Korzystanie z materiałów e-learningowych nie było obowiązkowe, jednak jak wynika z przeprowadzonej ankiety (patrz punkty 6.2.3 i 6.4.3), około 80% nauczycieli w mniejszym lub większym stopniu wykorzystywało te materiały na zajęciach lub zalecało młodzieży zapoznawanie się z nimi i przerabianie zawartych tam ćwiczeń.

Na 2784 uczniów uczęszczających na zajęcia z języka angielskiego 626 korzystało z materiałów e-learningowych, co stanowi 22,5%. Znacznie wyższe zainteresowanie przejawiała młodzież w stosunku do materiałów uzupełniających kurs podstaw przedsiębiorczości. Z materiałów tych skorzystali prawie wszyscy, bo aż 1612 osób przy ogólnej liczbie 1634 uczniów uczęszczających na te zajęcia (98,6%). Jest zatem prawdopodobne, że nawet uczniowie, którzy uczestniczyli tylko w części zajęć, czy nawet w ogóle nie zostali zakwalifikowani na zajęcia, byli zainteresowani materiałami e-learningowymi.

Korzystanie z materiałów e-learningowych musiało też mieć wpływ na wyniki nauczania. Porównując średnie wyniki uzyskane przez młodzież w testach końcowych można zauważyć (patrz Rys. 3, Rys. 4 i Rys. 5), że średni wynik uzyskany z testu końcowego z zakresu podstaw przedsiębiorczości jest o ok. 10% wyższy od takiegoż wyniku z języka angielskiego. Podobnie maksimum rozkładu wyników testu dla języka angielskiego przypada na oceny rzędu 40 – 50 procent, a dla podstaw przedsiębiorczości na poziomie 70%. Oczywiście takie bezpośrednie porównywanie wyników z zupełnie różnych przedmiotów nie jest w pełni uprawnione, a wyniki zależą od wielu różnorodnych czynników, jednak zbieżność częstości korzystania z e-learningu i dobrych rezultatów w teście końcowym nie powinna pozostać niezauważona.

5. Projekt w ocenie uczestników

5.1. Wprowadzenie

Mniej więcej w połowie każdego roku szkolnego w szkołach uczestniczących w projekcie przeprowadzane były badania ewaluacyjne wśród młodzieży biorącej udział w zajęciach. Badania prowadzone były metodą on-line poprzez Internet. Taki sposób prowadzenia badań w znacznym stopniu ułatwia ich przeprowadzenie i umożliwia efektywne gromadzenie i analizowanie rezultatów. Uczestniczący w badaniach uczniowie proszeni byli o rozwiązanie zadań testu ewaluacyjnego (patrz punkt Wprowadzenie) i odpowiedź na pytania specjalnie przygotowanej ankiety. Wyniki testu wykorzystywane były do bieżącej oceny postępów uczestników zajęć, natomiast wyniki badania ankietowego posłużyły do zebrania opinii o projekcie, a także o programie i metodyce prowadzonych zajęć.

W niniejszym punkcie przedstawione zostaną najważniejsze wyniki badań ankietowych i wpływające z nich wnioski.

Liczby uczestników badań ewaluacyjnych z podziałem na poszczególne przedmioty podane są w tabeli niżej.

Tab. 4. Statystyka uczestnictwa w badaniach ewaluacyjnych.

Rok szkolny	Język angielski	Zajęcia komputerowe ECDL	Podstawy przedsiębiorczości	Razem, wszystkie przedmioty
2009/2010	1174	1236	715	3125
2010/2011	1118	1427	639	3184
2011/2012	604	1407	193	2204
Razem	2896	4070	1547	8513

Jak widać z powyższego zestawienia, w badaniach ewaluacyjnych uczestniczyło ogółem 8513 uczniów, czyli praktycznie wszyscy uczestnicy zajęć prowadzonych w projekcie. Wyklucza to przypadkowość rezultatów i zapewnia ich dużą wiarygodność.

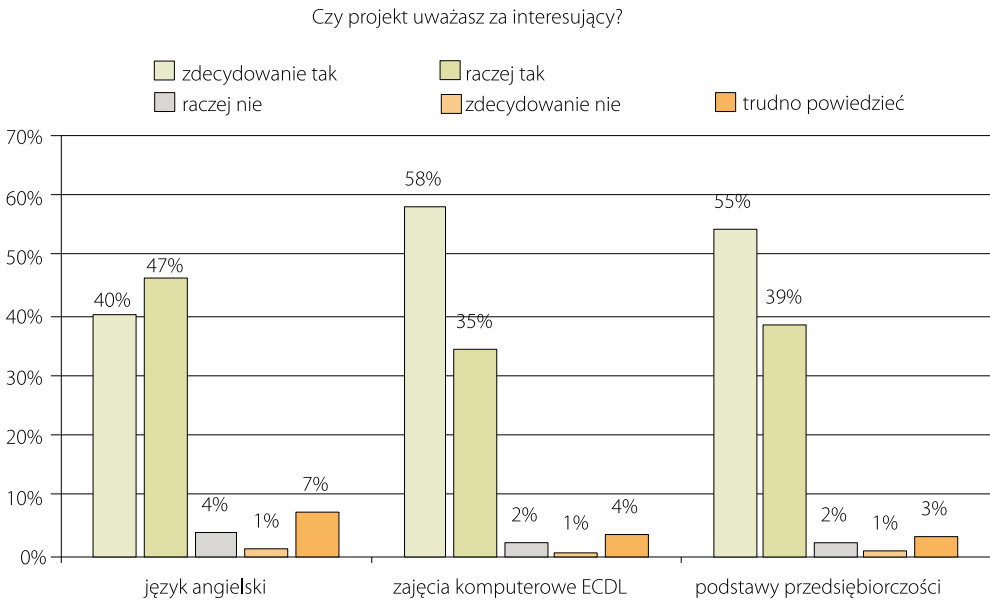
Zestawienie wyników ankietowań ewaluacyjnych przeprowadzonych w kolejnych latach przedstawiono w Załączniku 10.

Opracowania źródłowe zawierające szczegółowe wyniki corocznych badań ankietowych, dostępne są jako dokumenty projektowe.

5.2. Ogólna ocena projektu i prowadzonych zajęć

Ocena ogólna wszystkich trzech rodzajów zajęć jest bardzo dobra. Na pytanie „czy projekt uważasz za interesujący” większość badanych odpowiedziała „raczej tak” lub „zdecydowanie tak”. Szczegółne zainteresowanie zajęciami komputerowymi (patrz Rys. 7) najprawdopodobniej wynika z możliwości zdobycia certyfikatu oraz interesującego, dobrze dopracowanego i sprawdzonego programu zajęć.

Odpowiedzi na pozostałe pytania ankiety ewaluacyjnej, dotyczące oceny ogólnej zajęć prowadzonych w projekcie, potwierdzają doskonałą ocenę całości przedsięwzięcia i priorytety poszczególnych przedmiotów. Na pytanie „czy zajęcia spełniły twoje oczekiwania” pozytywnie odpowiedziało ponad 90% uczestniczących w zajęciach komputerowych i zajęciach z podstaw przedsiębiorczości oraz 82% uczestników zajęć z języka angielskiego. Chęć uczestniczenia w przyszłości w podobnym projekcie wyraziło 77% uczestników zajęć z języka angielskiego, 86% uczęszczających na zajęcia komputerowe i 89% uczniów chodzących na zajęcia z podstaw przedsiębiorczości.

Rys. 7. Rozkład ogólnych ocen projektu.

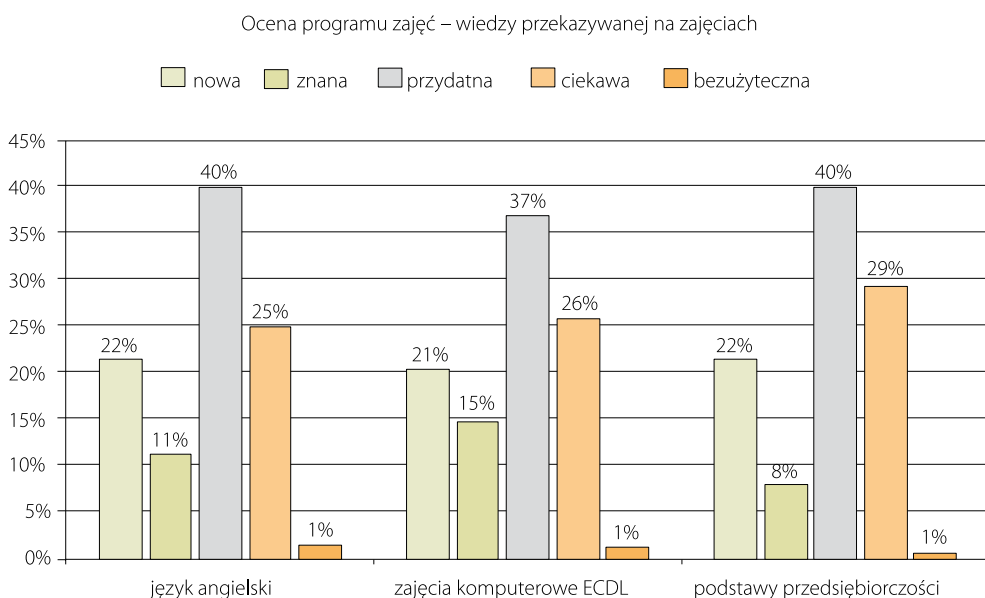
Niewątpliwie interesujące są wyniki badań dotyczących subiektywnej indywidualnej oceny efektów projektu. Na pytanie „czy udział w zajęciach przyczynił się do wzrostu twoich kompetencji” pozytywnie odpowiedziało 90% uczestników zajęć komputerowych i zajęć z podstaw przedsiębiorczości. Wyraźnie mniej, bo tylko 76% uczestników zajęć z języka angielskiego uważa, że ich kompetencje wzrosły. Osoby, które stwierdzały, że w ich przypadku zajęcia nie przyniosły efektów jako przyczyny podają najczęściej niedostosowanie poziomu zajęć do ich wiedzy i organizację zajęć (ich częstotliwość, możliwość uczęszczania, czas jaki mógł im poświęcać nauczyciel).

Zajęcia prowadzone w ramach projektu zdecydowanie – tak deklaruje około 80% uczestników – przyczyniły się do wzrostu ich zainteresowań odpowiednimi przedmiotami. Wskazuje to na bardzo pozytywną rolę, jaką odegrał projekt w rozwoju jego uczestników.

Przytoczone dane jednoznacznie wskazują na dużą wartość, jaką przedstawiały zajęcia dla ich uczestników. Nieco słabsze oceny uzyskiwały zajęcia z języka angielskiego. W przypadku ewentualnego przygotowywania podobnych projektów w przyszłości, należałoby poświęcić programowi tych zajęć więcej uwagi i lepiej dostosować je do potrzeb uczniów szkół ponadgimnazjalnych.

5.3. Ocena programu i sposobu prowadzenia zajęć

Dla badania oceny programu zajęć przez uczestniczących w niej uczniów, w ankiecie ewaluacyjnej umieszczono pytanie o wiedzę przekazywaną na zajęciach. Badani mogli wskazać kilka cech, jakimi ich zdaniem, charakteryzują się przekazywane na zajęciach wiadomości. Zestawienie uzyskanych odpowiedzi pokazano na Rys. 8. Około 40% badanych uczestników zajęć stwierdziło, że wiedzę przekazywaną na zajęciach uważa za przydatną. Nieco niższy wynik – 37% uzyskał jedynie program zajęć komputerowych ECDL. Jest to jednak nieznaczna różnica mieszcząca się w granicach błędu statystycznego.

Rys. 8. Wyniki badania oceny programu zajęć.

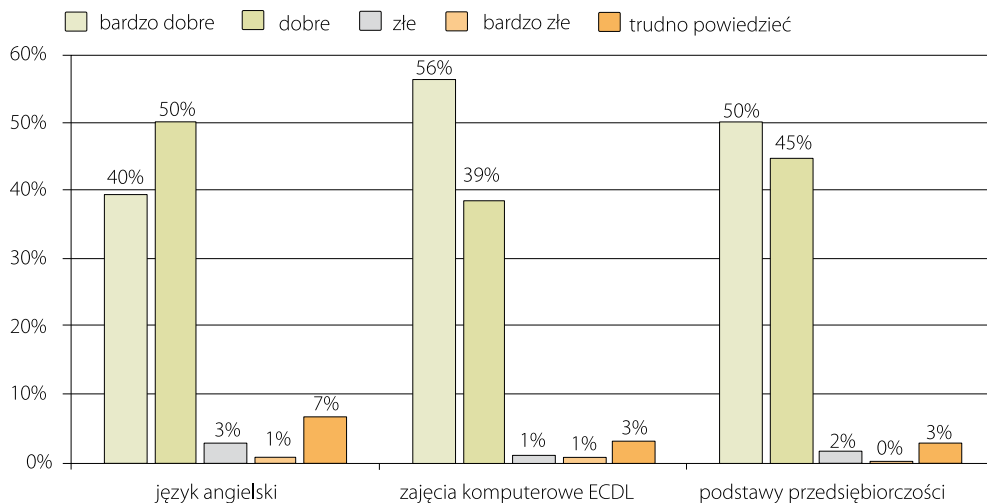
Mniej więcej jedna czwarta uczestników zajęć uważa przekazywany materiał za interesujący, a więcej niż jedna piąta uczestników stwierdza, że zawiera on informacje dla nich nowe.

Reasumując, ocenę programu zajęć objętych projektem należy uznać za bardzo dobrą. Zdaniem znacznej większości uczestników, program został dobrze przygotowany – zawarte w nim treści odpowiadają ich potrzebom i zainteresowaniom.

Kolejne pytanie ankiety dotyczyło założonego w projekcie sposobu prowadzenia zajęć. Uzyskane odpowiedzi pokazane są na Rys. 9.

Jak widać z przedstawionego wykresu, uczestnicy wszystkich zajęć w przeważającej większości byli bardzo zadowoleni ze sposobu ich prowadzenia. Za dobry lub bardzo dobry uznało go ponad 90–95% uczniów, a tylko 2–4% była z niego niezadowolona.

Ocena metodyki – sposobu prowadzenia zajęć

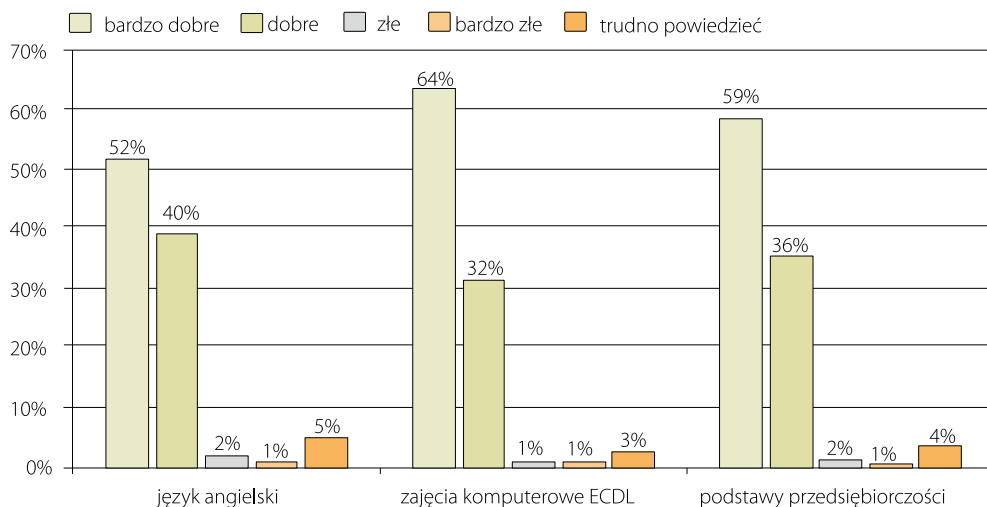
Rys. 9. Ocena sposobu prowadzenia zajęć.

5.4. Praca nauczycieli

Kilka pytań ankiety ewaluacyjnej dotyczyło pracy nauczycieli prowadzących zajęcia. Ankietowani proszeni byli między innymi o ocenę przygotowania, zaangażowania i umiejętności pracy z młodzieżą.

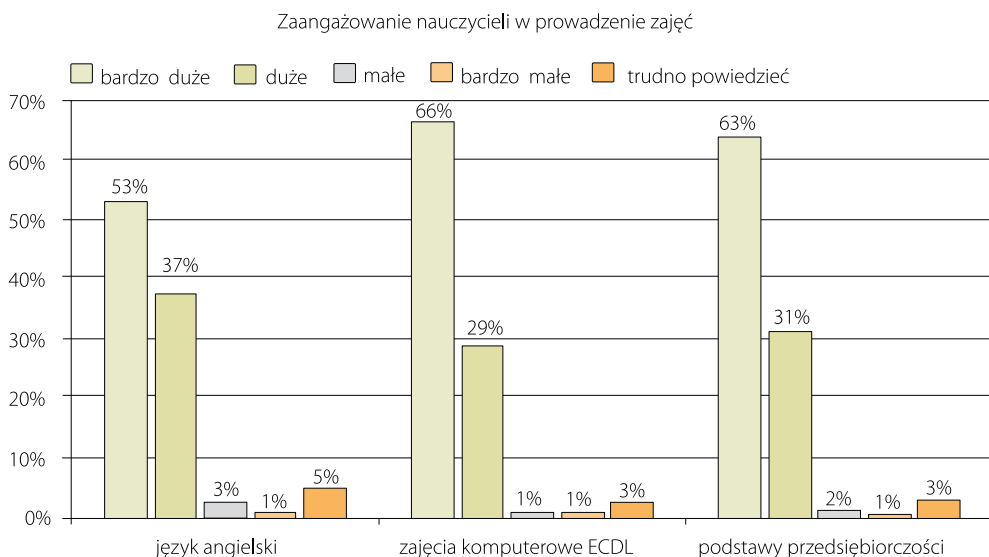
Przygotowanie nauczycieli do prowadzenia zajęć zostało bardzo wysoko ocenione przez uczniów. Zestawienie ocen pokazane jest na Rys. 10. Wynika z niego, że ponad 90% odpowiadających uznało przygotowanie pedagogów za co najmniej dobre.

Przygotowanie nauczycieli prowadzących zajęcia

Rys. 10. Ocena przygotowania nauczycieli prowadzących zajęcia.

Równie wysoko jak przygotowanie do prowadzenia zajęć, anketowani uczniowie oceniają zaangażowanie nauczycieli. Zestawienie ocen zaangażowania pokazano na wykresie Rys. 11.

Rys. 11. Ocena zaangażowania nauczycieli w prowadzenie zajęć.

Praktycznie wszyscy anketowani (95% uczestników zajęć komputerowych, 94% zajęć z podstaw przedsiębiorczości i 90% zajęć z angielskiego) bardzo wysoko oceniają zaangażowanie nauczycieli w pracę na zajęciach prowadzonych w ramach projektu.

Bardzo dobrze ocenione zostały również cechy osobowe nauczycieli prowadzących zajęcia, które mają bardzo istotny wpływ na osiągnięte wyniki. Na pytanie sondujące życzliwość nauczycieli i ich gotowość do wspomagania uczniów 96–97% anketowanych odpowiedziało pozytywnie. Podobne rezultaty dało pytanie o atmosferę w grupie tworzoną przez nauczyciela podczas zajęć: w 84–95% odpowiedzi uznano ją za co najmniej dobrą.

Wyniki ankietowania wskazują więc na generalnie właściwy wybór nauczycieli do pracy w projekcie, ich bardzo dobre przygotowanie i wysokie zaangażowanie.

5.5. Materiały pomocnicze

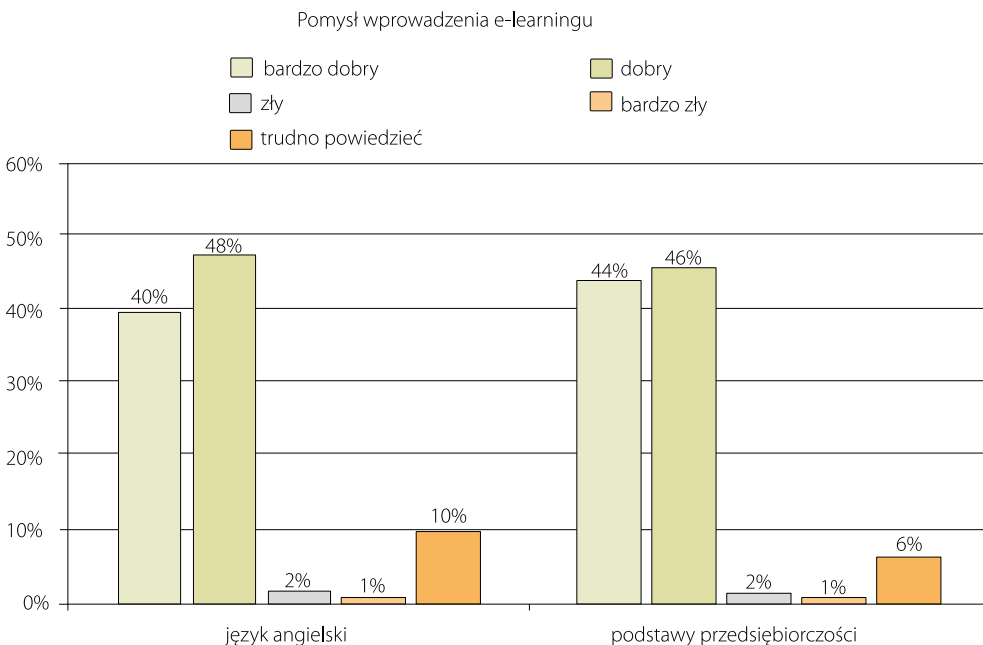
Zgodnie z planem działań przewidzianym w projekcie wszyscy uczniowie uczestniczący w zajęciach powinni otrzymać materiały pomocnicze wymienione w Załączniku 6. Zadanie to należy uznać za wykonane w pełnym zakresie: do momentu przeprowadzania badań ankietowych (mniej więcej w połowie okresu, w którym zajęcia były realizowane) zaledwie 2–4% uczniów nie otrzymało przewidzianych podręczników. W ocenie około 90% anketowanych materiały pomocnicze okazały się przydatne lub bardzo przydatne.

Tak więc, z punktu widzenia zainteresowanych uczniów, zaproponowane w projekcie materiały pomocnicze zostały właściwie dobrane.

Większość nauczycieli równoległe z podręcznikami zaproponowanymi w projekcie wykorzystywało na zajęciach dodatkowe materiały dydaktyczne. Były to bądź autorskie materiały własne, bądź inne materiały pochodzące z ogólnodostępnych źródeł (na przykład z Internetu). Wykorzystywanie takich materiałów podczas zajęć odnotowuje 80 – 87% (w zależności od przedmiotu) ankietowanych. Całość materiałów dydaktycznych, wykorzystywanych podczas zajęć jako pomoc naukowa, również została oceniona bardzo dobrze. Za dobre lub bardzo dobre uważa je ponad 90% uczniów.

5.6. Kursy e-learningowe

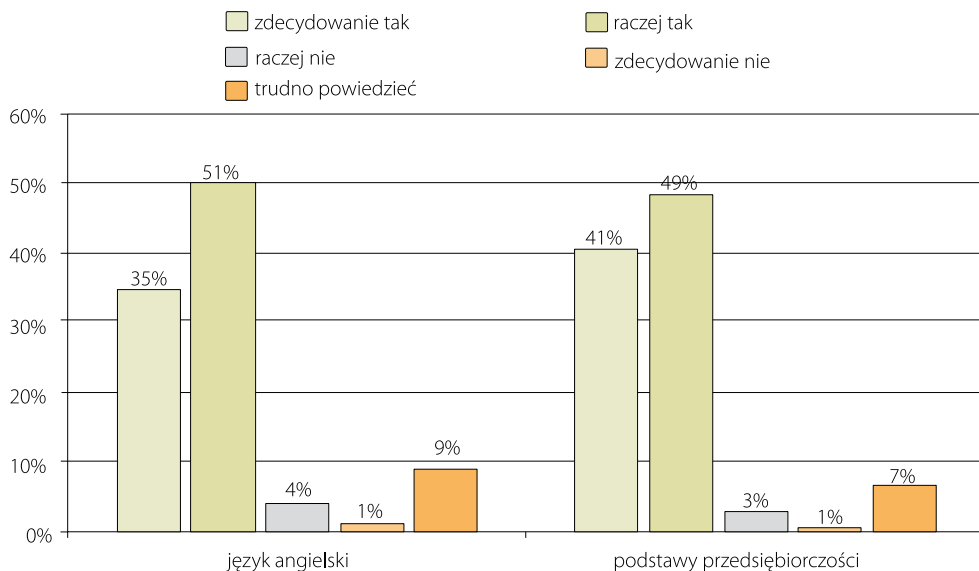
Wprowadzenie kursów e-learningowych jako środka wspomagającego zajęcia z języka angielskiego i podstaw przedsiębiorczości było jednym z istotnych założeń projektu. Można sądzić, że znaczna większość uczniów nie miała możliwości zetknięcia się z tego typu nauczaniem od strony praktycznej. Z tych względów w ankiecie ewaluacyjnej kursom e-learningowym poświęcono więcej pytań niż innym zagadnieniom. Pozwoliło to uzyskać wiedzę o tym jak e-learning jest przyjmowany przez młodzież, a także lepiej ocenić konkretne kursy przygotowane jako uzupełnienie zajęć prowadzonych w projekcie.

Rys. 12. Ocena pomysłu wprowadzenia e-learningu do zajęć objętych projektem.

Ankietowani byli pytani przede wszystkim o ogólne wrażenia dotyczące zastosowania e-learningu: o ocenę samego pomysłu uzupełnienia zajęć prowadzonych w projekcie kursami e-learningowymi oraz o ocenę atrakcyjności e-learningu. Rozkłady odpowiedzi na te pytania pokazują wykresy Rys. 12 i Rys. 13. Bardzo dobre i dobre oceny zarówno samej idei włączenia e-learningu do zajęć, jak i jego atrakcyjności jako metody nauczania, wystawiło około 90% badanych. Jest to bardzo dobry wynik, który potwierdza słuszność wprowadzenia metod e-learningowych do zajęć prowadzonych w projekcie.

Czy e-learning to atrakcyjna i wygodna metoda nauki?

Rys. 13. Ocena atrakcyjności e-learningu.

Na pytanie „czy kurs e-learningowy ułatwia przyswajanie wiedzy?“, którego celem było uzyskanie oceny użyteczności kursów e-learningowych, przeważająca większość ankietowanych (88% uczęszczających na zajęcia z podstaw przedsiębiorczości i 83% uczących się angielskiego) odpowiedziała pozytywnie.

Uczniowie pytani o to, czy w przyszłości chętnie uczyliby się korzystając z kursów e-learningowych, w przeważającej większości odpowiadali pozytywnie. Chęć korzystania w przyszłości z kursów e-learningowych wyraziło 83% uczących się angielskiego i 88% uczących się podstaw przedsiębiorczości. Potwierdza to wyraźnie, że materiały e-learningowe spodobały się uczniom.

Bardzo dobre oceny materiałów e-learningowych można zweryfikować sprawdzając jak często uczestnicy zajęć praktycznie je wykorzystywali. Korzystanie (w mniejszym lub większym stopniu – przynajmniej kilkakrotnie) z kursu e-learningowego deklaruje 66% uczestników zajęć z języka angielskiego, 75% uczących się podstaw przedsiębiorczości w roku szkolnym 2009/2010 i 88% uczących się podstaw przedsiębiorczości w latach następnych (wydzielenie wyniku dla pierwszego roku trwania projektu wynika ze zmian wprowadzonych w ankiecie ewaluacyjnej po pierwszym roku realizacji projektu). Deklaracje te budzą jednak pewne wątpliwości w przypadku materiałów do zajęć z języka angielskiego. Liczba zarejestrowanych wejść na znajdujący się na platformie e-learningowej kurs uzupełniający zajęcia z języka angielskiego wynosi tylko 626 (patrz punkt Wykorzystanie materiałów (kursów) e-learningowych), a aż 878 ankietowanych deklaruje, że korzystało z tego kursu kilka razy. Ponadto 239 osób deklaruje, że zagląda do kursu e-learningowego po każdym zajęciu. Rozbieżności te mogą wynikać, na przykład z grupowego korzystania na zajęciach z materiałów umieszczonych na platformie internetowej, lub korzystania z materiałów pobranych z platformy i przeniesionych na papier (niektórzy z nauczycieli prowadzących zajęcia w ten sposób udostępniali uczniom niektóre z umieszczonych na platformie ćwiczeń). Pomimo to, do zebranych w ankietach danych, dotyczących faktycznego wykorzystania materiałów e-learningowych, należy podchodzić z pewną rezerwą – nie traktować ich jako w pełni wiarygodne.

W zasadzie nie zgłaszano zastrzeżeń dotyczących interfejsu kursów e-learningowych: 69% ankietowanych stwierdziło, że kurs wspomagający zajęcia z języka angielskiego był łatwy w obsłudze, a 79% wypowiedziało się podobnie o kursie towarzyszącemu zajęciom z podstaw przedsiębiorczości. Jednak aż dziesięcioprocentową różnicę liczby ankietowanych, którym obsługa kursów e-learningowych nie sprawia trudności trudno jest wytłumaczyć, ponieważ interfejs obydwu kursów jest taki sam.

Pytani o estetykę kursów uczniowie w 73% (język angielski) – 80% (podstawy przedsiębiorczości) odpowiadali, że kurs im się podoba, a liczba głosów stwierdzających, że kurs jest brzydki, było bardzo niewiele (przeważały głosy niezdecydowane).

Jak wynika z ankiet, dostęp do kursów e-learningowych nie stwarzał większych problemów natury technicznej (takich jak problemy z dostępem, szybkością działania itp.). 80% ankietowanych nie spotkało się z takimi problemami. Wynika stąd, że często dotąd wyrażane obawy, dotyczące możliwości wdrażania e-learningu w związku z kiepskim dostępem do Internetu (niezawodnością i przepustowością łącz), stają się nieaktualne.

Podsumowując wyniki uzyskane z części ankiety dotyczącej wykorzystania technologii e-learningowych, należy stwierdzić, że kursy e-learningowe spotkały się z bardzo życzliwym przyjęciem uczestników projektu, a konkretne rozwiązania technologiczne sprawdziły się w praktyce.

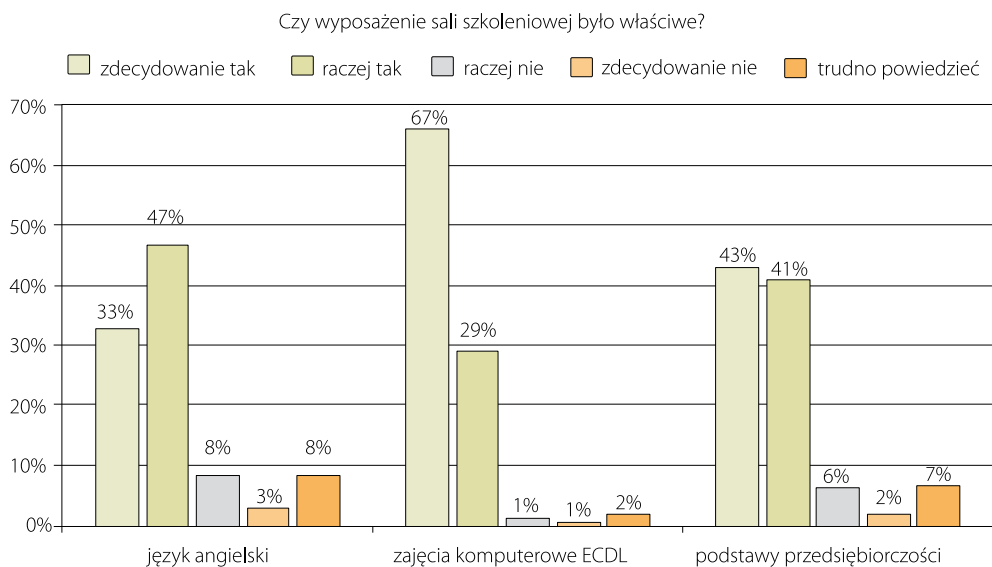
5.7. Organizacja i warunki prowadzenia zajęć

Z przeprowadzonych wywiadów wiadomo, że w wielu szkołach zorganizowanie zajęć pozalekcyjnych wiąże się z dużymi trudnościami w związku z tym, że znaczna część młodzieży dojeżdża do szkoły, często z odległych miejscowości. Godziny prowadzenia zajęć musiały więc być dostosowane do możliwości dojazdu uczestników. Stanowiło to, z pewnością, trudny problem w wielu szkołach. Jednakże około 80% uczniów stwierdziło, że plan zajęć objętych projektem jest dla nich odpowiedni. Tylko 11–12% uczestników zajęć z podstaw przedsiębiorczości i zajęć komputerowych oraz 18% uczęszczających na zajęcia z języka angielskiego było z niego niezadowolonych. Warto zauważyć, że program zajęć komputerowych przewiduje znacznie więcej godzin niż programy pozostałych przedmiotów (czterokrotnie więcej niż program języka angielskiego i sześciokrotnie więcej niż program podstaw przedsiębiorczości), wydawałoby się więc, że uczestnicy tych właśnie zajęć mogą być niezadowoleni z ich rozkładu. Tak jednak nie było – najwięcej niezadowolonych było wśród uczestników zajęć z języka angielskiego.

Ogólnie bardzo dobra akceptacja zaproponowanych w szkole rozkładów zajęć pozalekcyjnych prowadzonych w ramach projektu, wskazuje na to, że szkoły potrafiły uporać się ze wspomnianymi trudnościami i bardzo dobrze zorganizować zajęcia. Niestety, nie dysponujemy danymi, które pozwoliłyby ocenić, czy wielu potencjalnych kandydatów do uczestniczenia w zajęciach musiało z nich zrezygnować ze względu na niemożliwość dostosowania się do godzin, w jakich się odbywały.

Długość pojedynczych zajęć, liczba i czas przerw także zostały ocenione jako właściwe przez 82 – 88% ankietowanych uczniów.

Ważnym elementem mającym wpływ na efekty nauczania są warunki, w jakich prowadzone były zajęcia. Rozkład opinii dotyczących pracowni, w których prowadzone były zajęcia, a także ich wyposażenia przedstawia Rys. 14.

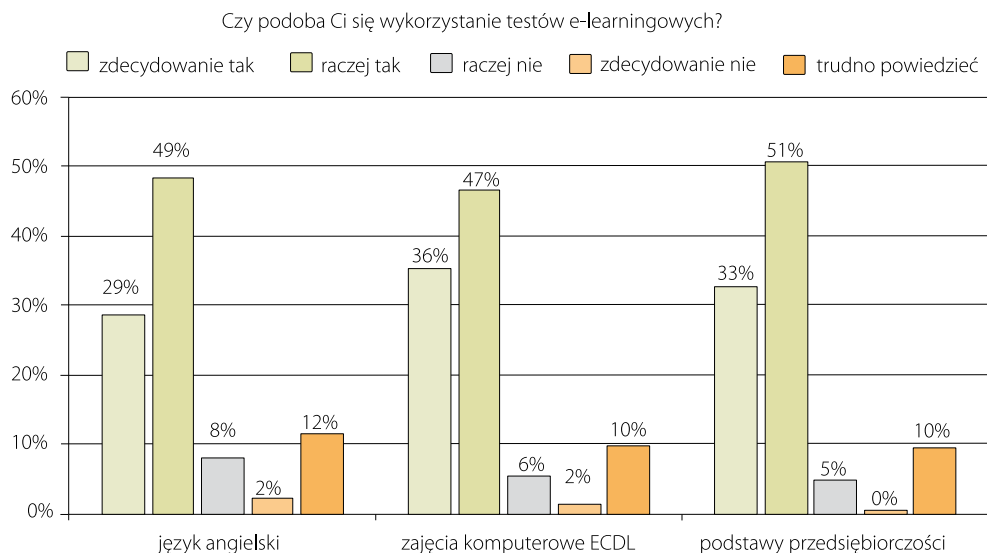

Rys. 14. Rozkład opinii dotyczących wyposażenia sal szkoleniowych.

Ogólna ocena wyposażenia sal, w których prowadzone były zajęcia jest, jak widać, bardzo dobra. Z przedstawionego wykresu można wyczytać, że najlepiej wyposażone w szkołach są pracownie komputerowe.

5.8. Testy e-learningowe

Ponieważ badania ankietowe odbywały się mniej więcej w połowie roku szkolnego, uczestnicy zajęć mogli się wypowiedzieć na temat testów e-learningowych sprawdzających wiedzę na podstawie do-

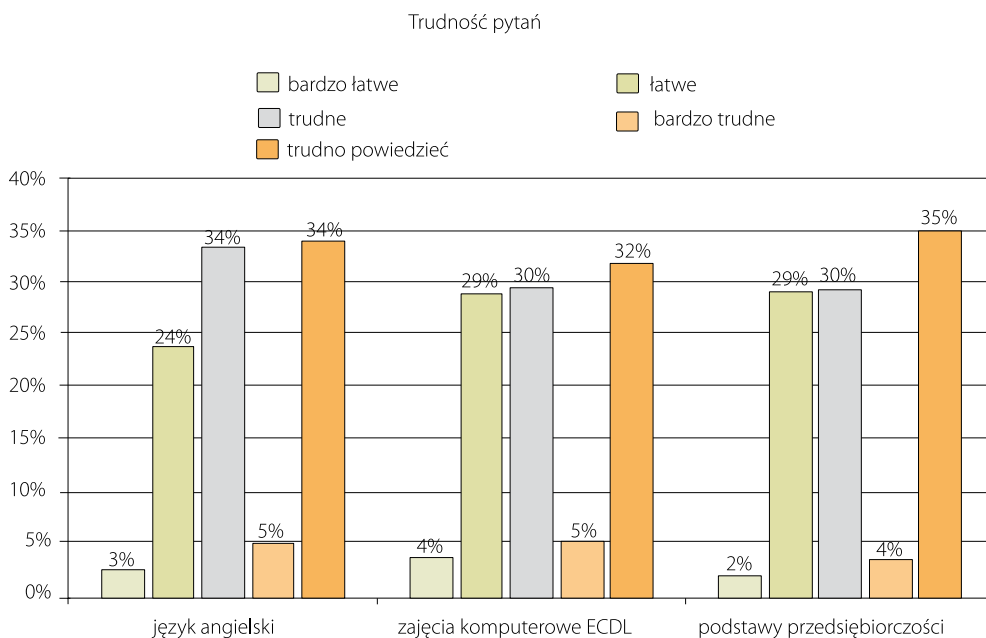

Rys. 15. Rozkład opinii na temat testów e-learningowych.

świadczeń jakie mieli z testem wstępnym. Dlatego też pytania dotyczące testów odnosiły się konkretnie do testu wstępnego. Znacznej większości uczestników badania (około 80%) test e-learningowy podoba się jako narzędzie sprawdzania wiedzy. Rozkład opinii dotyczących testów pokazano na Rys. 15. Jak widać wszystkie testy podobały się mniej więcej tak samo, niezależnie od przedmiotu.

Także zdecydowana większość uczestników projektu – około 80%, nie zgłasza zastrzeżeń, ani do wielkości testów (liczby pytań, na które należało odpowiedzieć), ani do czasu przeznaczanego na rozwiązanie zawartych w teście zadań.

Zastanawia natomiast brak jednoznacznej opinii na temat stopnia trudności pytań testowych. Być może jest to skutkiem niewłaściwego zrozumienia pytania ankiety: odpowiadający mogli sądzić, że chodzi o ocenę trudności w ogóle, dla wszystkich uczniów, a nie o odpowiedź jak trudne były pytania konkretnie dla nich samych. Rozkład ocen na temat trudności testów pokazano na Rys. 16. Aż jedna trzecia odpowiadających nie potrafi jednoznacznie stwierdzić, czy test uważa za trudny, czy łatwy i to niezależnie od przedmiotu. Liczby uczestników, dla których test okazał się trudny i tych, którym nie sprawiał kłopotu, też są mniej więcej równe. Jedyne w przypadku testu z języka angielskiego występuje zauważalna (10%) przewaga odpowiedzi stwierdzających, że test jest trudny.

Rys. 16. Rozkład ocen trudności pytań testowych.

Reasumując, młodzieży uczestniczącej w projekcie podoba się zastosowanie udostępnianych na platformie e-learningowej testów on-line dla sprawdzania poziomu wiedzy. Pozytywne odczucia dotyczą także używania takich testów jako wstępnych (w kontekście rekrutacji na zajęcia).

6. Projekt w oczach nauczycieli

6.1. Uwagi wstępne

Niniejszy raport byłoby niepełny, gdyby nie znalazły się w nim opinie i uwagi nauczycieli prowadzących zajęcia. Nauczyciele realizujący projekt w praktyce, mogą się kompetentnie wypowiedzieć na temat samego projektu, a także podzielić się swoimi doświadczeniami dotyczącymi organizacji i metodyki prowadzenia zajęć. Celem zebrania opinii nauczycieli przeprowadzono badanie ankietowe. Ze względu na możliwość automatyzacji zbierania danych, a także wygodę adresatów ankiety, zdecydowano się na przeprowadzenie badań on-line. Kwestionariusz ankiety został wystawiony na stronie internetowej i udostępniony wszystkim nauczycielom, z którymi udało się nawiązać kontakt. Każdy z nauczycieli otrzymał unikalny identyfikator i hasło, co pozwalało uniknąć wprowadzania do systemu danych pochodzących od przypadkowych osób lub wielokrotnego odpowiadania na pytania ankiety przez te same osoby.

Ankieta dotyczyła następujących zagadnień:

- programu zajęć, jego jakości, kompletności i dostosowania do głównego celu projektu, jakim było kształtowanie wybranych kompetencji kluczowych; celem tej grupy pytań było nie tylko zebranie opinii i ocen dotyczących programu, ale także propozycji zmian i uzupełnień, które mogłyby przyczynić się do lepszej realizacji podobnych projektów;
- jakości materiałów pomocniczych, stosowanych pomocy naukowych;
- kursów e-learningowych stanowiących dodatkowy materiał dydaktyczny do zajęć z języka angielskiego i podstaw przedsiębiorczości, ich jakości i roli w procesie nauczania;
- testów stosowanych w projekcie, ich przydatności i jakości, wyboru pytań sposobu prowadzenia testowania;
- metodyki prowadzenia zajęć – nauczyciele byli pytani o własne pomysły dydaktyczne jakie stosowali w trakcie zajęć dla ich uatrakcyjnienia, lepszego zmotywowania uczniów i zwiększenia efektywności nauczania; celem pytania było ujawnienie dobrych praktyk i upowszechnienie ich w niniejszym raporcie jako wzorów do naśladowania w podobnych projektach w przyszłości.

Ponadto wypełniający ankietę nauczyciele mieli możliwość przekazania swoich uwag i opinii dotyczących projektu.

Wykaz pytań ankiety zawiera Załącznik 7.

Na prośbę o odpowiedź na pytania ankiety odpowiedziało 33 nauczycieli prowadzących zajęcia z języka angielskiego, 68 nauczycieli prowadzących zajęcia komputerowe ECDL i 14 nauczycieli podstaw przedsiębiorczości. Łącznie na pytania ankiety odpowiedziało 115 nauczycieli.

Uzupełnieniem badań ankietowych były wywiady bezpośrednie i rozmowy telefoniczne przeprowadzone z nauczycielami z wybranych szkół uczestniczących w projekcie.

W kolejnych punktach zostaną omówione wyniki badań opinii nauczycieli poszczególnych przedmiotów.

6.2. Opinie nauczycieli języka angielskiego

Na pytania ankiety odpowiedziało 33 nauczycieli prowadzących zajęcia z języka angielskiego, reprezentujący 21 szkół.

6.2.1. Program zajęć.

Przeważająca liczba ankietowanych, bo aż 29 (88%) nauczycieli prowadzących zajęcia z języka angielskiego, wypowiedziało się pozytywnie o programie zajęć zaproponowanym przez autorów projektu. Tym samym uznano proponowany program za właściwy dla osiągnięcia podstawowego celu projektu, jakim było doskonalenie kompetencji komunikowania się w języku angielskim. Dwudziestu siedmiu (82%) nauczycieli starało się dokładnie realizować zaproponowany program, niezależnie od tego, czy uznawali go za właściwy, czy nie. Czterech nauczycieli spośród akceptujących w pełni program zajęć, starało się go jeszcze ulepszyć wzbogacając o elementy, które uznali za przydatne. Spośród czterech nauczycieli, którzy krytycznie odnosili się do proponowanego programu, dwóch starało się go poprawić, modyfikując go w trakcie prowadzonych zajęć.

Nie mając pełnych danych ze wszystkich szkół uczestniczących w projekcie i przy niewielkiej liczbie ankiet od nauczycieli (6 prowadzących zajęcia w pięciu szkołach), którzy prowadzili zajęcia według zmodyfikowanego przez siebie programu, trudno jest mówić o jakiegokolwiek korelacji pomiędzy wprowadzonymi zmianami w programie i wynikami osiąganymi przez uczniów (ocenianymi na podstawie testów). Poza jednym wyjątkiem, wyniki osiągane przez uczniów szkół, w których zajęcia prowadzono według zmodyfikowanego programu są przeciętne. Wspomniany wyjątek dotyczy szkoły, która osiągnęła najlepsze wyniki z języka angielskiego spośród wszystkich szkół w ostatnim roku projektu. Należy jednak dodać, że jest to szkoła zajmująca czołowe miejsca w rankingach i rekrutująca do pierwszych klas najlepszych absolwentów gimnazjów w swoim regionie.

Ankietowani nauczyciele wskazywali na szereg elementów, o które warto wzbogacić program zajęć z języka angielskiego. Najważniejsze z nich są następujące:

- **Native speakers.** Jak wynika z ankiety, a także prowadzonych wywiadów, spotkania z osobami, dla których język angielski jest językiem ojczystym są bardzo wartościowym i atrakcyjnym elementem programu nauczania. Pozwalają przećwiczyć umiejętność komunikowania w rzeczywistych warunkach. Dają szansę porozmawiania z kimś, kto „naprawdę” mówi w obcym języku. Postrzegane są przez młodzież jako duża atrakcja i w związku z tym pełnią także rolę motywującą. Nauczyciele postulują, by w programie nauczania takich spotkań znalazło się więcej (w programie, który był podstawą zajęć prowadzonych w ramach projektu przewidziano tylko jedno spotkanie z native speakerem). Wskazywano na możliwość przeprowadzenia takich spotkań zdalnie, metodą telekonferencyjną, na przykład za pomocą komunikatora internetowego.
- **Materiały dydaktyczne.** Nauczyciele uważają, że w programie nauczania powinno znaleźć się więcej przykładów i ćwiczeń związanych z tym, co jest aktualne i co interesuje młodzież, na przykład artykuły z czasopism, modne i lubiane piosenki, wywiady ze sławnymi ludźmi, filmy o krajach anglojęzycznych itp.
- **Życie codzienne.** Zdaniem nauczycieli odpowiadających na pytania ankiety, w programie zajęć zbyt mało jest ćwiczeń w prowadzeniu rozmów na tematy związane z sytuacjami z życia codziennego, takie jak podróże, zakupy, posiłki w restauracji.

- **Ćwiczenia praktyczne.** Warto także odnotować propozycję wzbogacenia programu o ćwiczenia praktyczne, lekcje prowadzone poza salą lekcyjną. Chodzi tu o możliwość ćwiczenia umiejętności posługiwania się angielskim w prawdziwym otoczeniu, a nie w klasie. Niewątpliwie sprzyjałoby to utrwaleniu nawyków praktycznego posługiwania się angielskim, trudno jednak sobie wyobrazić jak takie zajęcia miałyby w praktyce wyglądać.
- **Gramatyka.** W wypowiedziach niektórych nauczycieli (w ankiecie, ale także w osobistych kontaktach z autorami niniejszego raportu) wskazywane są zagadnienia gramatyczne sprawiające szczególną trudność młodzieży uczestniczącej w zajęciach. Chodzi tu między innymi o poprawne stosowanie czasów czy konstrukcję pytań. Zwiększenie czasu poświęconego na te zagadnienia wpłynęłoby na polepszenie wyników nauczania. Z drugiej jednak strony pojawiły się także nieliczne wypowiedzi wskazujące na nadmiar zagadnień gramatycznych w programie zajęć.

Prawie wszyscy odpowiadający na pytania ankiety uznali, że w programie nie ma elementów zbyt technicznych. Sporadycznie wskazywano na niektóre zagadnienia gramatyczne, na przykład *modifying comparisons*, czy też ćwiczenia („*dzień z życia szachisty*”), które można by pominąć jako mało przydatne w praktycznym, codziennym posługiwaniu się językiem.

Jeśli chodzi o ocenę tego, czy liczba godzin przeznaczona na zajęcia była wystarczająca dla realizacji celów określonych w programie zajęć, to zdania nauczycieli były podzielone. Dziewiętnastu nauczycieli uznało czas przeznaczony na zajęcia był zbyt krótki, a jeden z nauczycieli uznał, że czas ten jest zbyt długi, pozostałych 13 nauczycieli uznało przewidziany czas za właściwy. Ośmiu z nauczycieli odpowiadających na pytania ankiety (24%) stwierdziło, że zajęcia powinny być prowadzone intensywniej – częstotliwość prowadzenia zajęć powinna być zwiększona, a 25 uważało przyjętą częstotliwość za właściwą. Należy zwrócić uwagę na to, że częstotliwość prowadzenia zajęć może wynikać także z pozamerytorycznych powodów organizacyjnych, które nie mają związku z efektywnością nauczania. Jak wynika z przeprowadzonych wywiadów, często trudno jest ustalić plan zajęć ze względu na konieczność uwzględnienia interesów młodzieży, która dojeżdża do szkoły.

6.2.2. Materiały pomocnicze i pomoce naukowe

W ocenie trzech (10%) nauczycieli materiały pomocnicze (podręczniki), wybrane jako pomoc naukowa do zajęć z języka angielskiego, okazały się mało przydatne, 20 (60%) nauczycieli uważa te materiały za średnio przydatne, a pozostałych 10 (30%) jest zdania, że były przydatne, wręcz niezbędne dla właściwego prowadzenia zajęć.

Na pytanie, czy można wskazać jakieś istniejące podręczniki, czy też materiały pomocnicze, które lepiej byłyby dostosowane do programu prowadzonych w projekcie zajęć 15 nauczycieli (45%) odpowiedziało przecząco, a pozostałych 18 (55%) stwierdziło, że zna takie podręczniki i wskazywało książki różnych znanych wydawnictw specjalizujących się w materiałach do nauki angielskiego. Jak widać, kwestia wyboru podręczników zależy przede wszystkim od indywidualnych preferencji i doświadczeń pedagoga.

Niektórzy z ankietowanych uzasadniając swoje odpowiedzi na pytania ankiety dotyczące zaleconych w projekcie podręczników do języka angielskiego wskazywali na niedostosowanie podręczników do poziomu wiedzy uczestników projektu. Oto przykłady takich wypowiedzi: „*podręczniki były zbyt trudne dla uczniów*”, „*Moim zdaniem . . . podręcznik (choć uważam, że Move jest doskonałym podręcznikiem!) bardziej nadawałby się dla uczniów klas starszych – trzecich i czwartych*”. Charakterystyczna jest zwłaszcza

druga wypowiedź, która podkreśla z jednej strony wysoką jakość proponowanego podręcznika, a z drugiej wskazuje na jego niedostosowanie do poziomu przygotowania uczniów uczestniczących w projekcie.

Prawie trzy czwarte (72%) ankietowanych stwierdziło, że prowadząc zajęcia korzystało z własnych materiałów dydaktycznych pochodzących z różnych źródeł. Wymieniana jest wielka różnorodność używanych materiałów, między innymi:

- repetytoria tematyczne, podręczniki do nauki języka angielskiego – różnych wydawnictw,
- dodatkowe ćwiczenia gramatyczne, tablice gramatyczne (plansze),
- dodatkowe ćwiczenia leksykalne (teksty z różnych źródeł), w tym własnoręcznie przygotowane ćwiczenia do słownictwa zawartego w podręczniku, fiszki ze słownictwem,
- nagrania dźwiękowe,
- krótkie (ok 5 min jeden) filmy szkoleniowe wraz z zadaniami do obejrzanego materiału,
- słowniki jedno i dwujęzyczne,
- czasopisma i gazety angielskie,
- mapy w języku angielskim,
- strony internetowe,
- gry językowe,

Na zajęciach objętych projektem używano też różnorodnych materiałów stosowanych na szkolnych lekcjach języka angielskiego, w tym specjalnie ukierunkowanych na przygotowanie do egzaminu maturalnego z języka angielskiego (na przykład zestawy do matury ustnej z języka angielskiego).

Na pytanie, czy na zajęciach stosowano nowoczesne środki techniczne wspomagające proces dydaktyczny, dwunastu nauczycieli (36%) odpowiedziało negatywnie, co oznacza, że bądź podczas zajęć nie korzystali z żadnych urządzeń technicznych, bądź te, których używali, nie uważają za nowoczesne i jako powszechnie znane nie są godne specjalnego wspomnienia. Pozostałe 64% nauczycieli używa w swojej pracy bardzo różnych elementów i urządzeń, takich jak na przykład:

- komputer z głośnikami do demonstracji ćwiczeń, do odtwarzania filmów i nagrań dźwiękowych, do wyświetlania stron internetowych,
- podłączony do komputera projektor multimedialny,
- tablica interaktywna,
- odtwarzacz płyt CD,
- nośniki: płyty DVD i CD.

6.2.3. Kurs e-learningowy

Jednym z założeń projektu było wsparcie prowadzonych w klasie zajęć z języka angielskiego elementami nauczania zdalnego. Do dyspozycji uczniów uczestniczących w projekcie uruchomiona została platforma e-learningowa z uzupełniającymi materiałami i ćwiczeniami. Uczniowie samodzielnie lub pod kierunkiem nauczyciela mogli z niej korzystać zarówno podczas zajęć w klasie, jak i pomiędzy zajęciami, na przykład w domu. Projekt zakładał więc mieszany tryb prowadzenia zajęć. Nie wszyscy nauczyciele zaangażowani w projekcie byli przychylnie nastawieni do takiego sposobu nauczania języka angielskiego. Około 15 procent odpowiadających na pytania ankiety uznaje, że elementy e-learningowe nie przynoszą pozytywnych skutków jeśli chodzi o efektywność, skuteczność i atrakcyjność prowadzonych zajęć. W praktyce tylko 63% nauczycieli wykorzystywało podczas zajęć lub zalecało uczniom korzysta-

nie z materiałów udostępnionych na platformie. Oznacza to, że nie wszyscy nauczyciele języka angielskiego pozytywnie oceniający mieszany tryb nauczania zdecydowali się na jego praktyczne wdrożenie na swoich zajęciach. Jako powody takiej sytuacji podawano zbyt małą liczbę godzin przeznaczonych na realizację przewidzianego w projekcie programu i wynikający z tego brak czasu na zajmowanie się materiałem e-learningowym oraz duże obciążenie uczniów i wynikającą z tego niechęć do dodatkowej pracy w domu. Pomimo przytoczonych zastrzeżeń same materiały e-learningowe zostały ocenione pozytywnie.

Uwagi odnoszące się do strony organizacyjno-technicznej udostępniania materiałów e-learningowych (dostępność i szybkość działania) zgłosiło 5 osób z 25 (20%) udzielających odpowiedzi na pytanie dotyczące tych aspektów działania platformy.

6.2.4. Testy kontrolne

Ponieważ testy wstępne, ewaluacyjne i końcowe przeprowadzane były poza normalnym programem zajęć i nie wymagały zaangażowania nauczycieli, nie wszyscy prowadzący zajęcia z języka angielskiego musieli zdawać sobie sprawę z tego, że uczniowie przechodzą testy i nie wszyscy mieli chęć i możliwości zapoznania się z pytaniami stanowiącymi test. Wszyscy nauczyciele angielskiego, którzy odpowiedzieli na ankietę wiedzieli o testach, natomiast mniej niż połowa z nich zapoznała się z nimi. Na pytanie „Czy miała Pani (miał Pan) możliwość zapoznania się z testami e-learningowymi dotyczącymi prowadzonego przez Panią (Pana) przedmiotu?” twierdząco odpowiedziało tylko niespełna połowa odpowiadających. Pozytywną ocenę testom wystawiło 12 z 15 nauczycieli (80%), którzy mieli możliwość zapoznania się z nimi, jednak aż 7 nauczycieli (46%) uznało test za zbyt trudny. Jedna osoba (6%) uznała, że liczba pytań zadawanych testowanym jest za mała dla prawidłowej oceny umiejętności testowanych, pozostali uważali, że liczba pytań jest właściwa.

Większość ankietowanych (14 z 16 – 87%) stwierdziła, że czas przeznaczony na odpowiedź na pytanie testu był właściwy (jedna osoba stwierdziła, że był zbyt długi i jedna, że zbyt krótki).

Trzy osoby (18%) zaobserwowały kłopoty natury technicznej w trakcie testów.

W dodatkowych opiniach na temat testów ankietowani podkreślają rozbieżność pomiędzy programem nauczania – treścią podręcznika i pytaniami testu: „Końcowy test mógł by być w większym stopniu oparty na tematyce podręcznika”. Wskazują także na niedostosowanie pytań testu do celu projektu (kształtowanie kluczowej kompetencji komunikacji w języku angielskim) i do poziomu uczestników: „Pytania dotyczące przecinków między zdaniem głównym a podrzędnym raczej nie są istotne w nauczaniu komunikacji w szkole średniej zawodowej. Te pytania nadają się dla studentów koledżów”.

6.2.5. Metodyka nauczania i organizacja zajęć

Wymieniane przez ankietowanych nauczycieli języka angielskiego własne pomysły dydaktyczne, wprowadzane dla uatrakcyjnienia zajęć, zmotywowania uczniów do pracy oraz zwiększenia efektywności nauczania, dotyczą zarówno szczególnych rodzajów ćwiczeń czy nietypowych pomocy naukowych, jak i organizacji zajęć. Poniżej omówimy zgłaszane w ankietach propozycje.

Szczególne rodzaje scenariuszy zajęć i zadawanych uczniom ćwiczeń. Pomysły dydaktyczne należące do tej kategorii to przede wszystkim zwiększenie liczby i różnorodności ćwiczeń konwersacyjnych: praca w parach i większych grupach, ćwiczenia konwersacyjne wprowadzające elementy zaangażowania

żowania emocjonalnego („dyskusje w parach i czwórkach gdzie jeden lub dwóch uczestników nie zgadza się z drugą osobą i przedstawia argumenty na poparcie swojej racji i na odwrót”). Inne, to gry, zabawy i quizy wzbogacające słownictwo, oglądanie filmów, słuchanie współczesnych piosenek.

Pomoce naukowe. W ankietach dość często powtarzają się informacje o wykorzystywaniu na zajęciach krótkich filmików (wykorzystanie internetowego serwisu You Tube) i piosenek. Na pewno zasługuje na szczególną uwagę – opisany przez jednego z nauczycieli – pomysł zastąpienia nagrań piosenek zamieszczonych w podręczniku klipami filmowymi: „*piosenki, które nagrane były w książce, zostały odnalezione w sieci i jako teledyski odtworzone na tablicy multimedialnej*”.

Organizacja zajęć. Z oczywistych względów materiał nauczania przerabiany na zajęciach, musiał być dostosowywany do wymogów i potrzeb konkretnej grupy uczniów. Jak wskazywała część nauczycieli, szczególnie istotne jest przygotowanie się do matury, zwłaszcza dla uczniów starszych klas. W związku z tym w takich grupach kładziono nacisk i szerzej realizowano elementy programu związane ze standardami maturalnymi. Stanowiło to dodatkowy czynnik motywujący uczniów do udziału w zajęciach objętych projektem. Z drugiej strony, jak zauważali niektórzy nauczyciele, poziom przygotowania absolwentów gimnazjum jest dość zróżnicowany, co powodowało trudności w powadzeniu zajęć w ramach projektu. Dlatego też w niektórych szkołach wprowadzono dodatkowe zajęcia wyrównawcze, na których słabsi uczniowie mogli się specjalnie przygotować do zajęć z języka angielskiego.

6.3. Opinie nauczycieli zajęć komputerowych ECDL

Na ankietę skierowaną do nauczycieli odpowiedziało 68 osób prowadzących zajęcia komputerowe ECDL.

6.3.1. Program zajęć

Ponieważ prowadzone w ramach projektu zajęcia komputerowe miały na celu przygotowanie uczestników do egzaminów na Europejskie Komputerowe Prawo Jazdy, treść programu była z góry określona. Ukierunkowanie zajęć na zdobycie konkretnego certyfikatu, który oficjalnie potwierdza zdobycie umiejętności posługiwania się komputerem i daje dodatkowe szanse na rynku pracy, została bardzo dobrze oceniona przez nauczycieli: „*Bardzo trafny pomysł na zajęcia. Możliwość uzyskania certyfikatów to duży atut*”.

Praktycznie wszyscy (67 na 68 odpowiadających) ankietowani uznali, że program zajęć jest adekwatny do celów założonych w projekcie. Liczba godzin przeznaczona na zajęcia przez zdecydowaną większość (96%) nauczycieli została uznana za właściwą – tylko trzech nauczycieli uznało, że można skrócić program zajęć. Przytłaczająca większość nauczycieli (65 z 68 – 96%) prowadziła zajęcia ściśle według programu.

Zdaniem części nauczycieli (około 9%) program zajęć powinien zostać rozszerzony o zagadnienia, które z różnych powodów nie są wymagane dla uzyskania certyfikatu ECDL, ale z pewnością będą przydatne w pracy zawodowej. Chodzi przede wszystkim o tematy, które są nowe lub zyskały na znaczeniu w ostatnim czasie. Można tu wymienić:

- Elementy tworzenia stron internetowych. Chodzi tu nie tyle o umiejętność projektowania i oprogramowywania stron www, a raczej o zarządzanie treścią istniejących witryn internetowych (na przykład firmowych) i obsługę odpowiedniego oprogramowania (systemy CMS).

- Umiejętność korzystania ze stosunkowo nowych serwisów działających w Internecie i ich funkcji, na przykład pracy „w chmurze”.
- Elementarna umiejętność pracy z dokumentami multimedialnymi. Chodzi o proste operacje związane z plikami graficznymi, dźwiękowymi i filmowymi, takie jak zmiana formatu, rozdzielczości, wymiarów, wycinanie fragmentów itp.
- Praktyczna umiejętność pracy z alternatywnymi w stosunku do MS Office pakietami biurowymi.

Niektórzy nauczycieli wskazywali również na to, że dla uczniów, którzy mieli już możliwość zapoznania się z niektórymi tematami na szkolnych lekcjach informatyki – takie zagadnienia jak redagowanie tekstów, czy korzystanie z arkuszy kalkulacyjnych, przerabiane jest już w gimnazjum i przynajmniej od strony praktycznej powinno być opanowane – program zajęć mógłby zostać skrócony, bez szkody dla przygotowania do egzaminów ECDL. Dotyczy to zwłaszcza uczniów klas informatycznych. Dla tych ostatnich możnaby pójść jeszcze dalej – zdaniem jednego z nauczycieli *„dla uczniów z klas o rozszerzonym programie informatyki bardziej atrakcyjna byłaby możliwość uzyskania innych certyfikatów niż ECDL CORE”*.

6.3.2. Materiały pomocnicze i pomoce naukowe

Zalecany dla prowadzonych w ramach projektu zajęć podręcznik spotkał się z bardzo różnymi ocenami nauczycieli. Dwadzieścia dwie osoby (32%) uznały go za niezbędny, jako średnio przydatny oceniło go 38 osób (56%), jako przydatny w niewielkim stopniu 5 osób (7%), dwie osoby stwierdziły, że podręcznik był zbyteczny, a jedna nie wyraziła swojej opinii o podręczniku. Na podstawie wypowiedzianych komentarzy można zaryzykować twierdzenie, że w przypadku tych zajęć, gdzie istotne jest wykazanie się praktycznymi umiejętnościami, nauka z podręcznika jest utrudniona i mało efektywna. Młodzież woli nabywać wymagane umiejętności przez naśladownictwo i ćwiczenie tego, co pokazuje nauczyciel, bez zagłębiania się w obszerny i raczej mało atrakcyjny podręcznik. Zdaniem jednego z nauczycieli *„problem polega na czytaniu tego przez uczniów (z każdym rokiem było coraz gorzej – chyba przeraża ich wielkość)”*. Podręcznik jest przydatny raczej jako materiał referencyjny (i dla nauczyciela i dla ucznia), a nie jako książka, z której można się uczyć.

Trzynastu nauczycieli (19%) wskazywało inne podręczniki jako lepszy materiał pomocniczy do zajęć komputerowych. Wymieniano szereg książek kilku czołowych wydawnictw zajmujących się publikowaniem literatury z dziedziny informatyki, w tym podręczniki specjalnie dedykowane do przygotowania się do egzaminów ECDL.

Prawie trzy czwarte nauczycieli (50 z 68 – 73%) wykorzystywała dodatkowe materiały pomocnicze, w tym autorskie opracowania własne. Wymieniano między innymi:

- podręczniki szkolne używane na lekcjach technologii informacyjnych i informatyki,
- wybrane przez siebie podręczniki i zestawy ćwiczeń różnych wydawnictw,
- różnego rodzaju materiały, w tym zadania i ćwiczenia publikowane w Internecie: *„wiele ćwiczeń praktycznych do poszczególnych modułów w Internecie (uczniowie chętnie je wykonują)”*,
- materiały autorskie: teksty, ćwiczenia, zadania, prezentacje multimedialne opracowane na potrzeby szkolnych zajęć z informatyki i technologii informacyjnej oraz specjalnie na potrzeby zajęć objętych projektem,
- własne, autorskie testy on-line,
- komputery pokazowe i podzespoły komputerowe stosowane jako pomoc naukowa do tematów modułu M1.

Na pytanie dotyczące stosowania nowoczesnych pomocy dydaktycznych na zajęciach ECDL tylko jedna trzecia ankietowanych odpowiedziała negatywnie. Pozostali wymieniali między innymi takie pomoce jak:

- tablica interaktywna (choć pojawiały się również pojedyncze wypowiedzi kwestionujące przydatność takiej tablicy, akurat na zajęciach komputerowych),
- projektor multimedialny,
- specjalistyczne oprogramowanie, umożliwiające zarządzanie klasową siecią komputerową i jej efektywne wykorzystanie podczas zajęć (udostępnianie ekranów, przysyłanie obrazów, monitorowanie i rejestracja pracy uczniów itp.)
- szkolna platforma e-learningowa.

Bardzo ważną pomocą dydaktyczną okazały się także próbne egzaminy ECDL. Poza możliwością powtórzenia i utrwalenia materiału dawały młodzieży możliwość oswojenia się ze stresem egzaminacyjnym w warunkach bliskich tym, które panują w trakcie właściwego egzaminu. Jak pisze jeden z nauczycieli: *„Młodzież poprzez egzaminy online (gdzie jest operacja na żywym organizmie) zahartowała się w tego typu egzaminach – na początku był duży stres, praca z kilkom aplikacjami, biegnący czas. Widziałem jak w czasie kolejnych egzaminów było o wiele spokojniej”*.

6.3.3. Testy kontrolne

Niewiele ponad połowa nauczycieli (39 z 68 – 57%) miała okazję zapoznać się bliżej z e-learningowym testem kontrolnym (używany jako test wstępny, semestralny – ewaluacyjny i końcowy). 82% odpowiadających (37 z 45) uważa, że testy spełniły swoje zadanie. Około 20% ankietowanych, którzy wypowiedzieli się na temat trudności testu, oceniło, że był zbyt trudny. Liczbę pytań przeważająca większość odpowiadających (44 z 46) uznała za wystarczającą. Podobnie, jeśli chodzi o czas przeznaczony na test, 43 osoby uznały za właściwy, a tylko zdaniem jednej był zbyt krótki (dwie osoby stwierdziły, że był zbyt długi).

Ankietowani nie odnotowali przypadków występowania podczas rozwiązywania testów trudności o charakterze technicznym.

W nielicznych wyrażanych przez nauczycieli opiniach ogólnych, pojawiały się wątpliwości co do adekwatności testu do treści nauczania. Wyrażano zastrzeżenia dotyczące zasadności używania testu w przypadku, kiedy przedmiotem nauczania i sprawdzania na egzaminie, są umiejętności praktyczne (poza pierwszym modulem, który jest teoretyczny).

Padły też uwagi na temat poprawności niektórych pytań, na przykład: *„zdarzały się niejednoznaczne pytania w teoretycznych pytaniach testowych”*.

6.3.4. Metodyka prowadzenia zajęć

Wniosując z odpowiedzi na pytania ankiety, zajęcia komputerowe prowadzone były metodą tradycyjną w pracowni komputerowej. Za jeden z ciekawszych pomysłów trzeba uznać lekcje o budowie komputera polegające na praktycznym wykonaniu przez uczniów montażu zestawu komputerowego: *„uczniowie składali komputer przez to przygotowując się między innymi do modułu M1 (Podstawy technik informatycznych) i poszerzając swoją wiedzę informatyczną”*.

Inne pomysły dotyczyły motywowania uczniów do pracy, na przykład przez wystawianie ocen za testy (jako uzupełnienie mało przemawiającej do uczniów oceny punktowej), czy też przyznawanie drobnych nagród za dobre wyniki w opanowaniu materiału poszczególnych modułów.

6.4. Opinie nauczycieli podstaw przedsiębiorczości

Jak już wspomniano, na pytania ankiety odpowiedziało niewielu – zaledwie 14 – nauczycieli podstaw przedsiębiorczości. W zajęciach z przedsiębiorczości uczestniczyło znacznie mniej grup uczniów niż w zajęciach z pozostałych dwu przedmiotów, szczególnie w ostatnim roku realizacji projektu. Trudno więc dopatrywać się w materiale uzyskanym z ankietowania jakichś statystycznych prawidłowości. Raczej należy go traktować jako jednostkowe, indywidualne sądy i opinie.

6.4.1. Program zajęć

Wszyscy odpowiadający na pytania ankiety stwierdzili, że zaproponowany w projekcie program zajęć jest właściwy i odpowiada celom projektu. Jedna z ankietowanych osób uważa, że korzystne byłoby uzupełnienie programu o praktyczne zweryfikowanie nabytych umiejętności, wręcz do podjęcia próby załatwienia spraw w rzeczywistym urzędzie (*„wykorzystanie w praktyce tego co uczniowie poznali w teorii, na przykład etapu rejestracji działalności gospodarczej”*). Z drugiej strony ankietowani zauważyli też, że w przypadku, gdy zajęcia prowadzone są w szkole o profilu ekonomicznym, tematy, znane z normalnych szkolnych lekcji, można opuścić bez szkody dla ostatecznych rezultatów zajęć. Większość ankietowanych realizowała dokładnie zaproponowany program zajęć. Tylko dwie osoby przyznały, że wprowadzały do niego zmiany.

Zdaniem dziewięciu osób z 13 liczba godzin przeznaczona na realizację programu jest zbyt mała. Jedna trzecia ankietowanych uważa, że zajęcia powinny odbywać się częściej.

Ogólne opinie nauczycieli na temat samego pomysłu i programu zajęć z podstaw przedsiębiorczości są bardzo dobre: *„Przydatny dla tych, którzy myślą o własnym biznesie”, „Projekt cieszył się dużym zainteresowaniem wśród uczniów. Poszerzył wiedzę młodzieży na temat przedsiębiorczości i zagadnień z nią związanych. Uczniowie mają teraz zarówno wiedzę ekonomiczną jak i wiadomości o funkcjonowaniu głównych organów państwa jak i przedsiębiorstw”*.

Jako wyjątkowo atrakcyjne, wartościowe i kształcące, nauczyciele wymieniali spotkania z przedsiębiorcą (*„Zajęcia z przedsiębiorcą to bardzo trafiony pomysł”*).

6.4.2. Materiały pomocnicze

Opinie nauczycieli o podręcznikach proponowanych w projekcie jako materiał pomocniczy do zajęć z podstaw przedsiębiorczości są podzielone: połowa ankietowanych odpowiedziała, że materiały te były niezbędne, jedna trzecia, że średnio przydatne, a pozostałe osoby uznały je za mało przydatne.

Większość ankietowanych (8 z 14 – 57%) potrafiła wskazać inne dostępne materiały, które są ich zdaniem lepsze i lepiej dostosowane do programu zajęć. Wskazywane były różnorodne wydawnictwa i opracowania: *„obecnie na rynku edukacyjnym jest dużo wydawnictw oferujących całe pakiety do nauczania przedsiębiorczości, są to podręczniki, filmy edukacyjne, prezentacje, ćwiczenia symulacyjne, gry dydaktyczne itp.”*.

Dwie trzecie nauczycieli (8 osób z 12) równolegle z przewidzianym w projekcie podręcznikiem, korzystało na zajęciach z dodatkowych materiałów własnych lub powszechnie dostępnych, takich jak:

- podręczniki szkolne,
- własne prezentacje, przygotowywane na programowe zajęcia z podstaw przedsiębiorczości,
- pakiety edukacyjne,

- „kalkulatory” na przykład emerytalne, kredytowe,
- prezentacje multimedialne, gry dydaktyczne, filmy edukacyjne i inne materiały dostępne w Internecie,
- obowiązujące formularze, takie jak druki deklaracji podatkowej, zgłoszenie ZUS itp.

Wszyscy nauczyciele odpowiadający na pytania ankiety wykorzystywali na zajęciach nowoczesne środki techniczne wspierające prowadzenie zajęć. Wymieniane były przede wszystkim komputery z dostępem do Internetu i wyposażone w rzutnik multimedialny, ale i takie środki jak tablica interaktywna, czy specjalistyczne oprogramowanie: kalkulatory (emerytalne, płacowe, kredytowe) i gry dydaktyczne.

6.4.3. Kurs e-learningowy

Praktycznie wszyscy (87%) odpowiadający na ankietę, pozytywnie ocenili stosowany w projekcie mieszany tryb nauczania – uzupełnienie zajęć prowadzonych w klasie materiałami e-learningowymi. Można też generalnie stwierdzić, że umieszczony na platformie LMS kurs e-learningowy, był w większym, czy mniejszym stopniu wykorzystywany podczas zajęć lub też zalecany przez nauczycieli do przebiegania w domu. Korzystało z niego jedenastu nauczycieli (79%) z 14, którzy odpowiedzieli na odpowiednie pytanie ankiety.

Sam kurs e-learningowy został bardzo dobrze oceniony przez nauczycieli podstaw przedsiębiorczości. Nikt z ankietowanych nie wskazał w nim ani istotnych błędów, ani braków. Nie wspomniano również o jakichkolwiek trudnościach natury technicznej podczas korzystania z materiałów e-learningowych.

6.4.4. Testy kontrolne

Dwie trzecie ankietowanych miało możliwość zapoznania się z testem e-learningowym używanym do testowania wstępnego, semestralnego (ewaluacyjnego) i końcowego. Wszyscy odpowiadający dobrze ocenili test stwierdzając, że należycie spełnił swoje zadanie. Poza jedną osobą z ośmiu odpowiadających ankietowani stwierdzili, że liczba pytań była właściwa, a więc wystarczająca do oceny postępów uczniów. Nie zgłaszano zastrzeżeń co do czasu przeznaczanego na odpowiedź na pytania testu. Nie zgłoszono też kłopotów technicznych – awarii czy też błędów systemu podczas testowania.

Mniej jednoznaczne są opinie dotyczące merytorycznej strony pytań testowych. Znaczna część odpowiadających (37,5%) uważa, że test jest zbyt trudny.

6.4.5. Metodyka prowadzenia zajęć

W danych uzyskanych z ankietowania brak jest wypowiedzi na temat stosowanych przez nauczycieli własnych metod, czy też „chwytów” dydaktycznych. Jedną z ciekawszych propozycji dotyczących prowadzenia zajęć z podstaw przedsiębiorczości, o której wspomniano w rozmowach bezpośrednich, jest „projektowe” podejście do realizacji ćwiczeń. Uczestnikom zajęć polecano wykonanie większego, kompleksowego zadania, na przykład opracowania biznes-planu dla jakiegoś przedsięwzięcia. Wybierano przy tym absolutnie realne tematy, na przykład otwarcie zakładu fryzjerskiego. Wykonanie tak postawionego zadania wymaga zebrania rzeczywistych danych (na przykład o popycie na usługi określonego rodzaju, o stopniu zaspokojenia potrzeb) na konkretnym terenie i w konkretnym horyzoncie czasowym. Kolejnym etapem jest analiza zebranych danych. Dopiero wtedy staje się możliwe skonstruowanie pla-

nu, który jest przedmiotem ćwiczenia. Całościowe opracowanie tematu, tkwiącego w realnej, lokalnej, dobrze znanej rzeczywistości, okazało się bardzo kształcące i jednocześnie mobilizujące dla młodzieży.

6.5. Ogólne opinie i wnioski nauczycieli dotyczące projektu

Poniżej przytaczamy opinie nauczycieli dotyczące całości projektu, bez precyzowania konkretnego przedmiotu. Pojawiające się uwagi krytyczne i konstruktywne propozycje warte są analizy i ewentualnego uwzględnienia w przyszłości w podobnych projektach realizowanych w szkołach ponadgimnazjalnych.

Nauczyciele proszeni o wyrażenie ogólnej opinii o projekcie bardzo dobrze, czasem nawet entuzjastycznie wypowiadali się o jego pomysły, celach i programie. Oto kilka charakterystycznych opinii: *„projekt przyniósł niewątpliwie korzyści uczniom”, „przydatny, dobrze zorganizowany, uczniowie nabyli umiejętności niezwykle przydatne: otwierali się na język angielski, nabierali odwagi do mówienia po angielsku”, „projekt daje możliwość rozwijania umiejętności językowych jako uzupełnienie nauki w szkole prowadzone w bezstresowej atmosferze innej niż na zajęciach lekcyjnych”, „(projekt) mógłby trwać przez kolejne lata”, „projekt dał szansę młodzieży na zdobycie certyfikatu, który może być przepustką w znalezieniu pracy; gdyby była taka możliwość, to chętnie po raz kolejny uczestniczyłabym w takim projekcie”, „nagrody dla uczestników – super; widoczne odzwierciedlenie uzyskiwania lepszych ocen końcoworocznych z informatyki przez uczniów”. Pojawiła się jednak jedna krytyczna opinia dotycząca testów: *„Testy wstępne, pośrednie i końcowe uważam za zupełnie niepotrzebne – nic nie wnoszą i tematyka pytań odbiegała znacząco od tematyki szkoleń”.**

Chwalono również organizację i sposób prowadzenia projektu: *„organizacja i współpraca z Unizeto – wzorowa”, „wszystko było dopięte na ostatni guzik. Szczególne podziękowania dla Zespołu Projektu”, „merytoryczna, życzliwa i konkretna obsługa projektu ze strony Zespołu Projektu”.* Chociaż zdarzały się na ten temat sprzeczne opinie, z jednej strony stwierdzenie, że *„zbyt dużo biurokracji”*, a z drugiej: *„projekt realizowany był bardzo sprawnie, nie wymagał wielkiego wysiłku jeżeli chodzi o prowadzenie dokumentacji”.* Pojawiały się też propozycje usprawnienia obiegu dokumentów projektowych: *„dokumenty z kursu (listy obecności itp. powinny być tworzone i przesyłane w wersji elektronicznej”.*

W wypowiedziach nauczycieli nie brakowało również konstruktywnych uwag, na przykład dotyczących „namacalnych” efektów projektu: *„zewnątrzne projekty bardzo pomagają w motywowaniu uczniów do podejmowania dodatkowych zadań, np. zdobywania kompetencji ECDL, ale ma to sens tylko wtedy, jeżeli po takich zajęciach uczniowi „coś” zostaje, np. certyfikat. W przypadku angielskiego i przedsiębiorczości tak nie było”.* Z całą pewnością tego typu propozycje warto brać pod uwagę podejmując podobne projekty w przyszłości.

Zdarzały się, wprawdzie bardzo nieliczne, uwagi krytyczne w stosunku do programu i organizacji zajęć objętych projektem. Dotyczyły one na przykład liczby godzin przeznaczonych na zajęcia: *„stawiane w programie cele są nierealistyczne do wykonania w tak niewielkim wymiarze godzin”.* Niektórzy z pedagogów zwracali też uwagę na konieczność dostosowania programu i metodyki zajęć do warunków konkretnej szkoły, poziomu przygotowania młodzieży: *„potrzeba również więcej niezależności dla nauczyciela-trenera w wyborze materiałów i programu nauczania”.*

Inna grupa uwag dotyczyła harmonogramu zajęć, a zwłaszcza terminów przeprowadzania testów, które nie były właściwie zharmonizowane z programem zajęć, co niewątpliwie miało wpływ na mierzony wynik testów rezultaty: *„Testy końcowe w pierwszej edycji pojawiły się zbyt wcześnie – zajęcia jeszcze*

nie były przeprowadzone z ostatnich modułów (częściowo 5, 6 i 7), a już na testach pojawiły się pytania. Czas realizacji testów końcowych powinien być dłuższy – nie do końca maja, ale jeszcze w czerwcu ze względu na realizowane zajęcia. Test ewaluacyjny w połowie roku też zawierał pytania, które jeszcze na zajęciach nie zostały całkowicie zrealizowane – powinien być dłuższy czas realizacji testów.”

„Poza tym testy końcowe zostały przeprowadzone zbyt szybko (połowa maja) – moim zdaniem najwcześniejszy termin to koniec czerwca. Myślę, że nowy system egzaminowania wymaga jeszcze dopracowania”.

Nauczyciele wskazywali również na trudności w związku z organizacją zajęć na terenie szkoły. W wielu szkołach, zwłaszcza tam, gdzie młodzież dojeżdżająca, często z dość dużych odległości, stanowi większość, bardzo trudno jest ułożyć zadawalający plan zajęć. Oto opinie: „projekt nie uwzględnił, iż młodzież na zajęcia zostaje po godzinach lekcyjnych. (9,10,11 godzina lekcyjna). Można było młodzieży zapewnić jakieś napoje, kanapki itp.”, „największym problemem jest dostosowanie godzin zajęć do potrzeb uczniów z wielu klas”.

Chociaż w odpowiedziach na szczegółowe pytania ankiety nie pojawiały się sygnały dotyczące kłopotów technicznych związanych z dostępem do platformy e-learningowej (systemu LMS), to w uwagach ogólnych zasygnalizowano jednostkowe (2 zdarzenia) kłopoty, które wystąpiły w trakcie realizacji testów: „trudności w logowaniu się uczniów; mimo, że brali udział we wstępnych testach, w kolejnych były problemy”, „zdarzyła się awaria testu końcowego, w wyniku której jednocześnie przerwało test czterem uczestnikom – wszystkim w tym momencie zdającym”.

7. Analiza testów

7.1. Wprowadzenie

Testy stanowią ważny element procesu dydaktycznego. Przede wszystkim są narzędziem rekrutacji, klasyfikacji i monitorowania postępów. Analiza rezultatów testowania umożliwia uzyskanie informacji o postępach uczniów, o zagadnieniach, które sprawiają największą trudność, o istniejących lukach kompetencyjnych – daje więc podstawę nie tylko oceny poziomu przyswojenia wiedzy i umiejętności, ale pozwala także wyciągać bardziej ogólne wnioski dotyczące całości procesu edukacyjnego.

Z powyższych względów jakość pytań testowych i testów jako całości ma pierwszorzędne znaczenie. Opracowanie dobrej jakości testów napotyka jednak na poważne trudności. Przyczyną ich jest to, że analiza ilościowa oraz opierające się na niej ocena i weryfikacja testów są możliwe dopiero po ich wypróbowaniu na dostatecznie dużej populacji uczniów i uzyskaniu odpowiednich danych statystycznych. Zebranie takich danych wymaga też posiadania i wykorzystania odpowiednich narzędzi wspierających proces testowania i rejestrowania danych w postaci platformy e-learningowej (należy dodatkowo podkreślić, że nie każda platforma LMS wyposażona jest w funkcjonalność umożliwiającą zebranie pełnych danych statystycznych). W praktyce więc autorzy testów, rozpoczynając pracę nad testem, przystępując do formułowania pytań i określenia struktury testu, są zdani wyłącznie na własne doświadczenie i dydaktyczną intuicję.

Jednym z celów niniejszego raportu jest opracowanie i udostępnienie szczegółowych danych statystycznych dotyczących wyników testów prowadzonych w projekcie. Na stronach internetowych Instytutu Maszyn Matematycznych² opublikowane zostały kompletne dane statystyczne dotyczące testu wstępnego rozpoczynający trzeci cykl zajęć prowadzonych w projekcie i wyniki testu końcowego po drugim cyklu zajęć. Są to wstępnie przetworzone, kompletne i bardzo szczegółowe dane dotyczące wszystkich pytań testowych i całości testów wraz z wynikami analizy ilościowej pytań testowych (wyliczonymi wskaźnikami charakteryzującymi poszczególne pytania). Szczegółowy opis tych danych można znaleźć w dalszej części niniejszego rozdziału. Wyniki analizy ilościowej stanowią podstawę do analizy jakościowej poszczególnych testów i samych pytań testowych. Celem analizy jakościowej jest ujawnienie luk kompetencyjnych występujących u uczniów uczestniczących w projekcie, niedoskonałości programów zajęć i błędów w konstrukcji i doborze pytań. Analiza ilościowa pozwala także wskazać pytania testu, które są zbyteczne (nie wnoszą informacji o opanowaniu materiału przez testowanego ucznia) lub błędnie skonstruowane. Pełna analiza ilościowa i jakościowa pytań testów użytych w projekcie pozwoli udostępnić zainteresowanym przykłady dobrych i złych praktyk w opracowywaniu testów i materiał do porównań pomocny przy opracowaniu nowych zadań testowych.

Ze względów metodycznych i ze względu na konieczność ograniczenia objętości raportu, pogłębiona analiza jakościowa prowadzona będzie tylko dla niektórych wybranych (z jakichś powodów interesujących) pytań testowych. Jednak dostępność pełnych danych i wyników analizy ilościowej umożliwia zainteresowanym samodzielną analizę jakościową dla innych interesujących przypadków.

² Patrz: <http://bi.imm.org.pl/BI/AKK>

Należy także podkreślić, że zastosowany sposób prezentacji danych (arkusz kalkulacyjny) pozwala w razie potrzeby, przeprowadzić inne niż zawarte w raporcie, analizy ilościowe.

Analizie testów przyświecają więc dwa cele:

- Ocena działań prowadzonych w projekcie, a w szczególności:
 - o opracowanie wniosków dotyczących programu zajęć (identyfikacja braków w programie nauczania, weryfikacja liczby godzin poświęconych poszczególnym zagadnieniom) i stosowanej metodyki nauczania;
 - o sprawdzenie jakości i wypracowanie zaleceń do ewentualnej korekty stosowanych testów.
- Udostępnienie materiałów porównawczych dla autorów nowych testów z dziedzin objętych projektem.

Należy podkreślić, że ponieważ wyniki testów są podstawą do innych analiz procesu nauczania, jakość danych uzyskanych w procesie testowania ma podstawowe znaczenie – stąd konieczność upewnienia się co do wiarygodności tych danych przed opracowywaniem dalszych analiz i wniosków dotyczących działań prowadzonych w projekcie.

Publikując dane uzyskane z testowania stosunkowo dużej populacji uczestników projektu autorzy raportu mają nadzieję, że w sytuacji braku odpowiednich danych ilościowych, mogą one stać się cennym materiałem dla opracowujących testy dotyczące dziedzin objętych projektem, przeznaczone dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych.

7.2. Opis testów używanych w projekcie

7.2.1. Przebieg testowania, ogólna struktura testów

W każdym cyklu zajęć prowadzonych w ramach projektu uczestnicy przechodzili trzy testy:

- test wstępny – kwalifikacyjny,
- test ewaluacyjny,
- test końcowy.

Testy wstępne miały na celu sprawdzenie wyjściowego poziomu wiedzy i umiejętności uczestników przed przystąpieniem do zajęć (aby prowadzić zajęcia na poziomie adekwatnym do znajomości przedmiotu u uczestników), a także w niektórych przypadkach podział uczestników na grupy o wyrównanym poziomie umiejętności. W teście uczestniczyli wszyscy uczniowie z klas objętych działaniami projektowymi, ewentualnie wszyscy chętni. Ponieważ liczba uczestników zajęć była z oczywistych względów ograniczona konieczne było przeprowadzenie naboru kandydatów na zajęcia. Jednym z ważnych kryteriów branych pod uwagę w procesie wyłaniania uczestników zajęć były właśnie wyniki testu wstępnego.

Wyniki testów wstępnych będą też stanowić punkt odniesienia do wszystkich analiz prowadzonych w niniejszym raporcie, w szczególności analizy postępów uczestników i analizy skuteczności prowadzonych zajęć.

Testy ewaluacyjne przeprowadzane były mniej więcej w połowie każdego cyklu zajęć (roku szkolnego). Najważniejszym celem tych testów było zorientowanie się w postępach uczestników i sprawdzenie skuteczności wybranych metodyki oraz programu zajęć w konkretnym przypadku, dla konkretnej grupy uczestników. Pozwalało to wprowadzać na bieżąco korekty w programie i sposobie prowadzenia zajęć.

Wyniki testów ewaluacyjnych nie będą w zasadzie rozpatrywane w analizie postępów w nauce, mogą jednak być wykorzystane w analizie samych testów. Gdyby jednak okazało się, że wyniki testu wstępnego są z jakichś powodów niedostępne, niewiarygodne lub nieadekwatne (test końcowy w jakichś szczegółach różni się od testu wstępnego) mogą ewentualnie zostać zastąpione wynikami z testów ewaluacyjnych.

W projekcie przyjęto jako zasadę, że we wszystkich trzech przypadkach testowania, to znaczy w testowaniu wstępnym, ewaluacyjnym i końcowym zastosowano te same testy. Pozwala to zobiektywizować porównanie stanu wiedzy i umiejętności uczestników projektu na początku i na końcu prowadzonych zajęć. Z tych samych względów zrezygnowano z opracowywania różnych zestawów testów dla kolejnych cykli realizacji projektu. Z jednym wyjątkiem, o którym niżej, w kolejnych cyklach stosowano te same testy.

W każdym z testów uczestnik otrzymywał pewną liczbę pytań wylosowaną z większej puli pytań stanowiących test. Kolejność zadawania pytań jest również losowa. Zrandomizowanie procesu wyboru i przedstawiania pytań miało na celu ograniczenie skutków możliwej wymiany informacji o pytaniach testowych pomiędzy uczestnikami zarówno w ramach jednej grupy jednocześnie zdającej test, jak i pomiędzy grupami zdającymi test w różnych terminach i miejscach. Zrealizowanie testowania dla wszystkich uczestników projektu w tym samym czasie i w warunkach eliminujących możliwość komunikowania się uczestników (pomijając już kwestię stosowania tych samych testów w kolejnych cyklach), nie było, z oczywistych względów, możliwe. Podstawowe dane dotyczące testów zebrano w tabeli poniżej:

Tab. 5. Liczba pytań w testach.

Nr	Rodzaj zajęć	Liczba pytań w puli	Liczba pytań wylosowywanych
1.	zajęcia z języka angielskiego	60	30
2.	zajęcia komputerowe ECDL	129	30
3.	zajęcia z podstaw przedsiębiorczości.	60	30

7.2.2. Test z języka angielskiego

Test sprawdza znajomość gramatyki i słownictwa języka angielskiego w zakresie zgodnym z wymaganiami programowymi określonymi przez Ministerstwo Edukacji Narodowej jako obowiązującymi dla szkół ponadgimnazjalnych. W zakresie gramatyki pytania testowe obejmują następujące zagadnienia:

- czasy gramatyczne (zdania twierdzące, przeczenia, pytania),
- czasowniki modalne,
- rzeczowniki i przedimki,
- zaimki osobowe, dzierżawcze, wskazujące, zwrotne,
- zaimki nieokreślone i określniki ilościowe,
- przysłówki,
- przymiotniki i przysłówki,
- przyimki,
- spójniki,

- strona bierna, tryb rozkazujący, formy czasownika (konstrukcje z bezokolicznikiem i rzeczownikiem odczasownikowym),
- szyk i zgodność wyrazów w zdaniu (inwersja w krótkich odpowiedziach, okoliczniki, przysłówki częstotliwości),
- zdania podrzędne warunkowe (okresy warunkowe),
- zdania podrzędne okolicznikowe,
- zdania przydawkowe,
- mowa zależna.

W zakresie słownictwa zadania testu obejmują następujące zagadnienia:

- kolokacje,
- przyimki z przymiotnikami i czasownikami,
- wyrażenia rzeczownikowe,
- wyrażenia przyimkowe,
- czasowniki frazowe,
- idiomy.

Pełen zestaw pytań testu zawiera Załącznik 3 do niniejszego raportu.

Test składa się z trzech części różniących się stopniem trudności zadań. Dla każdej z tych części stworzono odrębne pule zadań (pytań). Uczniowie rozpoczynają rozwiązywanie zadań od najprostszych, na poziomie podstawowym (elementary), a kończą na trudniejszych, na poziomie wyższym średniozaawansowanym (upper-intermediate). Zdający nie są wcześniej informowani o zróżnicowaniu skali trudności testu, a o swoim wyniku dowiadują się dopiero po zakończeniu wszystkich zadań testowych. Dane dotyczące liczby przygotowanych pytań dla poszczególnych grup i liczby pytań wylosowywanych z każdej grupy dla konkretnej realizacji testu (dla konkretnego ucznia) podaje poniższa tabela:

Tab. 6. *Struktura pytań testu z języka angielskiego.*

L.p.	Grupa pytań	Liczba pytań w grupie	Liczba losowanych pytań
1.	poziom łatwy	20	10
2.	poziom średni	20	10
3.	poziom trudny	20	10
Razem:		60	30

Kolejność podawania pytań w ramach każdej z grup jest przypadkowa – wynika z losowania.

Wszystkie zadania są pytaniami jednokrotnego wyboru. Zdający test musi wybrać jedną, poprawną odpowiedź spośród sugerowanych czterech. Za każdą poprawną odpowiedź zdający otrzymuje jeden punkt, za odpowiedź błędną lub pozostawienie pytania bez odpowiedzi – zero punktów. Liczbę punktów uzyskanych za test wylicza się jako sumę punktów uzyskanych ze wszystkich 30 pytań (wszystkie pytania mają tę samą wagę).

Zalecany czas realizacji testu wynosi 30 minut.

7.2.3. Test dla zajęć komputerowych ECDL

Test dla zajęć komputerowych obejmuje zagadnienia licealnego programu nauczania informatyki i treści wskazane w sylabusach ECDL [3]. Do testu włączone zostały również pytania wykraczające poza wskazany zakres tematyczny, których dodanie autorzy testu uznali za celowe ze względów metodycznych. Pełen zestaw pytań testu (w jego ostatecznej wersji) zawiera Załącznik 4 do niniejszego raportu.

Warto zwrócić uwagę na specyficzne trudności, jakie pojawiły się podczas tworzenia zestawu pytań dla testu ECDL. Według wstępnych założeń, test miał być podstawowym narzędziem rekrutacji uczestników zajęć. Miał nie tylko sprawdzać wiadomości dotyczące zagadnień komputerowych, ale także wyłonić uczniów, których te zagadnienia poważnie interesują – komputerowych pasjonatów. Ocena przygotowania uczestników zajęć do egzaminów ECDL nie była więc ani jedynym, ani najważniejszym celem jaki przyświecał Autorom testu. W trakcie realizacji pierwszego cyklu zajęć, Lider Projektu zmodyfikował procedurę naboru uczniów na zajęcia i test musiał być poddany modyfikacjom. Dodatkowo trzeba jeszcze zauważyć, że przygotowanie do egzaminów ECDL, poza pierwszym modulem, dotyczącym zagadnień teoretycznych – ogólnej wiedzy komputerowej, wymaga wykształcenia umiejętności praktycznych, sprawdzanych za pomocą konkretnych zadań. Podczas rzeczywistego egzaminu, warunkującego uzyskanie Europejskiego Komputerowego Prawa Jazdy, takie zadania należy rzeczywiście wykonać, a nie tylko opisać. Opanowania umiejętności praktycznych nie można sprawdzić za pomocą pytań testowych i dlatego żaden test nie może być dobrym narzędziem oceny przygotowania kandydatów do egzaminu ECDL. Tym nie mniej, ze względów projektowych, w teście zostały umieszczone pytania dotyczące wszystkich modułów. Z konieczności pytania te w większości dotyczą mniej istotnych szczegółów, których znajomość nie jest konieczna do zaliczenia egzaminu ECDL.

Celem głównym zajęć komputerowych było rozwijanie kompetencji uczestników w zakresie umiejętności komputerowych, ale z naciskiem na przygotowanie do egzaminu ECDL. Tak więc, w przypadku omawianego testu, występuje wynikająca ze specyficznych uwarunkowań niespójność treści pytań i programu zajęć.

Pytania podzielone są na siedem zestawów tematycznych, które odpowiadają siedmiu modułom ECDL. Zestaw pierwszy (najliczniejszy), obejmujący zagadnienia ogólne jest ponadto podzielony na cztery tematyczne części. Test dotyczy następujących zagadnień:

- Moduł I Podstawy technik informatycznych:
 - o podstawowe wiadomości o sprzęcie i oprogramowaniu,
 - o sieci komputerowe,
 - o zastosowania,
 - o zagadnienia prawne, bezpieczeństwo i higiena pracy, ochrona danych;
- Moduł II Użytkowanie komputerów;
- Moduł III Przetwarzanie tekstów;
- Moduł IV Arkusze kalkulacyjne;
- Moduł V Bazy danych;
- Moduł VI Grafika menedżerska i prezentacyjna;
- Moduł VII Usługi w sieciach informatycznych.

Dla każdej z wymienionych wyżej części stworzono niezależne pule zadań. Podczas wykonywania testu uczeń otrzymuje pytania kolejno z poszczególnych części testu. Dla każdej z części z góry ustalono liczbę losowanych zadań. Kolejność pytań w ramach każdej z części jest przypadkowa. Dane dotyczące wielkości puli pytań i liczby losowanych pytań dla każdej z części testu podane są w tabeli poniżej.

Tab. 7. *Struktura pytań testu z zajęć komputerowych ECDL.*

Moduł	Grupa pytań	Liczba pytań w grupie	Liczba losowanych pytań
M1	Podstawy technik informatycznych:		
M1 A	Komputer: sprzęt i oprogramowanie	19	3
M1 B	Sieci komputerowe	8	1
M1 C	Zastosowania komputerów	6	1
M1 D	Aspekty prawne, BHP, ochrona danych	8	1
M2	Użytkowanie komputerów	12	4
M3	Przetwarzanie tekstów	12	4
M4	Arkusze kalkulacyjne	15	4
M5	Bazy danych	12	4
M6	Grafika menedżerska i prezentacyjna	16	4
M7	Usługi w sieciach informatycznych	21	4
Razem:		129	30

Kolejność podawania pytań w ramach każdej z grup, w których losowane jest więcej niż jedno pytanie, jest przypadkowa – wynika z losowania.

Wśród zadań testu znajdują się zarówno pytania jednokrotnego, jak i wielokrotnego wyboru. W pytaniach jednokrotnego wyboru zdający musi wybrać jedną, poprawną odpowiedź spośród kilku (od trzech do dziesięciu) sugerowanych. Za każdą poprawną odpowiedź otrzymuje się jeden punkt, za odpowiedź błędną lub pozostawienie pytania bez odpowiedzi – zero punktów. Z kolei pytania wielokrotnego wyboru występują w dwóch odmianach w zależności od szacowanej trudności pytania. W łatwiejszych pytaniach zdający musi zaznaczyć wszystkie poprawne odpowiedzi, żeby uzyskać jeden punkt; jeśli zaznaczy błędną odpowiedź, zaznaczy nie wszystkie poprawne odpowiedzi, lub nie udzieli odpowiedzi w ogóle – uzyskuje zero punktów. W przypadku trudnych pytań wielokrotnego wyboru, zdający może uzyskać ułamek punktu za zaznaczenie każdej poprawnej opcji. Liczbę punktów uzyskanych za test wylicza się jako sumę punktów uzyskanych ze wszystkich 30 zadanych pytań (wszystkie pytania mają tę samą wagę).

Zalecany czas realizacji testu ECDL wynosi 30 minut.

7.2.4. Test dla zajęć z przedsiębiorczości

Test obejmuje ogólne i praktyczne zagadnienia z dziedziny ekonomii, finansów i przedsiębiorczości. Pełen zestaw pytań testu zawiera Załącznik 5 do niniejszego raportu.

Test składa się z trzech części różniących się stopniem trudności zadań. Dla każdej z tych części stworzono odrębne pule zadań (pytań). Uczniowie rozpoczynają rozwiązywanie zadań od zadań najprostszych, a kończą na trudniejszych. Kolejność pytań w ramach każdej z części jest przypadkowa (kolejne

pytania wybierane są drogą losowania). Dane dotyczące wielkości puli pytań i liczby losowanych pytań dla każdej z części testu podane są w tabeli poniżej.

Tab. 8. *Struktura pytań testu z podstaw przedsiębiorczości.*

L.p.	Grupa pytań	Liczba pytań w grupie	Liczba losowanych pytań
1.	Pytania łatwe	20	10
2.	Pytania średnio trudne	20	10
3.	Pytania trudne	20	10
Razem:		60	30

Wszystkie pytania testu są pytaniami jednokrotnego wyboru, w których należy wybrać poprawną odpowiedź spośród czterech sugerowanych alternatyw. Za każdą poprawną odpowiedź zdający otrzymuje jeden punkt, za odpowiedź błędną lub pozostawienie pytania bez odpowiedzi – zero punktów. Punktacja uzyskana za test jest sumą punktów uzyskanych ze wszystkich zadanych pytań (wszystkie pytania traktowane są równorzędnie).

Zalecany czas realizacji testu wynosi 30 minut.

7.3. Zakres i metodyka analizy ilościowej testów

Podstawą do analizy ilościowej pytań i testów są wyniki uzyskane podczas testowania. Wybór materiału na podstawie analizy wyniku z dwóch przesłanek. Po pierwsze, uznano, że celowe jest przeprowadzenie analizy pytań niezależnie dla testu wstępnego i dla testu kończącego dany cykl projektowy – stąd konieczność uwzględnienia materiałów pochodzących z obu testowań. Po drugie istotna jest reprezentatywność i dostępność wyników testowania.

Jak już wspomniano wyżej, w projekcie używany jest ten sam zestaw pytań zarówno w testowaniu wstępnym jak i testowaniu ewaluacyjnym i końcowym. Pozwala to obiektywniej oceniać postępy uczestników projektu i w konsekwencji stosowane metody nauczania, a także wyłonić dobre praktyki w kształtowaniu kompetencji kluczowych, których rozwój jest celem projektu. Należy też zwrócić uwagę na to, że wyniki testu kwalifikacyjnego stanowiły jedynie element pomocniczy w kwalifikacji uczestników i kierowaniu ich na odpowiednie zajęcia. Oczywiście w powszechnej praktyce dydaktycznej jest zwykle inaczej: testy kwalifikacyjne, ewaluacyjne i końcowe spełniają różne zadania, powinny być dostosowane do poziomu wiedzy i umiejętności testowanych. Dlatego uznano za celowe przeprowadzenie analizy pytań testowych niezależnie dla przypadku testowania wstępnego (kiedy z założenia uczestnicy nie mają odpowiedniej wiedzy i nie są przygotowani do odpowiedzi na pytania, które takiej wiedzy wymagają) i testu końcowego (kiedy uczestnicy znają już materiał nauczania). Pozwoli to dać niezależne rekomendacje dotyczące zadań testowych dla testowania wstępnego i końcowego.

Pierwszy cykl projektu był cyklem „rozruchowym” – w trakcie którego weryfikowano pewne szczegóły dotyczące organizacji i treści zajęć. Podczas tego cyklu, na wniosek Koordynatora Projektu na bieżąco dokonywano zmian zarówno w programie, jak i sposobie prowadzenia zajęć, w tym także w testach. W związku z tym trudno jest uznać rezultaty testowania w tym cyklu za miarodajny materiał do analiz.

Z drugiej strony, w momencie opracowywania raportu nie są jeszcze dostępne pełne wyniki testowania w trzecim cyklu projektowym. Z powyższych względów jako materiał do analiz wybrano rezultaty testowania wstępnego w trzecim cyklu projektowym i testowania końcowego w cyklu drugim.

Stosowane w projekcie kursy e-learningowe, testy i platforma TeleEdu LMS pozwalają na bardzo dokładną rejestrację przebiegu testowania. Dla każdego uczestnika rejestrowane są zadawane pytania, udzielone odpowiedzi, uzyskany wynik punktowy, a także czasy rozpoczęcia i zakończenia pracy nad zadaniem. Podobne dane rejestrowane są dla całego testu dla każdego uczestnika. Fragment przykładowych wyników testowania w postaci arkusza programu MS Excel pokazano na rysunku Rys. 17.

Tabela podaje dane z dokładnością do pojedynczego pytania (wiersz tabeli odpowiada konkretnemu pytaniu zadanemu w teście konkretnemu użytkownikowi). W tabeli oprócz kilku identyfikatorów, takich jak identyfikator pytania (ID Pytania), testu (ID Testu, Uruchomiony Test), użytkownika (ID Użytkownika), przedmiotu (ID Kursu), które mają czysto techniczne znaczenie i nie są przydatne dla osób, które nie uczestniczą w realizacji projektu podane są następujące istotne dane:

- Zadane pytanie – symbol pytania – unikalny identyfikator pytania w ramach testu z konkretnego przedmiotu, w szczególności symbol ten umożliwia odnalezienie treści pytania w tabelach umieszczonych w Załącznikach 3, 4 i 5;
- Ocena Odpowiedzi – uzyskany wynik punktowy w przedziale od 0 do 1;
- Czas Odpowiedzi – czas poświęcony na odpowiedź na pytanie w sekundach;
- Ocena Testu – ogólny wynik testu, w ramach którego zostało zadane pytanie;
- Czas Testu – czas poświęcony na pracę nad testem;
- Otwarcie Testu – data i godzina rozpoczęcia pracy nad testem;
- Zamknięcie Testu – data i godzina zakończenia pracy nad testem.

Ponadto dostępne do analizy są dane na temat konkretnej odpowiedzi udzielonej na każde pytanie.

Wybierając metodykę analizy zdecydowano się na jej prowadzenie na gruncie klasycznej teorii testów. Takie podejście wynika z tego, że teoria ta jest stosowana najczęściej już od pół wieku, jest szeroko znana i rozumiana, a analiza nie wymaga prowadzenia złożonych obliczeń. W szczególności możliwe jest prowadzenie analizy za pomocą najprostszych narzędzi, takich jak arkusz kalkulacyjny. Możliwe więc będzie samodzielne przeprowadzenie uzupełniających analiz przez zainteresowanych na podstawie opublikowanych danych z projektu, co było jednym z założeń przyjętych przy opracowywaniu niniejszego raportu. Analiza ilościowa pytań testowych i testów sprowadza się do wyliczenia pewnych parametrów statystycznych wielkości i rozkładów wielkości, które charakteryzują właściwości danego pytania w konkretnym teście, dla konkretnej grupy osób poddanych testowaniu. Konkretnie wskazówki na temat wyboru i znaczenia takich parametrów znaleźć można w literaturze przedmiotu, na przykład w publikacjach Centralnej Komisji Egzaminacyjnej ([4]).

Określając konkretny zakres wyliczanych wskaźników dla analizy ilościowej autorzy raportu kierowali się znanymi z literatury ogólnymi zaleceniami wynikającymi z teorii testowania i dostępnością niezbędnych do analizy danych. W rezultacie ustalono, że dla każdego pytania występującego w teście prowadzone będą obliczenia następujących wielkości:

- średni wynik danego pytania,
- wariancja wyniku,
- łatwość pytania,
- moc różnicująca,
- średni czas pracy nad pytaniem.

ID Pytania	Zadane Pytanie	Ocena Odpowiedzi	Czas Odpowiedzi	ID Testu	Uruchomiony Test	ID Użytkownika	ID Kursu	Ocena Testu	Czas Testu	Otwarcie Testu	Zamknięcie Testu
496832	QTI_I_128	0	5	31679	r_QTI_A_0	12595	25	0,53	400	2011-05-04 00:00	2011-04-28 09:42
496907	QTI_I_128	0	26	31677	r_QTI_A_0	8410	25	0,53	1094	2011-05-04 00:00	2011-04-28 09:51
496987	QTI_I_128	1	6	31683	r_QTI_A_0	12584	25	0,69	1047	2011-05-04 00:00	2011-04-28 09:53
496993	QTI_I_128	1	10	31686	r_QTI_A_0	11353	25	0,60	669	2011-05-04 00:00	2011-04-28 09:58
497918	QTI_I_128	1	4	31775	r_QTI_A_0	11441	25	0,76	1344	2011-05-04 00:00	2011-04-28 14:15
497915	QTI_I_128	1	54	31776	r_QTI_A_0	11692	25	0,83	1415	2011-05-04 00:00	2011-04-28 14:17
498040	QTI_I_128	0	90	31780	r_QTI_A_0	7705	25	0,47	752	2011-05-04 00:00	2011-04-29 08:46
498131	QTI_I_128	0	32	31783	r_QTI_A_0	7714	25	0,56	978	2011-05-04 00:00	2011-04-29 09:13
500530	QTI_I_128	0	2	31872	r_QTI_A_0	9717	25	0,07	202	2011-05-06 10:57	2011-05-06 11:01
500873	QTI_I_128	1	18	31875	r_QTI_A_0	8715	25	0,50	928	2011-05-06 10:59	2011-05-06 11:15
503456	QTI_I_128	1	10	31936	r_QTI_A_0	9259	25	0,63	359	2011-05-09 08:09	2011-05-09 08:15
503861	QTI_I_128	0	14	31968	r_QTI_A_0	8013	25	0,43	524	2011-05-09 09:01	2011-05-09 09:11
503958	QTI_I_128	0	29	31981	r_QTI_A_0	7421	25	0,57	790	2011-05-09 09:10	2011-05-09 09:23
503973	QTI_I_128	0	3	31991	r_QTI_A_0	12900	25	0,32	600	2011-05-09 09:15	2011-05-09 09:25
503973	QTI_I_128	0	7	31989	r_QTI_A_0	7433	25	0,18	935	2011-05-09 09:11	2011-05-09 09:26
503969	QTI_I_128	1	67	31969	r_QTI_A_0	8004	25	0,73	1495	2011-05-09 09:04	2011-05-09 09:29
503979	QTI_I_128	1	75	31978	r_QTI_A_0	8016	25	0,63	1299	2011-05-09 09:04	2011-05-09 09:31
504095	QTI_I_128	1	51	31975	r_QTI_A_0	8023	25	0,70	1662	2011-05-09 09:04	2011-05-09 09:32
504298	QTI_I_128	0	14	31996	r_QTI_A_0	8118	25	0,40	707	2011-05-09 09:54	2011-05-09 10:06
505066	QTI_I_128	0	65	32013	r_QTI_A_0	7847	25	0,40	1622	2011-05-09 10:54	2011-05-09 11:22
505072	QTI_I_128	0	6	32019	r_QTI_A_0	9866	25	0,41	1157	2011-05-09 11:02	2011-05-09 11:24
506161	QTI_I_128	1	35	32054	r_QTI_A_0	7376	25	0,50	763	2011-05-09 12:43	2011-05-09 12:56
506296	QTI_I_128	1	9	32059	r_QTI_A_0	7387	25	0,70	881	2011-05-09 12:45	2011-05-09 12:59
506351	QTI_I_128	1	11	32051	r_QTI_A_0	7800	25	0,40	1096	2011-05-09 12:43	2011-05-09 13:01
506411	QTI_I_128	0	94	32049	r_QTI_A_0	7384	25	0,60	1687	2011-05-09 12:42	2011-05-09 13:10
507086	QTI_I_128	0	77	32085	r_QTI_A_0	7840	25	0,60	1393	2011-05-09 14:59	2011-05-09 15:22
507102	QTI_I_128	1	48	32084	r_QTI_A_0	7831	25	0,60	1466	2011-05-09 14:59	2011-05-09 15:24
508177	QTI_I_128	0	11	32114	r_QTI_A_0	7820	25	0,53	909	2011-05-10 08:06	2011-05-10 08:21
508265	QTI_I_128	1	43	32124	r_QTI_A_0	9112	25	0,67	865	2011-05-10 08:08	2011-05-10 08:23
508287	QTI_I_128	1	60	32123	r_QTI_A_0	9108	25	0,50	977	2011-05-10 08:08	2011-05-10 08:24

Rys. 17. Szczegółowe rezultaty testu (fragment arkusza programu Excel).

Ponadto wyliczono następujące rozkłady (częstości występowania):

- rozkład wyników (ocen odpowiedzi na pytanie),
- rozkład wyników dla grup uczniów,
- rozkład odpowiedzi na pytanie.

Interpretację i znaczenie wymienionych wielkości i rozkładów podane zostaną w następnym punkcie (7.4).

Jeśli chodzi o analizę testu jako całości, to ograniczymy się do oszacowania rzetelności testu, która charakteryzuje jakość testu jako narzędzia pomiaru stopnia opanowania materiału nauczania. Rozumie się przez to powtarzalność, stabilność wyników testowania, odporność na przypadkowe zmiany w otoczeniu. Przyjęty w niniejszym raporcie sposób szacowania rzetelności przedstawiony zostanie w punkcie 7.6.

7.4. Charakterystyka wielkości używanych w analizie pytań

Przedyskutujemy teraz wielkości używane w ilościowej analizie pytań.

Liczba uzyskanych odpowiedzi – liczba odpowiedzi uzyskanych na dane pytanie. Pozwala ocenić statystyczną wiarygodność uzyskanych danych. Prowadzenie analizy ilościowej nie ma większego sensu, jeśli liczba odpowiedzi na dane pytanie uzyskana z testowania jest zbyt mała. Branie tego parametru pod uwagę w przypadku testowania prowadzonego w projekcie jest sensowne, ponieważ pytania w testach są losowane. Chociaż losowanie pytań z puli odbywa się przy założeniu równomiernego rozkładu prawdopodobieństwa wylosowania pytania, to ponieważ mamy do czynienia z procesem stochastycznym, może się zdarzyć, że dane pytanie zostanie wylosowane niewielką liczbą razy, a teoretycznie może nawet w ogóle zostać pominięte. Częstość pojawienia się pytania w teście powinna być w przybliżeniu równa stosunkowi liczby losowanych pytań do liczby pytań w puli i może być szacowana na podstawie danych umieszczonych w tabelach w punktach 7.2.2 – 7.2.4. Łatwo więc zauważyć, że szansa pojawienia się w teście niektórych pytań jest a priori niewielka, na przykład szansa wylosowania konkretnego pytania z dziedziny sieci komputerowych w teście ECDL równa jest 0,125, podczas, gdy podobna szansa dla pytań z języka angielskiego wynosi 0,5. Jeśli liczba uzyskanych odpowiedzi jest zbyt mała nie można na podstawie innych danych wyciągać wiarygodnych wniosków co do jakości pytania i w zasadzie nie powinno się prowadzić dalszych analiz, zwłaszcza jeśli liczba wystąpień danego pytania w teście jest znacznie mniejsza od wartości oczekiwanej (jeśli wartość oczekiwana wydaje się zbyt mała, to nie ma na to rady – taka jest konstrukcja testu). Autorzy raportu nie wprowadzają jakichkolwiek sztywnych granic dla minimalnej wielkości próbki pozostawiając ocenę wielkości próbki intuicji korzystających z publikowanych danych. Zwracamy jedynie uwagę na konieczność uwzględnienia wielkości próbki w prowadzonej analizie.

Średni wynik pytania wyliczany jest jako średnia arytmetyczna wszystkich wyników punktowych uzyskanych w danym teście dla analizowanego pytania. Wielkość ta pozwala ocenić średnią znajomość zagadnienia, którego opanowanie jest sprawdzane za pomocą analizowanego pytania. Znajomość średniego wyniku pozwala także ocenić na ile wynik konkretnego ucznia odbiega od przeciętnych wyników dla całej populacji testowanych.

Wariancja wyniku pozwala ocenić stopień rozproszenia rezultatów. Obliczana jest według wzoru (wariancja dla populacji):

$$\sigma_x^2 = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2$$

gdzie:

σ_x^2 – wariancja,

n – liczba wystąpień danego pytania,

x_i – i -ty rezultat,

\bar{x} – wartość oczekiwana (średnia) rezultatu.

Należy zauważyć, że w analizie prostych pytań jednokrotnego wyboru, dla których możliwe są tylko rezultaty 0 i 1, wartość wariancji rezultatu nie niesie istotnych informacji. Jednakże obliczanie wartości wariancji rezultatu pojedynczego pytania jest celowe, ponieważ wartość tę wykorzystuje się w analizie testu jako całości.

Łatwość pytania jest wskaźnikiem określającym czy zadanie jest łatwe, czy trudne dla danej grupy testowanych. Na potrzeby niniejszego raportu łatwość obliczana jest jako stosunek liczby wystąpień danego pytania, w którym zadanie zostało zaliczone (udzielona odpowiedź została uznana za poprawną), do ogólnej liczby wystąpień danego pytania.

W przypadku pytań jednokrotnego wyboru (punktowanych 0, 1) wartość wskaźnika łatwości równa jest średniemu wynikowi, w przypadku pytań o bardziej zróżnicowanej punktacji będzie się, oczywiście różnić.

W konkretnym przypadku testów wykorzystywanych w projekcie nie występuje pojęcie „zaliczenia” pytania – wyliczany jest tylko sumaryczny wynik całego testu jako suma wyników uzyskanych z poszczególnych pytań. W związku z tym zdecydowano, że odpowiedź uznaje się za prawidłową, jeśli uzyskany wynik jest wyższy od pewnego ustalonego progu. Wartość tego progu przyjęto umownie jako 60% możliwej do uzyskania liczby punktów.

Przyjmuje się następującą skalę łatwości zadań ([4] str. 33):

Tab. 9. Interpretacja wskaźnika łatwości.

L.p.	Wartość wskaźnika łatwości	Interpretacja wskaźnika łatwości
1.	0,00–0,19	Pytanie bardzo trudne
2.	0,20–0,49	Pytanie trudne
3.	0,50–0,69	Pytanie umiarkowanie trudne
4.	0,70–0,89	Pytanie łatwe
5.	0,90–1,00	Pytanie bardzo łatwe

W poprawnie skonstruowanym teście wskaźnik łatwości powinien być równomiernie rozłożony, przez co rozumiemy, że częstość występowania w teście pytań o różnych wartościach wskaźnika łatwości jest mniej więcej taka sama. Jeśli w teście przeważają pytania zbyt trudne, na które odpowiedzą tylko najlepsi uczniowie, to uczniowie średni uzyskają tyle samo punktów, co słabi. W odwrotnej sytuacji, kiedy przeważają pytania bardzo łatwe, najlepsi uczniowie uzyskają takie same wyniki jak średni.

Jeśli pytania wybierane są poprzez losowanie, a tak jest w przypadku testów stosowanych w projekcie, równomierność stopnia trudności może zapewnić tylko powiązanie mechanizmów losowania ze stopniami szacowanej łatwości pytań. Jeśli prawdopodobieństwo wyboru pytania nie zależy od jego łatwości, to łączna trudność testu dla poszczególnych osób zdających może różnić się w bardzo szerokich granicach.

Należy zauważyć, że a priori, na etapie konstruowania testu, łatwość pytań nie jest znana – można ją tylko szacować i to w sposób intuicyjny. W związku z tym, podczas tworzenia testu trzeba uzależnić prawdopodobieństwo wyboru pytania od jego szacowanej łatwości.

Fracja opuszczeń danego pytania wyraża się stosunkiem liczby testowanych, którzy nie udzielili odpowiedzi na pytanie, do ogólnej liczby testowanych, którym to pytanie zadano. Obliczamy ją według wzoru:

$$f_0 = \frac{n_0}{n}$$

gdzie:

f_0 – frakcja opuszczeń,

n_0 – liczba testowanych, którzy opuścili dane pytanie,

n – liczba wystąpień pytania w trakcie testowania.

Wysoka wartość frakcji opuszczeń może świadczyć o niewłaściwym sformułowaniu pytania, niedostosowaniu pytania do programu zajęć, zbyt dużej trudności pytania lub innych błędach w jego konstrukcji. Przyjmuje się, że pytanie nie budzi wątpliwości co do poprawności dydaktycznej, jeśli wartość frakcji opuszczeń nie przekracza 0,15 ([2] str. 23).

Moc różnicująca pytania jest wskaźnikiem charakteryzującym korelację pomiędzy wynikiem pytania i wynikiem całego testu. Określa więc „stopień przystawania” danego pytania do całości testu. Jeśli pytanie jest reprezentatywne dla tematyki testu, to uczniowie uzyskujący dobry wynik z całego testu powinni uzyskiwać też dobry wynik z danego pytania i odwrotnie: słabsi uczniowie powinni uzyskiwać z danego pytania słabsze wyniki. Niska wartość (w skrajnym przypadku ujemna) tego wskaźnika może świadczyć o tym, że pytanie dotyczy innej tematyki niż tematyka całości testu, nie „przystaje” do testu, w którym zostało użyte. Mała moc różnicująca może być też spowodowana błędnym sformulowaniem pytania, bądź błędami merytorycznymi w konstrukcji pytania. Jeśli wynik uzyskiwany za odpowiedź na dane pytanie jest mocno związany z wynikiem całości testu mówi się, że dane pytanie „dobrze różnicuje” testowanych, przez co należy rozumieć, że uzyskany wynik rozważanego pytania pozwala wnioskować o przewidywanym rezultacie całego testu – odróżnić uczniów dobrych (takich, którzy uzyskują dobry wynik z całości testu) od słabszych.

Na potrzeby tego raportu wybrano najprostszy ze znanych sposobów obliczania wartości wskaźnika, a mianowicie przyjęto, że moc różnicująca wyliczana będzie jako współczynnik korelacji Pearsona. Współczynnik ten wyznaczamy według wzoru:

$$r = \frac{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x}) - (y_i - \bar{y})}{\sqrt{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2 \sum_{i=1}^n (y_i - \bar{y})^2}}$$

gdzie:

r – moc różnicująca (współczynnik korelacji Pearsona)

n – liczba wystąpień danego pytania,

x_i – i – ty rezultat pytania,

y_i – i – ty rezultat testu,

\bar{x} – wartość oczekiwana (średnia) rezultatu pytania,

\bar{y} – wartość oczekiwana (średnia) rezultatu całego testu.

Można przyjąć (patrz [4] str. 38) następującą interpretację wartości mocy różnicującej:

Tab. 10. Interpretacja wskaźnika mocy różnicującej.

L.p.	Wartość wskaźnika mocy różnicującej	Interpretacja wskaźnika mocy różnicującej
1.	< 0,00	Pytanie definitywnie nieodpowiednie
2.	0,00–0,19	Pytanie nie może zostać zaakceptowane – nie różnicuje
3.	0,20–0,39	Pytanie słabo różnicujące, raczej do usunięcia z testu, ewentualnie do poprawienia
4.	0,40–0,59	Pytanie przyzwoite, umiarkowanie różnicuje
5.	0,60–0,79	Pytanie dobrze różnicuje
6.	0,80–1,00	Pytanie bardzo dobrze różnicujące

Podane w powyższej tabeli wartości mocy różnicującej obowiązują dla testów przeciętnej długości, składających się z kilku dziesiątków pytań – takich jakie stosowane są w projekcie. Jeżeli test składa się z małej liczby pytań, to jest oczywiste, że dla zapewnienia różnicowania testu jako całości, wymagana jest wyższa moc różnicująca każdego oddzielnego pytania niż w przypadku testu składającego się z bardzo dużej liczby pytań (patrz [2] str. 24).

Średni czas pracy nad pytaniem jest wskaźnikiem pomocniczym. Jego zbyt wysoka (w porównaniu do czasu zastanawiania się nad innymi podobnymi pytaniami) wartość może świadczyć o luźnej kompetencyjnej lub niewłaściwym (wprowadzającym w błąd, nieprecyzyjnym) sformułowaniu pytania. Z kolei zaskakująco niski czas odpowiedzi na pytanie sugeruje, że pytanie to jest w ogóle pomijane przez testowanych, a odpowiedź wybierana na chybił trafił.

Przyrost średniej oceny punktowej uzyskanej dla danego pytania pozwala ocenić efekt nauczania w zakresie konkretnego zagadnienia, którego dotyczy analizowane pytanie. Przyrost ten jest możliwy do określenia tylko w przypadku, kiedy identyczne pytanie pojawia się w testach przeprowadzanych w różnych momentach procesu nauczania. Z taką sytuacją mamy właśnie do czynienia w projekcie ponieważ ten sam zestaw pytań testowych używany jest zarówno na etapie testu wstępnego, pośredniego (test ewaluacyjny) jak i końcowego.

W niniejszym opracowaniu używamy znormalizowanych wartości ocen punktowych uzyskanych za odpowiedź na pytanie. Oznacza to, że ocena wyraża się liczbą z przedziału <0, 1>, którą wylicza się jako stosunek liczby uzyskanych punktów do maksymalnej liczby punktów możliwych do uzyskania. Taka miara pozwala porównywać oceny otrzymane za różne pytania.

Najprostszym sposobem określenia przyrostu jest wyliczenie różnicy średnich ocen za dane pytanie uzyskanych w dwu różnych testach. Sposób ten ma jednak tę wadę, że zawyża efekt nauczania, jeśli pytanie jest trudne (niska średnia wartość oceny), a obniża jeśli pytanie jest łatwe. W związku z tym, obok przyrostu wyliczanego jako prosta różnica (bezwzględny) wyliczać będziemy także przyrost względny, który określa stosunek przyrostu bezwzględnego do przyrostu możliwego do uzyskania. Wyliczamy go według wzoru:

$$\delta = \frac{x - x_0}{1 - x_0}$$

gdzie:

δ – względny przyrost oceny uzyskanej za dane pytanie,

x – znormalizowana ocena uzyskana za odpowiedź na pytanie w teście kontrolnym,

x_0 – znormalizowana ocena uzyskana za odpowiedź na pytanie w teście wstępnym (teście odniesienia).

Dla potrzeb niniejszego opracowanie, arbitralnie przyjęliśmy, że bezwzględny przyrost oceny punktowej jest pomijalny jeśli nie przekracza 0,05, a jest znaczący, jeśli wynosi nie mniej niż 0,3. Odpowiednie wartości dla przyrostu względnego przyjęliśmy odpowiednio na poziomie 0,1 i 0,5.

Rozkład wyników pokazuje dla jakiej liczby uczestników testu wynik punktowy osiągnięty w danym pytaniu mieści się w wybranym przedziale wartości. Zwykle przedstawia się taki rozkład w formie graficznej, co pozwala łatwo zorientować się w podstawowych cechach pytania, na przykład, czy pytanie jest łatwe, czy trudne.

Rozkład wyników dla grup uczniów wskazuje jaki wynik z danego pytania uzyskują uczniowie słabi, średni i dobrzy. Uczestników testu dzieli się na trzy mniej więcej równoliczne (z dokładnością do jednego – dwóch uczniów, co wynika z konieczności zaokrąglenia liczności grupy do liczby całkowitej) grupy: uczniów słabych, średnich i dobrych. Kryterium jest ogólny wynik testu. W praktyce porządkuje się testowanych na przykład w porządku rosnącym, według ogólnego wyniku testu i tworzy się grupę „słabych” biorąc jedną trzecią wyników z początku listy, grupę „dobrych” biorąc jedną trzecią wyników z końca listy i grupę średnich z pozostałych wyników. Następnie wylicza się średni wynik punktowy uzyskany w analizowanym pytaniu dla każdej z grup.

Dla poprawnie skonstruowanego pytania rozkład wyników powinien być taki, że najlepsi uczniowie powinni uzyskiwać również najlepsze oceny za rozpatrywane pytanie. Jeśli tak nie jest, świadczy to o niewłaściwej konstrukcji pytania lub o tym, że pytanie nie jest poprawnie sformułowane lub, że nie jest zgodne z całością testu – sprawdza wiadomości inne niż całość testu.

Rozkład częstości wyboru opcji pokazuje ilu odpowiadających na dane pytanie wybrało każdą z możliwych odpowiedzi lub nie wybrało żadnej wskazanej w treści pytania – w ogóle zrezygnowało z odpowiadania. Rozkład ten pozwala zanalizować szczegóły konstrukcji pytania.

Dla analizy pytań testowych można przyjąć następujący wyidealizowany model postępowania osoby odpowiadającej na pytanie. Jeśli odpowiadający zna poprawną odpowiedź (lub wydaje mu się, że ją zna), to ją zaznacza i przechodzi do kolejnych pytań. Jeśli odpowiedzi nie zna, ma do wyboru dwie możliwości: albo nie odpowiada na pytanie, albo przypadkowo wybiera dowolną z opcji. Jeśli założymy, że taki model rzeczywiście obowiązuje, to częstość wyboru wszystkich niepoprawnych odpowiedzi powinna być w przybliżeniu taka sama (wybór z jednakowym prawdopodobieństwem). Jeśli zatem występują nierównomierności w rozkładzie może to świadczyć o lukach kompetencyjnych, o tym, że pytanie jest „podchwytliwe” (w sposób zamierzony wprowadzające w błąd) lub błędnie sformułowane.

Interesującą konsekwencją przyjęcia takiego modelu udzielania odpowiedzi jest możliwość oszacowania „prawdziwej” liczby poprawnych odpowiedzi. W tym celu zarejestrowaną liczbę poprawnych odpowiedzi należy zmniejszyć o średnią liczbę odpowiedzi dla pozostałych opcji. Wynika to stąd, że część odpowiedzi prawidłowych podobnie jak pozostałe odpowiedzi błędne, uzyskano poprzez „strzelanie”.

W przypadku pytań wielokrotnego wyboru ze względów technicznych nie jest możliwe oddzielne rejestrowanie każdej kombinacji wybranych opcji. Dlatego też niezależnie rejestrowany jest wybór każdej z opcji. Suma liczb zaznaczeń poszczególnych opcji i liczby pytań bez zaznaczenia jakiegokolwiek opcji nie jest w tym przypadku równa liczbie wystąpień pytania w testach. Nie stanowi to jednak istotnej przeszkody dla wykrycia luk kompetencyjnych, czy też przeprowadzenia analizy poprawności sformułowania pytania.

Czasami jednak zapewnienie równomierności rozkładu wyboru opcji nie jest możliwe ponieważ rzeczywista strategia postępowania odpowiadającego nie jest aż tak prosta: prawdopodobieństwo wyboru konkretnej opcji w pytaniu zależy od wiedzy, doświadczenia i cech osobowych zdającego test. Jednak prawdopodobieństwa wyboru poszczególnych opcji w prawidłowo skonstruowanym pytaniu powinny być zbliżone. W szczególności nie powinny w pytaniu występować opcje „martwe”, które mogą zostać wybrane jedynie przez czysty przypadek.

7.5. Forma prezentacji wyników analizy ilościowej

Wyniki analizy ilościowej pytań testowych przedstawiane są w formie arkuszy kalkulacyjnych programu MS Excel. Dla każdego pytania występującego w testach używanych w projekcie, tworzone są dwa oddzielne arkusze kalkulacyjne jeden dla testu wstępnego, drugi dla testu końcowego. Wszystkie te arkusze dostępne są na stronach internetowych Instytutu Maszyn Matematycznych³. Przykład arkusza pojedynczego pytania przedstawiony jest na Rys. 18. Każdy taki arkusz składa się z dwóch części: ze strony lewej umieszczone są pełne dane dotyczące pytania przekazane z platformy e-learningowej, część prawa zawiera właściwą analizę ilościową pytania.

Dane w tabeli po lewej stronie arkusza są nieprzetworzonymi, surowymi danymi, przedstawionymi w identycznej formie jak opisana w punkcie 7.3. W istocie są to po prostu informacje dotyczące danego pytania odfiltrowane ze wszystkich dostępnych danych uzyskanych z testowania. Ponieważ są one umieszczone w wygodnej postaci, jaką jest arkusz kalkulacyjny, mogą łatwo być użyte do wykonania dodatkowych obliczeń i analiz, jeśli takie okazałyby się potrzebne.

Właściwe wyniki analizy ilościowej przedstawione są w prawej części arkusza (patrz Rys. 19). Na samej górze arkusza umieszczony jest symbol pytania. Nieco poniżej wypisana jest treść pytania i wszystkie sugerowane odpowiedzi. Poniżej, z prawej strony umieszczona jest tabela zawierająca wyliczone wartości podstawowych wskaźników: liczba odpowiedzi, średni wynik, wariancja, łatwość, moc różnicująca i średni czas. Dalej przedstawione są w formie tabelarycznej dane wyliczone dla testu „rozszerzonego”, które zostaną omówione dalej, przy okazji opisu oszacowania rzetelności testu. Po stronie lewej umieszczone są w formie tabelarycznej i graficznej trzy rozkłady: rozkład wyników uzyskanych za pytanie, rozkład wyników dla grup uczniów, oraz rozkład wyboru odpowiedzi.

³ Patrz: <http://bi.imm.org.pl/BI/AKK>

ID Pytania	Zadanie Pytanie	Ocena Odpowiedzi	Czas Odpowiedzi	Ocena Testu	Czas Testu	Otwarcie Testu	Zamknięcie Testu
621407	QTI_L0	0	22	0,2	752	2011-09-21 11:12:01,697	2011-09-21 11:24:41,320
664307	QTI_L0	1	13	0,2	420	2011-10-03 11:15:04,050	2011-10-03 11:22:17,000
673206	QTI_L0	1	10	0,2	574	2011-10-05 10:47:21,490	2011-10-05 10:57:01,267
687340	QTI_L0	0	22	0,2	494	2011-10-11 11:06:53,457	2011-10-11 11:15:31,920
687435	QTI_L0	0	20	0,233333333	890	2011-10-11 11:06:53,830	2011-10-11 11:15:42,957
664229	QTI_L0	0	23	0,266666667	886	2011-10-03 10:14:09,283	2011-10-03 10:29:43,553
675869	QTI_L0	0	16	0,266666667	865	2011-10-06 13:01:47,623	2011-10-06 13:18:05,830
687476	QTI_L0	0	11	0,266666667	387	2011-10-11 11:08:10,900	2011-10-11 11:14:48,703
607053	QTI_L0	0	19	0,3	637	2011-09-19 10:53:35,127	2011-09-19 11:04:28,917
626444	QTI_L0	1	9	0,3	441	2011-09-22 07:40:50,887	2011-09-22 07:48:32,657
626480	QTI_L0	1	33	0,3	642	2011-09-22 07:43:42,137	2011-09-22 07:54:36,830
626491	QTI_L0	0	22	0,3	783	2011-09-22 07:44:21,937	2011-09-22 07:57:30,913
700301	QTI_L0	1	17	0,3	676	2011-10-17 13:43:02,523	2011-10-17 13:54:30,310
700410	QTI_L0	1	7	0,3	296	2011-10-17 13:53:09,323	2011-10-17 13:59:27,873
626449	QTI_L0	0	3	0,333333333	409	2011-09-22 07:41:41,440	2011-09-22 07:48:42,803
664039	QTI_L0	0	26	0,333333333	627	2011-10-03 10:14:52,080	2011-10-03 10:25:41,400
673170	QTI_L0	0	24	0,333333333	504	2011-10-05 10:46:52,033	2011-10-05 10:55:46,577
709360	QTI_L0	1	10	0,333333333	640	2011-10-20 11:58:23,130	2011-10-20 12:09:35,473
709317	QTI_L0	0	30	0,333333333	726	2011-10-20 11:59:08,943	2011-10-20 12:11:20,003
621205	QTI_L0	1	8	0,366666667	505	2011-09-21 11:11:30,933	2011-09-21 11:20:08,507
621345	QTI_L0	1	25	0,366666667	781	2011-09-21 11:11:24,400	2011-09-21 11:24:16,580
639411	QTI_L0	0	18	0,366666667	1177	2011-09-26 12:28:01,697	2011-09-26 12:47:55,767
673154	QTI_L0	0	24	0,366666667	736	2011-10-05 10:47:45,590	2011-10-05 11:00:04,050
687342	QTI_L0	1	9	0,366666667	623	2011-10-11 11:06:49,443	2011-10-11 11:17:27,357
693698	QTI_L0	0	16	0,366666667	896	2011-10-12 12:01:31,070	2011-10-12 12:16:32,130
700283	QTI_L0	1	12	0,366666667	338	2011-10-17 13:43:21,683	2011-10-17 13:49:44,907
709286	QTI_L0	0	15	0,366666667	906	2011-10-20 11:58:27,130	2011-10-20 12:13:38,650
611468	QTI_L0	1	52	0,4	783	2011-09-20 07:18:58,353	2011-09-20 07:32:01,743
611981	QTI_L0	0	39	0,4	646	2011-09-20 07:43:52,613	2011-09-20 07:59:38,873
626916	QTI_L0	1	11	0,4	677	2011-09-22 08:10:13,753	2011-09-22 08:21:35,503
640641	QTI_L0	1	52	0,4	995	2011-09-26 14:24:52,410	2011-09-26 14:41:16,670
640380	QTI_L0	1	22	0,4	968	2011-09-26 14:25:47,653	2011-09-26 14:41:57,747
652923	QTI_L0	1	19	0,4	836	2011-09-28 12:11:28,323	2011-09-28 12:25:52,147
663956	QTI_L0	1	16	0,4	259	2011-10-03 10:11:28,493	2011-10-03 10:16:02,247
664478	QTI_L0	1	22	0,4	643	2011-10-03 11:12:01,310	2011-10-03 11:32:11,197
684889	QTI_L0	0	15	0,4	1010	2011-10-10 12:50:39,773	2011-10-10 13:07:43,570
693918	QTI_L0	1	15	0,4	838	2011-10-12 12:08:07,810	2011-10-12 12:22:28,240
709373	QTI_L0	1	15	0,4	705	2011-10-20 11:58:22,507	2011-10-20 12:10:12,693
709504	QTI_L0	0	16	0,4	486	2011-10-20 12:03:15,050	2011-10-20 12:13:37,323

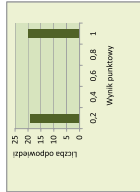
Przedsiębiorczość

QTI_L0

Czynnik określający cenę na rynku to:

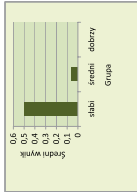
- A koszty / jakość
- B zapotrzebowanie i dochody
- C popyt i podaż
- D producenci i sprzedawcy

Liczba odpowiedzi	108
Średni wynik	0,185185185
Wariancja	0,249835634
Łatwość	0,185185185
Moc różnicująca	0,250701444
Średni czas	19,41025641

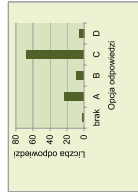
Ranking wyników:	19
0,2	0
0,4	0
0,6	0
0,8	0
1	20

Wykonania testu	194
Sr. test rozszerzony	0,350515464
Wariancja test roz.	0,227654373

Grupy uczniów:	0,5
słabi	0
Średni	0,055556
dobry	0

Odpowiedzi:	2
brak	23
A	9
B	68
C	6
D	6

Rys. 18. Przykład arkusza z wynikami analizy ilościowej pytania.

Przedsiębiorczość

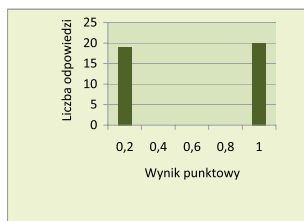
QTI_I_0

Czynniki określające cenę na rynku to:

A	koszty i jakość
B	zapotrzebowanie i dochody
C	popyt i podaż
D	producenci i sprzedawcy

Rozkład wyników:

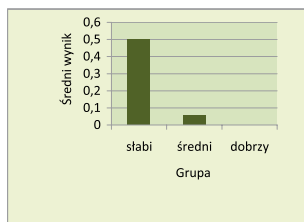
0,2	19
0,4	0
0,6	0
0,8	0
1	20

Liczba odpowiedzi	108
Średni wynik	0,185185185
Wariancja	0,249835634
Łatwość	0,185185185
Moc różnicująca	0,250701444
Średni czas	19,41025641

Grupy uczniów:

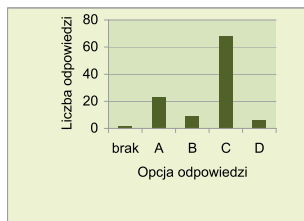
słabi	0,5
średni	0,0555556
dobrzy	0

Wykonania testu	194
Śr. test rozszerzony	0,350515464
Wariancja test roz.	0,227654373

Odpowiedzi:

brak	2
A	23
B	9
C	68
D	6

Rys. 19. Wyniki analizy ilościowej pytania.

Rozkład wyników pokazuje liczbę odpowiadających, którzy uzyskali za odpowiedź ocenę mieszczącą się w danym przedziale. W arkuszach wyników zakres wartości ocen podzielony jest na pięć przedziałów: $\leq 0,2$, $(0,2 - 0,4]$, $(0,4 - 0,6]$, $(0,6 - 0,8]$, $(0,8 - 1,0]$.

Oprócz szczegółowych danych dla każdego pytania umieszczanych na oddzielnych arkuszach, tworzony i udostępniany jest scalony arkusz zbiorczy, który również ma format arkusza kalkulacyjnego i zawiera wartości podstawowych wskaźników dla wszystkich pytań występujących w jednym teście (oddzielny arkusz dla każdego przedmiotu oraz dla testów wstępnego i końcowego). Przykładowy arkusz zbiorczy przedstawiony jest na Rys. 20. Wiersze arkusza zawierają dane dotyczące poszczególnych pytań. Oprócz najważniejszych danych dotyczących pytania (powtórzonych z arkuszy każdego z pytań) zawiera dwie dodatkowe kolumny, w których podawana jest średnia ocena i wariancja dla testu „rozszerzonego” niezbędne dla oszacowania rzetelności testu (patrz niżej).

W małej tabelce z prawej strony pokazane są dane charakteryzujące test traktowany jako całość, takie jak liczba wykonanych testów, średni wynik dla testu, wariancja wyników testu i oszacowanie rzetelności testu.

Zestawienie najważniejszych danych dla każdego pytania w formie arkusza kalkulacyjnego umożliwia łatwie ich sortowanie i filtrowanie, a w następstwie identyfikację pytań, które są interesujące (pytań bardzo dobrych, albo pytań o wątpliwej jakości) i warte poddania dokładniejszej analizie jakościowej.

Pytanie	Liczba odpowiedzi	Średni wynik	Wariancja	łatwość	Moc różnicująca	Średni czas	Średni wynik - test rozszerzony	Wariancja - test rozszerzony
QTI_1_0	108	0,62962963	0,233196159	0,62962963	0,279687533	24,62097037	0,350515464	0,227654373
QTI_1_1	97	0,371134021	0,233993559	0,371134021	0,345352256	69,50515464	0,18556701	0,151131895
QTI_1_2	102	0,225490196	0,174644368	0,225490196	0,477161603	26,28443373	0,118556701	0,104950101
QTI_1_3	94	0,882978723	0,103327297	0,882978723	0,386870734	21,65957447	0,427835052	0,244792022
QTI_1_4	102	0,166666667	0,138888889	0,166666667	0,095134839	33,5	0,087628866	0,079950484
QTI_1_5	89	0,213483146	0,167908092	0,213483146	0,180384943	35,43820225	0,097938144	0,088346264
QTI_1_6	99	0,868686869	0,114069993	0,868686869	0,239496526	25,63636364	0,443298969	0,246784993
QTI_1_7	96	0,864583333	0,117078993	0,864583333	0,371585041	36,05208333	0,427835052	0,244792522
QTI_1_8	100	0,57	0,2451	0,57	0,341646109	31,5	0,293814433	0,207487512
QTI_1_9	103	0,611650485	0,237594169	0,611650485	0,178341701	24,85468893	0,324742268	0,192848727
QTI_1_10	106	0,622641509	0,23495806	0,622641509	0,478784967	29	0,340205186	0,224465937
QTI_1_11	90	0,255555556	0,190246914	0,255555556	0,365179073	27,44444444	0,118556701	0,104501011
QTI_1_12	110	0,827272727	0,142892562	0,827272727	0,180436784	33,72727273	0,469072165	0,249043469
QTI_1_13	90	0,622222222	0,235061728	0,622222222	0,246489869	25,6	0,288659794	0,205335317
QTI_1_14	98	0,785714286	0,168367347	0,785714286	0,339635548	28,25510204	0,396907216	0,239371878
QTI_1_15	97	0,443298969	0,246784993	0,443298969	0,403098003	47,45360825	0,221649485	0,172520991
QTI_1_16	87	0,356321839	0,229356586	0,356321839	0,352549959	25,47126437	0,159793814	0,134259751
QTI_1_17	93	0,580645161	0,243496358	0,580645161	0,188751272	27,17204301	0,278350515	0,200871506
QTI_1_18	84	0,702380952	0,20904195	0,702380952	0,272227955	21,78571429	0,304213711	0,211632488
QTI_1_19	92	0,804347826	0,157372401	0,804347826	0,320973986	25,86956522	0,381443299	0,235944309
QTI_1_20	90	0,7	0,21	0,7	0,475168089	24,71111111	0,324742268	0,219284727
QTI_1_21	99	0,333333333	0,222222222	0,333333333	0,251020585	39,84848485	0,170103093	0,141168031
QTI_1_22	99	0,656565657	0,225487195	0,656565657	0,335763585	28,70707071	0,335051546	0,222792008
QTI_1_23	83	0,831325301	0,140223545	0,831325301	0,336503311	14,09638554	0,355670103	0,229168881
QTI_1_24	85	0,341176471	0,224775087	0,341176471	0,542099628	39,85882353	0,149484536	0,127131391
QTI_1_25	84	0,55952381	0,244569916	0,55952381	0,428149951	21,4047619	0,242268041	0,183574237
QTI_1_26	108	0,407407407	0,243426612	0,407407407	0,323261988	22,7407407	0,256804124	0,175366418
QTI_1_27	98	0,693877551	0,121411495	0,693877551	0,319267159	27,44897959	0,350515464	0,227654373
QTI_1_28	89	0,280898876	0,201994698	0,280898876	0,256405252	27,86516854	0,128865979	0,112259539

Przedsiębiorczość	
Liczba wykonanych testów:	194
Średni wynik dla testu:	14,48454
Wariancja wyników testu:	16,82708
Rzetelność:	0,688721

Rys. 20. Arkusz zbiorczy z wynikami analizy ilościowej wszystkich pytań testu.

Dane dotyczące wyników całości testu zebrane są na arkuszu przedstawionym na Rys. 21.

Wiersze arkusza odpowiadają wykonaniom testu, w kolumnach umieszczone są kolejno: identyfikator testu, jego nazwa, identyfikator użytkownika odpowiadającego na pytania testu, identyfikator kursu (przedmiotu) uzyskana ocena punktowa, czas rozwiązywania testu (w sekundach), moment rozpoczęcia (data i godzina) i moment zakończenia odpowiadania na pytania testowe. Umieszczenie tych danych w arkuszu kalkulacyjnym ułatwia ich analizę i wyciągnięcie wniosków z rezultatów testowania.

W małej tabliczce po stronie prawej arkusza podane są najważniejsze dane charakteryzujące ogólne wyniki testowania: liczbę wykonanych testów (liczbę użytkowników zdających test, średni wynik testu i wariancję wyników testu.

ID Testu	Uruchomiony Test	ID Użytkownika	ID Kursu	Ocena Punktowa Testu	Czas Testu	Otwarcie Testu	Zamknięcie Testu
35557	r_QTI_A_0	13552	26	15	670	2011-09-19 10:25:19.897	2011-09-19 10:36:32.650
35558	r_QTI_A_0	13554	26	17	936	2011-09-19 10:28:32.837	2011-09-19 10:44:13.283
35570	r_QTI_A_0	13566	26	9	627	2011-09-19 10:53:26.137	2011-09-19 11:04:28.517
35610	r_QTI_A_0	13576	26	21	555	2011-09-19 11:39:24.153	2011-09-19 11:48:49.067
35609	r_QTI_A_0	13578	26	18	661	2011-09-19 11:39:23.140	2011-09-19 11:50:29.420
35611	r_QTI_A_0	13577	26	15	750	2011-09-19 11:39:43.927	2011-09-19 11:52:20.437
35612	r_QTI_A_0	13579	26	17	784	2011-09-19 11:40:00.233	2011-09-19 11:53:13.679
35733	r_QTI_A_0	13693	26	12	783	2011-09-20 07:18:58.353	2011-09-20 07:32:01.743
35732	r_QTI_A_0	13694	26	15	819	2011-09-20 07:18:47.303	2011-09-20 07:32:26.670
35737	r_QTI_A_0	13698	26	15	990	2011-09-20 07:19:49.927	2011-09-20 07:36:19.287
35746	r_QTI_A_0	13706	26	13	820	2011-09-20 07:40:17.669	2011-09-20 07:53:57.727
35745	r_QTI_A_0	13705	26	15	886	2011-09-20 07:39:59.030	2011-09-20 07:54:51.480
35747	r_QTI_A_0	13707	26	12	857	2011-09-20 07:43:39.113	2011-09-20 07:57:56.037
35750	r_QTI_A_0	13709	26	13	706	2011-09-20 07:47:42.020	2011-09-20 07:59:28.790
35748	r_QTI_A_0	13708	26	12	946	2011-09-20 07:43:52.613	2011-09-20 07:59:38.873
35749	r_QTI_A_0	13710	26	19	764	2011-09-20 07:47:26.723	2011-09-20 08:00:10.730
35886	r_QTI_A_0	13842	26	16	787	2011-09-20 12:42:27.007	2011-09-20 12:55:46.407
35885	r_QTI_A_0	13843	26	16	1022	2011-09-20 12:42:09.313	2011-09-20 12:59:35.707
35890	r_QTI_A_0	13847	26	21	820	2011-09-20 13:16:56.969	2011-09-20 13:25:19.570
35910	r_QTI_A_0	13871	26	20	806	2011-09-20 13:46:17.000	2011-09-20 13:59:47.183
35911	r_QTI_A_0	13866	26	16	1057	2011-09-20 13:46:32.747	2011-09-20 14:04:12.727
35908	r_QTI_A_0	13867	26	16	1174	2011-09-20 13:44:20.980	2011-09-20 14:04:42.253
35905	r_QTI_A_0	13865	26	17	1372	2011-09-20 13:43:54.307	2011-09-20 14:06:54.330
35903	r_QTI_A_0	13859	26	22	1487	2011-09-20 13:43:22.187	2011-09-20 14:08:22.630

Przedsiębiorczość	
Wykonanych testów:	194
Średni wynik testu:	15,91667
Wariancja testu:	9,909722

Rys. 21. Arkusz z wynikami analizy ilościowej całości testu.

7.6. Wielkości charakteryzujące test jako całość

7.6.1. Oszacowanie rzetelności testu

Przez *rzetelność* testu rozumie się jakość testu jako narzędzia pomiarowego, niezależność wyniku testowania od przypadkowych czynników, nie związanych z poziomem wiedzy testowanego. Innymi słowy, rzetelny test powinien dawać ten sam wynik przy wielokrotnych testowaniach tej samej osoby, czy grupy osób. Oczywiście, w rzeczywistości, przeprowadzenie wielokrotnego testowania przy identycznych warunkach (w tym przy identycznym poziomie wiedzy zdających) nie jest możliwe. Dlatego też rzetelność testu szacuje się posługując się pośrednimi metodami.

Znane z literatury ([4]) sposoby praktycznej oceny rzetelności testu wychodzą z założenia, że test traktowany jako narzędzie pomiaru wiedzy jest tym precyzyjniejszy im bardziej jest spójny, przez co rozumie się zgodność tego, co mierzy każde z pytań stanowiących test z tym, co ma mierzyć test jako całość. Jeżeli pytania wchodzące w skład danego testu są do siebie pod względem merytorycznym podobne, rzetelność jest wysoka, co oznacza, że poszczególne pytania dotyczą podobnej właściwości, zakresu wiedzy, są spójne, testowani podobnie odpowiadają na każde pytanie testu, tzn. osoby osiągające niski wynik raczej słabo odpowiadają na wszystkie pytania testu i odwrotnie osoby uzyskujące dobry wynik dobrze opowiadają na wszystkie pytania. Jeżeli natomiast rzetelność jest niska oznacza to, że osoby testowane różnie odpowiadają na pytania wchodzące w skład testu, czyli test jako całość nie jest jednorodny, spójny i nie koniecznie mierzy to, co było założone.

W praktyce ocena rzetelności testu sprowadza się do obliczenia wskaźnika znanego jako alfa Cronbacha (lub prostszego wskaźnika Kudera – Richardsona, który jednak stosuje się wyłącznie do pytań, dla których możliwy jest tylko wynik zero lub jeden). Wskaźnik ten wyliczamy według następującego wzoru:

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left(1 - \frac{\sum_{i=1}^n \sigma_i^2}{\sigma_s^2} \right)$$

gdzie:

σ_i^2 – wariancja wyników i -tego pytania,

σ_s^2 – wariancja wyników całego testu,

n – liczba pytań stanowiących test.

Przyjmuje się następujące oceny rzetelności testu na podstawie wartości wskaźnika alfa ([4] str. 33):

Tab. 11. Interpretacja wskaźnika rzetelności.

L.p.	Wartość wskaźnika alfa Cronbacha	Szacowany poziom rzetelności
1.	1,00–0,90	Wysoka rzetelność
2.	0,70–0,89	Przeciętna rzetelność, test do zaakceptowania
3.	0,60–0,69	Niska rzetelność, test akceptowalny warunkowo
4.	0,00–0,59	Bardzo niska rzetelność, test wymaga analizy i korekty

Ocena rzetelności za pomocą wskaźnika alfa Cronbacha dla przypadku testów używanych w projekcie napotyka jednak na trudności związane z losowaniem pytań. Wyliczenie wskaźnika wymaga znajomości wariancji σ_s^2 wyników całego testu. Przyjmuje się w tym przypadku oczywiste założenie, że test jest wykonywany wielokrotnie. Jeśli jednak pytania są losowane, to w praktyce, każda osoba testowana przechodzi inny test. W związku z tym nie można wariancji wyników całego testu wyliczyć wprost. Aby ominąć tę trudność, na potrzeby niniejszego raportu, przyjęto model testowania, w którym pomija się fakt losowania pytań i przyjmuje się, że każda z osób testowanych poddawana jest identycznemu testowi składającemu się ze wszystkich pytań wchodzących do puli pytań. Taki nieistniejący w rzeczywistości test nazywany jest w niniejszym opracowaniu „testem rozszerzonym”. Pytania, które nie zostały wylosowane traktowane są jako pytania opuszczone i przypisywana jest im zerowa punktacja. Zgodnie z tym modelem wyliczany jest poprawiony wynik każdego testu, wariancja wyników i wreszcie wskaźnik alfa (wartość n dla jego wyliczenia przyjmuje się równą liczbie pytań w puli).

Wskaźniki wyliczone dla testu rozszerzonego odnoszące się do poszczególnych pytań zapisane są na arkuszach z danymi każdego pytania (w dolnej tabelce po prawej stronie). Są to liczba wykonań testu (liczba zdających test), średni wynik uzyskany za dane pytanie w teście rozszerzonym i wariancja wyniku w teście rozszerzonym.

Natomiast wyliczone dla wyżej opisanego modelu wartości wariancji dla wyników testu rozszerzonego i wskaźnik alfa umieszczane są na arkuszu zbiorczym (obok głównej tabeli), opisanym w punkcie 7.5.

Oszacowanie rzetelności według przyjętego modelu daje wartości znacznie odbiegające od rzeczywistych i to tym bardziej, im mniejszy jest stosunek liczby pytań wylosowanych do wielkości puli. Dlatego wyliczone wartości oszacowania rzetelności należy traktować wyłącznie jako grube przybliżenie. Pozwalają jednak zorientować się, czy test w ogóle ma jakąś wartość jako narzędzie pomiarowe.

7.6.2. Poprawność losowania pytań

We wszystkich testach używanych w projekcie pytania losowane są z pewnej puli. W takiej sytuacji istotne jest, żeby wszystkie pytania pojawiały się w testach z częstością nie odbiegającą zbytnio od założonej. Arbitralnie, na potrzeby niniejszego raportu, przyjęto, że losowanie można uznać za poprawne, jeśli częstość pojawiania się danego pytania nie odbiega więcej niż $\pm 20\%$ od wartości oczekiwanej. Jeśli wystąpiłyby istotne różnice w częstości pojawiania się pytań i jakies pytania byłyby „dyskryminowane”, to takie pytania należałoby pomijać w dalszych analizach ilościowych.

7.7. Dyskusja wyników analizy ilościowej pytań testowych

7.7.1. Uwagi ogólne

Przystąpimy teraz do dyskusji nad wynikami analizy ilościowej pytań testów wstępnych. Jak już wspominaliśmy wyżej zatrzymamy się tylko nad niektórymi pytaniami, które ze względu na skrajne wartości niektórych parametrów ilościowych wydają się nam interesujące. Na wybranych przykładach postaramy zastanowić się nad przyczynami występowania niepożądanych wartości wskaźników wyliczonych dla tych pytań i ewentualnie wyciągnąć wnioski co do modyfikacji lub usunięcia takich pytań z testu.

Zainteresowani mogą przeprowadzić samodzielnie analizę jakościową innych pytań na podstawie udostępnionych wyników analiz ilościowych, stanowiących integralną część niniejszego raportu.

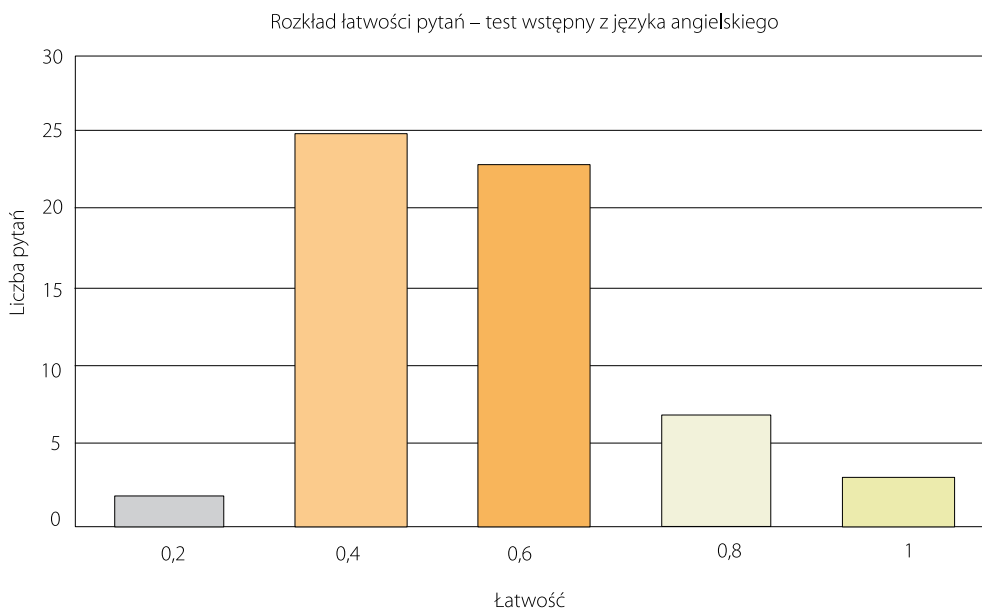
7.7.2. Pytania testu wstępnego z języka angielskiego

Poprawność losowania. Liczba odpowiedzi udzielonych w rozpatrywanym teście na poszczególne pytania waha się w granicach od 286 do 347, co stanowi od 47% do 55% liczby wykonań testu (636) i niewiele odbiega od wartości oczekiwanej (50%). Można więc stwierdzić, że proces losowania pytań przebiegał prawidłowo i żadne z pytań nie musi być wyłączone z dalszych analiz ze względu na to, że zbyt rzadko było wylosowane. Dane dotyczące częstości losowania w teście podane są w punkcie 7.8.1.

Łatwość pytań. Jak już wspomniano wyżej, w poprawnie skonstruowanym teście trudność pytań powinna mieć rozkład równomierny. Autorzy testu starali się to osiągnąć dzieląc pytania na trzy klasy: łatwe, średnie i trudne oraz tak organizując losowanie pytań do testu, aby z każdej klasy wylosowana była taka sama liczba pytań. W podziale pytań na klasy autorzy testu kierowali się programami nauczania języka angielskiego w gimnazjum i własnym doświadczeniem pedagogicznym. W rezultacie pytania QTI_I_0 – QTI_I_19 zostały zaliczone do pytań łatwych, pytania QTI_I_20 – QTI_I_39 do średnio trudnych, a pytania QTI_I_40 – QTI_I_59 do trudnych. Warto sprawdzić w jakim stopniu oszacowanie trudności pytań jest zgodne z rzeczywistością.

Jeśli uszeregować pytania według wskaźnika łatwości w porządku malejącym (od najłatwiejszych do najtrudniejszych) to w idealnym przypadku pierwsze 20 miejsc na liście powinny zająć pytania zaliczane a priori do łatwych, następne 20 miejsc pytania uznane za średnio trudne, a ostatnie 20 miejsc pytania uznane za trudne. Znaczne odstępstwa od takiego uszeregowania świadczą o nieoczekiwanych lukach kompetencyjnych lub być może błędnej konstrukcji pytań.

Jak łatwo zauważyć, w przypadku testu wstępnego z języka angielskiego tak jednak nie jest. Na przykład zadania QTI_I_3, QTI_I_4 i QTI_I_9 zaliczane wstępnie do grupy łatwych, okazały się bardzo trudne dla zdających test wstępny uczniów pierwszych i drugich klas szkół ponadgimnazjalnych (absolwentów gimnazjum). Warto więc przyjrzeć się im dokładniej.

Rys. 22. Rozkład łatwości pytań dla testu wstępnego z języka angielskiego

Dla przykładu, w zadaniu QTI_L3 należy wybrać pytanie, na które odpowiedź brzmi „*They are students*”. Przytłaczająca większość testowanych udzieliła błędnej odpowiedzi „*What are they do*”, co zapewne z jednej strony wynika z luki kompetencyjnej – niepełnego rozumienia zasad używania czasów w gramatyce angielskiej, a z drugiej może być skutkiem bardzo często wykonywanych na lekcjach ćwiczeń, w których w schemacie pytanie – odpowiedź używa się dokładnie takiej samej formy tego samego czasownika. Istotne luki kompetencyjne można też zaobserwować analizując na przykład pytanie QTI_L4, które również nieoczekiwanie nastręczyło duże trudności odpowiadającym. Tego rodzaju spostrzeżenia powinny być naszym zdaniem wzięte pod uwagę przy planowaniu zajęć.

Dobór pytań testu nie zapewnia równomierności rozkładu łatwości pytań (Rys. 22). Prowadzi to do sytuacji, w której zarówno uczniowie słabsi, jak i bardzo dobrzy, będą mieli zaniżone oceny z całości testu.

Moc różnicująca. W skład testu wchodzi 6 pytań, których moc różnicująca jest zdecydowanie mała i 26 pytań, które różnicują słabo. Pytania te powinny być przedmiotem dalszych analiz – są kandydatami do poprawy lub nawet usunięcia z testu.

Jeśli, dla przykładu, przyjrzeć się pytaniu QTI_L57, dla którego wartość wskaźnika mocy różnicującej jest najmniejsza (0,085), to można dojść do wniosku, że pytanie to jest prawdopodobnie zbyt trudne dla uczniów, którzy przystępują do zajęć z języka angielskiego: liczba poprawnych odpowiedzi wynosi tylko 22%. Ponadto z rozkładu wyboru poszczególnych opcji widać, że każda z czterech opcji była wybierana przez odpowiadających mniej więcej tę samą liczbę razy, co sugeruje „strzelanie”, a nie racjonalny wybór odpowiedzi. Taki wniosek potwierdza też rozkład wyników dla grup uczniów: uczniowie średni odpowiadali zdecydowanie lepiej niż uczniowie dobrzy i słabi. Na podstawie odpowiedzi na to pytanie nie można więc wyciągać żadnych wniosków co do wiadomości odpowiadających.

Pytanie QTI_L57 zostało wstępnie zaliczone do pytań trudnych, natomiast pytanie QTI_L35, które również ma wyjątkowo małą moc różnicującą, zaliczono do pytań o średnim stopniu trudności. Jednak poprawna odpowiedź na nie wymaga znajomości konkretnej jednostkowej informacji (znajomości wyrażenia idiomatycznego „*to bear in mind*”), a nie ogólniejszych reguł gramatycznych. Można stąd wywnioskować, że w testach należy unikać pytań, dotyczących szczegółowych informacji, które niekoniecznie muszą być wielokrotnie powtarzane i utrwalane w trakcie nauki poprzedzającej test. Warto również zauważyć, że w przypadku pytania QTI_L35 występuje również nienaturalny rozkład odpowiedzi dla grup uczniów – najlepiej odpowiedzieli na nie uczniowie średni, znacznie lepiej niż słabi i najlepsi. Trudno jest wskazać jednoznaczną przyczynę takiej sytuacji. Może ona wynikać ze szczególnych uwarunkowań środowiskowych w populacji zdających analizowany test.

Czas poświęcony na odpowiedź waha się w dość szerokich granicach: od 14,5 do 36,4 sekundy. Odpowiadający na pytania testu najdłużej zastanawiali się nad pytaniem QTI_L9, wstępnie zaliczonym do łatwych, które sprawdza znajomość reguł określania dat w języku angielskim. Pytanie to okazało się trudne dla odpowiadających (łatwość 0,25), co wskazuje na istotną lukę kompetencyjną.

Rozkład wyników dla grup uczniów dla omawianego testu, jeśli pominiąc odchylenia mieszczące się w granicach błędów statystycznych, w zasadzie nie odbiega od normy. Nieco większe odchylenia występują we wspomnianym już pytaniu QTI_L35 i QTI_L57. W obu tych pytaniach najprawdopodobniej wynika ona z podobnej luki kompetencyjnej – nieznaności szczególnych zwrotów w języku angielskim.

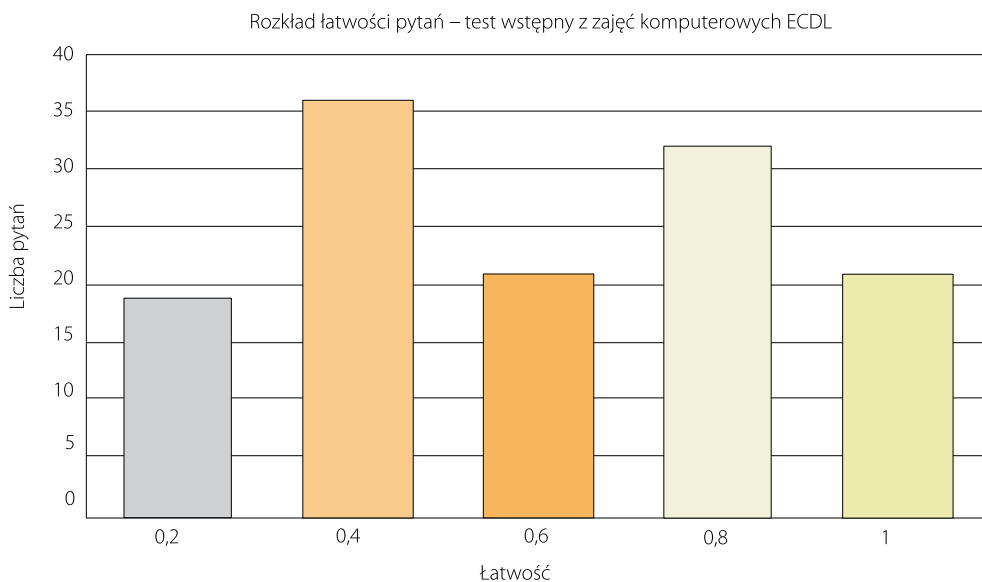
Rozkłady wyboru opcji w odpowiedziach na pytania testu w kilku przypadkach wykazują duże nierównomierności. Tak jest na przykład w pytaniach QTI_L11 i QTI_L15. Charakter nierównomierności

w rozkładzie opcji wskazuje na to, że odpowiadający są w stanie odrzucić odpowiedzi jawnie błędne, ale wśród pozostałych nie potrafią wybrać prawidłowej: jedna lub dwie opcje nie są wybierane wcale, a pozostałe wybierane są z mniej więcej jednakową częstością. Świadczy to o oczywistych lukach kompetencyjnych.

7.7.3. Pytania testu wstępnego z zajęć komputerowych ECDL

Poprawność losowania pytań. W testach z zajęć komputerowych ECDL realizowany jest skomplikowany sposób losowania pytań, który ma zapewnić wylosowanie wcześniej określonej liczby pytań dla każdego modułu, składającego się na program zajęć. Dokładne dane dotyczące losowania podane są w postaci tabeli w punkcie 7.8.1. Jak widać średnia liczba pojawiania się pytań w teście mieści się dla testu wstępnego w granicach 90 – 113% wartości oczekiwanej, co mieści się w przyjętym 20% dopuszczalnym zakresie.

Łatwość. W teście z zajęć komputerowych ECDL nie zakładano z góry stopnia trudności pytań. W związku z tym nie można nic powiedzieć o tym, czy trudność pytań jest zgodna z przyjętymi założeniami. Natomiast rozkład łatwości – jak to widać na Rys. 23, w przybliżeniu odpowiada rozkładowi równomiernemu (nie wyróżnia i nie dyskryminuje ani słabych, ani dobrych uczniów), a zatem spełnia wymaganie równomierności rozkładu. Można więc stwierdzić, że test ten jest „sprawiedliwy” pod względem trudności pytań.

Rys. 23. Rozkład łatwości pytań dla testu wstępnego ECDL.

Moc różnicująca. Pod względem mocy różnicującej test ECDL (zastosowany jako test wstępny) wypada wyjątkowo słabo. Aż 38 pytań z puli 129 ma moc różnicującą poniżej dopuszczalnego progu 0,2. Żadne z pytań nie osiąga progu „przyzwoitego” różnicowania (0,6). Pytanie QTI_I_44, które różnicuje najlepiej ze wszystkich pytań testu ma moc różnicującą 0,47. Taka sytuacja może wynikać ze słabej znajomości materiału, którego test dotyczy, co zapewne powodowało udzielanie przypadkowych od-

powiedzi. Również wyżej opisane (patrz punkt 7.2.3) trudności w konstrukcji testu mogły mieć na to istotny wpływ.

Czas poświęcony na odpowiedź jest bardzo zróżnicowany. Pytania z najkrótszym średnim czasem udzielania odpowiedzi – 12,4–14 sekund, takie jak na przykład QTI_I_121, QTI_I_126, QTI_I_21 należą do najłatwiejszych (łatwość na poziomie 0,87–0,95), czego, oczywiście, należało oczekiwać. Taka zależność nie jest jednak regułą. Zdający test bardzo szybko odpowiadali na pytanie QTI_I_76 – średni czas odpowiedzi wynosił 15,7 sekundy – pomimo, że pytanie okazało się dla nich bardzo trudne (łatwość – 0,22). Pytanie to brzmi: „Czy w programie Excel dostępna jest funkcja ODEJMOWANIE?”. Zdecydowana większość uczniów odpowiedziała na nie nieprawidłowo (prawie 88 procent). Najprawdopodobniej wynika to z tego, że dla zdających test wstępny, którzy mając słabą jeszcze znajomość zagadnień komputerowych, nie odróżniali pojęcia „funkcja” w wąskim znaczeniu, używanym w programie Excel, od „funkcji” w ogólniejszym, potocznym znaczeniu i pytanie mogło być podchwytliwe. Takie pytania warto inaczej sformułować (chyba, że autor testu świadomie chce wprowadzić zdających w błąd).

Prawie wszystkie pytania, którym odpowiadający poświęcali najwięcej czasu (50 – 67 sekund), zgodnie z przewidywaniami należą do trudnych. Wyjątkiem jest pytanie QTI_I_14, które zaliczyło osiągając wynik powyżej ustalonego progu 60% możliwych do uzyskania punktów 67% zdających. Poprawna odpowiedź na to pytanie wymaga znajomości nazw języków programowania. Długi czas odpowiedzi w tym przypadku wynika z tego, że jest to pytanie wielokrotnego wyboru z aż dziesięcioma alternatywami. Każda z sugerowanych opcji wymaga choćby krótkiego zastanowienia, a ponieważ jest ich wiele, zajmuje to dużo czasu.

Rozkład wyników dla grup dla pytań testu w zasadzie nie odbiega od oczekiwanego. Pewne anomalie, jakie można zaobserwować w około 10 pytaniach, ze względu na bardzo małe (rzędu setnych części) różnice średnich wyników pomiędzy grupami uczniów, mieszczą się w granicach błędu. Wartym zastanowienia jest jednak pytanie QTI_I_27, w którym chociaż bezwzględne różnice wyników pomiędzy grupami są także bardzo niewielkie, zwraca uwagę zerowy średni wynik dla grupy uczniów średnich przy niezerowym wyniku słabych. Pytanie to należy do bardzo trudnych – poprawną odpowiedź udzieliło tylko 2,6% zdających. Pytanie dotyczy zagadnień raczej społecznych niż technicznych, a konkretnie negatywnych konsekwencji powszechnej informatyzacji, i to czy dana odpowiedź jest poprawna, czy nie, jest w pewnej mierze dyskusyjne. Zaliczenie pytania dodatkowo utrudnia jego konstrukcja. Jest to pytanie wielokrotnego wyboru, w którym wymagane jest wybranie wszystkich odpowiedzi prawidłowych i pominięcie wszystkich błędnych. Pytanie to wydaje się więc po prostu zbyt trudne i warto zastanowić się nad zmianą sposobu oceniania tego pytania.

Rozkłady wyboru opcji. Analizując rozkłady wyboru opcji w odpowiedziach na pytania testu z zajęć komputerowych można zauważyć, że dla znacznej liczby pytań w zauważalnym stopniu odbiegają od oczekiwanych – odpowiedzi błędne nie są wybierane jednakowo często. Najprawdopodobniej taki stan rzeczy wynika z powierzchownej i niesystematyzowanej wiedzy odpowiadających z jednej strony i dużej trudności pytań z drugiej. Pytania często dotyczą dość szczegółowych zagadnień technicznych, wymagają znajomości nazw i pojęć, które niekoniecznie muszą być znane nawet wśród osób posługujących się komputerem na co dzień. W takiej sytuacji łatwo zasugerować się i przyjąć błędną odpowiedź za poprawną. Chociaż w niektórych przypadkach trudno jest wyjaśnić, co spowodowało taki, a nie inny wybór odpowiedzi. Na przykład, w pytaniu QTI_I_123, które dotyczyło telnetu, tylko około 40% uczniów odpowiedziało poprawnie, że jest to usługa zapewniająca zdalny dostęp do serwera, a aż połowa zdających wskazała na odpowiedź błędną, że jest to usługa zapewniająca wydajną komunikację w sieci.

Prawie nikt nie wybrał trzeciej możliwości: telnet to usługa umożliwiająca dostęp do grup dyskusyjnych. Być może uczniowie są dobrze od strony praktycznej obeznani z grupami dyskusyjnymi i wiedząc, że w tym kontekście pojęcie telnetu nie występuje, odrzucali trzecią możliwość.

Można jednak wskazać pytania, w których rozkład odpowiedzi najprawdopodobniej wynika z błędów w sformułowaniu, czy konstrukcji pytań. Na przykład, w pytaniu QTI_L_28, które dotyczy telepracy, aż 28% odpowiadających wbrew intencjom autorów pytań, wskazało nienormowany czas pracy jako wadę tego sposobu wykonywania obowiązków służbowych. Uczniowie, którzy udzielali takiej odpowiedzi zapewne uważają, że określenie „nienormowany czas pracy” raczej oznacza konieczność pracy w zwiększonym wymiarze godzin, niż możliwość swobodnego ustalania godzin pracy. Takie rozumienie ma swoje uzasadnienie, a więc pytanie sformułowane jest niezbyt szczęśliwie.

Podobnie w pytaniu QTI_L_48, które dotyczy operacji kopiowania plików. Według autorów pytania, poprawne jest stwierdzenie, że operacja powoduje skopiowanie zaznaczonych plików do schowka. Jest to o tyle niecisłe, że w schowku umieszczana jest tylko informacja o zaznaczonych plikach, a nie same pliki. Prawdopodobnie dlatego prawie jedna trzecia odpowiadających uznała tę odpowiedź (jak również pozostałe opcje jawnie błędne) za niepoprawną.

Odpowiedź na pytanie QTI_L_115 wymaga znajomości nazw usług internetowych. W pytaniu należy wśród kilku nazw wskazać jedną, która nie jest nazwą usługi internetowej. Prawie połowa odpowiadających błędnie wybrała Gopher jako nazwę czegoś, co usługą internetową nie jest, a tylko 15% odpowiedziało poprawnie wskazując HTML. Trudno się spodziewać, że taka usługa jak Gopher, która nie jest używana od ponad 10 lat będzie uczniom znana. Prawdopodobnie nikt z odpowiadających nigdy o niej nawet nie słyszał. Pytanie lepiej sprawdzałoby wiedzę uczniów, gdyby omawiana opcja została usunięta.

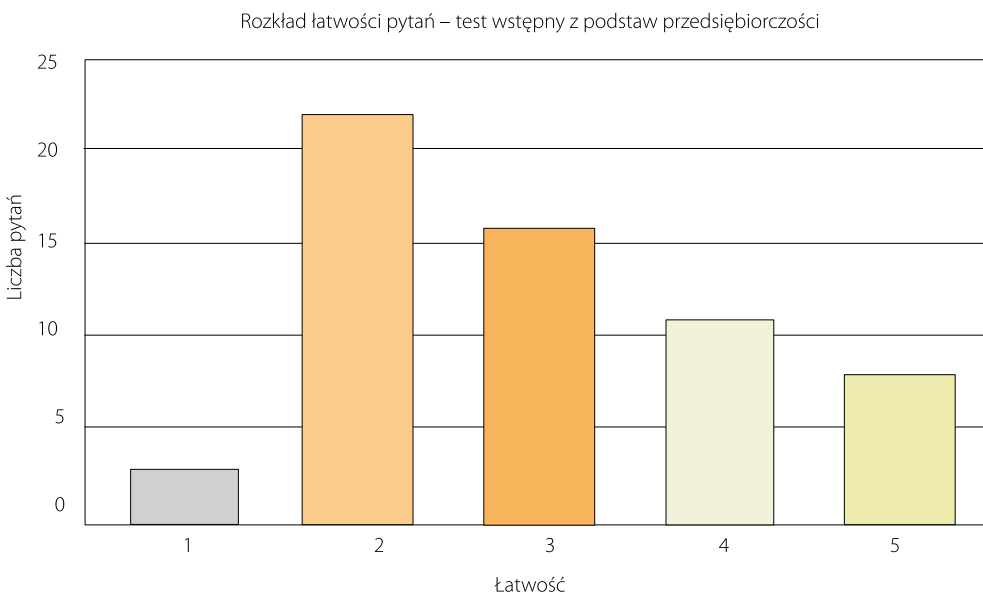
7.7.4. Pytania testu wstępnego z podstaw przedsiębiorczości

Poprawność losowania pytań. Dane dotyczące losowania pytań w teście z podstaw przedsiębiorczości zamieszczone są w punkcie 7.8.1. Najrzadziej pojawiające się pytanie losowane było 80 razy, a pojawiające się najczęściej 114 razy. Rozkład częstości losowania pytań nie budzi zastrzeżeń i nie wskazuje na konieczność wyłączenia pytań z analizy.

Łatwość. Podobnie jak w przypadku testu z języka angielskiego, wszystkie pytania testu podzielone zostały na trzy równoliczne grupy: pytania łatwe, średnio trudne i trudne. Do testu każdorazowo losowana była jednakowa liczba pytań z każdej z tych grup. Taka konstrukcja zapewnia bardziej równomierny rozkład trudności wariantów testu przeznaczonych do rozwiązania przez różnych uczniów. Weryfikacja wstępnie przypisanego stopnia trudności pozwala wyodrębnić pytania, których stopień trudności istotnie odbiega od początkowo założonego. Jeżeli pytania uznane za łatwe sprawiają trudność rozwiązującym test, to zwykle wskazuje to na istniejące luki kompetencyjne. W przypadku przeciwnym, kiedy na pytania uznane za trudne uzyskuje się wiele poprawnych odpowiedzi, daje to wskazówkę, że pewne partie materiału są opanowane i mogą zostać pominięte w trakcie zajęć.

Przykładem pytania wstępnie zakwalifikowanego jako łatwe, które sprawiło duże kłopoty odpowiadającym jest pytanie QTI_L_4, dotyczące treści Kodeksu Spółek Handlowych. Poprawna odpowiedź na to pytanie wymaga znajomości dość specjalistycznych zagadnień prawnych związanych z klasyfikacją podmiotów gospodarczych i zakresem regulacji ważniejszych aktów prawnych w dziedzinie prawa gospodarczego i cywilnego, znajomości takich pojęć jak „spółka zoo” czy też „spółka cywilna”. Nie są to zagadnienia powszechnie znane i na pewno stanowią dużą trudność dla zdających test wstępny. Nie-

naturalny dla tego pytania rozkład wyników osiągniętych przez różne grupy uczniów (uczniowie słabi, średni i dobrzy) również wskazuje na to, że odpowiedzi na to pytanie najprawdopodobniej w znacznej części były przypadkowe.

Rys. 24. Rozkład łatwości pytań dla testu wstępnego z podstaw przedsiębiorczości.

Innym pytaniem, które a priori zostało uznane za łatwe, a sprawiło sporą trudność zdającym test, jest pytanie QTI_I_5, które dotyczy znajomości pojęcia „przedsiębiorczość”: należy wybrać polskie przysłowie, które najlepiej kojarzy się z tym pojęciem. Prawidłową odpowiedzią jest „Kto rano wstaje, temu Pan Bóg daje”. Zaskakujące jest, że tylko co piąty z odpowiadających wybrał takie skojarzenie. Mniej więcej połowa odpowiadających zdecydowała się na przysłowie „Lepszy wróbel w garści niż gołąb na dachu”. Wynik ten dobitnie świadczy o nieznanym istocie przedsiębiorczości wśród uczniów szkół ponadgimnazjalnych i pokazuje, że istnieje duża potrzeba rozwijania kompetencji w dziedzinach związanych z przedsiębiorczością.

Rozkład łatwości pytań dla testu przedstawiono na Rys. 24. Rozkład ten jest nierównomierny i preferuje uczniów słabych.

Moc różnicująca. Ogólnie można stwierdzić, że pytania testu z podstaw przedsiębiorczości bardzo słabo różnicują zdających. Z 60 pytań stanowiących zestaw testowy zaledwie jedna piąta różnicuje na przyzwoitym poziomie, a żadne pytanie nie różnicuje dobrze. Znamienne jest też, że wśród pytań pojawiają się takie (są takie dwa), które mają ujemną wartość wskaźnika mocy różnicującej. Jedno z nich – QTI_I_46 – dotyczy udziału rolnictwa w tworzeniu dochodu narodowego, drugie – QTI_I_50 – znajomości pojęcia „giełda towarowa”. Takie wartości mocy różnicującej, a także wartości innych wskaźników pozwalają stwierdzić, że odpowiedzi na większość pytań były zgadywane. Świadczy to o dużych brakach kompetencyjnych w dziedzinie przedsiębiorczości.

Czas poświęcony na odpowiedź jest stosunkowo krótki i prawie jednakowy dla wszystkich pytań – około 20 sekund. Tylko niektóre pytania, które wymagają przeprowadzenia prostych obliczeń zajęły odpo-

wiadającym więcej czasu. Te ostatnie pytania nie wymagały jednak specyficznej wiedzy związanej z przedsiębiorczością – wystarczała znajomość elementarnej arytmetyki. Prawdopodobnie dlatego znaczna część odpowiadających próbowała na nie w sposób racjonalny odpowiedzieć, a nie zgadywać odpowiedź.

Rozkład wyników dla grup dla pytań testu dość często (w około 10% przypadków) odbiega od oczekiwanego. Można to tłumaczyć słabą znajomością zagadnień przedsiębiorczości wśród zdających test i wynikającym z tego zgadywaniem odpowiedzi lub odpowiadaniem na podstawie utartych stereotypów. Na przykład, odpowiedź na omawiane już wyżej pytanie QTI_L_50 wymaga wiedzy na temat działania giełdy towarowej. W powszechnym obiegu są takie określenia jak „giełda kwiatowa” (miejsce, gdzie sprzedaje się kwiaty), „giełda komputerowa” (miejsce, gdzie sprzedaje się komputery, oprogramowanie, podzespoły i akcesoria komputerowe). Nie powinno więc dziwić mylne przekonanie, że na giełdzie towarowej obraca się towarami, a nie dokumentami stwierdzającymi prawa do nabycia lub sprzedaży towarów.

Rozkłady wyboru opcji dla znacznej liczby pytań (25 – 30 procent) wchodzących w skład testu w wielu przypadkach odbiega od spodziewanego. W przypadku, kiedy odpowiedź na pytanie nie jest znana, uczniowie nie odpowiadają na „chybił trafił”, a starają się odpowiedzieć na podstawie posiadanej wiedzy ogólnej, skojarzeń ze znanymi faktami. Odpowiedzi, które nie wywołują żadnych asocjacji są odrzucane. Na przykład w pytaniu QTI_L_16, w którym należy wskazać kto pierwszy użył pojęcia „niewidzialna ręka rynku”, odpowiadający zdecydowanie odrzucali Świątego Tomasza – z oczywistych względów oraz w znacznie mniejszym stopniu Keynesa (wskazało go około jednej piątej odpowiadających) – prawdopodobnie dlatego, że o nim nie słyszeli. Natomiast dwaj znani ekonomiści Friedman i Smith wybierani byli równie często (po 30% odpowiedzi). Ogólnie można stwierdzić, że na podstawie rozkładów wyboru opcji w poszczególnych pytaniach, nie można dopatrzeć się braków w sformułowaniu, czy też konstrukcji pytań.

Być może wyjątkiem jest pytanie QTI_L_1, w którym należy wybrać najlepszy wariant zakupu uwzględniając cenę, koszty dojazdu i poświęcony na zakup czas. Pytanie to jest nieprecyzyjne w tym sensie, że nie ma w nim mowy o tym ile wart jest czas kupującego. Trudno się bowiem zdecydować czy lepsze jest wariant, w którym zapłacimy 45 zł i stracimy dwie godziny na doście do sklepu czy też wariant za 47 złotych z dojazdem autobusem (co prawdopodobnie zajmie nam pół godziny do godziny – nie jest to w pytaniu określone). Dodatkowo w wariacie zakupu przez Internet podana jest (chyba niepotrzebnie) informacja o tym, że na zrealizowanie zakupu trzeba czekać, a nic nie jest powiedziane, jak zakup jest pilny (co prawda chodzi o podręczniki, które zwykle nabywa się z wyprzedzeniem).

Omawiane wyżej pytanie QTI_L_1 nie wymaga właściwie żadnych wiadomości z podstaw przedsiębiorczości, a udzielenie odpowiedzi wymaga jedynie wykonania najprostszych działań arytmetycznych na poziomie szkoły podstawowej. Pytanie to zostało zaliczone przez Autora do najprostszych, a sprawiało odpowiadającym duże trudności – tylko 37% uczniów udzieliło poprawnej odpowiedzi. Podobnie jest z pytaniem QTI_L_35, które zostało zaliczone do trudniejszych, ale też wymagało tylko przeprowadzenia całkowicie elementarnych obliczeń. Zastanawiający jest więc brak umiejętności zastosowania najelementarniejszej matematyki w codziennym życiu. Świadczy to dobitnie o konieczności rozwijania kompetencji matematycznych.

7.7.5. Pytania testu końcowego z języka angielskiego

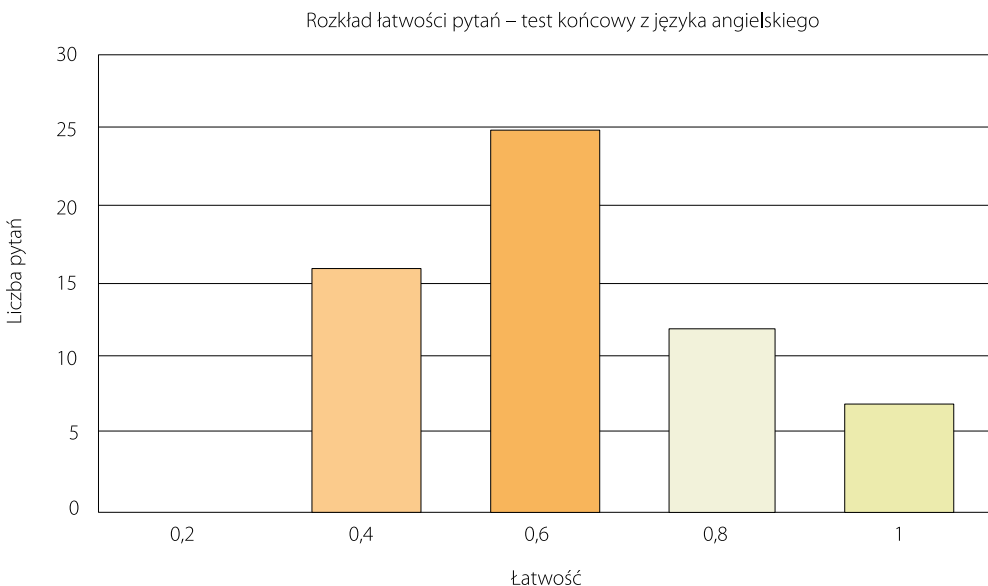
Poprawność losowania pytań. Sposób losowania pytań w żadnej mierze nie zależy od tego, czy test używany jest jako test wstępny, czy jako test końcowy. Skoro więc losowanie pytań w teście wstępnym zostało uznane za prawidłowe, to nie powinno też być inaczej dla testu końcowego. Inny wynik

mógłby się pojawić tylko na skutek awarii systemu komputerowego obsługującego test. Analiza poprawności losowania jest więc tylko formalnością. Test końcowy z języka angielskiego wykonany był 1159 razy. Poszczególne pytania pojawiały się w nim (były wylosowane) od 528 do 621 razy, średnia liczba losowań wynosi 576,83, co praktycznie nie odbiega od wartości oczekiwanej (579,5). Odchylenia rzeczywistej liczby losowań od oczekiwanej nie przekraczają 10%. Można więc uznać, że proces losowania nie budzi zastrzeżeń. Szczegółowe dane dotyczące częstości losowania pytań w teście zebrane są w tabelicy w punkcie 7.8.1.

Wynik punktowy. Porównanie średnich ocen osiągniętych dla każdego z pytań w teście wstępnym i końcowym oraz średnich wyników całego testu pozwala ocenić na ile pytania testowe sprawdzają umiejętności językowe, które są rozwijane w ramach zajęć prowadzonych w projekcie. Średnia ocena punktowa z całości testu w przypadku testu wstępnego wynosiła 13,08 (43,6% maksymalnej możliwej wartości), a w teście końcowym 15,68 (52,27%). Wzrost oceny punktowej jest więc nieznaczny – 8,67%. Świadczy to o raczej słabym dostosowaniu całości testu do programu zajęć prowadzonych w ramach projektu.

Rozpatrując średnie oceny dla poszczególnych pytań w testach wstępnym i końcowym, można zauważyć pewne zróżnicowanie wzrostu ocen. Największy przyrost w przypadku pytania QTI_I_22 (które sprawdza znajomość angielskiego zwrotu oznaczającego „opiekować się”) wynosi 21%. Na przeciwnym biegunie znajdują się takie pytania jak QTI_I_59 dla którego wynik w teście końcowym jest nawet nieco niższy niż w teście wstępnym (przyrost ujemny: -2%). Widać z tego, że nawet najwyższe różnice w ocenach przed i po odbyciu zajęć nie są wielkie i wobec tego nie ma w teście pytań, które dokładnie „wstrzeliwałyby” się w treści przerabiane podczas zajęć.

Łatwość. Analizując łatwość pytań dla przypadku ich użycia w teście końcowym i mając do dyspozycji porównywalne wyniki testu wstępnego możemy wyciągnąć wnioski dotyczące nie tylko poprawności konstruowania pytań, ale również powiązania pytań testowych z programem nauczania. Analizując wyniki testu wstępnego pokazaliśmy, że trudność pytań zakładana a priori dla niektórych pytań w praktyce okazywała się inna.

Rys. 25. Rozkład łatwości pytań dla testu końcowego z języka angielskiego.

Podobne zjawisko występuje w teście końcowym. Te same pytania wstępnie uznane za łatwe (QTI_L_3, QTI_L_4, QTI_L_9), a okazały się bardzo trudne w teście wstępnym, w teście końcowym również sprawiały dużą trudność. Świadczyć to może albo o tym, że pytania te nie są zgodne z przewidzianym w projekcie programem nauczania, albo o pominięciu pewnych partii programu w trakcie realizacji projektu.

Jeśli przyjrzeć się rozkładowi łatwości pytań (patrz Rys. 25) i porównać go z rozkładem w teście początkowym (Rys. 22), to można zauważyć, że kształt rozkładu nie zmienił się (nadal jest to rozkład nierównomierny, preferujący uczniów średnich), ale wykres przesunął się w prawo, w stronę wyższych wartości wskaźnika łatwości, co świadczy o podniesieniu poziomu wiedzy odpowiadających – pytania stały się łatwiejsze.

Moc różnicująca. Porównując wartości wskaźnika mocy różnicującej wyliczonego dla testu końcowego i analizowane wcześniej wartości dla testu wstępnego, należy stwierdzić, że podniesienie poziomu wiedzy zdających nie miało zauważalnego wpływu na moc różnicującą pytań. Zauważalny jest jednak nieznaczny wzrost wartości mocy różnicującej dla wszystkich pytań. W przypadku testu końcowego 3 pytania (w teście wstępnym – 6) z zestawu testowego w ogóle nie różnicują, a 23 (w teście wstępnym – 26) różnicuje bardzo słabo. Prawdopodobną przyczyną tej zmiany jest wzrost poziomu umiejętności w posługiwaniu się językiem angielskim, który spowodował, że zdający rzadziej wybierali odpowiedzi „na oślep”.

Zaobserwowane różnice są na tyle nieznaczne, że wszystkie wnioski dotyczące słabo różnicujących pytań wynikające z analizy testu wstępnego pozostają w mocy.

Czas poświęcony na odpowiedź zawiera się w podobnych granicach jak w teście wstępnym. Pytania, które zabierały najwięcej czasu w teście wstępnym są tak samo czasochłonne w teście końcowym. Charakterystyczne jest to, że pytania należące do grupy łatwych, które wymagały od zdających dłuższego czasu na zastanowienie się, takie jak analizowane w kontekście testu wstępnego QTI_L_9 i QTI_L_3 po zakończeniu zajęć z języka angielskiego nadal wymagają długiego zastanawiania się. Może to oznaczać, że istniejące luki kompetencyjne nie zostały podczas zajęć usunięte.

Rozkład wyników dla grup w przypadku testu końcowego wygląda podobnie jak w przypadku testu wstępnego. Te same pytania wykazują odstępstwa od oczekiwanego rozkładu i wnioski dotyczące niektórych pytań testu opisane w punkcie 7.7.2 pozostają w mocy.

Rozkłady wyboru opcji podobnie jak w przypadku testu wstępnego dla wielu pytań wykazują cechy nierównomierności. W większości przypadków pytania, które wykazywały takie cechy w teście wstępnym zachowują je w teście końcowym, przy czym charakter tych nierównomierności jest taki sam w obu testach (występuje duża częstość błędnej odpowiedzi z wyborem tej samej opcji). Tak jest na przykład dla pytań QTI_L_12 i QTI_L_15. Należy jednak podkreślić, że w niektórych przypadkach (na przykład pytania QTI_L_11, QTI_L_17) rozkład wyboru opcji w teście końcowym jest bardziej równomierny od rozkładu w teście początkowym, co wskazuje na to, że niektóre braki kompetencyjne zostały w trakcie zajęć wyrównane.

7.7.6. Pytania testu końcowego z zajęć komputerowych ECDL

Poprawność losowania pytań dla wszystkich modułów nie budzi zastrzeżeń. Odchylenie od wartości średniej w zasadzie mieści się w granicach 10%. Jedyne dla modułu M1A jest nieco większe (14%), ale jest to usprawiedliwione, ponieważ dla tego modułu losuje się małą liczbę pytań ze stosunkowo dużej puli: 3 pytania z 19.

Wynik punktowy. Średnia ocena punktowa z całości testu w przypadku testu wstępnego wynosiła 13,86 (46,2% maksymalnej możliwej wartości), a w teście końcowym 16,57 (55,2% oceny maksymalnej). Widać więc zauważalny wzrost oceny średniej (19,55%) wynikający ze wzrostu wiedzy uczniów.

Jeśli jednak rozpatrywać wzrost ocen dla poszczególnych pytań, to można zauważyć, że jest on bardzo zróżnicowany. Aż dla 48 ze 129 pytań (37,2% pytań) bezwzględny wzrost oceny jest niezauważalny – nie przekracza 0,05 punktu, a tylko w 3 przypadkach (2,3% pytań) ocena bezwzględna pytania przekracza 0,3 punktu. Dla względnych wzrostów sytuacja nie wygląda dużo lepiej: 50% i większy względny wzrost oceny odnotowujemy dla 15 pytań (11,6%), a dla 43 pytań (33,3%) wzrost względny nie przekracza 10%. Z danych tych wynika, że treść pytań testowych nie jest dobrze dostosowana do programu zajęć faktycznie realizowanego w ramach projektu.

Możliwym wyjaśnieniem takiego rezultatu mogą być specyficzne uwarunkowania opisane wyżej (patrz 7.2.3). Spróbujmy zatem w analizie oceny punktowej ograniczyć się tylko do pytań istotnych z punktu widzenia przygotowania uczestników zajęć do egzaminu ECDL. Ze zbioru wszystkich 129 pytań stanowiących test został wybrany (wybór ten jest dość arbitralny i opiera się wyłącznie na ogólnej wiedzy przeprowadzających analizę) do analizy podzbiór pytań „istotnych”. Do tego podzbioru zostały włączone wszystkie pytania związane z modułem pierwszym i niektóre pytania związane z pozostałymi modułami. W rezultacie do dalszej analizy wybrany został zestaw pytań przedstawiony w tabeli poniżej.

Tab. 12. Pytania zestawu pytań „istotnych” z testu do zajęć komputerowych ECDL.

Moduł	Grupa pytań	Liczba pytań w grupie	Wybrane pytania
M1	Podstawy technik informatycznych:		
M1 A	Komputer: sprzęt i oprogramowanie	19	QTI_I_0 – QTI_I_18
M1 B	Sieci komputerowe	8	QTI_I_19 – QTI_I_26
M1 C	Zastosowania komputerów	6	QTI_I_27 – QTI_I_32
M1 D	Aspekty prawne, BHP, ochrona danych	8	QTI_I_33 – QTI_I_40
M2	Użytkowanie komputerów	12	QTI_I_41 – QTI_I_52
M3	Przetwarzanie tekstów	12	QTI_I_53, QTI_I_58, QTI_I_63, QTI_I_64
M4	Arkusze kalkulacyjne	15	QTI_I_65, QTI_I_66, QTI_I_70, QTI_I_75, QTI_I_78
M5	Bazy danych	12	QTI_I_80, QTI_I_82, QTI_I_83, QTI_I_85
M6	Grafika menedżerska i prezentacyjna	16	QTI_I_99, QTI_I_103, QTI_I_105
M7	Usługi w sieciach informatycznych	21	QTI_I_108 – QTI_I_111, QTI_I_114, QTI_I_118, QTI_I_119, QTI_I_127

W przedstawionym tu „okrojonym” zestawie znalazły się wszystkie pytania przypisane do modułu M1 oraz pytania przypisane do pozostałych modułów, dotyczące tych faktów i pojęć, których znajomość jest co najmniej ważna, jeśli nie niezbędna, do świadomego i kompetentnego posługiwania się komputerem. Łącznie w zestawie znalazło się 77 pytań.

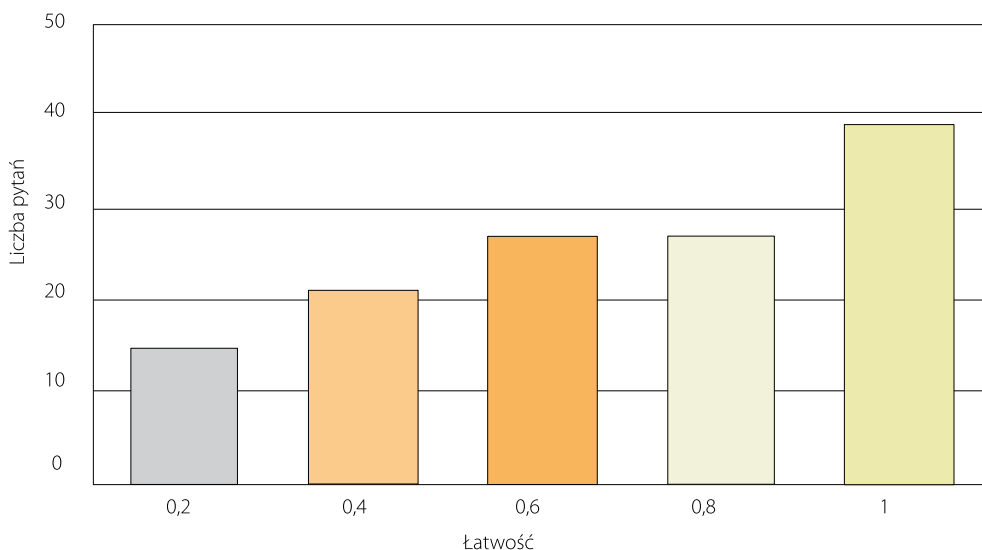
W wybranym zestawie pytań bezwzględny wzrost oceny powyżej 0,3 punktu występuje w 2 przypadkach (2,6% pytań), a pomijalny przyrost oceny (poniżej 0,05 punktu) w 23 przypadkach (29,8% pytań). Odpowiednie wartości dla przyrostu względnego wynoszą: dla 14 pytań (18,2% pytań) obserwujemy znaczny względny przyrost oceny, a dla 16 pytań (20,8% pytań) przyrost jest niezauważalny. Wyniki punktowe wybranych pytań, są więc zauważalnie lepsze niż dla całości testu, ale i tak nie można ich

uznać za zadawalające. Można stąd wysnuć wniosek o tym, że na zajęciach niewiele uwagi poświęcano podstawowym pojęciom, których przyswojenie wydaje się niezbędne do kompetentnego posługiwania się komputerem. Zwracają uwagę zwłaszcza pytania dla których zarówno średni wynik uzyskany za odpowiedzi w teście końcowym, jak i przyrost oceny są niskie. Takimi pytaniami są na przykład: QTI_I_53 dotyczące podstawowego w komputerowym redagowaniu tekstów pojęcia akapitu, QTI_I_36 dotyczące prawidłowej z punktu widzenia ergonomii organizacji stanowiska pracy przy komputerze, QTI_I_27 wymagające rozeznania w społecznych skutkach komputeryzacji, QTI_I_13 sprawdzające rozumienie pojęcia „oprogramowanie użytkowe”, czy też QTI_I_1 dotyczące pojęcia „pamięć RAM”. Wymienione przykłady dobitnie potwierdzają sformułowany wyżej wniosek.

Łatwość. Rozkład łatwości pytań pokazany jest na Rys. 26. Jak widać, w porównaniu z rozkładem łatwości w teście wstępnym, w którym rozkład ten był w przybliżeniu równomierny, w teście końcowym widać wyraźne zwiększenie udziału pytań łatwych. Takie przesunięcie rozkładu jest wynikiem zwiększenia poziomu wiedzy uczniów podczas prowadzonych w ramach projektu zajęć.

W porównaniu z rezultatami testu wstępnego, wyniki osiągnięte w teście końcowym (a więc i łatwość pytań) dla większości pytań są lepsze: wzrost ponad 30% obserwujemy dla 3 pytań, ponad 20% do 30% dla 12 pytań, ponad 10% do 20% dla 42 pytań, ponad 5% do 10% dla 24 pytań, wzrost do 5% dla 48 pytań. Potwierdza to pozytywne wyniki nauczania podczas zajęć komputerowych ECDL.

Rozkład łatwości pytań – test końcowy z zajęć komputerowych ECDL

Rys. 26. Rozkład łatwości pytań dla testu końcowego z zajęć komputerowych ECDL.

Porównując wyniki testu końcowego z wynikami testu wstępnego można zauważyć, że pytania, które sprawiały największą trudność w teście wstępnym, w teście końcowym też okazały się najtrudniejsze. Prawdopodobną przyczyną tego stanu rzeczy jest tematyka tych pytań. Oto przykłady:

Część najtrudniejszych pytań, takich jak QTI_I_88, czy QTI_I_89 dotyczy aplikacji bazodanowej MS Access, która jest rzadko używana przez przeciętnego użytkownika komputera, a więc mniej przydatna w codziennej praktyce i przez to mniej znana.

Część trudnych pytań dotyczyła wiadomości, które w praktyce są mało przydatne. Za takie można uznać na przykład pytania QTI_L_69 i QTI_L_74 dotyczące arkusza rachunkowego MS Excel. W pytaniu QTI_L_69 należy wskazać szczegółowe własności ogólnego formatu komórki. Zwykle użytkownik nie kieruje się przy wyborze formatu (na dodatek jest to format domyślny) jego szczegółowymi własnościami i po prostu format modyfikuje, jeśli jakaś jego cecha mu nie odpowiada. Podobnie jest z pytaniem QTI_L_74 dotyczącym automatycznie wybieranego zakresu autosumowania. Jeśli użytkownik chce zsumować jakiś zakres komórek nie będzie się zastanawiał, czy operacja autosumowania na pewno obejmie potrzebny zakres komórek – po prostu spróbuje jej użyć. Zakres sumowania zostanie mu pokazany i tylko w przypadku jeśli okaże się nieodpowiedni użytkownik będzie szukał innego rozwiązania. Znajomość takich szczegółów w małym stopniu wpływa na poprawność i sprawność posługiwania się arkuszem rachunkowym. Wydaje się więc, że warto przemyśleć czy obecność takich pytań w teście jest uzasadniona.

Do najtrudniejszych pytań należy też omawiane już przy okazji testu wstępnego QTI_L_27, dotyczące aspektów społecznych informatyzacji. W stosunku do testu wstępnego, łatwość tego pytania wzrosła o niecałe 7%. Świadczy to o tym, że w programie zajęć ECDL nie poświęcono zbyt wiele uwagi zagadnieniom pozatechnicznym.

Moc różnicująca. W stosunku do testu wstępnego, moc różnicująca pytań testu nieznacznie wzrosła: Średnia wartość mocy różnicującej w teście wstępnym wynosi 0,258, a w teście końcowym 0,303. Zmniejszyła się liczba pytań, które w ogóle nie różnicują (z 38 do 18) i jednocześnie wzrosła liczba pytań różnicujących na przyzwoitym poziomie (z 9 do 21). Pomimo to zdolność różnicowania pytań użytych w teście końcowym również jest bardzo słaba.

Czas poświęcony na odpowiedź. Charakterystyczne dla testu końcowego jest to, że czas poświęcony na odpowiedź jest nieznacznie większy niż w teście początkowym: średni czas odpowiedzi na pytanie wynosi 33,85 sek. (w teście wstępnym 30,60 sek.). Najdłuższy czas odnotowujemy dla pytania QTI_L_14 – wynosi on 80,2 sek. Pytanie to nie należy do trudnych – dwie trzecie uczniów zaliczyło to pytanie – wymaga jednak wyboru odpowiedzi z 10 opcji, co musi zająć więcej czasu niż w przypadku pytań mniej rozbudowanych. Powyższe dane sugerują, że odpowiadając na pytania testu końcowego, uczniowie byli znacznie lepiej przygotowani i rzadziej zgadywali odpowiedź, a może też poważniej podeszli do zdawania testu.

Rozkład wyników dla grup jest prawidłowy dla wszystkich 129 pytań testu. Występujące w kilku przypadkach odchylenia są bardzo nieznaczne i mieszczą się w granicach błędów statystycznych. Pewne wątpliwości może jednak budzić należące do tej grupy pytanie QTI_L_106, dotyczące wyboru kolorystyki slajdów w prezentacji przygotowywanej w programie PowerPoint i przeznaczonej do wyświetlania na ekranie monitora. Autorzy pytania za niewłaściwą praktykę w takiej sytuacji uważają pokazywanie ciemnych napisów na jasnym tle (na przykład czarno na białym). Poprawność takiego zalecenia wydaje się problematyczna. Może to wyjaśniać powody, dla których pytanie to sprawiło tak dużą trudność zdającym (tylko jedna czwarta odpowiadających odpowiedziała zgodnie z oczekiwaniami Autorów testu) i odbiegający (co prawda bardzo nieznacznie) od normy rozkład wyników grupowych. Sformułowanie pytania powinno być zatem przeanalizowane i ewentualnie zmienione.

Rozkłady wyboru opcji. Pojawiające się dla kilku pytań nierównomierności w rozkładzie wyboru opcji tylko sporadycznie nasuwają wątpliwości, co do ich konstrukcji i sformułowania. W prawie wszystkich przypadkach odchylenia te można wyjaśnić brakami kompetencyjnymi u odpowiadających. Oto przykłady:

Poprawna odpowiedź na pytanie QTI_L_26 wymaga znajomości pojęć „Intranet” i „sieć rozległa” oraz skrótu „WAN”. Prawie połowa uczniów odpowiedziała błędnie, że intranet jest siecią rozległą. Być może,

odpowiadający nieuważnie przeczytali treść pytania i sądzili, że chodzi o Internet. Jeśli tak jest w istocie, to możnaby ewentualnie sugerować takie graficzne opracowanie pytania, by zminimalizować prawdopodobieństwo pomyłki. Jednak braki kompetencyjne są najprostszym wyjaśnieniem rezultatów tego pytania.

Pytanie QTI_I_63 sprawdza umiejętność wyrównywania tekstu w programie Word. Połowa uczniów odpowiadając na to pytanie stwierdziła, że w przypadku, gdy długość wiersza jest mniejsza niż szerokość szpalty, możliwe jest wyrównanie początku wiersza do lewej i końca wiersza do prawej. Wynika stąd, że połowa uczniów nie uświadamia sobie, że operacje wyrównywania dotyczą całości wiersza i nie mają zastosowania do jego części.

W pytaniu QTI_I_78 należało odpowiedzieć, co oznacza symbol „#” pojawiający się w komórce arkusza rachunkowego Excel. Błędnej odpowiedzi na to pytanie udzieliło aż 43% zdających. Prawdopodobnie w trakcie zajęć uczniowie ci bardzo rzadko, a może nawet nigdy, nie spotkali się z taką sytuacją.

Zakres sprawdzania poprawności pisowni w programie PowerPoint jest przedmiotem pytania QTI_I_92. Aż 40% zdających odpowiedziało na to pytanie błędnie. Wskazuje to, oczywiście na lukę kompetencyjną, ale luka ta wydaje się zupełnie nieistotna. Najważniejsza dla użytkownika PowerPointa jest świadomość, że istnieje możliwość sprawdzenia pisowni, a szczegóły dotyczące tego, jakie konkretnie elementy obejmuje ta funkcja nie są aż tak istotne. Tylko 6% odpowiadających nie zdawało sobie sprawy z możliwości sprawdzenia pisowni w programie PowerPoint. Warto więc może zmienić sposób sformułowania tego pytania.

Innego rodzaju wątpliwości budzi pytanie QTI_I_68. Pytanie to sprawdza, czy uczniowie wiedzą jak ustalone są rozmiary arkusza w programie Excel. Jedna z możliwych opcji, a jest to prawidłowa odpowiedź na to pytanie, podaje konkretne rozmiary arkusza. Podane rozmiary są właściwe dla programu Excel w wersji 2007, nie są natomiast aktualne dla nowszej wersji 2010. Treść pytania nie odwołuje się do konkretnej wersji programu, a więc zdający obeznani z Excel 2010 mogą zostać wprowadzeni w błąd. Treść pytania powinna być zatem zmieniona (zaktualizowana).

Na, zdawałoby się, bardzo łatwe pytanie QTI_I_42 odpowiedziało błędnie aż 44% zdających test. Jest to pytanie wielokrotnego wyboru, którego zaliczenie wymaga zaznaczenia wszystkich właściwych opcji. W pytaniu tym należy wskazać wszystkie obiekty, które można umieścić w folderach systemu plików (domyślnie chodzi o system operacyjny Windows). Odpowiadający ma do wyboru następujące możliwości: 1) pliki, 2) foldery, 3) ścieżki dostępu i 4) pliki i/lub foldery. Taki wybór możliwych odpowiedzi wydaje się niespójny. Co ma oznaczać wybór, na przykład, opcji „pliki”, jeśli jest także opcja „pliki i/lub foldery”, która pliki też obejmuje? Czy to znaczy **tylko** pliki, a nic innego? Tak nie jest, bo wybór obu wspomnianych opcji jest konieczny dla poprawnej odpowiedzi na pytanie. Podobnie jest z opcją „foldery”. Uznanie opcji „ścieżki dostępu” za błędną też wydaje się dyskusyjne. Uczestnicy zajęć wiedzą, że pulpit jest niczym innym jak folderem systemowym, w którym można umieszczać pliki, foldery i odnośniki do plików. Te ostatnie są niczym innym jak ścieżkami dostępu. To, że z technicznego punktu widzenia są plikami, chyba nie ma tu znaczenia – istotna jest funkcja, którą pełnią. Tak więc konstrukcja tego pytania wymaga przemyślenia i ewentualnych zmian.

7.7.7. Pytania testu końcowego z podstaw przedsiębiorczości

Poprawność losowania pytań. Podobnie jak w przypadku testu wstępnego losowanie pytań nie budzi zastrzeżeń. Test wykonywany był 706 razy. Rzeczywista średnia liczba losowań poszczególnych pytań wynosi 352,8, a więc jest z dużą dokładnością równa wartości oczekiwanej (353). Maksymalne odchylenia od wartości oczekiwanej nie przekraczają 10%.

Wynik punktowy. Średnia ocena punktowa z całości testu wstępnego wynosiła 14,48 (48,2% maksymalnej możliwej wartości), a w teście końcowym 19,42 (64,7% oceny maksymalnej). Uczestnictwo w zajęciach przyniosło więc znaczący (34%) wzrost oceny punktowej z testu, co świadczy o dobrym przyswojeniu materiału nauczania na zajęciach. Bezwzględne przyrosty ocen dla przeważającej liczby pytań przyjmowały średnie wartości. Bardzo duże przyrosty ocen (większe od 0,3 punktu) odnotowujemy dla pięciu pytań, a niewielkie, poniżej 0,1 punktu, dla 16 pytań.

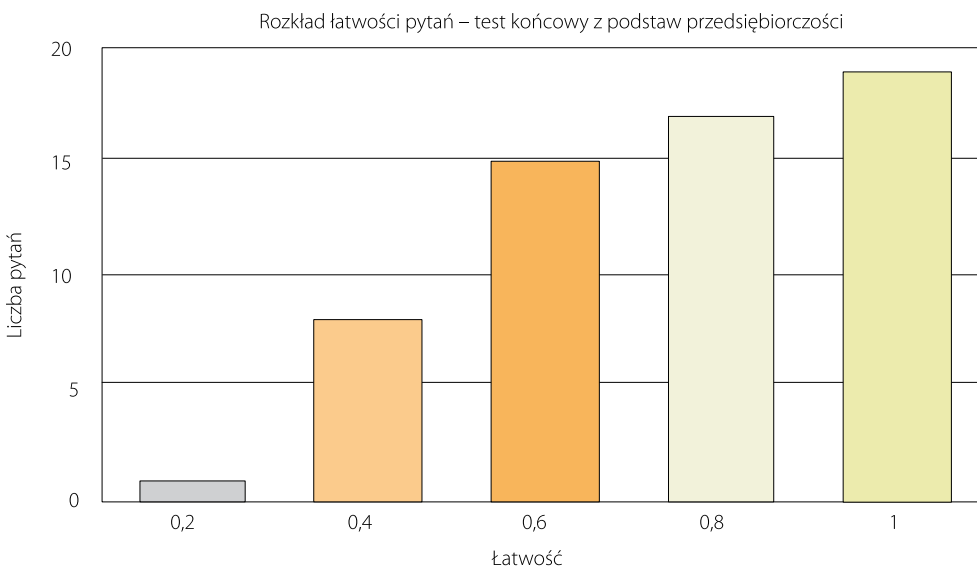
Zróznicowanie bezwzględnych przyrostów średniej oceny dla poszczególnych pytań jest dość znaczne od zera (nawet niewielkich wartości ujemnych) do 0,43 punktu. Przyrosty względne mieszczą się w granicach 0 – 82%.

Pomijalny bezwzględny przyrost oceny (poniżej 0,05 punktu) występuje dla 7 pytań (z 60), a znaczny wzrost (od 0,3 punktu) – dla 5 pytań. Odpowiednio dla przyrostów względnych, 6 pytań wykazuje niezauważalny przyrost średniej oceny (poniżej 10%), a dla 21 pytań nastąpił znaczny (od 50%) względny przyrost oceny.

Warte przeanalizowania są pytania sprawiające dużą trudność w teście wstępnym, dla których jednocześnie nie odnotowano poprawy wyniku w teście końcowym. Takim pytaniem jest na przykład QTI_I_48 wymagające znajomości stylu zarządzania. Zagadnienia te najprawdopodobniej nie były dokładnie omawiane w trakcie zajęć, prawdopodobnie dlatego, że ich znajomość nie jest szczególnie ważna w życiu codziennym. Dodatkowo poprawna odpowiedź jest utrudniona przez samo sformułowanie pytania, które dopuszcza pewną dowolność: „Zwykle przyjmuje się, że najbardziej efektywnym stylem zarządzania jest styl:”

Podobnie jest z pytaniem QTI_I_54 dotyczącym rentowności obligacji.

Łatwość. Rozkład łatwości pytań pokazany jest na Rys. 27. W porównaniu z rozkładem łatwości w teście wstępnym, widać wyraźne zwiększenie udziału pytań łatwych. Takie przesunięcie rozkładu jest wynikiem zwiększenia poziomu wiedzy uczniów jako rezultat uczestnictwa w zajęciach prowadzonych w ramach projektu. Świadczy to także o dobrej odpowiedniości testu i programu zajęć.

Rys. 27. Rozkład łatwości pytań dla testu końcowego z podstaw przedsiębiorczości.

Moc różnicująca. W porównaniu z testem wstępnym średnia moc różnicująca pytań testu zwiększyła się nieznacznie: z 0,294 do 0,321. Zauważalnie zmniejszyła się liczba pytań, które w ogóle nie różnicują (z 14 do 6), ale liczba pytań, które różnicują dobrze lub na przyzwoitym poziomie, pozostała bez zmian. Jak się więc okazuje, w tym przypadku, zdolność różnicowania nie zależy od poziomu wiedzy uczniów i dla pytań użytych w teście końcowym, podobnie jak w teście wstępnym, pozostaje bardzo słaba.

Czas poświęcony na odpowiedź. Średni czas udzielania odpowiedzi na pytanie w teście końcowym wynosi od 14,6 do 65,16 sekundy i nie odbiega od czasu zarejestrowanego w trakcie testowania wstępnego.

Rozkład wyników dla grup dla przeważającej większości pytań nie odbiega od oczekiwanego. Potwierdza to sformułowaną przy okazji analizy pytań w teście wstępnym (patrz punkt 7.7.4) tezę, że nieprawidłowy rozkład wyników grup uczniów wynika ze słabej znajomości zagadnień przedsiębiorczości i przypadkowego, czy też intuicyjnego wyboru odpowiedzi. Pewne nieprawidłowości dają się zauważyć tylko przy dwu pytaniach: QTI_L_32 i QTI_L_56. W pierwszym z nich należy wskazać instrumenty finansowe, które są przedmiotem obrotu na Giełdzie Papierów Wartościowych. Pytanie należy do najłatwiejszych w całym teście – 93% testowanych (a więc prawie wszyscy) odpowiedziało na nie poprawnie. Przy bardzo małej liczbie osób, które odpowiedziały błędnie trudno jest dopatrywać się widocznej korelacji pomiędzy wynikiem uzyskanym za to pytanie i wynikiem z całości testu.

Z kolei pytanie QTI_L_56 sprawiało zdającym bardzo duże trudności (tylko 23% odpowiedzi prawidłowych). Odpowiadając na pytanie należy wskazać co nie jest wyprzedzającym wskaźnikiem koniunktury. „Odwrócony” rozkład wyników dla grup uczniów (najlepiej odpowiadali na to pytanie najślabi uczniowie, a najgorzej – najlepsi) świadczyć może o tym, że w większości przypadków uczniowie zgadywali odpowiedź. Prawdopodobnie temat, którego pytanie dotyczy nie był przerabiany na zajęciach i mamy do czynienia z luką kompetencyjną. Na wyniki osiągane w tym pytaniu może też mieć wpływ sposób sformułowania pytania: należy wskazać coś co **nie jest** wskaźnikiem (zaprzeczenie w pytaniu). Takie sformułowanie pytania, zwłaszcza, jeżeli odpowiadaniu towarzyszy stres, może zmylić odpowiadającego.

Rozkłady wyboru opcji. Mniej więcej dla jednej dziesiątej pytań rozkład wyboru opcji nie jest zgodny z modelowym – występują zauważalne różnice w częstości wyboru różnych niepoprawnych odpowiedzi. Możemy to zaobserwować na przykład w omawianym już przy okazji testu wstępnego (punkt 7.7.4) pytaniu QTI_L_1. Wszystkie tam sformułowane uwagi pozostają aktualne w kontekście testu końcowego.

W pytaniu QTI_L_5 należy wskazać polskie przysłowie, które najlepiej charakteryzuje istotę przedsiębiorczości. Zdaniem Autora pytania, przedsiębiorczość powinna być rozumiana jako aktywna postawa życiowa („*Kto rano wstaje temu Pan Bóg daje*”). Jednak prowadzone w ramach projektu zajęcia nie przekonały uczestników do takiego pojmowania przedsiębiorczości. Większość odpowiadających przychyliła się do zdania, że przedsiębiorczość, to działania rozważne, samoograniczające się i wybrała przysłowie „*Lepszy wróbel w garści niż gołąb na dachu*”.

W pozostałych przypadkach odbiegające od normy rozkłady wyboru opcji spowodowane są brakami kompetencyjnymi – niepełnym opanowaniem tematyki zajęć. Tak jest w przypadku pytań takich jak QTI_L_8 (przyczyny ryzyka w działalności gospodarczej), QTI_L_11 (treść bilansu przedsiębiorstwa), QTI_L_42 (kapitalizacja odsetek), QTI_L_47 (organy spółek z o.o.), czy omawiane już wcześniej pytanie QTI_L_50, dotyczące giełdy towarowej.

Warto także zwrócić uwagę na rezultaty osiągane przez uczniów dla takich pytań jak QTI_L_1 i QTI_L_42, które nie wymagają znajomości zagadnień przedsiębiorczości w ścisłym sensie. Do udzielenia poprawnej odpowiedzi (przy wszystkich innych zastrzeżeniach dotyczących sformułowania pytania) w tych przypad-

kach wystarczą elementarne umiejętności matematyczne. Pojawiające się w tych przypadkach trudności dobitnie świadczą o niedostatecznie ukształtowanych kompetencjach matematycznych, braku umiejętności zastosowania matematyki w codziennym życiu, co jest jedną z kompetencji kluczowych.

7.8. Dyskusja wyników analizy całości testów

7.8.1. Ocena poprawności losowania pytań

W tabeli poniżej przedstawiono dane dotyczące losowania pytań w teście początkowym i końcowym dla zajęć z języka angielskiego, podstaw przedsiębiorczości i poszczególnych modułów testu z zajęć komputerowych ECDL (jak już pisaliśmy wyżej losowanie pytań w tym teście odbywa się niezależnie dla każdego modułu). W kolumnach tabeli przedstawiono kolejno: wartość oczekiwaną liczby losowań pytania z danego przedmiotu/ modułu, rzeczywistą średnią liczbę losowań, rzeczywiste wartości minimalne i maksymalne średniej liczby losowań, rzeczywiste minimalne i maksymalne średnie liczby losowań wyrażone w procentach wartości oczekiwanej.

Tab. 13. Statystyki losowania pytań.

Przedmiot -moduł	Test wstępny				Test końcowy			
	Oczekiwa- na średnia liczba losowań	Rzeczywis- ta średnia liczba losowań	Min – max średniej liczby losowań	Min – max średniej liczby losowań %	Oczekiwa- na średnia liczba losowań	Rzeczywis- ta średnia liczba losowań	Min – max średniej liczby losowań	Min – max średniej liczby losowań %
Język angielski	318	317,6	286–347	90–109	579,5	576,83	528–621	91–107
ECDL – M1 A	240,16	238,79	220–258	92–107	232,42	232	203–266	87–114
ECDL – M1 B	190,13	189,75	171–206	90–108	184	183,88	171–198	93–108
ECDL – M1 C	253,50	252,80	231–263	91–104	245,33	244,83	226–263	92–107
ECDL – M1 D	190,12	190	174–208	92–109	184	183,88	169–196	92–106
ECDL – M2	507	506,33	482–528	95–104	490,67	490,25	463–513	94–104
ECDL – M3	507	506,33	480–543	95–107	490,67	490	443–539	90–110
ECDL – M4	405,60	404,47	366–434	90–107	392,53	392,2	371–422	94–108
ECDL – M5	507	503,91	470–541	93–107	490,67	489,58	465–521	95–106
ECDL – M6	380,25	379,31	365–421	96–111	368	367,31	342–387	93–105
ECDL – M7	289,71	289	265–326	91–113	280,38	279,28	251–300	90–107
Podstawy przedsię- biorczości	97,00	96,87	80–114	82–118	353	352,8	325–389	92–110

Zgodnie z przyjętymi założeniami (patrz 7.6.2) maksymalna wartość odchylenia częstości pojawienia się danego pytania w teście nie powinna przekroczyć $\pm 20\%$. Warunek ten jest spełniony dla wszystkich testów, co pozwala uznać, że pytania zostały poprawnie wylosowane. W większości przypadków rzeczy-

wista częstość pojawiania się pytania nie odbiega od oczekiwanej na więcej niż 10%, a wartość maksymalna różnicy wynosi 14%. W związku z tym nie ma potrzeby korygowania analizy testu (na przykład wyłączenia pewnych pytań z analizy) ze względu na niepoprawne losowanie.

7.8.2. Oszacowanie rzetelności testów

Oszacowanie rzetelności zrealizowano zgodnie z modelem opisanym wcześniej, w punkcie 7.6.1. W tabeli poniżej przytoczono rezultaty tych oszacowań dla testów wstępnego i końcowego dla poszczególnych przedmiotów.

Tab. 14. Oszacowanie rzetelności testów.

Przedmiot	Test wstępny			Test końcowy		
	Liczba zdających	Średni wynik	Rzetelność	Liczba zdających	Średni wynik	Rzetelność
Język angielski	636	13,09	0,652	1159	15,68	0,678
Zajęcia komputerowe ECDL	1521	13,86	0,059	1472	16,56	0,189
Podstawy przedsiębiorczości	194	14,48	0,392	706	19,42	0,299

Jak widać z powyższego zestawienia, jedynie test z języka angielskiego można uznać za rzetelny, chociaż w niskim stopniu. Pozostałe dwa testy trudno jest uznać za rzetelne nawet, jeśli uwzględni się możliwe błędy wynikające z przyjętego modelu szacowania.

W przypadku testu opracowanego dla zajęć komputerowych ECDL, niskich wartości rzetelności można było się spodziewać, jako, że powstał on w sposób sztuczny, w części dotyczącej modułów MII – MVII nie mógł zawierać pytań istotnych z punktu widzenia programu zajęć i trudno było zapewnić jego wewnętrzną spójność.

8. Studia przypadku

8.1. Wprowadzenie

Jednym z podstawowych celów niniejszego raportu jest wskazanie dobrych praktyk w zakresie prowadzenia zajęć objętych projektem. W szczególności dotyczy to realizowanej przez nauczycieli metodyki nauczania, organizacji zajęć, stosowanych pomocy naukowych. Uzyskaniu takich danych służyło badanie ankietowe przeprowadzone wśród nauczycieli prowadzących zajęcia. Jednak odpowiedzi na pytania ankiety z konieczności mają charakter skrótowy i niepełny. Nie dają też możliwości poznania uwarunkowań decydujących o sposobie organizacji i prowadzenia zajęć. Z powyższych względów uznano za celowe uzyskanie dokładniejszych informacji drogą obserwacji bezpośredniej – poprzez przeprowadzenie wywiadów w wybranych szkołach i opracowanie studiów przypadku.

Do przeprowadzenia wywiadów wybrane zostały te szkoły, których uczniowie choćby w jednym roku szkolnym, wykazali się bardzo dobrymi (w porównaniu do uczniów innych szkół biorących udział w projekcie) postępami w nauce na zajęciach realizowanych w ramach projektu. W rezultacie przeprowadzono wywiady w trzech szkołach:

- w Zasadniczej Szkole Zawodowej w Zespole Szkół w Wojewodzinie (w zakresie wszystkich trzech rodzajów zajęć),
- w I Liceum Ogólnokształcącym Collegium Gostomianum w Sandomierzu (w zakresie zajęć komputerowych ECDL i języka angielskiego),
- w Zespole Szkół Zawodowych w Sokółce (w zakresie zajęć z podstaw przedsiębiorczości).

Uzyskany w ten sposób materiał przedstawiony został w kolejnych punktach niniejszego raportu.

8.2. Studium przypadku: Zasadnicza Szkoła Zawodowa w Zespole Szkół w Wojewodzinie

8.2.1. Ogólna charakterystyka szkoły

Zasadnicza Szkoła Zawodowa w Zespole Szkół imienia księdza Jana Krzysztofa Kluka w Wojewodzinie jest jedyną zasadniczą szkołą zawodową uczestniczącą w projekcie „Akademia Kompetencji Kluczowych”. Jeśli mierzyć efekty nauczania na zajęciach objętych projektem przez przyrost (bezwzględny i względny) średniej oceny punktowej z testu końcowego w stosunku do oceny z testu wstępnego, to ZSZ w Wojewodzinie osiągała doskonałe wyniki na tle wszystkich szkół biorących udział w projekcie. W roku szkolnym 2009/2010 szkoła miała jedno z najlepszych wyników we wszystkich przedmiotach. W roku szkolnym 2010/2011 jedno z najlepszych rezultatów na zajęciach z języka angielskiego i podstaw przedsiębiorczości oraz lepiej niż średnie wyniki z zajęć komputerowych ECDL. W ostatnim roku projektu osiągnięto wyniki bliskie średnich, przy czym z podstaw przedsiębiorczości były wyraźnie wyższe niż średnie. Z powyższych względów wydaje się, że przyjęty w tej szkole sposób realizacji zajęć, ich organizacja i metodyka mogą być interesujące dla czytelników niniejszego raportu jako ewentualne

źródło dobrych praktyk. Dlatego też zdecydowano się by możliwie dokładnie przedstawić w niniejszym raporcie sposób prowadzenia zajęć w interesującej nas szkole z uwzględnieniem środowiska, w którym szkoła pracuje i specyficznych dla tej szkoły uwarunkowań.

Rys. 28. Zespół szkół w Wojewodzinie.

Wojewozdin, to niewielka wieś położona około 5 kilometrów na południe od Grajewa, w otulinie Biebrzańskiego Parku Narodowego. Znajdujący się tu Zespół Szkół, którego organem prowadzącym jest Starostwo Powiatowe w Grajewie, wywodzi się z Technikum Rolniczo-Łąkarskiego, które powstało na początku lat sześćdziesiątych ubiegłego wieku w związku z przewidywanym zapotrzebowaniem na fachowców od uprawy łąk w dolinie Biebrzy. Obiekt, w którym obecnie mieści się Zespół Szkół oddano do użytku w 1969 roku. Powstał wtedy nowoczesny budynek szkolny z pracowniami przedmiotowymi, salą gimnastyczną i internatem. Teren szkolny jest pięknie zagospodarowany, standard klas lekcyjnych, pracowni przedmiotowych i internatu jest wysoki. W 2011 roku zakończono realizowany przy wsparciu Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego projekt modernizacji pracowni przedmiotowych, w ramach którego dotychczas istniejące, a także zorganizowane od nowa pracownie zostały wyposażone w najnowocześniejszy sprzęt. Szkoła jest szczególnie dumna z nowej pracowni technologii gastronomicznej, czyli wyposażonej w urządzenia na europejskim poziomie, supernowoczesnej kuchni.

Zespół Szkół zapewnia więc bardzo dobre warunki do nauki. Można się o tym przekonać odwiedzając witryny internetowe szkoły i internatu. Doskonale warunki są na pewno jednym z czynników sprzyjających bardzo dobrym wynikom w pracy szkoły.

Zespół Szkół szczyli się wyróżnieniem w konkursie na najlepszy program modernizacji oferty edukacyjnej szkoły zawodowej województwa podlaskiego, a także certyfikatami Szkoła z Klasą, Nauczyciel z Klasą oraz Uczniowie z Klasą. Potwierdzeniem wysokiego poziomu nauczania w Zespole Szkół są wyniki ostatnich egzaminów maturalnych (2012 rok) w Technikum. Szkoła zajęła drugie miejsce wśród wszystkich szkół średnich w powiecie grajewskim pod względem zdawalności, osiągając wynik 90%.

Rys. 29. Mini-muzeum narzędzi i maszyn rolniczych w Zespole Szkół w Wojewodzinie.

Pan Dyrektor **Kazimierz Szymkuć** tak opowiada o filozofii działania i sukcesie szkoły: „*Musimy się bardziej starać od innych, choćby ze względu na położenie. Żeby przyciągnąć ucznia, u nas trzeba zrobić więcej. W tym roku w technikach, osiągnęliśmy 90% zdawalności – 90% zdających otrzymało świadectwo. Jedno chciałbym podkreślić. Kiedy podaje się statystyki zdawalności, przemilcza się, jaki procent uczniów przystępowało do matury. Tego nikt nie podaje. Jeśli podano, że 95% zdało, to z tych, którzy przystąpili, a ilu nie przystąpiło – tego nie wiadomo, a jest to bardzo ważne. W naszej szkole 100% absolwentów przystąpiło do matury i z tych 100%, 90% otrzymało świadectwa dojrzałości. Nawet jeśli widzimy, że któryś z uczniów jest słabszy i ma małe szanse na jej zdanie, zachęcamy go aby nie rezygnował z przystępowania do egzaminu. Zawsze część zda, a za rok może przystąpić do reszty (zdać te przedmioty, z których w tym roku mu się nie powiodło)*”.

8.2.2. Nabór uczniów do uczestnictwa w projekcie

Szkoła zasadnicza kształci w wielu różnorodnych zawodach. Ich lista jest bardzo długa: piekarz, cukiernik, masarz-wędliniarz, kucharz małej gastronomii, kelner, sprzedawca, fryzjer, rolnik, operator pojazdów i maszyn rolniczych, ogrodnik, murarz, betoniarz-zbrojarz, technolog robót wykończeniowych w budownictwie, dekarz, kamieniarz, monter instalacji sanitarnych, mechanik, elektromechanik, monter-elektronik, mechanik pojazdów samochodowych, stolarz, ślusarz. Kształcenie w tak wielu różnorodnych zawodach na miejscu nie jest możliwe. Praktyczna nauka zawodu realizowana jest w zakładach, z którymi uczniowie podpisują umowę o pracę. Uczniowie są zatrudnieni jako pracownicy młodociani w wymiarze dwóch piątych etatu. Za pracę otrzymują wynagrodzenie i przysługuje im prawo do urlopu.

Na miejscu w szkole odbywają się lekcje przedmiotów ogólnokształcących, teoretycznych, na które uczniowie uczęszczają przez trzy dni w tygodniu. Ponieważ w szkole nie ma możliwości nauki wszystkich przedmiotów zawodowych, uczniowie wyjeżdżają na kilkutygodniowe (zwykle miesięczne) kursy zawodowe do innych szkół.

Szkoła zawodowa nie należy do dużych. Uczęszcza do niej około 130 uczniów – po około 50 do pierwszych dwóch klas i około 30 do trzeciej. Przeważająca część, około 90%, uczniów to uczniowie dojeżdżający. Tylko 10% mieszka w internacie.

Taka specyficzna organizacja procesu dydaktycznego powoduje duże trudności w organizacji jakichkolwiek dodatkowych (pozalekcyjnych) zajęć, w tym, oczywiście, i tych objętych projektem. Oto jak jeden z nauczycieli charakteryzuje tę sytuację:

„Na szczęście większość dojeżdża własnymi środkami lokomocji, szczególnie w tym sezonie, kiedy drogi są przejezdne, suche. Dojeżdżają motorynkami, samochodami. Niestety, nie możemy liczyć na to, że uczniowie mogą sobie zostać po południu, zjeść obiad i przyjść na zajęcia. Trzeba po prostu tak wszystko organizować, żeby za późno do domu nie wracali. Czasami musimy zajęcia dwugodzinne rozkładać na dwa razy, bo przecież muszą dojechać. Były z tym utrudnienia, ale jakoś sobie z tym radziliśmy.”

W związku z tym, że szkoła zawodowa liczy niezbyt wielu uczniów i nie wszyscy mogli uczestniczyć w zajęciach, z konieczności do udziału w projekcie zapraszani byli także uczniowie technikum. W ostatnim roku realizacji projektu zajęcia z podstaw przedsiębiorczości prowadzone były tylko dla jednej grupy i wszyscy uczestniczący byli uczniami szkoły zasadniczej. W latach poprzednich zajęcia te prowadzone były w dwóch grupach i uczestniczyli w nich również uczniowie technikum. Z kolei zajęcia komputerowe ECDL, prowadzone były w dwóch grupach (łącznie 27 osób) z udziałem uczniów technikum. W ostatnim roku grupa języka angielskiego liczyła 12 osób, z tego tylko 3 ze szkoły zasadniczej.

Nabór uczestników zajęć rozpoczął się od poinformowania uczniów o tematyce zajęć i warunkach uczestnictwa. Sugerowano uczniom, by wyboru zajęć dokonali kierując się przydatnością zdobywanych umiejętności w zawodzie, którego się uczą: *„jeśli uważasz, że powinieneś podszkolić się z języka angielskiego, to w pierwszej kolejności zapisz się na angielski, bo on będzie ci potrzebny w twoim zawodzie. Jeśli gdzieś indziej potrzebna ci jest informatyka i certyfikat, no to zapisz się na informatykę. Na końcu wskazywałem na przedsiębiorczość”*.

Zainteresowanie młodzieży poszczególnymi rodzajami zajęć było zróżnicowane. Zaskakujące jest małe zainteresowanie zajęciami z języka angielskiego. Pani **Daria Popko**, nauczycielka prowadząca te zajęcia, tak opisuje trudności na jakie napotkała zachęcając do uczestnictwa w projekcie: *„Dziewczynki z pierwszej klasy chodziły bardzo chętnie, regularnie – nie trzeba było ich zapraszać, a w klasie drugiej miałam problem: musiałam ich łapać, skłaniać do tego, żeby w ogóle siedli do zajęć, a później pochwalić jak już coś się udało. Cały czas trzeba było za nimi biegać. Już na wstępie orzekli, że nie chcą, że nie ma potrzeby”*. Z drugiej strony znalazły się też takie osoby, które chętnie zapisałyby się na zajęcia z języka angielskiego, ale nie mogły, ponieważ już w poprzednim roku szkolnym uczestniczyły w innych zajęciach.

Zupełnie inaczej przedstawiała się sytuacja w przypadku zajęć komputerowych ECDL. Pan **Miroslaw Kozikowski** opowiada: *„Z rekrutacją nie było problemu. Prosiłem uczniów na początku roku. Grupy kompletowałem bez większego problemu. Po kilku spotkaniach, nastąpiła jakaś redukcja. Ktoś nie miał ochoty, czy po prostu zmienił plany, czy też chciał zmienić grupę – to proszę bardzo. Nasza szkoła nie jest taka duża i ma niewiele klas. Dlatego uczniów, którzy spełniali konieczne warunki nie jest zbyt wielu”*.

Równie chętnie uczniowie uczestniczyli w zajęciach z podstaw przedsiębiorczości. W ostatnim roku szkolnym jeden z uczniów, który nie mógł zapisać się na zajęcia z powodu ograniczonej liczby miejsc, uczęszczał na nie jako „wolny słuchacz”. Tak to opisuje prowadzący zajęcia pan **Kazimierz Szymkuć**: *„Mogłem zapisać 12 uczniów, ale potem okazało się, że trzeba zrobić grupę dziesięcioosobową. Musiałem liczbę uczestników zmniejszyć o dwie osoby. Jednej z tych osób powiedziałem: jeśli chcesz, możesz chodzić, możesz uczestniczyć. Chodził regularnie, był na wszystkich zajęciach. Należał do najbardziej aktywnych”*.

Duże zainteresowanie zajęciami z podstaw przedsiębiorczości właśnie w szkole zawodowej można wyjaśnić tym, że wielu uczniów myśli o podjęciu samodzielnej działalności gospodarczej po zakończeniu nauki, a umiejętności zdobyte na zajęciach są w takiej działalności bardzo potrzebne.

8.2.3. Zajęcia z języka angielskiego

Istotnym problemem utrudniającym prowadzenie zajęć z języka angielskiego był zróżnicowany poziom znajomości języka wśród uczniów uczestniczących w zajęciach. Wynikał on zarówno ze zróżnicowanego poziomu nauczania w różnych gimnazjach, których absolwentami byli uczestnicy, jak i z różnic w programie nauczania języka angielskiego w zasadniczej szkole zawodowej i technikum. Nauczycielka prowadząca język angielski rozwiązała ten problem organizując dodatkowe zajęcia dla słabszych uczniów. Na zajęciach dodatkowych albo realizowano tematy przewidziane programem w mniejszej grupie i w sposób dostosowany dla słabszych uczniów, albo realizowano ćwiczenia przygotowujące do właściwych zajęć w pełnym składzie grupy. Podejście to dało bardzo dobre wyniki i niewątpliwie przyczyniło się do sukcesu szkoły w projekcie.

Kolejnym problemem, który trzeba było przezwyciężyć, było niedostosowanie testu kontrolnego do programu nauczania i podręcznika. W szczególności dotyczyło to słownictwa. Pani Daria Popko tak opowiada jak sobie z tym radziła: *„Uczniowie napotykają w teście jakieś nieznanne słowo z wyższego poziomu. Nie znają go, bo nie spotkali się z nim na zajęciach. Wobec tego musiałam sama niektóre słówka wprowadzać dodatkowo. To, co zdążyłam w testach zauważyć, po prostu dodawałam”*. Takie podejście niewątpliwie przyczyniło się do lepszych wyników w testach kontrolnych.

Zdaniem pani Popko testy kontrolne są za bardzo zorientowane na sprawdzanie umiejętności gramatycznych. Jeśli znajomość języka jest słabsza, ćwiczenia gramatyczne sprawiają szczególną trudność – takie ćwiczenia można dawać lepiej przygotowanej młodzieży:

„Opanowanie trudniejszych zagadnień gramatycznych przez uczniów mających ogólne problemy w nauce rzadko jest możliwe. Na przykład, poprawne stosowanie czasów stanowi zbyt duży problem. Można jedynie nauczyć słownictwa i prostszych reguł. Z uczniami, którzy są na wyższym poziomie, z gramatyką jest łatwiej. Lepsi lubią sprawdzać się w gramatyce. Natomiast, słabsze osoby nie są w stanie tego zrozumieć – jeżeli nawet znają reguły, to w testach nie potrafią logicznie rozpracować zdania. Wobec tego trzeba było im dawać więcej informacji na zagadnienia pojawiające się w testach, ćwiczyć z podręcznikiem, powtarzać słówka”.

Na zajęciach z angielskiego nauczycielka starała się wprowadzać ćwiczenia, które mocniej angażują, aktywizują uczniów, na przykład wymagają odpowiedzi na pytanie zawierające nowe słownictwo, czy wielokrotnego użycia ćwiczonej konstrukcji gramatycznej. Stosowane też były różnego rodzaju pomoce, które pomagają skupić uwagę, takie jak rysunki.

Z kursu e-learningowego, uzupełniającego zajęcia z języka angielskiego korzystano w pierwszych dwóch cyklach projektu, w ostatnim roku rzadziej: *„w zeszłym roku wysyłałam dzieci do pracowni informacyjnej otwieraliśmy te strony i robiliśmy ćwiczenia tam zamieszczone. Wyglądało to dość interesująco. Nieobecni na zajęciach, mieli logować się w domu. W tym roku również informowałam, że jest taka platforma i zachęcałam, żeby się tam logowali. Ale w tym roku, uczniowie mniej z tego korzystali – bardziej w latach ubiegłych”*. Być może w ostatnim roku projektu młodzież była gorzej przygotowana do zajęć, czy też mniej zmotywowana, co powodowało mniejsze zainteresowanie materiałami e-learningowymi. Wskazują na to także wyniki testów, które nie są tak dobre jak w latach ubiegłych.

8.2.4. Zajęcia komputerowe ECDL

Program zajęć komputerowych przewidywał najwięcej godzin ze wszystkich programów realizowanych w projekcie – wielokrotnie więcej niż programy języka angielskiego i podstaw przedsiębiorczości. Tym trudniej było, zwłaszcza w szkole zawodowej ze specyficznym rozkładem zajęć, pogodzić zajęcia komputerowe z normalnymi zajęciami szkolnymi. Jednak udało się to zrobić, ponieważ zajęcia okazały się bardzo atrakcyjne. Pan **Mirosław Kozikowski** opowiada o tym następująco: *„Trudno pogodzić to wszystko. Dostosować godziny zajęć i egzaminów. Niektóre dni w ogóle wypadają, a godzin jest bardzo dużo. Ale udało się młodzież zmotywować. Niektórzy sami pilnowali wszystkiego i egzaminów, i zajęć. Materiał jest dosyć interesujący i obejmuje przydatne elementy. Uczeń, który zakończy zajęcia z certyfikatem będzie mógł pozyskać lepszą pracę. To jest interesujące. Niewiele jest takich zajęć”*.

W opinii nauczyciela prowadzącego zajęcia, właściwa motywacja jest kluczowym elementem decydującym o uzyskiwanych wynikach. Najważniejsze było uświadomienie młodzieży korzyści, jakie może przynieść uzyskanie certyfikatu: *„młodzież była materiałem zainteresowana. Umiejętności komputerowe przydają się na lekcjach, no i są potrzebne w życiu. Zachęcał ich certyfikat, który oczekiwał na końcu. Byli tym żywo zainteresowani – wcześniej zostali uświadomieni, że to daje im szansę szybszego zdobycia pracy, czy nawet lepszej pracy. Wiedzieli, że to ważny dokument. To ich motywowało dosyć wyraźnie”*.

Egzaminy z kolejnych modułów ECDL były dużym utrudnieniem, wyzwaniem, któremu uczestnicy zajęć musieli sprostać. Każdy uczeń miał do zdania 7 egzaminów. Powodowało to duży stres. *„kiedy zaczęli zdawać... Ktoś zaliczył pierwszy moduł ... Inni zobaczyli, że to się daje zrobić i następne szły łatwiej. Gorzej było z tymi, którzy oblali pierwszy, albo drugi moduł. Było takich dwóch, czy trzech”*. Po zdanych pierwszych egzaminach młodzież nabrała do nich dystansu, egzaminy przestały straszyć i wręcz zostały wykorzystane przez nauczyciela jako istotny element mobilizujący do pracy: *„kiedy młodzież chodzi na zajęcia jakiś czas, jest trochę zmęczona i spada morale, wtedy trzeba zrobić egzamin. Po pierwszym egzaminie, kiedy widzą swoje wyniki, zaczynają ze sobą konkurować: ty masz tyle punktów, ja mam więcej... Zaczynają ze sobą dyskutować. Po pierwszym egzaminie widzą swoje braki: mam 25 punktów – na styku się wyrobiłem. Chętniej przychodzą na zajęcia. Jeśli ktoś ma 30 – 32, to chwali się tym przed innymi. Gdyby nie było egzaminów, tylko same zajęcia, byłoby bardzo ciężko”*.

Żeby zachęcić uczniów do pracy, prowadzący zajęcia nauczyciel uciekał się nawet do przyznawania drobnych upominków, jako nagród za pomyślnie wykonane ćwiczenie, czy zdany egzamin z modułu: *„te drobne gadzety – też trochę pobudzały uczniów. Mieli temat do rozmowy i możliwość pochwalenia się, że coś tam dostali”*.

Służący za materiał pomocniczy do zajęć podręcznik, wykorzystywany był tylko przez tych uczniów, którzy szczególnie interesowali się tematyką zajęć. Pozostałym wystarczyło to, co zobaczyli i usłyszeli na spotkaniach.

Zdaniem prowadzącego zajęcia komputerowe nauczyciela, pana Kozikowskiego, zajęcia ECDL powinny być prowadzone inaczej niż szkolne lekcje informatyki i technologii informacyjnej. Wynika to przede wszystkim z odmiennego celu tych zajęć, jakim jest zdanie egzaminów i zdobycie certyfikatu. Stąd konieczne ich ukierunkowanie na przygotowanie do testów. Również przekazywane treści pokrywają się tylko częściowo. Program zajęć ECDL tylko w części dotyczącej redagowania tekstów i posługiwania się arkuszem kalkulacyjnym (moduły M3 i M4) pokrywa się z programem szkolnym.

Komputery w pracowni komputerowej, w której prowadzone były zajęcia, połączone są w sieć. Do komputera nauczycielskiego dołączony jest rzutnik. Oprogramowanie działające w pracowni daje

w każdej chwili możliwość „podejrzenia” tego, co dzieje się na każdym z komputerów uczniowskich. Nauczyciel starał się prowadzić zajęcia w taki sposób, by zaktywizować, zainteresować uczniów, wprowadzać elementy zabawy, współzawodnictwa. *„Lubią ze sobą konkurować. Robić coś w formie zabawy. Staram się czasami czymś zaskoczyć: jakieś krzyżówki, testy”*. Inną formą aktywizacji było wykonywanie ćwiczeń krok po kroku, kolejno przez wielu uczniów na komputerze nauczycielskim, tak, żeby cała grupa mogła obserwować kolejne kroki na dużym ekranie.

Nauczyciele bardzo dobrze oceniają zajęcia komputerowe prowadzone w ramach projektu. Możliwość zdobycia powszechnie uznawanego certyfikatu uważają za bardzo istotny ich atut. Wyrażają też nadzieję, że uczniowie, którzy nie zdolali zaliczyć wszystkich wymaganych egzaminów, będą mogli to w przyszłości uzupełnić pomimo, że projekt się zakończył.

8.2.5. Zajęcia z podstaw przedsiębiorczości

Prowadzący zajęcia z podstaw przedsiębiorczości pan dyrektor **Kazimierz Szymkuć** uważa, że zajęcia z podstaw przedsiębiorczości, są bardzo przydatne, zwłaszcza w szkole zawodowej, bardzo korzystne dla rozwoju młodzieży i jej przyszłej kariery zawodowej. Dobrze ocenia również sam program zajęć: *„Program był jak najbardziej trafiony, moim zdaniem bardzo dobry. Zakres tematyczny programu był super”*. Za szczególnie wartościowy element programu uważa spotkanie z przedsiębiorcą. Wskazuje, co prawda, pewne elementy, które być może, jako interesujące raczej dla osób starszych, można byłoby pominąć (*„może taki element jak kalkulator emerytalny, to jeszcze dla nich za wcześnie, ale...”*), ale jednocześnie wspomina o przypadkach, gdy uczniowie praktycznie wykorzystywali umiejętności zdobyte na zajęciach pomagając starszym, na przykład w wypełnianiu deklaracji podatkowej. Pytany o różnice pomiędzy programem zajęć prowadzonych w projekcie i programem szkolnych lekcji z podstaw przedsiębiorczości stwierdza, że w przypadku szkoły zawodowej programy pokrywają się mniej więcej w 60%, ale dobitnie podkreśla praktyczną orientację zajęć projektowych. *„Na poziomie zasadniczej szkoły zawodowej, program trzeba realizować troszeczkę inaczej. Trzeba przekonać młodzież do przedsiębiorczości, nauczyć zachowań przedsiębiorczych i przedsiębiorczego myślenia. Program w projekcie był, moim zdaniem, lepszy, bardziej przydatny, dający kompetencje potrzebne na rynku pracy. Dawał większe, szersze możliwości”*.

Prowadzący zajęcia nauczyciel dodawał od siebie elementy doradztwa zawodowego i planowania kariery, co z pewnością podnosiło atrakcyjność i użyteczność zajęć.

Zdaniem nauczyciela, program byłby jeszcze lepszy, gdyby istniała możliwość prowadzenia niektórych zajęć w mniejszych grupach. Podaje następujący przykład: *„robiliśmy inscenizację rozmowy kwalifikacyjnej, autoprezentacji; jeśli robi się autoprezentację przed 10–12 osobową grupą, to jedna osoba się autoprezentuje, a reszta się nudzi”*.

Niektóre elementy programu wzbudzały szczególne zainteresowanie młodzieży. Przede wszystkim takie, które bezpośrednio wiązały się z codzienną rzeczywistością. Takim elementem był, na przykład, kalkulator kredytowy.

Niejako podsumowując swoje przemyślenia na temat programu zajęć, pan Szymkuć stwierdza: *„bardzo mi się ten program podobał przede wszystkim dlatego, że młodzież mogła zdobyte umiejętności bezpośrednio przełożyć na swoją wartość na rynku pracy i umiejętność poruszania się po tym rynku”*.

Program okazał się na tyle atrakcyjny dla młodzieży, że nie trudno było ją motywować do aktywnego uczestnictwa w zajęciach. Powoływanie się na bezpośredni związek umiejętności nabytych na zajęciach z szansami uczniów na rynku pracy było bardzo przekonujące.

Preferowaną metodą prowadzenia zajęć z przedsiębiorczości była metoda projektowa. Uczestnik zajęć otrzymywał jakieś zadanie do samodzielnego wykonania. Dotyczyło to szczególnie ostatnich tematów w programie zajęć, takich jak business-plan. Zadania te były wykonywane indywidualnie lub w małych grupach (dwie do trzech osób). Na zajęciach omawiany był ogólny schemat, który uczniowie dostawali jako instrukcję do ręki, a dalej musieli działać samodzielnie. Jeśli, na przykład, wykonywali business-plan dla zakładu fryzjerskiego to „*najpierw musieli zrobić analizę rynku lokalnego, w naszej okolicy. Musieli sprawdzić ile jest zakładów fryzjerskich. Uczniowie przygotowujący się do zawodu fryzjera, uczą się w pobliskich zakładach, znają je i oczywiście wiedzą jaka jest ich przepustowość. Dalej analizowali popyt, sprawdzali ile mieszka osób w naszym regionie, ile przypada na jeden zakład, oceniali czy warto otwierać nowy zakład, czy nie. I tak dalej. Musieli samodzielnie wyszukać te informacje i na podstawie tego oceniać czy warto w tę gałąź wchodzić, przeanalizować czego brakuje, co na tym rynku jeszcze może powstać, na co byłby popyt. Moim zdaniem, uczniowie staną się bardziej konkurencyjni na rynku, jeśli będą wiedzieli jak takie analizy zrobić, będą umieli przeanalizować rynek, zrobić analizę SWOT, sprawdzić, czy będzie klient na daną usługę, czy produkt, który zamierzają wytwarzać. Taki cel sobie stawiałem prowadząc zajęcia z podstaw przedsiębiorczości*”. Uczniowie pracowali samodzielnie, ale mogli korzystać z konsultacji. Warunkiem zaliczenia zajęć było oddanie poprawnego business-planu.

Spotkanie z przedsiębiorcą, które zdaniem pana Szymkucia stanowi bardzo wartościowy element zajęć z podstaw przedsiębiorczości było bardzo starannie przygotowywane. Spotkania te odbywały się u przedsiębiorcy, w jego zakładzie, na jego terenie: „*jest zupełnie inna atmosfera, inna perspektywa – inaczej to widać*”. Przed spotkaniem uzgadniano z przedsiębiorcą jak ma wyglądać spotkanie, informowano jacy uczniowie przyjdą i czego się od niego oczekuje. Z drugiej strony uczniowie też przygotowywali się do spotkania. Musieli wstępnie zapoznać się z zakładem, który mieli odwiedzić, żeby przygotować sobie pytania, zastanowić się czego chcą się dowiedzieć. Jeśli to było możliwe, przygotowywano dwa spotkania z dwoma przedsiębiorcami, prowadzącymi różne profile działalności, a uczestnicy zajęć mogli uczestniczyć w tym, które dla nich było bardziej interesujące.

Temat zajęć dotyczący rozmowy kwalifikacyjnej również realizowany był tak, żeby uczestnicy zajęć byli możliwie aktywni: „*to uczniowie tworzyli komisję kwalifikacyjną, ja sam stawałem gdzieś z boku. Uczeń grający rolę aplikanta, musiał się prezentować, a odpowiednio wcześniej przygotowani członkowie komisji go przepytawali. Czuli się bardzo ważni, próbowali kolegę zestresować, co moim zdaniem też jest ważne. Dobrze jest taki stres przeżyć, choćby na próbę – „więcej potu na ćwiczeniach – mniej krwi w boju”. Młodzież to rozumie, wie, że to jest dobre, że to jej służy*”.

Zdaniem prowadzącego zajęcia, bardzo ważne w takich ćwiczebnych projektach jest ich osadzenie w bliskich uczniom realiach: „*żeby nie odbiegały od rzeczywistości, żeby były z tego czasu, z tego regionu i z tych potrzeb jakie tutaj można zobaczyć. Zawsze tłumaczyłem, że istotą powodzenia jakiegokolwiek przedsięwzięcia jest to, żeby był klient na to, co ty robisz. A ty musisz robić to, czego klient będzie potrzebował*”.

Od uczestników zajęć wymagano również, żeby próbowali spojrzeć na problemy związane z tematyką zajęć nie z punktu widzenia ucznia, a z perspektywy przyszłości, kiedy będą starsi, samodzielni, założą rodziny, za które będą odpowiedzialni. Dlatego też takie tematy jak życiorys zawodowy czy list motywacyjny, przygotowywane w ramach ćwiczeń, musiały być opracowywane dla hipotetycznej sytuacji w przyszłości, za pięć, dziesięć lat.

Podczas zajęć praktycznie nie korzystano z podręcznika wybranego przez autorów projektu jako materiał pomocniczy. Zdaniem nauczyciela prowadzącego zajęcia, podręcznik jest „*nietrafiony*”, zwłaszcza w przypadku szkoły zawodowej. Podręcznik jest zbyt obszerny i na poziomie wyższym niż potrzebny na

zajęciach. Sporadycznie korzystano na zajęciach z ćwiczeń zawartych w Zeszycie Ćwiczeń. Jako pomoc dydaktyczną na zajęciach wykorzystywano materiały własne lub ogólnie dostępne materiały z różnych źródeł.

Jeśli chodzi o materiały e-learningowe udostępnione na platformie obsługującej projekt, to ich przydatność została oceniona znacznie lepiej. Jego zdaniem były dobrze dopasowane do programu zajęć. W miarę możliwości młodzież logowała się na platformę i przerabiała umieszczone tam ćwiczenia. Nauczyciel wykorzystywał te ćwiczenia również w trybie off-line: drukował je i rozdawał uczestnikom zajęć, którzy je wykonywali i wymieniali się nimi między sobą.

Podobnie jak w przypadku języka angielskiego, materiały e-learningowe były wykorzystywane intensywniej w pierwszych dwóch latach realizacji projektu, a w ostatnim roku znacznie mniej: „w pierwszych dwóch latach był na to kładziony nacisk. Nawet trzeba było uczniów popychać, żeby rozwiązywali testy ćwiczebne. W ostatnim roku, jak się wydaje, takiego nacisku nie było, a ja nie przywiązywałem do tego zbyt dużej uwagi”.

W ocenie pana Kazimierza Szymkucia, testy kontrolne z podstaw przedsiębiorczości były niskiej jakości, niedostosowane do programu zajęć: „jeśli zestawić test z przedsiębiorczości z programem – to moim zdaniem była znaczna rozbieżność. Wiele pytań było bardzo teoretycznych, wymagających jakiejś wiedzy, która leży w szufladce i która do niczego, nigdy się nie przyda. Są tam pytania typu: czy Singapur to lew (ekonomiczny), co jest w PKB. Gdyby ktoś zajął się ewaluacją tego testu na grupie, która wcześniej odbyła jakieś podstawowy kurs przedsiębiorczości i osiągnęła jakiś wynik, to rezultat (wynik punktowy) nie byłby dobry”.

Ogólna ocena projektu, a zwłaszcza zajęć z podstaw przedsiębiorczości, jest bardzo dobra: „szkoda, że projekt się kończy. Na pewno projekt będę pozytywnie wspominał, a uczniowie też będą to pozytywnie wspominali, bo coś konkretnie zrobili sami, coś, co nie jest oderwane od rzeczywistości, od życia. Po prostu może się to w życiu przydać. Zawsze młodzieży mówiłem, że jeśli bym mnie w waszym wieku uczono przedsiębiorczości, to pewnie dziś byłbym biznesmenem. Ja z tym zakresem wiedzy spotkałem się dopiero na studiach. Wcześniej tego nie było”.

8.2.6. Inne uwagi i opinie

Nauczyciele uważają, że każda szkoła, ale przede wszystkim szkoła przygotowująca do zawodu (zasadnicza szkoła zawodowa lub technikum) powinna mieć możliwość nadawania wszelkiego rodzaju uprawnień, które są przydatne, a czasami wręcz niezbędne do wykonywania wyuczonego zawodu. Na przykład absolwent szkoły zawodowej, który zdobył zawód rolnika, nie ma uprawnień do obsługi opryskiwaczy, czy kombajnu. Ktoś, kto wyuczył się zawodu kucharza nie ma uprawnień związanych z bezpieczeństwem żywności (HACCP). Uzyskanie takich uprawnień nie wiąże się z dużymi kosztami, a bardzo pomogłoby absolwentom szkół zawodowych.

Podobnie jest z różnego rodzaju certyfikatami, które może nie są konieczne, ale jeśli się je posiada, można je wymienić w CV i ma się większe szanse na rynku pracy (przykład: świadectwo szkolenia z obsługi kasy fiskalnej).

Z tych właśnie względów bardzo cenne są inicjatywy pozwalające młodzieży zdobyć udokumentowane umiejętności poza normalnym programem szkolnym. Zdaniem nauczycieli z Zespołu Szkół w Wojewodzinie bardzo dobrym przykładem idących w tym kierunku działań jest właśnie projekt „Akademia Kompetencji Kluczowych”, umożliwiający między innymi zdobycie certyfikatu ECDL Core i świadectwa uczestnictwa w zajęciach z języka angielskiego i podstaw przedsiębiorczości.

8.3. Studium przypadku: I Liceum Ogólnokształcące Collegium Gostomianum w Sandomierzu

8.3.1. Ogólna charakterystyka szkoły

I Liceum Ogólnokształcące Collegium Gostomianum to szkoła z bogatą tradycją. Wywodzi się z ufundowanego w 1602 roku przez wojewodę poznańskiego i kasztelana sandomierskiego Hieronima Gostomskiego kolegium jezuickiego. Mieści się w zabytkowym budynku, jest jedną z najstarszych szkół w Polsce.

Do szkoły uczęszcza około pół tysiąca uczniów (510 w roku szkolnym 2011/2012).

Szkoła zapewnia bardzo dobre warunki do nauki, posiada dobrze wyposażone pracownie przedmiotowe.

Rys. 30. Budynek Collegium Gostomianum w Sandomierzu.

Liceum należy do najlepszych w województwie świętokrzyskim, zajmuje czołowe miejsca w rankingach, na przykład w roku szkolnym 2011/2012 w rankingu porównującym średnie oceny uzyskane na egzaminie maturalnym, zajęło pierwsze miejsce w powiecie sandomierskim i ósme w województwie świętokrzyskim. W ogólnopolskim rankingu liceów ogólnokształcących, w którym oprócz wyników matury, bierze się także pod uwagę sukcesy uczniów w olimpiadach przedmiotowych i opinię akademicką, Collegium Gostomianum również znalazło się na ósmej pozycji wśród liceów województwa świętokrzyskiego.

O wysokim poziomie nauczania i bardzo dobrym przygotowaniu młodzieży mogą także świadczyć wyniki uzyskane w projekcie „Akademia Kompetencji Kluczowych”. W pierwszym roku projektu szkoła uzyskała jedne z najlepszych wyników testów kontrolnych wśród szkół biorących udział w projekcie i to ze wszystkich trzech rodzajów zajęć. W ostatnim roku realizacji projektu szkoła osiągnęła świetne wyniki w zajęciach z języka angielskiego.

Pan **Aleksander Paszkowski**, prowadzący w ramach projektu zajęcia komputerowe ECDL tak wypowiada się o przygotowaniu uczniów i poziomie nauczania w swojej szkole: „w naszym liceum jest dobra młodzież. Nie ma wątpliwości. Szkoła zajmuje wysokie miejsca w rankingach i poziom nauczania jest również wysoki.

Uczniowie szkoły licznie uczestniczą w olimpiadach przedmiotowych i różnego rodzaju konkursach. Warto tu wspomnieć o konkursach językowych imienia Gostomskich. Inicjatorami konkursu i fundatorami nagród są Dietrich i Gerald von Gostomscy, potomkowie założyciela szkoły Hieronima Gostomskiego. W konkursie mogą brać udział wyłącznie uczniowie I LO w Sandomierzu. Konkurs rozgrywany jest w dwóch kategoriach: języka niemieckiego i języka angielskiego. Ogłoszenie wyników konkursu i rozdanie nagród odbywa się w uroczystej oprawie podczas dorocznego święta szkolnego, z osobistym udziałem fundatorów. Takie wydarzenia niewątpliwie pobudzają zainteresowanie uczniów nauką języków obcych. Być może, jest to jeden z czynników, które istotnie przyczyniły się do bardzo dobrych wyników, jakie uczestniczący w projekcie uczniowie, osiągnęli w języku angielskim.

W ostatnim roku realizacji projektu, szkoła nie prowadziła zajęć z podstaw przedsiębiorczości.

8.3.2. Nabór młodzieży do zajęć objętych projektem

Zdaniem nauczycieli prowadzących zajęcia w projekcie, problemem, który sprawiał najczęściej kłopotów była rekrutacja uczniów do udziału w zajęciach. Uczniowie chętnie zgłaszają się na zajęcia, ale później, kiedy okazuje się, że wymagają one częściej i systematycznej obecności, zniechęcają się, zaczynają je opuszczać. Dotyczy to zwłaszcza zajęć komputerowych ECDL, na które przeznaczona jest duża liczba godzin (120). Przyczyną tych trudności jest przede wszystkim to, że przeważająca większość uczniów szkoły dojeżdża na zajęcia, niekiedy nawet po kilkanaście kilometrów i pozostawanie w szkole po normalnych lekcjach często może powodować kłopoty z powrotem ze szkoły do domu. Jeden z nauczycieli tak opisuje tę sytuację: *„trudno jest utrzymać uczniów w projekcie, bo to duże obciążenie czasowe. Dlatego motywacja była najtrudniejszym zadaniem. Więc różnie to bywało. Często uczniowie przychodzili, ale zwalniali się wcześniej – bo muszę na autobus zdążyć, bo rodzic po mnie przyjechał”*.

Podstawowym sposobem motywowania uczniów do udziału w zajęciach objętych projektem, było uświadomienie im korzyści jakie mogą stać się ich udziałem w dalszej nauce, czy karierze zawodowej. Uczniowie często nie są świadomi praktycznego znaczenia zdobywanych umiejętności. Pan **Robert Bednarz**, nauczyciel prowadzący zajęcia komputerowe ECDL opisuje to tak: *„gdziekolwiek by nie poszedł do pracy, to będzie musiał się posłużyć, czy to edytorem tekstu, czy arkuszem kalkulacyjnym, czy jakimś CMSem, czy też prostym programem graficznym. A uczniowie nie doceniają tego jeszcze”*. Możliwość zdobycia certyfikatu ECDL na zajęciach komputerowych była oczywiście bardzo silnym argumentem motywującym. Szczególnie kiedy się okazało, że jest on przydatny nie tylko w przypadku starania się o zatrudnienie, ale także – jak relacjonowali to absolwenci, uczestniczący w zajęciach w poprzednich latach – zwalnia z części zajęć na studiach.

Zdaniem nauczycieli uczestniczących w projekcie, dla uczniów, szczególnie ze starszych klas, najważniejszym celem jest przygotowanie się do egzaminu maturalnego. Bardzo trudno jest ich zachęcić, by znaleźli czas na coś, co nie wiąże się bezpośrednio z tym celem. Dlatego nauczyciele tam, gdzie to było możliwe (przede wszystkim dotyczy to zajęć z języka angielskiego) starali się poświęcać więcej uwagi tym elementom programu, które mogły okazać się przydatne na maturze. Uczniowie widząc, że udział w zajęciach pomoże im w przygotowaniu się do egzaminu dojrzałości, chętniej w nich uczestniczyli.

Innym sposobem zachęcania uczniów stosowanym przez tych nauczycieli, którzy oprócz zajęć projektowych prowadzili lekcje objęte normalnym programem nauczania, było wystawianie ocen z przedmiotów szkolnych za wykonanie testów, czy ćwiczeń podczas zajęć projektowych (na przykład, wystawiano oceny z technologii informacyjnej za zdany egzamin z modułu ECDL). Jest to oczywiście możliwe, jeśli programy szkolne są zbieżne z tematyką zajęć projektowych.

Interesujące jest też to, że – jak wspomina jeden z nauczycieli – dla uczniów klas pierwszych, jednym z ważnych czynników zachęcających do udziału w zajęciach, była możliwość bliższego poznania starszych kolegów.

Ze względu na częściową zbieżność tematyki zajęć z programem szkolnym, do udziału w projekcie szczególnie zachęcano uczniów słabszych. Wskazywano im, że projekt daje możliwość pogłębienia i utrwalenia wiedzy i poprawienia swoich ocen szkolnych.

Rys. 31. Pracownia komputerowa w LO Collegium Gostomianum w Sandomierzu

8.3.3. Realizacja programu zajęć

Program zajęć komputerowych był ściśle ukierunkowany na realizację celu zajęć, czyli przygotowanie do egzaminów, wymaganych dla uzyskania świadectwa ECDL Core. Nie ma więc miejsca na odstępstwa od programu zajęć komputerowych, przewidzianego w projekcie. Dlatego też program przewidziany w projekcie był realizowany w pełni. Nie było też możliwości pominięcia w trakcie zajęć jakichś partii materiału. Chociaż młodzież samodzielnie zdobywa spore doświadczenie w posługiwaniu się komputerem, to jednak nie w takim zakresie jaki wymagają egzaminy z modułów ECDL. Pan **Aleksander Paszkowski**, jeden z nauczycieli prowadzących zajęcia, opisuje to w ten sposób: „uczniowie doskonale obsługują komputer, ale tylko Gadu-gadu, Facebook – w tym są mistrzami świata – brak im tleny jeśli jakiś czas nie są tam aktywni. Projekt zmusza ich do wejścia w aplikacje, w pakiety biurowe, do bardziej celowego używania komputera”. Szkolne lekcje technologii informacyjnej, ze względu na niewielką liczbę godzin, nie dają możliwości opanowania wszystkich umiejętności wymaganych dla uzyskania certyfikatu ECDL.

Z kolei, zdaniem nauczyciela języka angielskiego, pana **Jarosława Kijaka**, program zaproponowany w projekcie nie był zbyt atrakcyjny. W szczególności nie był dostosowany do poziomu wiedzy i preferencji młodzieży, uczestniczącej w projekcie. Dlatego zdecydowano się na wprowadzenie pewnych korekt do realizowanego programu. Na zajęciach położono nacisk na te elementy, które mogły okazać się przydatne w przygotowaniach do egzaminu maturalnego. Wyszło to na przeciw oczekiwaniom uczniów i podniosło atrakcyjność zajęć. Realizując program, nauczyciel nie kierował się testami kon-

tralnymi, uznając, że są one zbyt zorientowane na sprawdzanie wiadomości z gramatyki, a nie na kształtowanie umiejętności komunikowania się.

8.3.4. Metodyka prowadzenia zajęć

Na zajęciach komputerowych położono nacisk na kształtowanie umiejętności praktycznych: „*Uczniowie zdecydowanie wolą ćwiczenia praktyczne niż teoretyczne*”, „*uczymy praktycznie, dajemy dużo ćwiczeń, jak najmniej teorii*”.

Nauczyciele prowadzący zajęcia przygotowywali też uczniów do poradzenia sobie z czekającymi ich egzaminami (siedem egzaminów z siedmiu modułów). Udostępniając uczniom egzaminy próbne dali im możliwość oswojenia się ze specyfiką zdawania egzaminu on-line przy ograniczonym czasie udzielania odpowiedzi na pytania. Uczniowie mogli przechodzić próbne testy zarówno rezerwując sobie czas w szkolnej pracowni komputerowej, jak i w domu. Pan Paszkowski tak opisuje trudności związane z egzaminami: „*specyfiką tych egzaminów jest olbrzymi stres. Zdający ma na ekranie kilka otwartych aplikacji i musi szybko odpowiadać na pytania. Próbne egzaminy to doskonała forma przezwyciężenia tego stresu*”.

Pierwszy moduł ECDL jest modułem teoretycznym. Na egzaminie głównie sprawdzana jest znajomość podstawowych pojęć z zakresu wiedzy o komputerach. Na zajęciach stosowana była specjalna metoda ich opanowania: „*przygotowywałem zestaw najważniejszych pojęć. Uczniowie brali te pojęcia na swoje komputerki i mieli samodzielnie odszukać ich wyjaśnienie w Internecie. Sami musieli znaleźć. Ja nie pomagałem, nie tłumaczyłem. Później odczytywali wyjaśnienia na zajęciach... W ten sposób je opanowali*”.

Nauczyciel języka angielskiego starał się wprowadzać do zajęć elementy zabawy. Wzbogacał zajęcia prezentując atrakcyjne materiały: ilustracje, nagrania, krótkie filmy.

8.3.5. Materiały pomocnicze i kursy e-learningowe

W zajęciach komputerowych oprócz zalecanych w projekcie materiałów pomocniczych, stosowane były także liczne ćwiczenia i testy z bogatych własnych zasobów nauczycieli. Do tych zasobów należały również wspomniane już wyżej, próbne egzaminy z modułów ECDL. Niezwykle istotne jest również to, że wszystkie te zasoby zostały umieszczone w jednym miejscu i udostępnione na szkolnym serwerze. Pozwalało to uczniom korzystać z nich zarówno podczas zajęć w szkolnej pracowni, jak i w domu.

Zdaniem pana Jarosława Kijaka, podręcznik wybrany jako materiał pomocniczy do zajęć z języka angielskiego „*nie jest odpowiedni dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych*”. W związku z tym na zajęciach wykorzystywane były przede wszystkim materiały pochodzące z własnych zasobów nauczyciela, a także materiały dostępne w Internecie, na przykład filmiki z serwisu You Tube.

Według relacji nauczycieli, młodzież sporadycznie korzystała z udostępnionych na platformie materiałów e-learningowych stanowiących materiały pomocnicze do zajęć z języka angielskiego i podstaw przedsiębiorczości. Uczniowie rezerwowali sobie w tym celu czas w pracowni komputerowej, a także korzystali z tych materiałów w domu. Robili to jednak z własnej inicjatywy – nikt od nich tego nie wymagał i żaden z nauczycieli tego nie kontrolował.

Nauczyciel języka angielskiego prowadził zajęcia metodą tradycyjną. Podczas swoich zajęć nie wykorzystywał w żaden sposób materiałów e-learningowych, zresztą nie było to możliwe, ponieważ w pracowni językowej, gdzie odbywały się zajęcia znajduje się tylko jeden komputer nauczycielski z podłączonym projektorem multimedialnym.

8.3.6. Testy kontrolne

Testy kontrolne, zarówno wstępne jak ewaluacyjne i końcowe, nie miały większego znaczenia dla prowadzonych w ramach projektu zajęć. W opinii nauczycieli prowadzących zajęcia komputerowe testy nie były adekwatne do programu nauczania: *„pytania są często zupełnie niepraktyczne”, „uczeń nie musi wiedzieć jak pozycja w menu się nazywa, ma wiedzieć jak wykonać konkretną operację. Czasami tak jest, że nawet nie potrafi poprawnie nazwać tej operacji. Nie potrafi nazwać, ale potrafi ją wykonać”*.

Według opinii nauczycieli nie ma podstaw do oceny umiejętności nabytych przez uczestników zajęć na podstawie testów kontrolnych. Wynik osiągnięty w teście w większym stopniu zależy od indywidualnych cech charakterologicznych: od tego jakiego rodzaju wiadomości dany uczeń uważa za istotne, jakie informacje łatwiej sobie przyswaja, niż od rzeczywistych umiejętności praktycznych. Ponadto motywacja uczniów do poprawnego rozwiązania testu była bardzo słaba. Większość uczestników nie przywiązywała wagi do wyniku testu. Jeden z nauczycieli tak obrazowo opisuje tę sytuację: *„do testu się nie przykładam, bo gdyby chciał go rozwiązać, to by rozwiązał. Ma dostęp do Internetu. Może znaleźć każdą odpowiedź. Czasu jest wystarczająco dużo, znalazłby tę odpowiedź, ale mu się nie chce”*.

Zdaniem nauczycieli w testach do zajęć komputerowych *„pytania powinny być proste, konkretne, zadaniowe, powinny to być ćwiczenia. Bo czego od nich wymagamy? Wszystkim uczniom mówimy, że wiedza teoretyczna – tak, ale przede wszystkim trzeba umieć to robić”*.

Z kolei, w opinii nauczyciela prowadzącego zajęcia z języka angielskiego, test sprawdzał przede wszystkim znajomość gramatyki i w związku z tym nie przystawał do celu zajęć jakim było doskonalenie umiejętności komunikacyjnych.

8.3.7. Projekt Akademia Kompetencji Kluczowych w ocenie nauczycieli i uczniów Collegium Gostomianum

Nauczyciele dobrze oceniają projekt Akademia Kompetencji Kluczowych i są zadowoleni z jego wyników. Są przekonani, że podobne działania warto kontynuować. Szczególnie zajęcia komputerowe, ze względu na małą liczbę godzin z technologii informacyjnej w programie szkolnym i możliwość zdobycia Europejskiego Komputerowego Prawa Jazdy warte są kontynuacji. Pan **Robert Bednarz** koordynator projektu w szkole i nauczyciel prowadzący zajęcia komputerowe, stwierdza: *„chcielibyśmy dalej prowadzić zajęcia z ECDL, nawet nieodpłatnie, ale musimy znaleźć sponsorów, żeby pokryć koszty egzaminu. Egzamin dla ucznia są zbyt drogie”*.

Poniżej przytaczamy ciekawsze wypowiedzi uczniów o projekcie, w którym brali udział. Chociaż opinie te pochodzą tylko od uczestników zajęć komputerowych ECDL, ale jak się wydaje, dobrze charakteryzują atmosferę w jakiej realizowany był projekt i w jakiej części także metodykę prowadzenia zajęć.

„Zacznę od spotkań pozalekcyjnych, na których panowała miła atmosfera i luz. Sądzę jednak, że mogliśmy więcej zrobić na tych zajęciach jeśli każdy by przychodził regularnie. Jeśli chodzi o same testy to były łatwe, choć czasem teoria była trudna oraz występowały niekiedy pytania o niezrozumiałej i zagmatwanej treści, dlatego proponuję pytania w prostszym języku. Zakończę akcentem o ankietach i testach online. Choć występowały dość rzadko to były zaskakujące i możliwe, że dla niektórych trudne”.

(- Adrian)

„Uważam, że projekt ECDL mający na celu zwiększenie umiejętności komputerowych i świadomości informatycznej wśród młodzieży jest bardzo dobrym pomysłem. Projekt ten zwiększył moje umiejętności, utrwalając starą i dodając nową wiedzę o pakiecie MS Office. W ramach projektu każdy otrzymał pendrive 4 GB, który jest podręczny i może służyć jako pamięć flash podpięta do kluczy, oryginalny długopis oraz książkę o projekcie. Książka ta zawiera wiele cennych informacji, które są użyteczne dla młodszych jak i starszych użytkowników komputerów. Ponadto w ramach projektu szkoła zorganizowała pozalekcyjne zajęcia, które miały na celu przygotowanie do egzaminów. Były one prowadzone z pełnym profesjonalizmem, kulturą i pomocną, przyjazną atmosferą, która znacznie ułatwiała przyswajanie nowych zastosowań programów pakietu Office do życia codziennego”.

(- Patryk)

„Moje wrażenia ze spotkań w ramach projektu są bardzo pozytywne, zapamiętałam pierwsze spotkanie na którym nie włączaliśmy komputerów. Po wejściu do pracowni ujrzałam krzeselka ustawione w kształcie koła, usiedliśmy twarzami do siebie i tak zeszło nam prawie dwie godziny na rozmowach o sobie. Najpierw prowadzący zajęcia opowiedział o swoich młodzieńczych zainteresowaniach i jak poznawał tajemnice komputerów. Otwierałam oczy ze zdziwienia bo myślałam, że komputery były zawsze. Następnie każdy z nas opowiadał o sobie: jeden mówił o patyczakach drugi o zbiorach znaczków odziedziczonych po dziadku. I tak poznaliśmy się i zbliżyliśmy do siebie. Dzięki tym zajęciom poznałam nie tylko wiele umiejętności i wiadomości z zakresu informatyki ale przede wszystkim nauczyłam się pracy w zespole. Jestem dumna, że wszyscy z grupy uzyskali certyfikaty ECDL, egzaminy były stresujące ze względu na limitowany czas. Mam nadzieję, że te doświadczenia wykorzystam na egzaminach maturalnych i w czasie dalszej nauki”.

(- Karolina)

8.4. Studium przypadku: zajęcia z podstaw przedsiębiorczości w Zespole Szkół Zawodowych w Sokółce

W roku szkolnym 2011/2012 zajęcia z podstaw przedsiębiorczości prowadzone były w osiemnastu szkołach. Doskonale rezultaty z tych zajęć (mierzone wynikami testów kontrolnych) osiągnęli uczniowie Zespołu Szkół Zawodowych imienia Elizy Orzeszkowej w Sokółce. Z tego względu warto przyjrzeć się jak były organizowane i prowadzone zajęcia w tej szkole. W skład zespołu szkół wchodzi liceum profilowane, technikum i zasadnicza szkoła zawodowa. Młodzież kształci się w wielu zawodach, między innymi mechanicznych, fryzjerstwie, informatyce.

8.4.1. Rekrutacja i organizacja zajęć

W przypadku opisywanej szkoły nie było trudności z naborem uczniów na zajęcia objęte projektem. Proponowane zajęcia wzbudzały duże zainteresowanie młodzieży, zwłaszcza uczniów technikum. W ostatnim roku szkolnym większość uczęszczających na zajęcia stanowili uczniowie szkoły zawodowej, dla których wiedza o przedsiębiorczości może być bardzo przydatna w przyszłości. Pani **Maria Sobolewska**, nauczyciel prowadzący zajęcia, tak opisuje postawę uczniów klas zawodowych: „*uczniowie mają*

praktyki zawodowe w różnych zakładach państwowych i prywatnych. Obserwują na bieżąco co dzieje się na rynku, wśród starszych kolegów i wśród pracowników. Byli więc dodatkowo motywowani do zainteresowania tematami które omawialiśmy na zajęciach. To ich interesowało, naprawdę”. Bardzo istotne jest też to, że młodzież uczęszczająca do szkoły, w znacznej części pochodzi z ubogich rodzin („dzieci z rodzin wielodzietnych, gdzie jest sześćoro rodzeństwa, a mama z tatą utrzymują rodzinę wyłącznie z niedużego własnego gospodarstwa”) i bardzo wczesnie zaczyna myśleć o swojej przyszłości. Każda możliwość zdobycia przydatnych kwalifikacji stanowi dla niej szansę: „czasami bieda z nędzą jest w tych rodzinach. Dla nich cokolwiek nowego, co daje jakieś możliwości jest szansą. Wielu z nich to wykorzystuje, chce coś nowego zdobyć. Już w tej chwili myślą jak w życiu się urządzić. Obserwują, opowiadają jak jest w zakładach, w których odbywają praktyki. Próbuje wyliczyć, coś planują. W pierwszej klasie szkoły zawodowej mają już swoją wizję. Oby te wizje mogły się urzeczywistnić”. Z relacji pani Sobolewskiej wynika, że nawet bezpłatnie otrzymywane podręczniki i zeszyty ćwiczeń stanowiły zachętę do uczestnictwa w projekcie.

Znaczna część uczniów dojeżdża do szkoły, czasami z dużej odległości, bywa, że i z dwudziestu kilometrów. Stanowi to dodatkową, znaczną trudność w organizacji zajęć. Czasami nawet zostawanie po normalnych zajęciach szkolnych jest w ogóle niemożliwe ze względu na brak możliwości dojazdu. W Zespole Szkół w Sokółce uporano się z tym problemem organizując zajęcia objęte projektem w soboty normalnie wolne od zajęć szkolnych. Udało się nawet organizować dla uczestników zajęć poczęstunki.

Zainteresowanie zajęciami było na tyle duże, że uczęszczali na nie także „wolni słuchacze” – uczniowie formalnie nie uczestniczący w projekcie.

Podobnie jak w innych szkołach, młodzieży bardzo podobało się spotkanie z przedsiębiorcą. Nauczycielka opowiada o nim tak: „została zaproszona pani z biura obrachunkowego. Początkowo nastawienie młodzieży było negatywne: a to będzie nudne. Kiedy jednak zaczęła opowiadać jak w naszym regionie prowadzi działalność, jak zaczynała. Na początku pracowała sama, a w tej chwili ma dosyć duże biuro, zatrudnia kilka osób. Tak to ich zainteresowało, że pytali i pytali – pytaniom nie było końca – dosłownie. A początkowo byli źle nastawieni, spodziewali się, że będzie przynudzać”.

Rys. 32. Zespół Szkół Zawodowych imienia Elizy Orzeszkowej w Sokółce

8.4.2. Prowadzenie zajęć

Prowadząca zajęcia nauczycielka, pani Sobolewska, widzi bardzo istotną różnicę w sposobie prowadzenia zajęć w ramach projektu i na zwykłych lekcjach szkolnych. Przeciętna klasa szkolna liczy ponad trzydziestu uczniów, a zajęcia projektowe prowadzone były w grupie 10 – 12 osobowej. To pozwala wdrożyć metody aktywizujące młodzież.

Zajęcia prowadzone w projekcie były nastawione na dyskusję, wymianę poglądów. Nauczyciel tylko naprowadzał uczniów na rozwiązanie problemu, który był tematem zajęć, pomagał, podpowiadał i pozwalał uczniom, by powoli, ale samodzielnie dochodzili do właściwego rozwiązania. Prowadzenie lekcji takimi metodami w znacznie liczniejszej klasie szkolnej nie jest po prostu możliwe. Podstawa programowa realizowana na lekcjach z podstaw przedsiębiorczości w większym stopniu zorientowana jest na zagadnienia teoretyczne, książkowe, a zajęcia prowadzone w ramach projektu, dotyczyły spraw praktycznych.

Młodzież niezbyt chętnie korzystała z podręczników. Trzeba ją było do tego specjalnie zachęcać: *„dopóki nie skończyliśmy zajęć, materiały pomocnicze przechowywane były w pracowni. Na zajęciach wybierałam jakieś tam fragmenty, przygotowywałam się, przeglądałam poszczególne tematy, starałam się czymś zainteresować. Rozdawałam podręczniki i poruszałam wybrany temat. Najpierw omawiałam, później zachęcałam: może wy coś na ten temat powiecie? Uczniowie jakoś się mobilizowali, żeby przeczytać i pomyśleć, a potem naprawdę dużo mieli do powiedzenia. Generalnie na temat przedsiębiorczości takiej życiowej, codziennej”.*

Chcąc dobrze przygotować uczniów do testów kontrolnych, nauczyciel poświęcał nieco więcej uwagi zagadnieniom, które w tych testach się pojawiają. Z pewnością jest to jeden z czynników, które wpłynęły na wyniki testów.

Kilkakrotnie w trakcie roku szkolnego zajęcia z podstaw przedsiębiorczości odbywały się w pracowni komputerowej. Pozwalało to młodzieży korzystać z materiałów e-learningowych udostępnionych na platformie, a także zapoznać się z innymi materiałami dostępnymi w Internecie. Uczniowie byli bardzo zainteresowani tymi materiałami, chętnie z nich korzystali, robili notatki. Prowadzenie normalnych zajęć szkolnych z podstaw przedsiębiorczości przy komputerach nie jest możliwe. Pracownia komputerowa ma tylko 12 stanowisk, a klasa liczy około trzydziestu osób – indywidualne korzystanie z komputera na lekcji nie wchodzi więc w rachubę.

Poza podręcznikiem, zeszytem ćwiczeń i materiałami z Internetu, nauczycielka korzystała z materiałów własnych, przede wszystkim wzorów różnych druków, formularzy, rachunków, faktur itp. Poza tym uczniowie byli proszeni, żeby przynosili na zajęcia różnego rodzaju dokumenty z jakimi się spotykają na co dzień: rachunki różnych sklepów, potwierdzenia z bankomatów i inne. Dokumenty te były później analizowane, uczniowie przeliczali podatek VAT i tak dalej. Szczególnie dużym zainteresowaniem cieszyły się wydruki ze sklepów.

Zajęcia z podstaw przedsiębiorczości dały młodzieży wiele satysfakcji. Pani Sobolewska tak o tym opowiada: *„są zadowoleni, że pewne umiejętności zdobyli. Chwalą się, że nawet w czymś pomagali starszym braciom. Choćby napisać to słynne CV, czy business-plan. Coś na te tematy już wiedzą. Miło mi było, kiedy usłyszałam: 'o tu ja dla brata pomogalem'”.*

Pytana o źródła swoich dobrych wyników, o swoje metody pracy w projekcie, nauczycielka w ten sposób opisuje swoje podejście:

„Moje credo jest takie, że my nauczyciele mamy dużą wiedzę, ale musimy słuchać uczniów, wsluchiwać się w ich oczekiwania. Naprowadzać ich, realizować podstawę programową, ale jeszcze dodatkowo coś, co ich szczególnie interesuje, pobudzić zainteresowania, próbować zainteresować. Traktować nie tylko jako uczniów, ale częściowo jako partnerów. Czasami nie umiem się wyrażać, nie umiem pięknie mówić, ale dużo potrafią od siebie przekazać”.

9. Podsumowanie

9.1. Wnioski ogólne

Podsumowując prowadzone w ramach projektu działania, należy stwierdzić, że główne założenia projektu „Akademia Kompetencji Kluczowych” zostały bardzo dobrze zrealizowane. Ponad dziesięć tysięcy uczniów z 60 szkół ponadgimnazjalnych położonych w pięciu województwach Polski Wschodniej zdobyło nowe kluczowe kompetencje w zakresie umiejętności komputerowych, przedsiębiorczości i porozumiewania się w języku angielskim. Jest to niewątpliwie realny wkład w przygotowanie młodzieży do życia we współczesnym świecie.

Za sukces trzeba też uznać zainteresowanie, jakie wzbudził projekt wśród uczniów i nauczycieli a tym samym stworzenie przyjaznego klimatu dla kolejnych podobnych przedsięwzięć.

Projekt, jego założenia i cele, a także stosowane środki i sposoby realizacji założonych celów, spotkały się z bardzo dobrym przyjęciem ze strony wszystkich uczestników projektu: zarówno nauczycieli prowadzących zajęcia (na co dzień odpowiadających za kształcenie młodzieży w szkołach) jak i uczniów. Podobał się sam pomysł projektu, zastosowanie mieszanego trybu nauczania (wspomaganie e-learningiem), praca w niewielkich grupach umożliwiającą lepszy kontakt z nauczycielem, dobra, mniej skrupowana niż na lekcjach atmosfera na zajęciach, wreszcie możliwość zdobycia certyfikatu zwiększającego szanse na rynku pracy (ECDL).

Znaczącym osiągnięciem projektu jest uzyskanie Europejskiego Certyfikatu Umiejętności Komputerowych przez ponad cztery tysiące uczestników projektu. Liczba uzyskanych certyfikatów najprawdopodobniej jeszcze powiększy się do momentu zakończenia projektu, ponieważ wielu uczestników jest jeszcze w trakcie zdawania wymaganych egzaminów i ma szansę zakończenia procesu certyfikacji.

Strona organizacyjna, praca Zespołu Projektowego, ludzi odpowiedzialnych za sprawny przebieg działań prowadzonych w projekcie, zasłużyła sobie na duże uznanie przedstawicieli szkół.

Równie pozytywnie oceniona została platforma internetowa wykorzystywana do udostępniania kursów e-learningowych wspierających zajęcia stacjonarne oraz stanowiąca środowisko do testowania i ankietowania.

9.2. Program nauczania

Większość uczestników projektu (zarówno nauczyciele jak i młodzież) była zadowolona z proponowanego programu nauczania. Stwierdzano, że jest on zgodny z założonymi celami projektu i, że jego realizacja jest realna.

Zgłaszane uwagi sugerują, że przy planowaniu podobnych przedsięwzięć w przyszłości warto przemyśleć liczbę godzin przeznaczonych na realizację programu podstaw przedsiębiorczości i języka angielskiego (niektórzy nauczyciele uważają, że powinna być większa), a także okres (w ciągu roku szkolnego) i częstotliwość zajęć.

Z dużym uznaniem spotkała się możliwość zdobycia certyfikatu ECDL. Postulowano, aby w przyszłości w podobnych przedsięwzięciach stwarzać programy zajęć, w miarę możliwości, w taki sposób,

aby również inne zajęcia, a nie tylko zajęcia komputerowe mogły kończyć się zdobyciem konkretnego świadectwa uznawanego przez pracodawców i/lub uczelnie. Certyfikat okazał się bardzo istotnym czynnikiem motywującym młodzież do pracy.

Z ogromnym uznaniem młodzieży i nauczycieli spotkały się pomysły spotkań z przedsiębiorcą i osobami, dla których angielski jest językiem ojczystym. W przyszłości zdecydowanie warto takie spotkania włączać do programów zajęć w podobnych projektach.

9.3. Pomoce naukowe

Generalnie, podręczniki i zestawy ćwiczeń wybrane jako pomocnicze materiały dydaktyczne do zajęć prowadzonych w ramach projektu spotkały się z bardzo dobrym przyjęciem uczniów, ale budziły wątpliwości nauczycieli prowadzących zajęcia.

Podręczniki wybrane jako materiał pomocniczy do zajęć z języka angielskiego, zdaniem wielu nauczycieli, nie były odpowiednio dobrane do poziomu znajomości języka większości uczestniczących w projekcie uczniów. Materiały pomocnicze zaproponowane w projekcie, często okazywały się zbyt trudne dla uczniów klas pierwszych szkół ponadgimnazjalnych.

Materiały pomocnicze do podstaw przedsiębiorczości, zdaniem niektórych nauczycieli, miały charakter zbyt teoretyczny, podczas, gdy program zajęć był ukierunkowany raczej na zagadnienia praktyczne.

Podręcznik wybrany dla przygotowujących się do egzaminu ECDL został napisany według programu szkolenia zatwierdzonego przez Polskie Biuro ECDL, jednak część nauczycieli prowadzących zajęcia miała do niego zastrzeżenia. Zdaniem tych nauczycieli podręcznik ten jest zbyt obszerny, odstrasza swoją objętością. W rezultacie uczniowie rzadko do niego zaglądali. Tak więc, planując podobne zajęcia dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych w przyszłości, warto rozważyć możliwość wykorzystania innych, przystępniejszych publikacji jako pomocy naukowych.

9.4. Kursy e-learningowe

Pomysł uzupełnienia zajęć prowadzonych w ramach projektu kursami, udostępnianymi na platformie e-learningowej został bardzo dobrze przyjęty zarówno przez uczniów jak i nauczycieli. Możliwość pracy zdalnej, w domu, jest bardzo cenna dla uczniów, a możliwość nauki wspieranej przez komputer stanowi dla młodzieży atrakcję. Chociaż udostępnione materiały e-learningowe mogły być intensywniej wykorzystywane, to jednak dobrze spełniły swoją rolę jako uzupełnienie zajęć stacjonarnych. W przyszłości prowadzenie w trybie mieszanym zajęć, podobnych do prowadzonych w projekcie, powinno stać się regułą.

9.5. Testy

Szczegółowa analiza testów przeprowadzona w niniejszym raporcie, wykazała wiele ich słabych stron. Również nauczyciele wskazywali braki występujące w doborze i sformułowaniu pytań testowych. Autorzy mają nadzieję, że udostępniony w niniejszym raporcie materiał statystyczno-analityczny będzie

użyteczny dla opracowujących podobne testy (to jest dotyczące podobnego zakresu tematycznego jak realizowany na zajęciach w projekcie) w przyszłości. Z pewnością przyczyni się to do poprawy jakości takich testów.

Oddzielnym zagadnieniem jest zastosowanie testów e-learningowych do kontroli postępów w nuczaniu umiejętności praktycznych. Taka sytuacja miała miejsce w projekcie na zajęciach komputerowych (nie dotyczy to pierwszego, teoretycznego modułu ECDL). W podobnych przypadkach przyjęta metodyka testowania nie daje dobrych rezultatów. Przygotowując się do realizacji podobnych do prowadzonych w projekcie zajęć w przyszłości, należy rozważyć zmianę metodyki sprawdzania postępów lub podjąć próby znalezienia, bądź opracowania technologii, która umożliwiłaby zdalne, zautomatyzowane testowanie umiejętności praktycznych.

9.6. Organizacja zajęć

Nauczyciele biorący udział w projekcie, w tym koordynatorzy szkolni, bardzo dobrze ocenili pracę Zespołu Projektowego, podkreślali sprawną organizację i dobrą współpracę Zespołu ze szkołami.

Duże znaczenie dla realizacji prac objętych projektem miała platforma e-learningowa, która nie tylko umożliwiała udostępnienie elektronicznych materiałów dydaktycznych, ale także umożliwiła zautomatyzowany monitoring postępów wiedzy, ankietowanie nauczycieli i uczniów, zbieranie informacji statystycznych.

Zgłaszane przez uczestniczących w projekcie nauczycieli uwagi dotyczące niedociągnięć w koordynacji harmonogramu zajęć z testowaniem postępów (na przykład, że testy końcowe odbywały się przed zakończeniem zajęć, kiedy ich program nie został jeszcze zrealizowany do końca) powinny w organizowaniu podobnych projektów w przyszłości, spowodować staranniejsze przygotowanie planu zajęć.

W organizowaniu podobnych projektów w przyszłości powinno się uwzględnić, że obecność młodzieży na zajęciach prowadzonych po normalnych lekcjach szkolnych, szczególnie młodzieży dojeżdżającej, jest dużym obciążeniem. Warto w takich przypadkach zapewnić możliwość zorganizowania dla młodzieży posiłków, czy choćby napojów. Warto podkreślić, że niektóre uczestniczące w projekcie szkoły organizowały to we własnym zakresie, z własnej inicjatywy.

10. Literatura

- 1) *Akademia kompetencji kluczowych – program rozwoju uczniów szkół ponadgimnazjalnych Polski Wschodniej – MATERIAŁY INFORMACYJNE*, Lublin 2010.
- 2) Czarnotta-Mączyńska J., Firsruk M., Lipska M., Lisiecka Z., *Analiza i interpretacja wyników oceniania i egzaminowania*, Centralna Komisja Egzaminacyjna, Warszawa 2007.
- 3) *Europejski Certyfikat Umiejętności Komputerowych ECDL – European Computer Driving Licence, Syllabus wersja 5.0*, Polskie Towarzystwo Informatyczne, Warszawa 2007.
- 4) Jakubowski M., Pokropek A., *Badając egzaminy. Podejście ilościowe w badaniach edukacyjnych*, Centralna Komisja Egzaminacyjna, Warszawa 2009;
- 5) *Key Competencies. A developing concept in general compulsory education*, Eurydice European Unit, Bruksela 2002.
- 6) *Komunikat Komisji Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*, Bruksela 2010.
- 7) *Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych, których ukończenie umożliwia uzyskanie świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego – Załącznik nr 4 do Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół*, Warszawa 2008.
- 8) *Program Operacyjny KAPITAŁ LUDZKI – Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007–2013*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2007.
- 9) *Strona internetowa projektu „Akademia kompetencji kluczowych – program rozwoju uczniów szkół ponadgimnazjalnych Polski Wschodniej”*.
- 10) *Szczegółowy opis priorytetów Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007 – 2013 – Narodowa Strategia Spójności*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2010.
- 11) *Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (2006/962/WE)*, Bruksela 2006.

Załącznik 1

Lista szkół biorących udział w projekcie

W poniższej tabeli podane są liczby uczestników zajęć ze wszystkich przedmiotów w kolejnych latach realizacji projektu. Uwzględnieni są w niej uczniowie, którzy uczestniczyli w zajęciach od początku do końca i przystąpili zarówno do testu wstępnego jak i do testu końcowego.

L.p.	Nazwa szkoły	Województwo	2009/2010			2010/2011			2011/2012			Razem 2009/2012		
			JA	PP	ECDL	JA	PP	ECDL	JA	PP	ECDL	JA	PP	ECDL
1	I Liceum Ogólnokształcące im. Komisji Edukacji Narodowej w Końskich	świętokrzyskie	20	21	20	0	0	0	0	0	0	20	21	20
2	I Liceum Ogólnokształcące im. ks. A. J. Czartoryskiego w Puławach	lubelskie	4	9	7	0	0	0	0	0	0	4	9	7
3	I Liceum Ogólnokształcące im. T. Kościuszki we Włodawie	lubelskie	17	6	28	0	0	0	0	0	0	17	6	28
4	I Liceum Ogólnokształcące w Giżycku	warmińsko-mazurskie	15	11	23	7	17	19	0	0	31	22	28	73
5	I Liceum Ogólnokształcące w Jarosławiu	podkarpackie	33	20	28	22	10	27	6	0	27	61	30	82
6	I Liceum Ogólnokształcące w Jędrzejowie	świętokrzyskie	0	0	0	63	24	35	29	0	35	92	24	70
7	I Liceum Ogólnokształcące w Łańcutcie	podkarpackie	27	21	26	28	10	43	20	0	28	75	31	97
8	I Liceum Ogólnokształcące w Łukowie	lubelskie	0	0	0	58	15	7	23	0	19	81	15	26
9	I Liceum Ogólnokształcące w Sandomierzu	świętokrzyskie	25	19	24	32	1	36	1	0	33	58	20	93
10	II Liceum Ogólnokształcące i Technikum w Zespole Szkół Zawodowych nr 1 im. A. Frycza Modrzewskiego we Włodawie	lubelskie	27	19	32	0	0	0	0	0	0	27	19	32

L.p.	Nazwa szkoły	Województwo	2009/2010			2010/2011			2011/2012			Razem 2009/2012		
			JA	PP	ECDL	JA	PP	ECDL	JA	PP	ECDL	JA	PP	ECDL
11	II Liceum Ogólnokształcące w Giżycku	warmińsko-mazurskie	10	12	30	20	10	26	9	0	32	39	22	88
12	II Liceum Ogólnokształcące w Krasnymstawie	lubelskie	0	0	0	43	12	18	21	0	22	64	12	40
13	II Liceum Ogólnokształcące w Sandomierzu	świętokrzyskie	29	22	29	21	5	27	8	0	30	58	27	86
14	II Liceum Ogólnokształcące w Zespole Szkół nr 1 w Łańcucie	podkarpackie	26	15	28	18	10	32	11	0	28	55	25	88
15	II Liceum Ogólnokształcące w Zespole Szkół Zawodowych nr 1 we Włodawie	lubelskie	13	12	27	32	6	56	15	0	41	60	18	124
16	II Liceum Ogólnokształcące w Końskich	świętokrzyskie	14	14	18	0	0	0	0	0	0	14	14	18
17	Liceum Ogólnokształcące im. gen. W. Sikorskiego w Międzyrzecu Podlaskim	lubelskie	39	9	25	0	0	0	0	0	0	39	9	25
18	Liceum Ogólnokształcące im. W. S. Reymonta w Zespole Szkół w Małaszewiczach	lubelskie	17	7	12	0	0	0	0	0	0	17	7	12
19	Liceum Ogólnokształcące w Lubaczowie	podkarpackie	28	22	26	22	10	31	9	0	31	59	32	88
20	Liceum Ogólnokształcące w Olecku	warmińsko-mazurskie	13	10	10	0	0	0	0	0	0	13	10	10
21	Liceum Ogólnokształcące w Staszowie	świętokrzyskie	36	18	33	33	24	47	21	0	33	90	42	113
22	Liceum Ogólnokształcące w Zespole Szkół Nr 2 w Opatowie	świętokrzyskie	0	0	0	35	27	39	14	0	38	49	27	77
23	Liceum Ogólnokształcące w Zespole Szkół Ogólnokształcących i Policealnych w Wysokiem Mazowieckiem	podlaskie	32	12	20	0	0	9	11	0	16	43	12	45
24	Liceum Ogólnokształcące w Zespole Szkół Ogólnokształcących i Zawodowych w Ciechanowcu	podlaskie	4	20	21	8	3	29	0	0	27	12	23	77

Lp.	Nazwa szkoły	Województwo	2009/2010			2010/2011			2011/2012			Razem 2009/2012		
			JA	PP	ECDL	JA	PP	ECDL	JA	PP	ECDL	JA	PP	ECDL
25	Liceum Ogólnokształcące w Zespole Szkół Ogólnokształcących w Piszcu	warmińsko-mazurskie	0	0	0	23	20	43	17	0	32	40	20	75
26	Liceum Ogólnokształcące w Zespole Szkół Ogólnokształcących w Węgorzewie	warmińsko-mazurskie	0	0	0	38	29	40	23	8	23	61	37	63
27	Liceum Ogólnokształcące w Zespole Szkół Technicznych w Mielcu	podkarpackie	0	0	0	0	0	56	19	0	57	19	0	113
28	Liceum Ogólnokształcące w Zespole Szkół w Dąbrowie Białostockiej	podlaskie	29	10	26	24	12	46	11	0	25	64	22	97
29	Liceum Ogólnokształcące w Zespole Szkół w Janowie Podlaskim	lubelskie	15	9	21	19	20	7	0	0	0	34	29	28
30	Liceum Ogólnokształcące w Zespole Szkół w Lubaczowie	podkarpackie	32	19	24	19	8	32	9	0	26	60	27	82
31	Liceum Ogólnokształcące w Zespole Szkół w Nałęczowie	lubelskie	28	11	30	0	0	0	0	0	0	28	11	30
32	Liceum Ogólnokształcące w Zespole Szkół w Polańcu	świętokrzyskie	18	17	33	23	25	28	12	0	44	53	42	105
33	Liceum Ogólnokształcące w Zespole Szkół w Sokółce	podlaskie	32	19	34	14	7	26	12	0	45	58	26	105
34	Technikum Hotelarskie w Zespole Szkół Gastronomicznych i Hotelarskich w Sandomierzu	świętokrzyskie	17	16	26	12	9	26	10	0	10	39	25	62
35	Technikum Mechaniczno-Elektryczne w Regionalnym Centrum Edukacji Zawodowej w Biłgoraju	lubelskie	0	0	0	0	0	0	0	0	49	0	0	49
36	Technikum nr 1 w Zespole Szkół im. J. Kochanowskiego w Łańcutu	podkarpackie	8	7	25	0	0	0	0	0	0	8	7	25
37	Technikum nr 1 w Zespole Szkół Licealnych i Zawodowych w Olecku	warmińsko-mazurskie	0	24	23	21	10	27	11	11	28	32	45	78
38	Technikum nr 1 w Zespole Szkół nr 1 w Elku	warmińsko-mazurskie	15	16	14	0	0	0	0	0	0	15	16	14

L.p.	Nazwa szkoły	Województwo	2009/2010			2010/2011			2011/2012			Razem 2009/2012		
			JA	PP	ECDL	JA	PP	ECDL	JA	PP	ECDL	JA	PP	ECDL
39	Technikum nr 1 w Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 1 w Końskich	świętokrzyskie	11	12	34	0	0	0	0	0	0	11	12	34
40	Technikum nr 1 w Zespole Szkół Spożywczych, Chemicznych i Ogólnokształcących w Jarosławiu	podkarpackie	18	17	25	14	12	19	10	10	15	42	39	59
41	Technikum nr 1 w Zespole Szkół Zawodowych w Sokółce	podlaskie	23	14	25	8	7	21	0	8	11	31	29	57
42	Technikum nr 2 w Zespole Szkół Elektronicznych i Informatycznych w Giżycku	warmińsko-mazurskie	22	9	29	18	4	22	10	0	30	50	13	81
43	Technikum nr 2 w Zespole Szkół Technicznych i Ogólnokształcących w Jarosławiu	podkarpackie	29	18	28	26	19	34	21	8	38	76	45	100
44	Technikum nr 2 w Zespole Szkół Technicznych w Olecku	warmińsko-mazurskie	0	15	30	20	10	33	7	11	26	27	36	89
45	Technikum nr 3 w Zespole Szkół nr 3 w Elką	warmińsko-mazurskie	28	17	26	17	9	27	1	7	24	46	33	77
46	Technikum nr 4 w Zespole Szkół Technicznych w Puławach	lubelskie	7	7	26	0	0	0	0	0	0	7	7	26
47	Technikum nr 5 w Zespole Szkół nr 5 w Elką	warmińsko-mazurskie	23	18	26	16	11	27	11	8	27	50	37	80
48	Technikum w Augustowskim Centrum Edukacyjnym w Augustowie	podlaskie	0	0	0	18	13	23	11	9	41	29	22	64
49	Technikum w Zespole Szkół nr 1 w Łukowie	lubelskie	0	0	0	25	19	39	15	11	19	40	30	58
50	Technikum w Zespole Szkół nr 2 w Grajewie	podlaskie	28	21	30	18	13	19	9	9	22	55	43	71
51	Technikum w Zespole Szkół nr 2 w Łukowie	lubelskie	0	0	0	0	0	0	0	0	33	0	0	33
52	Technikum w Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 2 w Jędrzejowie	świętokrzyskie	0	0	0	26	8	34	17	0	31	43	8	65
53	Technikum w Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych nr 3 w Stalowej Woli	podkarpackie	0	0	0	39	51	34	20	11	35	59	62	69
54	Technikum w Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 3 we Włoszczowie	świętokrzyskie	0	0	0	24	22	40	11	12	40	35	34	80

Lp.	Nazwa szkoły	Województwo	2009/2010			2010/2011			2011/2012			Razem 2009/2012		
			JA	PP	ECDL	JA	PP	ECDL	JA	PP	ECDL	JA	PP	ECDL
55	Technikum w Zespole Szkół Rolniczych w Krzyżewie	podlaskie	12	11	11	0	0	0	0	0	0	12	11	11
56	Technikum w Zespole Szkół w Nieckowie	podlaskie	23	20	33	15	11	32	8	11	32	46	42	97
57	Technikum w Zespole Szkół w Oleszycach	podkarpackie	20	11	22	19	9	22	9	10	15	48	30	59
58	Technikum w Zespole Szkół w Staszowie	świętokrzyskie	31	17	28	15	11	17	10	12	23	56	40	68
59	Technikum w Zespole Szkół Zawodowych Nr 1 w Dębicy	podkarpackie	0	0	0	37	52	62	30	9	35	67	61	97
60	Zasadnicza Szkoła Zawodowa w Zespole Szkół w Wojewodzinie	podlaskie	25	10	22	10	8	17	0	12	13	20	30	52

Załącznik 2

Zestawienie pytań ankiety ewaluacyjnej

- 1) Czy projekt w którym bierzesz udział uważasz za interesujący?
- 2) Czy projekt spełnił Twoje oczekiwania?
- 3) Czy (gdybyś miał (-a) taką możliwość) wziąłbyś (wzięłabyś) udział w podobnym projekcie jeszcze raz?
- 4) Czy podobało Ci się wykorzystanie testów e-learningowych przy prowadzeniu naboru na zajęcia pozalekcyjne?
- 5) Liczba pytań w testach wstępnych była:
- 6) Czas na rozwiązanie testów wstępnych był:
- 7) Pytania zadawane w testach wstępnych były: (trudne, łatwe)
- 8) Jak oceniasz wiedzę przekazywaną podczas zajęć pozalekcyjnych? Możesz wskazać kilka odpowiedzi. (nowa, ciekawa, przydatna, bezużyteczna)
- 9) Jak oceniasz przygotowanie merytoryczne osób prowadzących zajęcia pozalekcyjne?
- 10) Jak oceniasz sposób przekazywania wiedzy podczas zajęć pozalekcyjnych?
- 11) Czy otrzymałaś (-eś) dodatkowe materiały dydaktyczne związane z zajęciami, w których uczestniczyłaś (-eś) (podręcznik, skrypt, itp.)?
- 12) Czy w trakcie zajęć pozalekcyjnych prowadzący korzystał z dodatkowych materiałów dydaktycznych?
- 13) Jak oceniasz materiały dydaktyczne prezentowane na zajęciach? (przydatne, nieprzydatne)
- 14) Czy zajęcia pozalekcyjne przyczyniły się do podniesienia poziomu Twoich kompetencji z informatyki (angielskiego)?
- 15) Czy udział w zajęciach pozalekcyjnych zachęcił Cię do dalszej nauki i pogłębiania wiedzy?
- 16) Czy atmosfera panująca w grupie w trakcie zajęć pozalekcyjnych sprzyjała zdobywaniu przez uczestników wiedzy i umiejętności?
- 17) Jak oceniasz zaangażowanie nauczyciela w prowadzenie zajęć?
- 18) Czy nauczyciel prowadzący zajęcia był pomocny i chętnie odpowiadał na dodatkowe pytania i wyjaśniał niezrozumiałe zagadnienia?
- 19) Czy terminy oraz godziny zajęć pozalekcyjnych dostosowane są do Twoich możliwości czasowych?
- 20) Czy długość zajęć oraz częstotliwość i długość przerw umożliwiają efektywną pracę na zajęciach pozalekcyjnych?
- 21) Czy sala szkoleniowa wyposażona jest w niezbędny sprzęt i pomoce dydaktyczne?
- 22) Jak oceniasz pomysł wzbogacenia tradycyjnych zajęć (zajęcia stacjonarne) kursem e-learningowym?
- 23) Czy kurs e-learningowy jest atrakcyjną i wygodną formą przekazywania wiedzy?
- 24) Czy kurs e-learningowy ułatwia przyswajanie wiedzy?
- 25) Jak często korzystałaś (-eś) z kursu e-learningowego w celu utrwalenia wiedzy zdobytej podczas zajęć stacjonarnych?

- 26) Czy szata graficzna kursu e-learningowego podobała Ci się?
- 27) Obsługa kursu e-learningowego była (łatwa, trudna)
- 28) Czy występowały utrudnienia w korzystaniu z kursu e-learningowego spowodowane brakiem dostępu do komputera/Internetu?
- 29) Czy chciałabyś (chciałbyś) w przyszłości uczyć się z wykorzystaniem kursu e-learningowego?

Załącznik 3

Zestawienie pytań testu z języka angielskiego

Lp.	Id pytania	Pytanie	Możliwe odpowiedzi			
			A	B	C	D
1.	QTI_L_0	Are you Polish?	Yes, I am	No, I not	Yes, I'm	No, I am
2.	QTI_L_1	What's _____ name? I'm Peter.	her	you	your	his
3.	QTI_L_2	_____ cars are German.	That	These	This	Theirs
4.	QTI_L_3	What _____? They are students.	are they do	they do	they work	do they do
5.	QTI_L_4	Is this _____?	his parent's house	his parents house	his parents' house	his parent house
6.	QTI_L_5	You can't _____ photographs here. It's a military area.	do	make	take	shoot
7.	QTI_L_6	Where _____ last week?	went you	did you went	did you go	were you go
8.	QTI_L_7	Please, leave me _____. I don't want to see you.	alone	lonely	myself	single
9.	QTI_L_8	He _____ on Saturdays.	never works	works never	doesn't never work	doesn't never works
10.	QTI_L_9	When was this writer born? 1934.	On August 24th	At August 24th	In August 24th	In 24th August
11.	QTI_L_10	_____ help me? I'm lost.	Can you to	Do you can	You can	Can you
12.	QTI_L_11	I _____ my girlfriend yesterday. She was in Warsaw.	didn't saw	not saw	don't see	didn't see
13.	QTI_L_12	Could you _____ me two pounds? I don't have my wallet with me.	lent	lend	borrow	borrowed
14.	QTI_L_13	My friend Billy is interested _____ computer games. He is very good at them.	in	about	on	with

L.p.	Id pytanía	Pytaníe	Możliwe odpowiedzi			
			A	B	C	D
15.	QTI_L_14	Where's Monica? She's in the bathroom.....	She having a shower	She is having a shower	She has a shower	She have a shower
16.	QTI_L_15	How many apples do you eat a week? .. I don't like apples.	None	Any	A lot	Many
17.	QTI_L_16	What do on winter holidays?	you are going to	do you go to	are you going to	do you going to
18.	QTI_L_17	My father speaks English	very good	very goodly	very well	very welly
19.	QTI_L_18	finished your homework yet?	Are you	Did you	Have you	You have
20.	QTI_L_19	Last summer was the we've ever had. It was raining all the time.	worst	worse	baddest	worrest
21.	QTI_L_20	We walked the park.	through	across	over	under
22.	QTI_L_21	You pay to go into the zoo. It's free.	mustn't	don't have to	mustn't to	oughtn't to
23.	QTI_L_22	When my parents are out I always my baby sister.	look for	look forward	look at	look after
24.	QTI_L_23	It's a difficult exercise. I've it for three hours now.	been done	been doing	done	doing
25.	QTI_L_24	We aren't sure, but we go away this weekend.	will	might to	might	will to
26.	QTI_L_25	Many buildings in result of the earthquake.	ruined	collapsed	broke	failed
27.	QTI_L_26	Do you if I open the window? It's rather sticky in here.	mind	refuse	deny	offend
28.	QTI_L_27	That luxurious car of yours must have cost you a	currency	fortune	wealth	treasure
29.	QTI_L_28	Disposable nappies by a woman.	were invented	invented	was invented	are invented
30.	QTI_L_29	Here are your socks.	Put on them	Put them on	Put on they	Put them in
31.	QTI_L_30	I love vegetarian food. It's very healthy.	So I do	Neither do I	So am I	So do I
32.	QTI_L_31	He won't pass this exam. He isn't working	enough hard	hardly	enough hardly	hard enough
33.	QTI_L_32	Come down for lunch children. The table's been	lied	lain	lay	laid
34.	QTI_L_33	I'm sorry. I must have taken your pen by	error	mistake	fault	confusion
35.	QTI_L_34	I think I know this man. His face looks to me.	acquainted	familiar	alike	aware

L.p.	Id pytanía	Pytanie	Możliwe odpowiedzi			
			A	B	C	D
36.	QTI_L_35	When you go to the mountains, _____ in mind that weather can change anytime.	beer	bear	boar	beard
37.	QTI_L_36	If the shop is open, _____ some mineral water.	I buy	I'll buy	I'd buy	I bought
38.	QTI_L_37	In poor countries many families find it difficult to _____ ends meet.	do	make	cause	happen
39.	QTI_L_38	Frank got married after two months of going out with Christina. It was love at first _____.	degree	glance	sight	look
40.	QTI_L_39	We are sorry to inform you that your application has been _____.	turned down	turned out	turned away	turned up
41.	QTI_L_40	This house was _____ building.	a nice old stone	a stone old nice	a nice stone old	an old nice stone
42.	QTI_L_41	Don't go too fast. I can't keep _____ you.	on to	up to	on with	up with
43.	QTI_L_42	My father is not only the town mayor, he runs _____, too.	some business	a piece of business	a business	business
44.	QTI_L_43	When the unexpected guests arrived, the family _____ for a walk and there was nobody at home.	have already left	already left	had already left	were already leaving
45.	QTI_L_44	My wife _____ is a good driver.	,who is thirty,	who is thirty	, who is thirty	who is thirty,
46.	QTI_L_45	If I were a millionaire, I _____ travel around the world.	I'll	I can	I'd have	I'd
47.	QTI_L_46	If only people _____ keep sending me bills!	don't	wouldn't	weren't	shouldn't
48.	QTI_L_47	If the traffic to the airport hadn't been so big, we _____ the plane.	caught	had caught	would catch	would have caught
49.	QTI_L_48	What was the notice _____?	at that you were looking	you were looking at	you were looking at it	which you were looking
50.	QTI_L_49	The librarian asked us _____ so much noise.	not to make	don't make	not making	not make
51.	QTI_L_50	I just had to take the dog out _____ of the terrible weather.	even though	in spite	although	despite
52.	QTI_L_51	Last week Mark said 'I know how to repair this watch'. He said he _____ how to repair that watch.	knew	had known	would know	knows
53.	QTI_L_52	It was too cold _____ outside.	the guests eating	for the guests to eat	that the guests should eat	that the guests eat
54.	QTI_L_53	We weren't sure _____ or just walk in.	should knock	to knock	whether to knock	whether knock

L.p.	Id pytania	Pytanie	Możliwe odpowiedzi			
			A	B	C	D
55.	QTI_I_54	As I walked past, I saw Richard _____ his car.	in washing	wash	to wash	washing
56.	QTI_I_55	A lecture _____ in the hall at the moment.	is given	is being given	gives	is giving
57.	QTI_I_56	Don't _____ to wash these plastic plates. They are disposable.	disturb	burden	concern	bother
58.	QTI_I_57	All stories she says are beyond _____. I'm sure she's made them up.	sense	belief	truth	reality
59.	QTI_I_58	Our Finance Minister says that the Government should _____ on solving the budget deficit first.	attempt	focus	involve	engage
60.	QTI_I_59	His shaking hands _____ him away. So, we knew we'd caught the shoplifter.	looked	sold	told	gave

Załącznik 4

Zestawienie pytań testu z zajęć komputerowych ECDL

Lp.	Id pytania	Pytanie	Możliwe odpowiedzi				
			A	B	C	D	E
1.	QTL_I_0	Które z poniższych zdań dotyczących pamięci ROM jest prawdziwe	W pamięci ROM rezydują programy użytkowe	Zwartości pamięci ROM nie jest usuwana po wyłączeniu komputera	W pamięci ROM rezyduje system operacyjny		
2.	QTL_I_1	Które z poniższych zdań jest fałszywe?	RAM jest pamięcią operacyjną	RAM to pamięć przeznaczona tylko do odczytu	RAM to kabel łączący komputer z urządzeniem peryferyjnym	Zwartość RAM nie jest kasowana po wyłączeniu komputera	
3.	QTL_I_2	ROM jest:	pamięcią trwałą, zawierającą programy startowe umożliwiające uruchomienie komputera	pamięcią starego typu; w nowoczesnych komputerach została zastąpiona przez pamięć RAM	bardzo pojemną pamięcią zewnętrzną, wykorzystywaną do archiwizacji danych		
4.	QTL_I_3	Które z wymienionych urządzeń nie jest urządzeniem wyjściowym?	monitor, głośnik	skaner, drukarka	klawiatura, joystick	ploter, mysz	touchpad
5.	QTL_I_4	Które z wymienionych urządzeń jest urządzeniem zarówno wejściowym jak i wyjściowym?	drukarka	ploter	ekran dotykowy	mysz	
6.	QTL_I_5	Drukarka wymagająca kasety z tonerem to drukarka:	igłowa	termiczna	laserowa	atramentowa	
7.	QTL_I_6	Zasilacz awaryjny to:	UPS	USB	GUI	USB	

Lp.	Id pytania	Pytanie	Możliwe odpowiedzi				
			A	B	C	D	E
8.	QTI_L_7	RAM jest:	pamięcią do zapisu i odczytu	urządzeniem peryferyjnym systemu komputerowego	połączeniem bezprzewodowym	pamięcią tylko do zapisu	typem interfejsu
9.	QTI_L_8	Uniwersalne łącze szeregowo do którego można podłączyć dodatkowe urządzenia, to:	PCD	USB	IrDA	AGP	UPS
10.	QTI_L_9	Na płycie CD dane są przechowywane w postaci kombinacji powierzchni płaskich i rowków. To jest:	PRAWDA	FAŁSZ			
11.	QTI_L_10	Które z następujących czynników nie mają wpływu na wydajność komputera?	typ procesora	typ klawiatury, typ myszy	częstość zegara	czas reakcji monitora	wielkość pamięci RAM
12.	QTI_L_11	Niezbędnymi elementami zestawu komputerowego są:	jednostka centralna, drukarka, myszka	monitor, myszka, jednostka centralna, skaner	monitor, jednostka centralna, klawiatura, myszka	monitor, jednostka centralna, klawiatura	
13.	QTI_L_12	Który z wymienionych programów jest systemem operacyjnym?	Windows XP, Lotus 123	PowerPoint 2003, UNIX	LINUX, OS2	Windows Commander 5.1, Windows 3.1	Opera, Novell Netware
14.	QTI_L_13	Które z wymienionych nie jest oprogramowaniem użytkowym?	system operacyjny	edytor graficzny	sterownik myszy	oprogramowanie typu CAD, oprogramowanie typu DTP	symulator lotu, platforma e-learningowa
15.	QTI_L_14	Językami programowania nie są:	C++	NOVELL	JAVA	ASSEMBLER, CELERON	PROLOG, ABAKUS
16.	QTI_L_15	Co nie jest rozszerzeniem nazwy pliku graficznego?	gif	jpg	bmp	mid	
17.	QTI_L_16	„Wszelkie działania wspierające proces szkolenia, wykorzystujące technologie teleinformatyczne” – to jedna z definicji, która określa:	e-mentoring	e-learning	e-commerce		
18.	QTI_L_17	Program to opis algorytmu w konkretnym języku programowania. To jest:	PRAWDA	FAŁSZ			

Lp.	Id pytania	Pytanie	Możliwe odpowiedzi				
			A	B	C	D	E
19.	QTI_I_18	Który typ oprogramowania steruje wykorzystaniem zasobów komputera?	system operacyjny	oprogramowanie użytkowe	przegładarka	oprogramowanie antywirusowe	
20.	QTI_I_19	Oto nazwy usług internetowych połączone z pewnymi opisami. Telnet – Zdalna praca przy komputerze. FTP – Zdalna praca przy komputerze. FTP – Grupy dyskusyjne. e-mail – Poczta elektroniczna. Usenet – Transfer danych. WWW – Dostęp do stron HTML. Wybierz cyfrę odpowiadającą liczbie poprawnych zestawień.	Telnet – Zdalna praca przy komputerze	FTP – Grupy dyskusyjne	e-mail – Poczta elektroniczna	Usenet – Transfer danych	WWW – Dostęp do stron HTML
21.	QTI_I_20	W jakich jednostkach określa się szybkość transmisji w połączeniu z Internetem?	kBps (kB/s)	kbps (kb/s)	MHz	m/s	
22.	QTI_I_21	Transmisję w zakresie podczerwnieni zapewnia:	LAN	IrDa	1394 (FireWire)	ADSL	
23.	QTI_I_22	Dostęp do sieci lokalnej umożliwia:	Graficzny Interfejs Użytkownika	napęd COMBO	karta Ethernet		
24.	QTI_I_23	Serwer to:	program świadczący usługi na rzecz innych programów	komputer świadczący usługi na rzecz innych komputerów	obie powyższe odpowiedzi są poprawne		
25.	QTI_I_24	Które z następujących zdań jest prawdziwe?	Internet jest siecią łączącą wiele sieci komputerowych na całym świecie	Internet jest prywatną siecią przedsiębiorstwa	Główny serwer internetowy jest ultraszybkim superkomputerem	Internet jest bardzo wydajnym sieciowym systemem operacyjnym	
26.	QTI_I_25	Szerokopasmowy dostęp do Internetu to usługa polegająca na połączeniu z Internetem za pomocą odpowiednio szybkiego łącza. Który kierunek transmisji powinna standardowo cechować większa szybkość:	od odbiorcy do Internetu	w kierunku odbiorcy			

Lp.	Id pytania	Pytanie	Możliwe odpowiedzi				
			A	B	C	D	E
27.	QTL_I_26	Intranet jest:	siecią typu WAN	siecią zorganizowaną dla potrzeb przedsiębiorstwa	sieciowym systemem operacyjnym		
28.	QTL_I_27	Do problemów związanych z funkcjonowaniem społeczeństwa informacyjnego należą:	wzrost przestępczości komputerowej	nieograniczony dostęp do poufnych danych	Możliwość korzystania z nieprawdziwych lub nie sprawdzonych informacji (np. w sieciowych encyklopediach)	atomizacja i dezintegracja związane z rozwojem telepracy	
29.	QTL_I_28	Przy wykonywaniu telepracy wadą jest:	mniejша możliwość osobistych kontaktów ze współpracownikami	nienormowany czas pracy	brak przerwy śniadaniowej		
30.	QTL_I_29	Jaki typ komputera jest używany do obsługi wielkich baz danych?	palmtop (PDA)	desktop	notebook	mainframe	netbook
31.	QTL_I_30	Kilobajt to:	1024 bajty	1000 bajtów	1024 bity	10 bajtów, 8 bajtów	8 bitów, 1000 bitów
32.	QTL_I_31	Wskaż prawidłową odpowiedź.	Bit jest najmniejszą fizyczną jednostką informacji	Mianem „bit” określa się pojedynczą cyfrę binarną	Obie powyższe odpowiedzi są poprawne	Żadna z powyższych odpowiedzi nie jest poprawna	
33.	QTL_I_32	Gigabajt to jednostka równa:	1024 bitom	1024 bajtom	1024 kilobajtom		
34.	QTL_I_33	Oprogramowanie typu open source to:	Oprogramowanie bezpłatne, o dostępnym kodzie źródłowym	Oprogramowanie typu Public Domain	inaczej oprogramowanie typu adware	Oprogramowanie bezpłatne po spełnieniu pewnych warunków; w przeciwnym wypadku za oprogramowanie należy zapłacić	

Lp.	Id pytania	Pytanie	Możliwe odpowiedzi				
			A	B	C	D	E
35.	QTI_I_34	Jak nazywa się prawo do korzystania z oprogramowania?	licencja	patent	prawo autorskie	autoryzacja	
36.	QTI_I_35	Oprogramowanie dostępne za darmo, bez żadnych opłat licencyjnych to:	shareware	freeware	Oprogramowanie licencjonowane	Oprogramowanie nie autoryzowane	
37.	QTI_I_36	Które z poniższych stwierdzeń na temat komputerowego stanowiska pracy i sprzętu są prawdziwe?	Ustawienie monitora powinno być takie, aby patrzeć nań z głową lekko pochyloną	Monitor powinien być przesunięty do przedniej krawędzi biurka	Bardzo ważne jest oświetlenie	Odległość między ekranem a oczami powinna wynosić 60–80 cm	Rodzaj klawiatury i typ myszy nie wpływają na stan zdrowia
38.	QTI_I_37	Która metoda postępowania jest niewłaściwa?	regularne sporządzanie kopii zapasowej danych i stosowanie oprogramowania antywirusowego	regularne zmienianie haseł	wymaganie stosowania trudnych haseł	stosowanie liberalnych metod dostępu do danych	
39.	QTI_I_38	Celem używania haseł w systemach komputerowych jest:	ochrona oprogramowania przed wirusami komputerowymi	ochrona komputerów i oprogramowania przed nieupoważnionym dostępem	ochrona oprogramowania przed przypadkowym usunięciem		
40.	QTI_I_39	Która z poniższych czynności zapewnia właściwą ochronę antywirusową?	regularne skanowanie wszystkich plików i uaktualnianie programu antywirusowego	stosowanie haseł zapobiegających otwieraniu plików przez osoby nieuprawnione	Przeinstalowywanie systemu przynajmniej co tydzień		
41.	QTI_I_40	Które stwierdzenie jest prawdziwe?	Kompresję danych stosuje się wyłącznie do tworzenia plików archiwalnych	Kompresja danych polega na zmniejszeniu ich objętości	Kompresja danych objęte są wyłącznie załączniki w poczcie elektronicznej		

L.p.	Id pytania	Pytanie	Możliwe odpowiedzi				
			A	B	C	D	E
42.	QTI_I_41	Usunięcie pliku z Kosza oznacza, że został on:	całkowicie i nieodwracalnie usunięty z pamięci dyskowej komputera	informacja o pliku została usunięta z tablicy alokacji plików (FAT)	plik otrzymał nowe rozszerzenie .mtp		
43.	QTI_I_42	Folder może zawierać:	pliki	foldery	ścieżki dostępu		
44.	QTI_I_43	Polecenie usunięcia pliku:	powoduje przeniesienie pliku do folderu Kosz	usuwa plik nieodwracalnie	zmienia rozszerzenie w nazwie pliku	może być odwołane, jeżeli plik pozostaje w Koszu	
45.	QTI_I_44	Znak „+” w kwadracie obok nazwy folderu pokazanego na drzewie folderów oznacza, że:	w folderze można umieścić dodatkowe pliki	kliknięcie w ten znak zwiększy pojemność folderu	wszystkie pliki w tym folderze nie mają błędów		
46.	QTI_I_45	Folder Pulpit jest:	najwyższy w hierarchii folderów w drzewie folderów komputera	umieszczony na dysku systemowym (zazwyczaj C:)	dostępny dla użytkownika na ogólnych zasadach	zapisany w specjalnej pamięci ROM komputera	
47.	QTI_I_46	Kończąc pracę z programem użytkowym należy:	odczekać aż komputer otworzy folder docelowy niezbędny do zapisania treści pliku	sprawdzić poprawność pamięci ROM programów użytkowych	zamknąć folder, w którym znajduje się program użytkowy	zależnie od sytuacji wydać polecenie Plik/Zapisz lub Plik/Zapisz jako	
48.	QTI_I_47	Menu lokalne otrzymujemy:	wybierając opcję Menu lokalne	klikając pojedynczo prawym przyciskiem myszki	żadna z powyższych odpowiedzi nie jest poprawna		
49.	QTI_I_48	Po wydaniu polecenia Kopia – wszystkie zaznaczone pliki:	zostaną przeniesione do folderu Kopia systemowego plików	zostaną przeniesione do folderu Kosz	zostaną skopiowane do Schowka	żadna z powyższych odpowiedzi nie jest poprawna	

L.p.	Id pytania	Pytanie	Możliwe odpowiedzi				
			A	B	C	D	E
50.	QTL_I_49	Lista plików widoczna w oknie aktywnego folderu może być w prosty sposób uporządkowana według:	nazwy	rozmiarów	typu		
51.	QTL_I_50	Notatnik, to:	folder systemowy	edytor prostych tekstów	program do nagrywania i odtwarzania mowy	edytor plików .rtf	
52.	QTL_I_51	Drukowanie do pliku jest możliwe:	tylko w przypadku, gdy do komputera dołączona jest drukarka atramentowa lub laserowa	w przypadku, gdy do komputera nie jest dołączona żadna drukarka, ale zainstalowany jest co najmniej jeden sterownik drukarki	w przypadku, gdy do komputera nie jest dołączona żadna drukarka, nawet przy braku sterownika		
53.	QTL_I_52	System folderów pozwala na:	Uporządkowanie informacji na dysku; programów, zestawów danych używanych przez programy oraz dokumentów utworzonych przez użytkownika	unikanie konfliktu nazw (np. pliki o tej samej nazwie mogą rezydować w różnych folderach)	obie powyższe odpowiedzi są poprawne		
54.	QTL_I_53	W programie Word akapit jest fragmentem tekstu zawierającym co najmniej:	jeden znak	jeden wyraz	jeden wiersz	żadna z powyższych odpowiedzi nie jest poprawna	
55.	QTL_I_54	W programie Word aby zmienić typografię akapitu (sposób wyrównania, wcięcie, położenie punktów tabulacji):	należy koniecznie zaznaczyć cały akapit („na czarno”, jako blok tekstu)	nie trzeba zaznaczać całego akapitu, ale koniecznie zaznaczyć dowolny jego fragment	nie trzeba zaznaczać nawet fragmentu, wystarczy ustawić kursor w obrębie akapitu		

L.p.	Id pytania	Pytanie	Możliwe odpowiedzi				
			A	B	C	D	E
56.	QTI_I_55	W programie Word miarą stopnia pisma (wysokości znaków) jest punkt (pt). Czy 1pt to więcej niż 1mm?	tak	nie			
57.	QTI_I_56	Czy edytor MS Word (począwszy od wersji 2000) pozwala na zaznaczenie („na czarno”) jednocześnie kilku bloków tekstu	tak	nie			
58.	QTI_I_57	Czy w programie Word można wyłączyć dzielenie wyrazów na sylaby w wybranych akapitach	tak	nie	tak, ale pod pewnymi warunkami (nie w każdym akapicie jest to możliwe)		
59.	QTI_I_58	W programie Word twarda spacja ma następujące cechy:	zapewnia stały odstęp między znakami rozdzielonymi taką spacją bez względu na sposób wyrównywania akapitu	zapewnia, że wyrazy rozdzielone taką spacją pozostaną w tym samym wierszu	zapewnia stały odstęp między znakami rozdzielonymi taką spacją tylko w przypadku justowania		
60.	QTI_I_59	Założmy, że w programie Word została uruchomiona funkcja sprawdzania pisowni, a tekst zawiera dwa następujące zdania: 1. Pojechałem nad morze. 2. Mieszkam w nie wielkim domku. Program wykryje błędy ortograficzne:	tylko w pierwszym zdaniu	tylko w drugim zdaniu	w obu zdaniach	w ogóle nie wykryje błędów	
61.	QTI_I_60	W programie Word pole nagłówka znajduje się:	nad marginesem górnym	w obrębie marginesu górnego	pod marginesem górnym		
62.	QTI_I_61	W programie Word dane do korespondencji seryjnej mogą rezydować w dokumencie innym niż dokument edytora. To jest:	PRAWDA	FAŁSZ			

Lp.	Id pytania	Pytanie	Możliwe odpowiedzi				
			A	B	C	D	E
63.	QTI_I_62	W programie Word tekst w komórce tabeli można wyrównać:	na 3 sposoby	na 6 sposobów	na 9 sposobów	na 12 sposobów	
64.	QTI_I_63	W programie Word w tym samym wierszu mają wystąpić frazy: „Jan Kowalski” – wyrównane do lewej oraz bieżąca data – wyrównane do prawej. Zalecaną i efektywną metodą w takim przypadku jest	zaznaczenie frazy „Jan Kowalski” i włączenie wyrównywania akapitu do lewej, a następnie zaznaczenie daty i włączenie wyrównywania akapitu do prawej	użycie między frazą „Jan Kowalski” a datą sekwencji zwykłych spacji	użycie między frazą „Jan Kowalski” a datą sekwencji twarдых spacji	Zastosowanie mechanizmu tabulacji	
65.	QTI_I_64	W programie Word jeśli pierwszy wiersz akapitu ma mieć głębsze wcięcie niż pozostałe wiersze, najlepszą metodą do osiągnięcia tego celu jest:	użycie przed pierwszym znakiem pierwszego wiersza odpowiedniej liczby spacji	zastosowanie mechanizmu tabulacji	zastosowanie funkcji „wcięcie pierwszego wiersza”		
66.	QTI_I_65	Podstawowe, standardowe funkcje programu Excel, to: (wskaż wszystkie poprawne odpowiedzi)	wykonywanie obliczeń	tworzenie wykresów	praca z prostymi bazami danych	edycja obszernych tekstów	
67.	QTI_I_66	Standardowy plik programu Excel składa się z:	tabel przygotowanych przez użytkownika	zbioru formuł obliczeniowych zaprojektowanych przez użytkownika	tekstów wpisanych do tabel utworzonych przez użytkownika	trzech arkuszy	
68.	QTI_I_67	Standardowa organizacja arkusza programu Excel, to:	zestaw pól tekstowych	tabele utworzone przez użytkownika	ponumerowane strony tekstu	tabela	
69.	QTI_I_68	W programie Excel rozmiar arkusza	mogą być deklarowane przez użytkownika	mogą być automatycznie dopasowywane do obszaru arkusz zajętego przez obliczenia	wynoszą 256 kolumn x 32767 wierszy		

Lp.	Id pytania	Pytanie	Możliwe odpowiedzi				
			A	B	C	D	E
70.	QTL_I_69	W programie Excel format „Ogólny”:	jest formatem wstępnie przypisanym nieużywany w komórce arkusza	może być przypisany przez użytkownika dowolnej komórce arkusza	wyrównuje tekst „do lewej”	wyrównuje liczby „do prawej”	
71.	QTL_I_70	Znak oddzielający w Excelu część dziesiętną liczby, to:	kropka	średnik	przecinek	spacja	Gwiazdka
72.	QTL_I_71	Obliczenia są wykonywane w Excel'u	z dokładnością zadeklarowaną przez użytkownika	z dokładnością taką, jak w przenośnym kalkulatorze	z dokładnością automatycznie dobranej do charakteru obliczeń	z dokładnością zawsze największą (15 cyfr znaczących)	
73.	QTL_I_72	Zakres liczb w Excel'u	może być deklarowany przez użytkownika	zależy od rozmiarów komórek	wzrasta z czasem	wynosi, w przybliżeniu, (-E308, +E308)	
74.	QTL_I_73	W programie Excel wartość liczbową tekstu zapisanego w komórce jest równa:	sumie kodów znaków wchodzących w skład tekstu z wyłączeniem spacji	„0” (zero)	największej liczbie spośród kodów znaków wchodzących w skład tekstu	przypadkowej, nie kontrolowanej liczbie	
75.	QTL_I_74	W programie Excel standardowe autosomowanie dotyczy zawartości komórek znajdujących się powyżej komórki aktywnej i obejmuje:	zawsze wszystkie takie komórki, aż do pierwszego wiersza włącznie	jest przerywane po wykryciu komórki z tekstem	jest przerywane po wykryciu komórki z formułą	jest przerywane po wykryciu pustej komórki	
76.	QTL_I_75	W programie Excel formuła, traktowana jako ciąg znaków, ...	zawsze zaczyna się od znaku „=”	znak „=” na początku formuły dodawany jest automatycznie przez program Excel	znak „=” na początku formuły umieszcza użytkownik, który ją tworzy	występowanie znaku „=” na początku formuły jest nieistotne	
77.	QTL_I_76	Funkcja „ODEJMOWANIE”	jest dostępna w Excelu	nie ma takiej funkcji w Excelu			

Lp.	Id pytania	Pytanie	Możliwe odpowiedzi				
			A	B	C	D	E
78.	QTL_I_77	W programie Excel w typowej formule mogą występować:	liczby	znaki działań matematycznych	wywołania funkcji wbudowanych	komentarze	spacje
79.	QTL_I_78	W programie Excel ciąg znaków „#” pojawiający się wewnątrz komórki oznacza, że:	zawartość komórki jest nieokreślona	formuła znajdująca się w komórce daje błędny wynik	komórka jest za mała, aby prawidłowo pokazać jej zawartość		
80.	QTL_I_79	W Excelu, w zwykły sposób, kopiować można:	znaki	teksty	liczby	formuły	obramowania
81.	QTL_I_80	W programie Access do edycji danych w bazie można użyć:	tabeli, formularza lub raportu	tabeli lub formularza	kwerendy, formularza lub raportu	tabeli, kwerendy lub raportu	
82.	QTL_I_81	W programie Access ciąg znaków składający się z 3 cyfr (np. 123) może zostać wpisany przez użytkownika do pola typu:	liczba	tekst	autonumerowanie	nota	
83.	QTL_I_82	W programie Access ustawienie klucza podstawowego w tabeli następuje:	tylko w widoku danych	albo w widoku projektu albo w widoku danych	tylko w momencie tworzenia tabeli		
84.	QTL_I_83	W programie Access operacja sortowania danych w tabeli polega na:	przetawieniu danych jedynie w wybranym polu	przetawieniu danych jedynie w polu z dołączonym kluczem podstawowym	przetawieniu całych rekordów	zmianie kolejności pól	
85.	QTL_I_84	W programie Access efektem indeksowania pól w tabeli jest:	wolniejsze wyszukiwanie danych i szybsza edycja danych	szybsze wyszukiwanie danych i wolniejsza edycja danych	szybsze wyszukiwanie danych i szybsza edycja danych	wolniejsze wyszukiwanie danych i wolniejsza edycja danych	
86.	QTL_I_85	W programie Access istnieją następujące typy relacji:	jeden do zera	jeden do jednego	jeden do wielu		
87.	QTL_I_86	W programie Access przyciski nawigacyjne znajdujące się w dolnej części formularza umożliwiają:	przejdzie do ostatniego rekordu	przejdzie do pierwszego rekordu	przejdzie do poprzedniego rekordu	przejdzie do nowego rekordu	

L.p.	Id pytania	Pytanie	Możliwe odpowiedzi				
			A	B	C	D	E
88.	QTL_I_87	W programie Access przyciski nawigacyjne znajdujące się w dolnej części raportu umożliwiają:	przejsię do ostatniego rekordu	przejsię do pierwszego rekordu	przejsię do ostatniej strony	przejsię do pierwszej strony	
89.	QTL_I_88	W programie Access raport może wyświetlać dane:	znajdujące się w jednej tabeli	znajdujące się w dwóch tabelach	znajdujące się w wielu tabelach	nie znajdujące się w żadnej tabeli	
90.	QTL_I_89	W programie Access operacja filtrowania danych jest dostępna w:	tabeli	kwerendzie	formularzu	raporcie	
91.	QTL_I_90	W programie Access w jednej bazie danych nie mogą znajdować się:	dwie tabele o tej samej nazwie	tabela i formularz o tej samej nazwie	tabela i kwerenda o tej samej nazwie	tabela i raport o tej samej nazwie	
92.	QTL_I_91	W programie Access sekcja o nazwie „Szczegóły” (prezentująca dane) występuje w projekcie:	tabeli	kwerendy	formularza	raportu	
93.	QTL_I_92	Czy w programie PowerPoint można sprawdzić pisownię w tekstach umieszczonych na slajdach?	tak, ale tylko w polach tekstowych	tak, nie tylko w polach tekstowych, ale również np. w tabelach i na schematach	nie istnieje możliwość sprawdzania pisowni		
94.	QTL_I_93	Czy w programie PowerPoint można wyświetlić więcej niż jedną parę prowadnic	tak	nie			
95.	QTL_I_94	W programie PowerPoint w trybie wydruku materiałów informacyjnych można wydrukować maksymalnie:	6 slajdów	9 slajdów	12 slajdów		
96.	QTL_I_95	W programie PowerPoint slajdy ukryte są widoczne:	tylko w widoku normalnym	w widoku normalnym i widoku sortowania slajdów	nie są widoczne w żadnym trybie wyświetlania		
97.	QTL_I_96	W programie PowerPoint tekst w komórce tabeli można wyrównać:	na 3 sposoby	na 6 sposobów	na 9 sposobów	na 12 sposobów	
98.	QTL_I_97	Czy PowerPoint pozwala na wstawienie równania Microsoft Equation?	tak	nie			

Lp.	Id pytania	Pytanie	Możliwe odpowiedzi				
			A	B	C	D	E
99.	QTI_L_98	Założmy, że w programie PowerPoint na tle autokształtu występuje tekst. Czy istnieje możliwość obrotu autokształtu tak, aby pozycja tekstu nie uległa zmianie?	tak, jeśli tylko pole tekstowe zawierające tekst nie jest zintegrowane lub zgrupowane z autokształtem	nie, pole tekstowe występujące na tle autokształtu jest z nim zawsze zgrupowane bądź zintegrowane, wobec tego polecenie obrotu dotyczy całości			
100.	QTI_L_99	W programie PowerPoint nakładające się na siebie (częściowo lub całkowicie) obiekty graficzne mogą być następnie porządkowane w dowolnej kolejności, np. przesuwane na wierzch lub na spód. Czy to samo dotyczy pól tekstowych (zakładamy, że pytanie dotyczy wersji MS Office 2003 lub wyższej)?	nie	tak	tak, ale jedynie tych pól tekstowych, które zawierają więcej niż jeden wiersz tekstu		
101.	QTI_L_100	W programie PowerPoint do autokształtów można dodawać efekt cienia ustalając jego rodzaj. Można następnie zmieniać:	tylko głębokość (kierunek) cienia	głębokość (kierunek) i kolor cienia			
102.	QTI_L_101	W programie PowerPoint kierunków oświetlenia obiektu 3-W jest do wyboru:	2	3	4	6	8
103.	QTI_L_102	W programie PowerPoint pola tekstowe mogą być umieszczone na slajdach automatycznie (jako konsekwencja wyboru odpowiedniego schematu slajdu) lub ręcznie. Które z następujących zdań dotyczących pól tekstowych jest prawdziwe?	Nie ma żadnej różnicy między polem tekstowym wstawionym automatycznie i ręcznie	Różnica polega na tym, że zawartość pola tekstowego wstawionego ręcznie nie jest wyświetlana na pasku konspektu	Różnica polega na tym, że pole tekstowe wstawione ręcznie pozwala na większe możliwości formatowania tekstu	Różnica polega na tym, że pole tekstowe wstawione automatycznie pozwala na większe możliwości formatowania tekstu	Nie można umieścić ręcznie pola tekstowego na slajdzie zawierającym pole tekstowe wstawione automatycznie

L.p.	Id pytania	Pytanie	Możliwe odpowiedzi				
			A	B	C	D	E
104.	QTI_103	W programie PowerPoint można stosować następujące efekty multimedialne wzbogacające jakość prezentacji:	animacje slajdów	efekty przejścia slajdów	wprowadzanie do slajdów filmów wyświetlanych podczas przegłądania prezentacji	wprowadzanie dźwięków towarzyszących efektom multimedialnym	automatyczne dopasowywanie kontrastu i nasycenia kolorów
105.	QTI_104	Standardowa animacja slajdów programie PowerPoint umożliwia:	wprowadzenie drgającego ruchu prezentowanych slajdów	wprowadzanie kolejnych elementów slajdów jako ruchomych obiektów umieszczanych w docelowym miejscu, na slajdzie	uzupełnianie efektu animacji wybranym dźwiękiem		
106.	QTI_105	Efekty przejścia slajdów w programie PowerPoint umożliwiają:	rozpoczęcie tworzenia notatek prelegenta	stopniowe przekształcenie wybranego slajdu w następny według wskazanego sposobu	automatyczne pokazywanie kolejnych slajdów prezentacji po wskazanym czasie	uzupełnianie efektu przejścia wybranym dźwiękiem	
107.	QTI_106	W programie PowerPoint w prezentacji pokazywanej na ekranie monitora komputerowego wskazane jest zastosowanie w slajdach:	intensywnych kolorów tła i wypełnienia	jasnych, pastelowych kolorów napisów	Żadnego z powyższych wyborów		
108.	QTI_107	W programie PowerPoint w prezentacji rzutowanej na ekran wskazane jest zastosowanie w slajdach:	intensywnych kolorów napisów	jasnych, pastelowych kolorów tła i wypełnienia	jasnych, pastelowych kolorów napisów	intensywnych kolorów tła i wypełnienia	
109.	QTI_108	Internet jest przykładem sieci typu:	MAN	LAN	WAN		
110.	QTI_109	Wskaż programy obsługi poczty:	MS Outlook Express	Eksploator Windows	MS Access	Mozilla Thunderbird	
111.	QTI_110	Wskaż przeglądarki internetowe:	MS Outlook Express	MS Internet Explorer	Mozilla Thunderbird	Mozilla Firefox	

Lp.	Id pytania	Pytanie	Możliwe odpowiedzi				
			A	B	C	D	E
112.	QTL_111	Która z podanych usług sieciowych umożliwia (standardowo) transfer plików w sieci?	FTP	Telnet	Instant Messenger	Ping	
113.	QTL_112	Skrót NASK, to:	Narodowa Agencja Sieci Komputerowych	Niezależna Agencja Sieci Komputerowych	Naukowa Agencja Sieci Komputerowych	Naukowa i Akademicka Sieć Komputerowa	
114.	QTL_113	Wskaż prawdziwe zdania dotyczące nagłówka listu elektronicznego (dot. MS Outlook Express).	Pole To – zawiera adres (ew. adresy) odbiorcy	Pole Cc – zawiera listę ukrytych adresatów do których przesyłamy kopię listu	Pole From – zawiera adres zwrotny nadawcy	Pole Date – zawiera czas systemowy	
115.	QTL_114	Założmy, że mamy w swoim komputerze folder WAŻNE DOKUMENTY zawierający 150 dokumentów tekstowych i chcemy przesłać te dokumenty pocztą elektroniczną (MS Outlook Express 6). Najlepiej zrobić to w sposób następujący:	Do listu należy dołączyć 150 załączników	Do listu należy dołączyć folder WAŻNE DOKUMENTY	Do listu należy dołączyć plik będący kompresją folderu WAŻNE DOKUMENTY	Do listu należy dołączyć dokument (typu Word) będący skanowaniem 150 dokumentów	
116.	QTL_115	Usługą internetową nie jest:	WWW	e-mail	FTP	Telnet, Usenet	Gopher, HTML
117.	QTL_116	Przykładem protokołu sieciowego jest:	TCP/IP	ethernet	bluetooth	ISDN	
118.	QTL_117	Protokół komunikacyjny jest zbiorem reguł obowiązujących podczas wymiany danych. To jest:	PRAWDA	FAŁSZ			
119.	QTL_118	Dostęp do sieci Internet umożliwia:	Graficzny Interfejs Użytkownika	napęd COMBO	modem	port równoległy	
120.	QTL_119	Hotspot to:	typ modemu do transmisji satelitarnej	publiczny punkt dostępu do Internetu za pomocą sieci bezprzewodowej	Technologia bezprzewodowej komunikacji krótkiego zasięgu pomiędzy różnymi urządzeniami elektronicznymi korzystającą z fal radiowych w paśmie ISM 2,4 GHz		

Lp.	Id pytania	Pytanie	Możliwe odpowiedzi				
			A	B	C	D	E
121.	QTI_L_120	Sieć typu WAN to sieć:	lokalna	rozproszona	rozległa	województwa	
122.	QTI_L_121	Adres sieciowy 148.81.238.212 to:	adres poczty elektronicznej	adres biznesowy	adres domenowy	adres IP	
123.	QTI_L_122	Łączy stale zapewnia dostęp do Internetu poprzez:	modem i komutowaną sieć telekomunikacyjną	telefonię komórkową	łączy satelitarne	wykupione lub dzierżawione łącze telekomunikacyjne	
124.	QTI_L_123	Telnet to:	usługa zapewniająca zdalny dostęp do serwera	usługa zapewniająca wydajną komunikację z użytkownikami sieci	usługa zapewniająca dostęp do grup dyskusyjnych		
125.	QTI_L_124	Dany jest adres poczty elektronicznej: obs10@imm.org.pl. Jakim składnikiem adresu jest „obs10”?	domeną	poddomeną	kontem użytkownika	serwerem	
126.	QTI_L_125	Co to jest lista dystrybucyjna?	lista wiadomości przesłanych do innych użytkowników	lista wiadomości w folderze odebranych plików	zbiór adresów, pod które rozsyłana jest korespondencja elektroniczna nadsyłana na adres listy	lista wiadomości z załącznikami	
127.	QTI_L_126	Serwisy WWW komunikują się za pomocą protokołu:	NetBEUI	SMTP	PPP	HTTP	
128.	QTI_L_127	Wyszukiwarka sieciowa to:	program wykrywający podłączenie komputera do sieci komputerowej	program wykrywający obecność użytkowników w sieci	program wyszukujący zasoby sieciowe na podstawie podanych słów kluczowych		
129.	QTI_L_128	URL dokumentu to:	adres sieciowy dokumentu	podatność dokumentu na wirusy	właściwości sieciowe strony WWW	uniwersalne cechy sieciowe, posiadane przez dokument wystawiony w sieci	

Załącznik 5

Zestawienie pytań testu z przedsiębiorczości

L.p.	Id pytania	Pytanie	Możliwe odpowiedzi			
			A	B	C	D
1.	QTI_I_0	Czynniki określające cenę na rynku to:	koszty i jakość	zapotrzebowanie i dochody	popyt i podaż	producenci i sprzedawcy
2.	QTI_I_1	W księgarni tuż obok Twojego domu możesz kupić komplet podręczników do przedsiębiorczości za 50 zł. Z informacji zamieszczonej na stronie internetowej innej księgarni, jaka działa w Twojej miejscowości wiesz, że ten sam komplet możesz kupić także w innych miejscach. Który z poniższych zakupów będzie najbardziej opłacalny?	zakup za 45 zł w innej księgarni w Twojej miejscowości, bilet autobusowy kosztuje 1 zł w jedną stronę, można tam także dojść w 1 godzinę pieszo	zakup za 40 zł w księgarni w sąsiedniej miejscowości oddalonej o pół godziny jazdy pociągiem, bilet PKP kosztuje 4 zł w jedną stronę	zakup w księgarni obok domu za 50 zł, bo nie muszę nigdzie jeździć	zakup w księgarni internetowej z dostawą do domu za 45 zł wraz z kosztami przesyłki, czas dostawy 2 dni robocze, płatność przy odbiorze
3.	QTI_I_2	Bułka i masło to tzw. dobra:	wyższego rzędu	komplementarne	substytucyjne	niższego rzędu
4.	QTI_I_3	Długoterminowy kredyt, którego zabezpieczeniem jest nieruchomością to kredyt:	w rachunku bieżącym	konsumpcyjny	konsumencki	hipoteczny
5.	QTI_I_4	Kodeks spółek handlowych reguluje funkcjonowanie:	przedsiębiorstw handlowych	spółek cywilnych	spółek z ograniczoną odpowiedzialnością	sądów handlowych polubownych
6.	QTI_I_5	Które z powieżeń kojarzy Ci się z przedsiębiorczością:	Kto pod kim dółki kopie, ten sam w nie wpada	Lepszy wróbel w garści niż gołąb na dachu	Kto rano wstaje, temu Pan Bóg daje	Gdzie kucharek sześć, tam nie ma co jeść
7.	QTI_I_6	Przy ograniczonych zasobach, w pierwszej kolejności zaspokajane będą potrzeby:	wyżywienia	zabezpieczenia przed chorobą	przyjaźni lub miłości	rozwojania zainteresowań
8.	QTI_I_7	Wyobraź sobie, że pracownik zwolniony przez pracodawcę dostaje od niego ustawową odpłatwę w wysokości 50 tys. zł. Przedsiębiorczym sposobem wykorzystania tej kwoty jest:	zakup wycieczki dookoła świata	rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej	remont mieszkania	opłacenie prawnika i żądanie wyższego odszkodowania w sądzie

L.p.	Id pytania	Pytanie	Możliwe odpowiedzi			
			A	B	C	D
9.	QTI_I_8	Ryzyko w działalności gospodarczej wynika z:	braku wiedzy	konkurencji innych przedsiębiorstw	braku możliwości przewidzenia rozwoju przyszłej sytuacji na rynku	nieprzewidywalności pracowników
10.	QTI_I_9	Numer NIP nadaje przedsiębiorstwu:	urząd statystyczny	urząd miasta lub gminy	Zakład Ubezpieczeń Społecznych	urząd skarbowy
11.	QTI_I_10	Jeżeli ceny większości towarów wzrosną, to powiemy, że mamy do czynienia z problemem:	bezrobocia	inflacji	oszczędności	deficytu budżetowego
12.	QTI_I_11	W bilansie przedsiębiorstwa znajdziemy informację o:	aktywach i pasywach	przychodach i kosztach	odsetkach od kredytów i pożyczek	wielkości zatrudnienia
13.	QTI_I_12	Której z poniższych czynności nie można dokonać za pomocą polskiego złotego jako pieniądza?	podać cenę dowolnego produktu w polskich złotych	oszczędzać	splacić kredyt zaciągnięty w złotych	zapłacić w polskich złotych firmie z Chin, która przysłała nam towar
14.	QTI_I_13	Podczas rozmowy kwalifikacyjnej należy:	często zadawać pytania	uniknąć prezentowania własnego zdania	nie podawać niesprawdzonych informacji	zgodzać się ze zdaniem pracodawcy
15.	QTI_I_14	Zdolność kredytowa oznacza:	zdolność do spłaty tylko zaciągniętego kredytu	zdolność do spłaty natychmiastowej otrzymanego kredytu	zdolność do spłaty zaciągniętego kredytu wraz z odsetkami	zdolność do spłaty jedynie odsetek od kredytu
16.	QTI_I_15	Jeżeli zakładasz lokatę bankową na rok z oprocentowaniem 10%, to uwzględniając 19% podatku od odsetek, jakie musisz zapłacić, 1000 złotych lokaty przyniesie Ci po roku:	100 zł odsetek	81 zł odsetek	29 zł odsetek	19 zł odsetek
17.	QTI_I_16	Pojęcie „niewidzialnej ręki rynku” wprowadził:	Św. Tomasz z Akwinu	Adam Smith	Milton Friedman	John Maynard Keynes
18.	QTI_I_17	Która z poniższych cech nie powinna charakteryzować przedsiębiorcy:	unikanie ryzyka	zdolność przewidywania	intuicja	asertywność
19.	QTI_I_18	Maszyny i urządzenia w przedsiębiorstwie są zasobem:	rzeczowym	niematerialnym	finansowym	intelektualnym
20.	QTI_I_19	Dokument, w którym ubezpieczyciel potwierdza zawarcie umowy ubezpieczenia to:	akcja	polisa	warrant	weksel

L.p.	Id pytania	Pytanie	Możliwe odpowiedzi			
			A	B	C	D
21.	QTI_L_20	Warunkiem możliwości skorzystania z prawa gwarancji przez konsumenta jest:	posiadanie dowodu zakupu towaru	kulturalne zachowanie w sklepie	informacja o dokładnej dacie i czasie zakupu	wyciąg bankowy potwierdzający zakup
22.	QTI_L_21	Jeżeli cena towaru na rynku będzie rosła, to które z poniższych stwierdzeń jest prawdziwe:	produkcenci będą chcieli sprzedać coraz więcej towarów, bo będzie im się to coraz bardziej opłacać	produkcenci nie będą chcieli produkować i sprzedawać więcej, ale spróbują obniżyć cenę produktu i wtedy więcej produkować	konsumenci będą chcieli kupować coraz więcej, bo coraz bardziej będzie im się to opłacać	sklepy będą bankrutować, bo konsumenci nie będą chcieli nic kupować
23.	QTI_L_22	Dealer to pracownik banku, który jest:	pracownikiem „okienka” bankowego	pracownikiem obsługi klientów VIP	pracownikiem kasy walutowej	pracownikiem dokonującym transakcji na rynku walutowym na zlecenie klienta banku lub samego banku
24.	QTI_L_23	Do wypłaty gotówki z bankomatu potrzebny jest numer:	NIP	PIN	PUK	REGON
25.	QTI_L_24	Przedsiębiorca zdecydował się zatrudnić dodatkowego pracownika zwykle tylko wtedy, gdy:	przychody generowane przez pracownika będą wyższe od kosztów jego zatrudnienia, tj. wynagrodzeń ze wszystkimi składkami i narzutami	przychody generowane przez pracownika będą wyższe niż koszty przedsiębiorstwa	koszty utrzymania pracownika, tj. wynagrodzenie ze wszystkimi składkami i narzutami, będzie mniejsze niż koszty przeciętne w przedsiębiorstwie	pracownik zgodzi się pracować za minimalne możliwe wynagrodzenie
26.	QTI_L_25	Dynamicznie rozwijające się państwa takie jak Singapur, Malesja, Korea Południowa określa się mianem:	azjatyckich tygrysów	azjatyckich słoni	azjatyckich orłów	azjatyckich gigantów
27.	QTI_L_26	Podstawą gospodarki rynkowej nie jest:	własność prywatna	konkurencja	przedsiębiorczość	centralne planowanie
28.	QTI_L_27	REGON to skrót, który oznacza:	Rejestr Gospodarki Narodowej	Regionalny Ośrodek Numeracyjny	Rejestr Gruntów Ornych	Rejestracyjna Grupa Oznaczeniowa
29.	QTI_L_28	Do oceny pozycji rynkowej przedsiębiorstwa, stojących przed nim szans i zagrożeń służy:	analiza finansowa	analiza ABC	analiza SWOT	analiza KRS

L.p.	Id pytania	Pytanie	Możliwe odpowiedzi			
			A	B	C	D
30.	QTI_I_29	Osoba fizyczna rozpoczynająca działalność gospodarczą rejestruje ją w:	Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych	ewidencji działalności gospodarczej w Urzędzie Gminy	Urządzie Pracy	Urządzie Statystycznym
31.	QTI_I_30	Do podatków pośrednich zalicza się:	akcyzę	podatek PIT	podatek CIT	podatek od zysków kapitałowych
32.	QTI_I_31	Która z poniższych instytucji ma dbać o wartość polskiego złotego?	Sąd Najwyższy	Sejm Rzeczypospolitej Polskiej	Narodowy Bank Polski	Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej
33.	QTI_I_32	Które z wymienionych instrumentów finansowych można kupić i sprzedać na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie?	akcje	lokaty bankowe	kredyty	karty kredytowe
34.	QTI_I_33	Które z poniższych nie jest źródłem finansowania przedsiębiorstwa:	kapitał własny	kredyt bankowy	leasing	wszystkie powyższe są źródłem finansowania
35.	QTI_I_34	Ze względu na rodzaj uprawnień, jakie przysługują akcjonariuszowi, dzielimy akcje na:	imiennie i na okaziciela	zwykłe i uprzywilejowane	publiczne i prywatne	zamienne na udziały i nie
36.	QTI_I_35	Jeżeli kupisz za 100 zł akcje, których cena w pierwszym roku inwestycji wzrośnie o 10% i w drugim roku inwestycji wzrośnie o 10%, to możesz je sprzedać po dwóch latach za:	100 zł	110 zł	120 zł	121 zł
37.	QTI_I_36	Wtórna kreacja pieniądza ma miejsce:	w przedsiębiorstwach	w banku centralnym	w banku komercyjnym	w budżecie państwa
38.	QTI_I_37	Na najwyższym szczeblu zarządzania przedsiębiorstwa ustalane są decyzje:	operacyjne	taktyczne	bieżące	strategiczne
39.	QTI_I_38	Warunkiem wzięcia udziału w przetargu jest zazwyczaj konieczność złożenia przez przedsiębiorcę określonej sumy pieniędzy jako gwarancji późniejszego rozliczenia transakcji. Jest to:	warrant	opcja	wadium	obligacja
40.	QTI_I_39	Okres, w którym produkt znajduje się na rynku to:	promocja	cykl życia produktu	hossa	bessa
41.	QTI_I_40	Małe przedsiębiorstwa najczęściej napotykają jeden z poniższych problemów na drodze rozwoju:	brak motywacji	zbyt powolne działanie	brak elastyczności w działaniu	brak wiedzy w zakresie zarządzania i brak środków finansowych

L.p.	Id pytania	Pytanie	Możliwe odpowiedzi			
			A	B	C	D
42.	QTI_I_41	Instytucją międzynarodową, wspomagającą gospodarkę w celu uzyskania stabilności finansowej:	Międzynarodowy Fundusz Walutowy (MFW)	Bank Światowy	Unia Europejska	ONZ
43.	QTI_I_42	Który ze sposobów kapitalizacji przyniesie największą korzyść, jeśli w każdym przypadku rozważamy lokatę roczną z tym samym oprocentowaniem nominalnym:	kapitalizacja tygodniowa	kapitalizacja miesięczna	kapitalizacja kwartalna	kapitalizacja roczna
44.	QTI_I_43	Jezeli przedsiębiorca musi dokonać blokady środków na rachunku bankowym i nie może nimi zrealizować płatności, przez co ogranicza poziom zamówień i produkcji to mówimy, że ponosi koszty:	zabezpieczenia	utraconych korzyści	papierowe	finansowe
45.	QTI_I_44	Najwyższy stopień płynności posiada pieniądź w postaci:	gotówki	lokata międzybankowych	lokata terminowych ludności	akcji i innych instrumentów finansowych gwarantowanych przez państwo
46.	QTI_I_45	Dynamicznie rozwijające się państwa, takie jak Brazylia, Polska, Indonezja określa się mianem:	gospodarek zacołanych	gospodarek wschodzących	gospodarek industrialnych	gospodarek planowanych
47.	QTI_I_46	Udział rolnictwa w zatrudnieniu pracowników w Polsce wynosi ponad 25%. Udział rolnictwa w tworzeniu dochodu (PKB) polskiej gospodarki wynosi:	około 5%	około 15%	około 25%	około 50%
48.	QTI_I_47	Obligatoryjnym organem spółki z o.o. jest:	zarząd	komisja rewizyjna	rada nadzorcza	prezes zarządu
49.	QTI_I_48	Zwykle przyjmuje się, że najbardziej efektywnym stylem zarządzania jest styl:	autokratyczny	liberalny	demokratyczny	sytuacyjny
50.	QTI_I_49	Jezeli będąc przedsiębiorcą usłyszysz, że „bank centralny będzie zacieśniał politykę pieniężną”, to możesz się spodziewać, że:	wzrostnie oprocentowanie kredytów	wzrosną podatki	wzrostnie inflacja	spadną place na rynku
51.	QTI_I_50	Przedmiotem obrotu na giełdach towarowych mogą być:	towary	dokumenty, stwierdzające prawo do nabycia lub sprzedaży towarów	instrumenty finansowe	weksle

L.p.	Id pytania	Pytanie	Możliwe odpowiedzi			
			A	B	C	D
52.	QTI_I_51	Transakcje kupna i sprzedaży papierów wartościowych, w których emitent sprzedaje własne papiery wartościowe po raz pierwszy inwestorom to tzw.:	rynek giełdowy regulowany	rynek pierwotny akcji	alternatywny system obrotu	„szara strefa”
53.	QTI_I_52	Przedmiotem obrotu na giełdzie papierów wartościowych są akcje:	na okaziciela	imienne	tylko uprzywilejowane	spółek państwowych
54.	QTI_I_53	Wartość emisyjna akcji to:	wartość, po której akcje oferowane są nabywcom w ofercie pierwotnej	to samo, co wartość księgową akcji	to samo, co wartość nominalna akcji	wartość wynikająca z zysku za ostatni rok obrotowy
55.	QTI_I_54	Obligacja zerokuponowa kupiona za 80% wartości nominalnej i wykupiona po roku przez emitenta da rentowność brutto (bez prowizji i podatków):	20%	25%	80%	100%
56.	QTI_I_55	CPI to oznaczenie:	wskaźnika inflacji	stopy oprocentowania kredytu	wzrostu gospodarczego	podatku
57.	QTI_I_56	Wyprzedzającym wskaźnikiem koniunktury gospodarczej nie jest:	podaż pieniądza	poziom zamówień	stopa bezrobocia	sentyment konsumentów
58.	QTI_I_57	Koszt jaki musi ponieść przedsiębiorca rozpoczynający nową działalność na rynku jest określany jako:	provizja	gwarancja	amortyzacja	bariera wejścia
59.	QTI_I_58	Forma rozliczeń krajowych lub międzynarodowych zabezpieczająca interesy stron kontaktu za pośrednictwem banku to:	aprecjacja	amortyzacja	akredytywa	akomodacja
60.	QTI_I_59	Najbardziej kosztowna i ryzykowna dla przedsiębiorcy faza cyklu życia produktu to faza:	wprowadzania	ekspansji	dojrzałości	schyłkowa

Załącznik 6

Wykaz materiałów pomocniczych

Język angielski

1. Peter Maggs, Jenny Quintana; *MOVE pre-intermediate coursebook with CD-ROM*; MacMillan.
2. Angela Holman, Bruce Milne, Barbara Webb; *MOVE intermediate coursebook with CD-Rom*; MacMillan.

Zajęcia komputerowe ECDL

3. *ECDL Core. 7 modułów. Podstawy obsługi komputera z pakietem biurowym*; Międzynarodowe Centrum Szkoleń i Kompetencji.

Podstawy przedsiębiorczości

4. Katarzyna Garbacik, Magdalena Żmiejko; *Czas na przedsiębiorczość. Podstawy przedsiębiorczości* – podręcznik dla szkół ponadgimnazjalnych, zakres podstawowy; Wydawnictwo Szkolne PWN; Warszawa-Łódź 2008.
5. Katarzyna Garbacik, Magdalena Żmiejko; *Czas na przedsiębiorczość. Podstawy przedsiębiorczości* – zeszyt ćwiczeń dla szkół ponadgimnazjalnych, zakres podstawowy; Wydawnictwo Szkolne PWN; Warszawa-Łódź 2008.

Załącznik 7

Zestawienie pytań ankiety dla nauczycieli

1. Dane ogólne

- a. Nazwa szkoły
- b. Prowadzony przedmiot
 - Język angielski
 - Zajęcia komputerowe ECDL
 - Podstawy przedsiębiorczości
- c. Cykl
 - 2009/2010
 - 2010/2011
 - 2011/2012
- d. Czy gdyby Pani/Pan został(a) o to poproszona, zgodził(a)by się Pani/Pan na rozmowę o zajęciach prowadzonych w projekcie i mogłaby/mógłby Pani/Pan szerzej wypowiedzieć na ten temat?
 - Tak
 - Nie

2. Program zajęć

- a. W jakim stopniu prowadzone przez Panią/Pana zajęcia były zgodne z programem?
 - Całkowicie
 - Częściowo
 - W niewielkim stopniu
 - Zajęcia prowadziłam(em) według własnego, autorskiego programu
- b. Czy zaproponowany program zajęć jest Pani/Pana zdaniem adekwatny do celów projektu, to znaczy kształtowania kompetencji kluczowych?
 - Tak
 - Nie
- c. Czy Pani/Pana zdaniem w programie zajęć brak jest jakichś elementów, jeśli tak, to jakich?
- d. Czy jakieś elementy programu są nadmiarowe, zbyteczne (na przykład nie wiążą się z odpowiednimi kompetencjami kluczowymi, lub dotyczą zagadnień, objętych programem nauczania szkolnego i znanych młodzieży). Jeśli tak to jakie?
- e. Czy liczba godzin przewidziana w programie zajęć i częstotliwość zajęć były dobrane właściwie?
 - Tak
 - Nie – Za mało godzin
 - Nie – Za dużo godzin
 - Częstotliwość zajęć właściwa
 - Częstotliwość zajęć zbyt mała

3. Materiały pomocnicze i pomoce naukowe

- a. Czy wybrane jako materiał pomocniczy podręczniki okazały się przydatne w kształtowaniu kompetencji kluczowych, miały należytą jakość i były dostosowane do programu zajęć?
 - Niezbędne
 - Średnio przydatne
 - Przydatne w niewielkim stopniu
 - Zbyteczne
- b. Czy są Pani/Panu znane inne podręczniki lub materiały pomocnicze, które są lepiej dostosowane do programu zajęć niż używane w projekcie? Jeśli tak to jakie?
- c. Czy w trakcie prowadzonych zajęć korzysta Pani/Pan z dodatkowych, uzupełniających materiałów pomocniczych i pomocy naukowych (na przykład wykorzystywanych na normalnych zajęciach szkolnych)? Jeśli tak, to z jakich?
- d. Czy na zajęciach stosowano nowoczesne środki techniczne wspomagające proces dydaktyczny (takie jak na przykład interaktywna tablica). Jeśli tak, to jakie?

4. Kurs e-learningowy *(Nie dotyczy ECDL)*

- a. Czy proponowany mieszany tryb nauczania (zajęcia stacjonarne w klasie uzupełnione nauką zdalną) wykorzystujący kurs e-learningowy uważa Pani/Pan za właściwy? Czy kurs e-learningowy sprzyja podniesieniu atrakcyjności, skuteczności i efektywności nauczania?
- b. Czy Pani/Pan wykorzystywał(a) kurs e-learningowy w prowadzonych zajęciach, bądź zalecał(a) uczestnikom zajęć przerabiania jego całości lub części?
- c. Czy w treści kursu e-learningowego zabrakło jakichś elementów, a jeśli tak, to jakich?
- d. Czy w kursie e-learningowym zauważyła Pani istotne błędy? Jeśli tak, to jakie?
- e. Czy pojawiły się problemy o charakterze technicznym (dostępność, szybkość działania, prostota obsługi itp.) podczas korzystania z kursu e-learningowego? Co Pani/Pan poprawił(a)by w kursie e-learningowym?

5. Testy e-learningowe

- a. Czy jest Pani świadoma (jest Pan świadomy), że uczniowie uczestniczą w trzech testach e-learningowych: wstępnym, pośrednim i końcowym?
- b. Czy miała Pani (miał Pan) możliwość zapoznania się z testami e-learningowymi dotyczącymi prowadzonego przez Panią (Pana) przedmiotu?
- c. Czy stosowane testy e-learningowe spełniały swoje zadanie?
- d. Czy stopień trudności testu był właściwy:
 - Tak
 - Test zbyt łatwy
 - Test za trudny
- e. Czy liczba pytań w testach była właściwa?
 - Tak
 - Za mała
 - Za duża

f. Czy czas przeznaczony na test był właściwy?

- Tak
- Zbyt długi
- Za krótki

g. Czy od strony technicznej działanie testów było należyte?

h. Inne uwagi/ wnioski dotyczące testu e-learningowego.

6. Metodyka prowadzenia zajęć

a. Jakie własne pomysły dydaktyczne wprowadził(a) Pani/Pan dla podniesienia atrakcyjności i efektywności zajęć?

7. Inne uwagi na temat projektu

Załącznik 8

Statystyki uczestnictwa w zajęciach prowadzonych w ramach projektu

Zamieszczone w niniejszym załączniku statystyki uczestnictwa dotyczą uczniów, którzy brali udział w zajęciach i ukończyli je (uczęszczali na zajęcia do końca danego cyklu projektu). Opracowano na podstawie oficjalnej listy uczniów uczestniczących w projekcie.

Uczestnicy zajęć w roku szkolnym 2009/2010.

Województwo	Przedmiot									Wszystkie przedmioty		
	JA			ECDL			PP					
	Dz	Ch	Razem	Dz	Ch	Razem	Dz	Ch	Razem	Dz	Ch	Razem
lubelskie	149	87	236	67	176	243	73	49	122	289	312	601
podkarpackie	167	104	271	67	211	278	90	82	172	324	397	721
podlaskie	183	114	297	60	202	262	97	89	186	340	405	745
świętokrzyskie	191	78	269	111	158	269	117	58	175	419	294	713
warmińsko-mazurskie	139	99	238	72	176	248	94	81	175	305	356	661
Razem:	829	482	1311	377	923	1300	471	359	830	1677	1764	3441

Objaśnienia skrótów:

Dz – dziewczęta, Ch – chłopcy, JA – język angielski, ECDL – zajęcia komputerowe ECDL, PP – podstawy przedsiębiorczości.

Uczestnicy zajęć w roku szkolnym 2010/2011.

Województwo	Przedmiot									Wszystkie przedmioty		
	JA			ECDL			PP					
	Dz	Ch	Razem	Dz	Ch	Razem	Dz	Ch	Razem	Dz	Ch	Razem
lubelskie	179	85	264	43	143	186	64	29	93	286	257	543
podkarpackie	251	155	406	122	379	501	162	136	298	535	670	1205
podlaskie	135	65	200	112	201	313	69	60	129	316	326	642
świętokrzyskie	222	149	371	189	202	391	99	94	193	510	445	955
warmińsko-mazurskie	143	104	247	100	229	329	98	53	151	341	386	727
Razem:	930	558	1488	566	1154	1720	492	372	864	1988	2084	4072

Objaśnienia skrótów:

Dz – dziewczęta, Ch – chłopcy, JA – język angielski, ECDL – zajęcia komputerowe ECDL, PP – podstawy przedsiębiorczości.

Uczestnicy zajęć w roku szkolnym 2011/2012.

Województwo	Przedmiot									Wszystkie przedmioty		
	JA			ECDL			PP			Dz	Ch	Razem
	Dz	Ch	Razem	Dz	Ch	Razem	Dz	Ch	Razem			
lubelskie	55	48	103	78	176	254	8	4	12	141	228	369
podkarpackie	129	72	201	164	274	438	35	35	70	328	381	709
podlaskie	78	16	94	79	206	285	31	29	60	188	251	439
świętokrzyskie	132	56	188	177	207	384	7	17	24	316	280	596
warmińsko-mazurskie	82	37	119	84	218	302	52	21	73	218	276	494
Razem:	476	229	705	582	1081	1663	133	106	239	1191	1416	2607

Objaśnienia skrótów:

Dz – dziewczęta, Ch – chłopcy, JA – język angielski, ECDL – zajęcia komputerowe ECDL, PP – podstawy przedsiębiorczości.

Uczestnicy zajęć w całym okresie realizacji projektu (2009–2012)

Województwo	Przedmiot									Wszystkie przedmioty		
	JA			ECDL			PP			Dz	Ch	Razem
	Dz	Ch	Razem	Dz	Ch	Razem	Dz	Ch	Razem			
lubelskie	383	220	603	188	495	683	145	82	227	716	797	1513
podkarpackie	547	331	878	353	864	1217	287	253	540	1187	1448	2635
podlaskie	396	195	591	251	609	860	197	178	375	844	982	1826
świętokrzyskie	545	283	828	477	567	1044	223	169	392	1245	1019	2264
warmińsko-mazurskie	364	240	604	256	623	879	244	155	399	864	1018	1882
Razem:	2235	1269	3504	1525	3158	4683	1096	837	1933	4856	5264	10120

Objaśnienia skrótów:

Dz – dziewczęta, Ch – chłopcy, JA – język angielski, ECDL – zajęcia komputerowe ECDL, PP – podstawy przedsiębiorczości.

Załącznik 9

Wyniki osiągnięte przez uczniów biorących udział w projekcie

Wyniki uczniów w roku szkolnym 2009/2010

Województwo	Przedmiot	Liczba ocenianych	Wynik testu wstępnego			Wynik testu końcowego			Przyrost bezwzględny			Przyrost względny		
			min	śred	max	min	śred	max	min	śred	max	min	śred	max
lubelskie	JA	167	10	45,03	90	17	54,42	97	-26,33	9,40	60	-1	0,16	0,92
	ECDL	208	9,3	48,36	90,7	3	56,07	100	-46,38	7,71	60,70	-4,70	0,08	1
	PP	89	13,3	50,79	73,33	10	60,36	90	-30	9,57	59,67	-0,76	0,17	0,75
podkarpackie	JA	221	10	53,12	100	17	64,63	100	-33,67	11,51	66,67	-7,11	0,18	1
	ECDL	232	18,3	52,32	85,71	22	59,52	93	-38,71	7,20	62,05	-2,71	0,06	0,90
	PP	150	33,3	58,23	80	30	68,25	93	-27	10,01	53,67	-1,35	0,21	0,85
podlaskie	JA	208	17,9	47,64	86,67	0	52,53	100	-50,33	4,90	66,67	-1,89	0,05	1
	ECDL	222	7,14	48,40	83,37	23	55,03	100	-45,4	6,63	70,67	-2,44	0,06	1
	PP	137	20	56,64	86,67	23	64,43	100	-23,67	7,79	53,33	-1,78	0,13	1
świętokrzyskie	JA	201	6,67	56,93	100	20	68,31	100	-19,67	11,38	70,33	-12	0,17	1
	ECDL	245	13,5	51,38	87,44	15	56,79	87	-40,74	5,41	43,37	-2,18	0,02	0,59
	PP	156	3,33	63,69	90	27	69,19	100	-50	5,50	63,67	-2,5	0,12	1
warmińsko-mazurskie	JA	126	13,3	43,82	90	17	44,36	93	-30	0,54	37	-0,9	0,00	0,65
	ECDL	211	14,3	46,29	79,12	7	56,38	87	-31,95	10,08	60	-0,69	0,16	0,71
	PP	132	23,3	55,49	76,67	23	66,5	90	-36,67	11,01	43,33	-1,57	0,22	0,81

Objaśnienia skrótów:

min – wartość minimalna, max – wartość maksymalna, śred – wartość średnia, JA – język angielski, ECDL – zajęcia komputerowe ECDL, PP – podstawy przedsiębiorczości.

Wyniki uczniów w roku szkolnym 2010/2011

Województwo	Przedmiot	Liczba ocenianych	Wynik testu wstępnego			Wynik testu końcowego			Przyrost bezwzględny			Przyrost względny		
			min	śred	max	min	śred	max	min	śred	max	min	śred	max
lubelskie	JA	177	10	44,31	86,67	13,33	49,34	96,67	-46,67	5,03	46,67	-2	0,07	0,83
	ECDL	127	18,33	49,06	86,67	33,33	58,62	100	-33,33	9,56	56,67	-1,25	0,16	1
	PP	72	26,67	57,08	83,33	16,67	63,61	86,67	-40	6,53	53,33	-0,92	0,09	0,76
podkarpackie	JA	244	13,33	42,20	90	10	50,75	93,33	-36,67	8,55	53,33	-1,38	0,13	0,82
	ECDL	392	22	49,55	83,33	13,33	56,86	100	-46,67	7,32	56,67	-1,17	0,12	1
	PP	191	13,33	54,41	86,67	23,33	67,80	96,67	-23,33	13,39	60	-1	0,27	0,94
podlaskie	JA	115	10	37,88	86,67	0	45,36	93,33	-30	7,48	50	-0,75	0,11	0,82
	ECDL	222	13,33	41,65	73,33	0	50,14	83,33	-35,33	8,49	40	-0,62	0,13	0,58
	PP	74	16,67	46,22	76,67	20	61,26	96,67	-16,67	15,04	53,33	-0,63	0,26	0,94
świętokrzyskie	JA	284	6,67	46,80	96,67	0	56,59	96,67	-63,33	9,79	86,67	-1,73	0,14	0,93
	ECDL	329	13,33	45,64	86,67	6,67	53,67	86,67	-30	8,03	73,33	-1,5	0,12	0,85
	PP	156	20	59,61	90	0	67,95	96,67	-36,67	8,33	53,33	-1,4	0,15	0,93
warmińsko-mazurskie	JA	180	16,67	44,80	93,33	0	54,65	96,67	-53,33	9,85	76,67	-2,29	0,14	0,93
	ECDL	264	5,33	47,19	86,67	18,67	58,19	100	-31,33	11,00	59	-1,02	0,17	1
	PP	120	20	53,22	90	23,33	60,81	96,67	-46,67	7,58	60	-1,67	0,11	0,91

Objaśnienia skrótów:

min – wartość minimalna, max – wartość maksymalna, śred – wartość średnia, JA – język angielski, ECDL – zajęcia komputerowe ECDL, PP – podstawy przedsiębiorczości.

Wyniki uczniów w roku szkolnym 2011/2012

Województwo	Przedmiot	Liczba ocenianych	Wynik testu wstępnego			Wynik testu końcowego			Przyrost bezwzględny			Przyrost względny		
			min	śred	max	min	śred	max	min	śred	max	min	śred	max
lubelskie	JA	182	0,00	40,16	90,00	0,00	25,81	100,0	-83,33	-14,36	73,33	-0,84	-0,14	0,73
	ECDL	356	0,00	38,36	86,67	0,00	34,06	100,0	-70,00	-4,29	100,0	-0,70	-0,04	1,00
	PP	12	20,00	38,61	46,67	0,00	46,67	66,67	-40,00	8,06	43,33	-0,40	0,08	0,43
podkarpackie	JA	309	0,00	42,56	100,0	0,00	32,42	96,67	-100,0	-10,14	70,00	-1,01	-0,10	0,70
	ECDL	629	0,00	42,25	80,00	0,00	32,28	86,67	-80,00	-9,97	83,33	-0,81	-0,10	0,83
	PP	93	0,00	41,18	93,33	0,00	44,55	93,33	-90,00	3,37	86,67	-0,91	0,03	0,87
podlaskie	JA	132	0,00	40,25	96,67	0,00	26,26	93,33	-86,67	-13,99	60,00	-0,87	-0,14	0,60
	ECDL	392	0,00	40,83	86,67	0,00	33,69	96,67	-66,00	-7,14	90,00	-0,66	-0,07	0,90
	PP	81	0,00	39,14	73,33	0,00	45,60	90,00	-73,33	6,46	90,00	-0,74	0,06	0,90
świętokrzyskie	JA	309	0,00	38,65	100,0	0,00	22,83	93,33	-100,0	-15,83	63,33	-1,01	-0,16	0,64
	ECDL	552	0,00	43,19	80,00	0,00	34,39	96,67	-80,00	-8,80	90,00	-0,81	-0,09	0,90
	PP	46	23,33	45,87	70,00	0,00	34,64	93,33	-60,00	-11,23	60,00	-0,60	-0,11	0,60
warmińsko-mazurskie	JA	136	0,00	38,68	90,00	0,00	38,65	100,0	-63,33	-0,02	86,67	-0,64	0,00	0,87
	ECDL	406	0,00	41,14	93,33	0,00	35,75	100,0	-69,33	-5,39	70,00	-0,70	-0,05	0,70
	PP	83	0,00	42,21	76,67	0,00	40,12	96,67	-76,67	-2,09	80,00	-0,77	-0,02	0,80

Objaśnienia skrótów:

min – wartość minimalna, max – wartość maksymalna, śred – wartość średnia, JA – język angielski, ECDL – zajęcia komputerowe ECDL, PP – podstawy przedsiębiorczości.

Wyniki uczniów uzyskane przez cały okres trwania projektu 2009 – 2012

Województwo	Przedmiot	Liczba ocenianych	Wynik testu wstępnego			Wynik testu końcowego			Przyrost bezwzględny			Przyrost względny		
			min	śred	max	min	śred	max	min	śred	max	min	śred	max
lubelskie	JA	526	0,00	43,10	90,00	0,00	43,11	100,0	-83,33	73,33	-2,00	0,01	0,92	
	ECDL	691	0,00	43,34	90,70	0,00	49,68	100,0	-70,00	4,33	100,0	-4,70	0,05	1,00
	PP	173	13,33	52,56	83,33	0,00	58,55	90,00	-40,00	8,07	59,67	-0,92	0,12	0,76
podkarpackie	JA	774	0,00	45,46	100,0	0,00	49,22	100,0	-100,0	3,34	70,00	-7,11	0,06	1,00
	ECDL	1253	0,00	46,40	85,71	0,00	49,88	100,0	-80,00	1,92	83,33	-2,71	0,01	1,00
	PP	434	0,00	52,90	93,33	0,00	59,59	96,67	-90,00	8,97	86,67	-1,35	0,15	0,94
podlaskie	JA	455	0,00	43,03	96,67	0,00	40,82	100,0	-86,67	-0,41	66,67	-1,89	0,00	1,00
	ECDL	836	0,00	43,06	86,67	0,00	45,96	100,0	-66,00	2,43	90,00	-2,44	0,02	1,00
	PP	292	0,00	49,14	86,67	0,00	57,57	100,0	-73,33	9,82	90,00	-1,78	0,13	1,00
świętokrzyskie	JA	794	0,00	46,19	100,0	0,00	49,16	100,0	-100,0	2,09	86,67	-12,00	0,06	1,00
	ECDL	1126	0,00	45,69	87,44	0,00	48,67	96,67	-80,00	1,17	90,00	-2,18	0,01	0,90
	PP	358	3,33	59,62	90,00	0,00	59,07	100,0	-60,00	1,06	63,67	-2,50	0,05	1,00
warmińsko-mazurskie	JA	442	0,00	42,64	93,33	0,00	45,99	100,0	-63,33	3,45	86,67	-2,29	0,05	0,93
	ECDL	881	0,00	44,19	93,33	0,00	49,55	100,0	-69,33	5,01	70,00	-1,02	0,09	1,00
	PP	335	0,00	51,39	90,00	0,00	56,08	96,67	-76,67	5,37	80,00	-1,67	0,08	0,91

Objaśnienia skrótów:

min – wartość minimalna, max – wartość maksymalna, śred – wartość średnia, JA – język angielski, ECDL – zajęcia komputerowe ECDL, PP – podstawy przedsiębiorczości.

Załącznik 10

Wyniki ankiety ewaluacyjnej

W tabeli pokazano liczby odpowiedzi na pytania w kolejnych badaniach i sumy odpowiedzi we wszystkich trzech badaniach.

Język angielski

Uwaga: W pierwszym roku realizacji projektu (w roku szkolnym 2009/2010) kurs e-learningowy do zajęć z języka angielskiego nie był jeszcze uruchomiony w momencie przeprowadzania badań ewaluacyjnych. Stąd brak odpowiedzi na pytania ankiety.

L. p.	Pytanie	Odpowiedź	2009/2010	2010/2011	2011/2012	Razem: 2009/2012
1	Czy projekt w którym bierzesz udział uważasz za interesujący?	zdecydowanie tak	414	471	259	1144
2		raczej tak	547	494	278	1319
3		raczej nie	51	51	15	117
4		zdecydowanie nie	16	16	9	41
5		trudno powiedzieć	90	79	39	208
6	Czy projekt spełnił Twoje oczekiwania?	tak	876	915	526	2317
7		nie	236	198	72	506
8	Czy (gdybyś miał (-a) taka możliwość) wziąłbyś (wzięłabyś) udział w podobnym projekcie jeszcze raz?	zdecydowanie tak	358	372	204	934
9		raczej tak	509	472	277	1258
10		raczej nie	125	136	64	325
11		zdecydowanie nie	23	17	9	49
12		trudno powiedzieć	101	112	45	258

L. p.	Pytanie	Odpowiedź	2009/2010	2010/2011	2011/2012	Razem: 2009/2012
13		zdecydowanie tak	295	344	180	819
14	Czy podobało Ci się wykorzystanie testów e-learningowych przy prowadzeniu naboru na zajęcia pozalekcyjne?	raczej tak	563	527	281	1371
15		raczej nie	101	87	42	230
16		zdecydowanie nie	31	24	14	69
17		trudno powiedzieć	123	125	78	326
18	Liczba pytań w testach wstępnych była:	zbyt mała	77	87	42	206
19		odpowiednia	862	886	485	2233
20		zbyt duża	170	139	72	381
21		zbyt krótki	186	156	72	414
22	Czas na rozwiązanie testów wstępnych był:	odpowiedni	843	878	501	2222
23		zbyt długi	78	78	24	180
24		bardzo łatwe	25	35	16	76
25		łatwe	287	240	153	680
26	Pytania zadawane w testach wstępnych były:	trudne	326	415	202	943
27		bardzo trudne	60	62	28	150
28		trudno powiedzieć	409	356	198	963
29		nowa	476	479	238	1193
30	Jak oceniasz wiedzę przekazywaną podczas zajęć pozalekcyjnych? Możesz wskazać kilka odpowiedzi.	znana	294	234	101	629
31		przydatna	859	864	497	2220
32		ciekawa	502	584	302	1388
33		bezużyteczna	38	34	9	81
34	Jak oceniasz przygotowanie merytoryczne osób prowadzących zajęcia pozalekcyjne?	bardzo dobrze	527	620	313	1460
35		dobrze	454	409	248	1111
36		źle	39	14	9	62
37		bardzo źle	14	11	3	28
38		trudno powiedzieć	67	54	27	148

L. p.	Pytanie	Odpowiedź	2009/2010	2010/2011	2011/2012	Razem: 2009/2012
39	Jak oceniasz sposób przekazywania wiedzy podczas zajęć pozalekcyjnych?	bardzo dobrze	379	477	252	1108
40		dobre	576	530	295	1401
41		źle	45	25	9	79
42		bardzo źle	11	7	3	21
43	Czy otrzymałeś (-eś) dodatkowe materiały dydaktyczne związane z zajęciami, w których uczestniczyłeś (-eś) (podręcznik, skrypt, itp.)?	trudno powiedzieć	87	67	34	188
44		tak	1068	1087	580	2735
45	Jak oceniasz materiały dydaktyczne, które otrzymałeś (-eś)?	nie	31	18	16	65
46		zdecydowanie przydatne	405	432	242	1079
47		raczej przydatne	552	561	287	1400
48		raczej nieprzydatne	31	39	12	82
49	Czy w trakcie zajęć pozalekcyjnych prowadzący korzystał z dodatkowych materiałów dydaktycznych?	zdecydowanie nieprzydatne	13	5	3	21
50		trudno powiedzieć	65	46	37	148
51	Czy w trakcie zajęć pozalekcyjnych prowadzący korzystał z dodatkowych materiałów dydaktycznych?	tak	841	889	517	2247
52		nie	257	219	81	557
53	Jak oceniasz materiały dydaktyczne prezentowane na zajęciach?	zdecydowanie przydatne	293	349	221	863
54		raczej przydatne	491	478	263	1232
55		raczej nieprzydatne	21	25	10	56
56	Czy zajęcia pozalekcyjne przyczyniły się do podniesienia poziomu Twoich kompetencji z języka angielskiego?	zdecydowanie nieprzydatne	9	4		13
57		trudno powiedzieć	55	45	29	129
58	Czy zajęcia pozalekcyjne przyczyniły się do podniesienia poziomu Twoich kompetencji z języka angielskiego?	zdecydowanie tak	259	285	176	720
59		raczej tak	554	533	311	1398
60		raczej nie	118	145	43	306
61		zdecydowanie nie	26	14	14	54
62		trudno powiedzieć	139	130	55	324

L. p.	Pytanie	Odpowiedź	2009/2010	2010/2011	2011/2012	Razem: 2009/2012
63		nauczyciel miał dla nas mało czasu	39	23	18	80
64		zajęcia były zbyt trudne	54	69	37	160
65		zajęcia były zbyt łatwe	71	46	13	130
66	Jak myślisz, dlaczego udział w zajęciach pozalekcyjnych nie przyczynił się do podniesienia poziomu Twoich kompetencji w zakresie języka angielskiego? Możesz wskazać kilka odpowiedzi.	niewystarczająca częstotliwość zajęć	40	45	31	116
67		zajęcia były mało interesujące	98	80	22	200
68		zbyt dużo zajęć opuściłam (-em)	31	41	21	93
69		zdecydowanie tak	278	344	186	808
70		raczej tak	546	520	268	1334
71	Czy udział w zajęciach pozalekcyjnych zachęcił Cię do dalszej nauki i pogłębiania wiedzy?	raczej nie	100	111	48	259
72		zdecydowanie nie	20	15	13	48
73		trudno powiedzieć	157	117	81	355
74	Czy atmosfera panująca w grupie w trakcie zajęć pozalekcyjnych sprzyjała zdobywaniu przez uczestników wiedzy i umiejętności?	zdecydowanie tak	499	545	335	1379
75		raczej tak	462	447	214	1123
76		raczej nie	58	47	18	123
77		zdecydowanie nie	16	6	6	28
78		trudno powiedzieć	63	58	26	147
79	Jak oceniasz zaangażowanie nauczyciela w prowadzenie zajęć?	bardzo duże	522	642	325	1489
80		duże	449	371	225	1045
81		małe	46	25	7	78
82		bardzo małe	25	8	7	40
83		trudno powiedzieć	56	60	34	150

L. p.	Pytanie	Odpowiedź	2009/2010	2010/2011	2011/2012	Razem: 2009/2012
84		zdecydowanie tak	730	807	414	1951
85	Czy nauczyciel prowadzący zajęcia był pomocny i chętnie odpowiadał na dodatkowe pytania i wyjaśniał niezrozumiałe zagadnienia?	raczej tak	296	257	162	715
86		raczej nie	28	16	8	52
87		zdecydowanie nie	12	5	1	18
88		trudno powiedzieć	32	20	13	65
89		zdecydowanie tak	307	364	221	892
90	Czy terminy oraz godziny zajęć pozalekcyjnych dostosowane są do Twoich możliwości czasowych?	raczej tak	480	481	260	1221
91		raczej nie	146	137	63	346
92		zdecydowanie nie	74	64	26	164
93		trudno powiedzieć	90	56	26	172
94		zdecydowanie tak	278	349	216	843
95	Czy długość zajęć oraz częstotliwość i długość przerw umożliwiają efektywną pracę na zajęciach pozalekcyjnych?	raczej tak	569	579	297	1445
96		raczej nie	107	67	31	205
97		zdecydowanie nie	34	20	10	64
98		trudno powiedzieć	107	91	44	242
99		zdecydowanie tak	286	398	238	922
100	Czy sala szkoleniowa wyposażona jest w niezbędny sprzęt i pomoce dydaktyczne?	raczej tak	532	514	265	1311
101		raczej nie	115	90	32	237
102		zdecydowanie nie	49	28	9	86
103		trudno powiedzieć	111	72	52	235
104	Jak oceniasz pomysł wzbogacenia tradycyjnych zajęć (zajęcia stacjonarne) kursem e-learningowym?	bardzo dobry		439	236	675
105		dobry		535	271	806
106		zły		20	9	29
107		bardzo zły		9	5	14
108		trudno powiedzieć		98	67	165

L. p.	Pytanie	Odpowiedź	2009/2010	2010/2011	2011/2012	Razem: 2009/2012
109		zdecydowanie tak		380	216	596
110		raczej tak		562	293	855
111	Czy kurs e-elearningowy jest atrakcyjną i wygodną formą przekazywania wiedzy?	raczej nie		52	17	69
112		zdecydowanie nie		12	8	20
113		trudno powiedzieć		95	58	153
114		zdecydowanie tak		353	213	566
115		raczej tak		574	275	849
116	Czy kurs e-learningowy ułatwia przyswajanie wiedzy?	raczej nie		54	25	79
117		zdecydowanie nie		11	5	16
118		trudno powiedzieć		110	75	185
119		po każdym zajęciach		159	80	239
120		kilka razy		582	296	878
121	Jak często korzystałaś (-eś) z kursu e-learningowego w celu utrwalenia wiedzy zdobytej podczas zajęć stacjonarnych?	tylko raz		147	87	234
122		nigdy		114	74	188
123		nie wiedziałam (-em) nic o kursie e-learningowym		103	52	155
124		zdecydowanie tak		261	145	406
125		raczej tak		553	280	833
126	Czy szata graficzna kursu e-learningowego podobała Ci się?	raczej nie		57	25	82
127		zdecydowanie nie		15	11	26
128		trudno powiedzieć		212	128	340

L. p.	Pytanie	Odpowiedź	2009/2010	2010/2011	2011/2012	Razem: 2009/2012
129	Obsługa kursu e-learningowego była:	bardzo łatwa		261	128	389
130		łatwa		500	281	781
131		trudna		77	32	109
132		bardzo trudna		17	4	21
133		trudno powiedzieć		247	141	388
134	Czy występowały utrudnienia w korzystaniu z kursu	tak		220	112	332
135	e-learningowego spowodowane brakiem dostępu do komputera/Internetu?	nie		879	474	1353
136	Czy chciałabyś (chciałbyś) w przyszłości uczyć się z wykorzystaniem kursu e-learningowego?	tak		901	489	1390
137		nie		193	92	285

Zajęcia komputerowe ECDL

L. p.	Pytanie	Odpowiedź	2009/2010	2010/2011	2011/2012	Razem: 2009/2012
1		zdecydowanie tak	667	860	809	2336
2		raczej tak	416	467	504	1387
3	Czy projekt w którym bierzesz udział uważasz za interesujący?	raczej nie	40	33	22	95
4		zdecydowanie nie	11	10	13	34
5		trudno powiedzieć	51	49	53	153
6		tak	1079	1338	1331	3748
7	Czy projekt spełnił Twoje oczekiwania?	nie	107	75	69	251
8		zdecydowanie tak	515	624	599	1738
9		raczej tak	499	602	618	1719
10	Czy (gdybyś miał (-a) taka możliwość) wziąłbyś (wzięłabyś) udział w podobnym projekcie jeszcze raz?	raczej nie	67	75	74	216
11		zdecydowanie nie	13	17	15	45
12		trudno powiedzieć	87	101	94	282
13		zdecydowanie tak	410	504	504	1418
14		raczej tak	544	680	658	1882
15	Czy podobało Ci się wykorzystanie testów e-learningowych przy prowadzeniu naboru na zajęcia pozalekcyjne?	raczej nie	69	67	89	225
16		zdecydowanie nie	30	13	21	64
17		trudno powiedzieć	123	153	123	399
18		zbyt mało	59	59	46	164
19	Liczba pytań w testach wstępnych była:	odpowiednia	874	1121	1091	3086
20		zbyt duża	245	240	262	747
21		zbyt krótki	270	329	332	931
22	Czas na rozwiązanie testów wstępnych był:	odpowiedni	827	1040	1006	2873
23		zbyt długi	78	50	60	188

L. p.	Pytanie	Odpowiedź	2009/2010	2010/2011	2011/2012	Razem: 2009/2012
24	Pytania zadawane w testach wstępnych były:	bardzo łatwe	40	59	53	152
25		łatwe	308	408	448	1164
26		trudne	398	414	373	1185
27		bardzo trudne	79	62	73	214
28		trudno powiedzieć	351	476	452	1279
29	Jak oceniasz wiedzę przekazywaną podczas zajęć pozalekcyjnych? Możesz wskazać kilka odpowiedzi.	nowa	493	703	668	1864
30		znana	442	472	432	1346
31		przydatna	981	1217	1180	3378
32		ciekawa	651	859	848	2358
33		bezużyteczna	40	35	53	128
34		bardzo dobrze	731	937	879	2547
35		dobrze	388	424	446	1258
36		źle	9	14	16	39
37		bardzo źle	8	9	17	34
38		trudno powiedzieć	38	35	41	114
39	Jak oceniasz przygotowanie merytoryczne osób prowadzących zajęcia pozalekcyjne?	bardzo dobrze	622	818	805	2245
40		dobrze	473	539	519	1531
41		źle	13	8	21	42
42		bardzo źle	9	8	14	31
43		trudno powiedzieć	45	44	36	125
44	Czy otrzymałeś (-eś) dodatkowe materiały dydaktyczne związane z zajęciami, w których uczestniczyłeś (-eś) (podręcznik, skrypt, itp.)?	tak	1141	1391	1371	3903
45		nie	19	21	23	63

L. p.	Pytanie	Odpowiedź	2009/2010	2010/2011	2011/2012	Razem: 2009/2012
46		zdecydowanie przydatne	509	699	681	1889
47		raczej przydatne	478	577	550	1605
48	Jak oceniasz materiały dydaktyczne, które otrzymałaś (-e)s?	raczej nieprzydatne	50	45	63	158
49		zdecydowanie nieprzydatne	37	16	14	67
50		trudno powiedzieć	67	50	67	184
51	Czy w trakcie zajęć pozalekcyjnych prowadzący korzystał z dodatkowych materiałów dydaktycznych?	tak	951	1157	1130	3238
52		nie	205	258	262	725
53		zdecydowanie przydatne	461	632	601	1694
54		raczej przydatne	430	480	501	1411
55	Jak oceniasz materiały dydaktyczne prezentowane na zajęciach?	raczej nieprzydatne	19	18	17	54
56		zdecydowanie nieprzydatne	4	3	3	10
57		trudno powiedzieć	46	39	49	134
58		zdecydowanie tak	572	764	729	2065
59	Czy zajęcia pozalekcyjne przyczyniły się do podniesienia poziomu Twoich kompetencji z informatyki?	raczej tak	462	516	539	1517
60		raczej nie	60	61	55	176
61		zdecydowanie nie	26	15	15	56
62		trudno powiedzieć	39	56	61	156
63		nauczyciel miał dla nas mało czasu	15	18	29	62
64		zajęcia były zbyt trudne	25	35	35	95
65	Jak myślisz, dlaczego udział w zajęciach pozalekcyjnych nie przyczynił się do podniesienia poziomu Twoich kompetencji w zakresie informatyki? Możesz wskazać kilka odpowiedzi.	zajęcia były zbyt łatwe	87	69	74	230
66		niewystarczająca częstotliwość zajęć	19	26	30	75
67		zajęcia były mało interesujące	45	37	42	124
68		zbyt dużo zajęć opuściliam (-em)	13	27	35	75

L. p.	Pytanie	Odpowiedź	2009/2010	2010/2011	2011/2012	Razem: 2009/2012
69	Czy udział w zajęciach pozalekcyjnych zachęcił Cię do dalszej nauki i pogłębiania wiedzy?	zdecydowanie tak	372	554	532	1458
70		raczej tak	541	627	615	1783
71		raczej nie	98	94	93	285
72	Czy atmosfera panująca w grupie w trakcie zajęć pozalekcyjnych sprzyjała zdobywaniu przez uczestników wiedzy i umiejętności?	zdecydowanie nie	19	17	17	53
73		trudno powiedzieć	127	128	136	391
74	Czy atmosfera panująca w grupie w trakcie zajęć pozalekcyjnych sprzyjała zdobywaniu przez uczestników wiedzy i umiejętności?	zdecydowanie tak	696	891	896	2483
75		raczej tak	391	428	431	1250
76		raczej nie	20	27	19	66
77		zdecydowanie nie	8	8	11	27
78		trudno powiedzieć	43	59	38	140
79	Jak oceniasz zaangażowanie nauczyciela w prowadzenie zajęć?	bardzo duże	771	950	911	2632
80		duże	338	396	413	1147
81		małe	15	27	17	59
82	bardzo małe		9	7	11	27
83		trudno powiedzieć	26	39	41	106
84	Czy nauczyciel prowadzący zajęcia był pomocny i chętnie odpowiadał na dodatkowe pytania i wyjaśniał niezrozumiałe zagadnienia?	zdecydowanie tak	925	1145	1101	3171
85		raczej tak	199	232	250	681
86		raczej nie	8	12	16	36
87	Czy terminy oraz godziny zajęć pozalekcyjnych dostosowane są do Twoich możliwości czasowych?	zdecydowanie nie	7	6	8	21
88		trudno powiedzieć	21	19	22	62
89	Czy terminy oraz godziny zajęć pozalekcyjnych dostosowane są do Twoich możliwości czasowych?	zdecydowanie tak	428	569	555	1552
90		raczej tak	511	607	588	1706
91		raczej nie	96	105	117	318
92	zdecydowanie nie		59	59	53	171
93		trudno powiedzieć	63	73	87	223

L. p.	Pytanie	Odpowiedź	2009/2010	2010/2011	2011/2012	Razem: 2009/2012
94		zdecydowanie tak	463	665	610	1738
95	Czy długość zajęć oraz częstotliwość i długość przerw umożliwiają efektywną pracę na zajęciach pozalekcyjnych?	raczej tak	518	592	626	1736
96		raczej nie	74	64	65	203
97		zdecydowanie nie	22	16	22	60
98		trudno powiedzieć	73	73	76	222
99		zdecydowanie tak	737	953	947	2637
100	Czy sala szkoleniowa wyposażona jest w niezbędny sprzęt i pomoce dydaktyczne?	raczej tak	368	402	391	1161
101		raczej nie	20	17	21	58
102		zdecydowanie nie	7	15	9	31
103		trudno powiedzieć	25	26	27	78

Podstawy przedsiębiorczości

L. p.	Pytanie	Odpowiedź	2009/2010	2010/2011	2011/2012	Razem: 2009/2012
1	Czy projekt w którym bierzesz udział uważasz za interesujący?	zdecydowanie tak	365	357	109	831
2		raczej tak	278	239	72	589
3		raczej nie	15	15	6	36
4		zdecydowanie nie	5	8		13
5		trudno powiedzieć	32	16	5	53
6	Czy projekt spełnił Twoje oczekiwania?	tak	636	590	174	1400
7		nie	60	46	16	122
8		zdecydowanie tak	299	257	77	633
9		raczej tak	319	304	100	723
10		raczej nie	39	29	5	73
11	Czy (gdybyś miał (-a) taką możliwość) wziąłbyś (wzięłabyś) udział w podobnym projekcie jeszcze raz?	zdecydowanie nie	6	2	1	9
12		trudno powiedzieć	32	42	8	82
13		zdecydowanie tak	230	209	61	500
14		raczej tak	348	325	102	775
15		raczej nie	35	32	8	75
16	Czy podobało Ci się wykorzystanie testów e-learningowych przy prowadzeniu naboru na zajęcia pozalekcyjne?	zdecydowanie nie	9	7	3	19
17		trudno powiedzieć	70	60	18	148
18		zbyt mała	55	35	15	105
19		odpowiednia	574	527	159	1260
20		zbyt duża	65	75	16	156
21	Liczba pytań w testach wstępnych była:	zbyt krótki	106	92	20	218
22		odpowiedni	557	511	162	1230
23		zbyt długi	31	35	10	76
		Czas na rozwiązanie testów wstępnych był:				

L. p.	Pytanie	Odpowiedź	2009/2010	2010/2011	2011/2012	Razem: 2009/2012
24	Pytania zadawane w testach wstępnych były:	bardzo łatwe	13	16	3	32
25		łatwe	217	175	55	447
26		trudne	183	203	64	450
27		bardzo trudne	26	25	5	56
28		trudno powiedzieć	252	217	65	534
29		nowa	300	298	81	679
30		znana	129	88	35	252
31	Jak oceniasz wiedzę przekazywaną podczas zajęć pozalekcyjnych? Możesz wskazać kilka odpowiedzi.	przydatna	585	515	154	1254
32		ciekawa	439	377	106	922
33		bezużyteczna	10	9		19
34		bardzo dobrze	409	374	104	887
35		dobrze	236	226	77	539
36	Jak oceniasz przygotowanie merytoryczne osób prowadzących zajęcia pozalekcyjne?	źle	11	7	5	23
37		bardzo źle	3	5	1	9
38		trudno powiedzieć	26	23	5	54
39		bardzo dobrze	354	315	91	760
40		dobrze	298	283	95	676
41	Jak oceniasz sposób przekazywania wiedzy podczas zajęć pozalekcyjnych?	źle	12	12	3	27
42		bardzo źle	3	1		4
43		trudno powiedzieć	24	18	3	45
44	Czy otrzymałeś (-eś) dodatkowe materiały dydaktyczne związane z zajęciami, w których uczestniczyłeś (-eś) (podręcznik, skrypt, itp.)?	tak	681	606	176	1463
45		nie	7	30	17	54

L. p.	Pytanie	Odpowiedź	2009/2010	2010/2011	2011/2012	Razem: 2009/2012
46	Jak oceniasz materiały dydaktyczne, które otrzymałeś (-eś)?	zdecydowanie przydatne	343	304	85	732
47		raczej przydatne	279	264	80	623
48		raczej nieprzydatne	21	15	2	38
49		zdecydowanie nieprzydatne	5	5	3	13
50		trudno powiedzieć	27	18	9	54
51	Czy w trakcie zajęć pozalekcyjnych prowadzący korzystał z dodatkowych materiałów dydaktycznych?	tak	599	552	169	1320
52		nie	88	81	22	191
53	Jak oceniasz materiały dydaktyczne prezentowane na zajęciach?	zdecydowanie przydatne	298	267	80	645
54		raczej przydatne	290	251	82	623
55		raczej nieprzydatne	6	5	5	16
56		zdecydowanie nieprzydatne	2		1	3
57		trudno powiedzieć	14	33	3	50
58	Czy zajęcia pozalekcyjne przyczyniły się do podniesienia poziomu Twoich kompetencji z przedsiębiorczości?	zdecydowanie tak	313	297	79	689
59		raczej tak	312	277	97	686
60		raczej nie	30	22	7	59
61		zdecydowanie nie	5	2	1	8
62		trudno powiedzieć	31	37	6	74
63		nauczyciel miał dla nas mało czasu	8	9	3	20
64	Jak myślisz, dlaczego udział w zajęciach pozalekcyjnych nie przyczynił się do podniesienia poziomu Twoich kompetencji w zakresie przedsiębiorczości? Możesz wskazać kilka odpowiedzi.	zajęcia były zbyt trudne	14	15	3	32
65		zajęcia były zbyt łatwe	24	16	3	43
66		niewystarczająca częstotliwość zajęć	29	15	9	53
67		zajęcia były mało interesujące	20			20
		zbyt dużo zajęć opuściłam (-em)	13	15	5	33

L. p.	Pytanie	Odpowiedź	2009/2010	2010/2011	2011/2012	Razem: 2009/2012
69	Czy udział w zajęciach pozalekcyjnych zachęcił Cię do dalszej nauki i pogłębiania wiedzy?	zdecydowanie tak	224	212	59	495
70		raczej tak	356	309	101	766
71		raczej nie	39	40	9	88
72		zdecydowanie nie	8	7	3	18
73	Czy atmosfera panująca w grupie w trakcie zajęć pozalekcyjnych sprzyjała zdobywaniu przez uczestników wiedzy i umiejętności?	trudno powiedzieć	65	67	18	150
74		zdecydowanie tak	425	370	95	890
75		raczej tak	225	223	84	532
76		raczej nie	8	14	3	25
77	Czy oceniasz zaangażowanie nauczyciela w prowadzenie zajęć?	zdecydowanie nie	1	5		6
78		trudno powiedzieć	29	24	7	60
79		bardzo dużej	417	418	127	962
80		dużej	230	182	56	468
81	Czy nauczyciel prowadzący zajęcia był pomocny i chętnie odpowiadał na dodatkowe pytania i wyjaśniał niezrozumiałe zagadnienia?	małe	13	10	4	27
82		bardzo małe	4	6	1	11
83		trudno powiedzieć	25	18	4	47
84		zdecydowanie tak	543	480	145	1168
85	Czy terminy oraz godziny zajęć pozalekcyjnych dostosowane są do Twoich możliwości czasowych?	raczej tak	133	130	44	307
86		raczej nie	4	4	1	9
87		zdecydowanie nie	1	4	1	6
88		trudno powiedzieć	12	15	2	29
89	Czy terminy oraz godziny zajęć pozalekcyjnych dostosowane są do Twoich możliwości czasowych?	zdecydowanie tak	270	276	70	616
90		raczej tak	299	252	96	647
91		raczej nie	67	49	15	131
92		zdecydowanie nie	24	26	2	52
93		trudno powiedzieć	32	35	9	76

L. p.	Pytanie	Odpowiedź	2009/2010	2010/2011	2011/2012	Razem: 2009/2012
94	Czy długość zajęć oraz częstotliwość i długość przerw umożliwiają efektywną pracę na zajęciach pozalekcyjnych?	zdecydowanie tak	267	238	77	582
95		raczej tak	332	310	102	744
96		raczej nie	35	30	2	67
97		zdecydowanie nie	13	12	2	27
98		trudno powiedzieć	44	39	8	91
99		zdecydowanie tak	314	262	78	654
100		raczej tak	268	270	85	623
101		raczej nie	47	41	9	97
102	zdecydowanie nie	17	14	2	33	
103	trudno powiedzieć	41	50	15	106	
104	bardzo dobry	322	274	78	674	
105	dobry	312	296	94	702	
106	zły	10	7	7	24	
107	bardzo zły	5	9	1	15	
108	trudno powiedzieć	40	44	13	97	
109	zdecydowanie tak	281	259	75	615	
110	raczej tak	334	304	96	734	
111	raczej nie	22	17	6	45	
112	zdecydowanie nie	5	5	1	11	
113	trudno powiedzieć	46	42	13	101	
114	zdecydowanie tak	284	254	75	613	
115	raczej tak	321	293	90	704	
116	raczej nie	21	20	7	48	
117	zdecydowanie nie	4	6	3	13	
118	trudno powiedzieć	57	57	16	130	

L. p.	Pytanie	Odpowiedź	2009/2010	2010/2011	2011/2012	Razem: 2009/2012
119	Ile czasu poza zajęciami poświęciłeś na pracę z kursem e-learningowym?	bardzo dużo	80			80
120		dużo	275			275
121		mало	249			249
122		bardzo mało	31			31
123		wcale	50			50
124	Jak często korzystałeś (-eś) z kursu e-learningowego w celu utrwalenia wiedzy zdobytej podczas zajęć stacjonarnych?	po każdych zajęciach	110	29		139
125		kilka razy	369	109		478
126		tylko raz	77	18		95
127		nigdy	45	23		68
128		nie wiedziałam (-em) nic o kursie e-learningowym	29	11		40
129	Czy szata graficzna kursu e-learningowego podobała Ci się?	zdecydowanie tak	179	172	55	406
130		raczej tak	381	312	98	791
131		raczej nie	25	36	8	69
132		zdecydowanie nie	13	19		32
133		trudno powiedzieć	89	89	30	208
134	Obsługa kursu e-learningowego była:	bardzo łatwa	213	181	60	454
135		łatwa	359	283	89	731
136		trudna	26	35	5	66
137		bardzo trudna	3	8	2	13
138		trudno powiedzieć	86	119	35	240
139	Czy występowały utrudnienia w korzystaniu z kursu	tak	153	153	58	364
140	e-learningowego spowodowane brakiem dostępu do komputera/Internetu?	nie	535	472	132	1139
141	Czy chciałabyś (chciałbyś) w przyszłości uczyć się z wykorzystaniem kursu e-learningowego?	tak	597	538	170	1305
142		nie	83	81	21	185

